Euroopa Liidu
Teataja

C 227

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

61. aastakäik

28. juuni 2018

Sisukord

I *Resolutsioonid, soovitused ja arvamused*

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

EMSK täiskogu 532. istungjärk, 14.2.2018–15.2.2018

2018/C 227/01 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kogemuste abil ELi kokkuhoiupoliitika raskete tagajärgede vältimine“ (omaalgatuslik arvamus) 1

2018/C 227/02 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuse muutused tervishoiusektoris“ (omaalgatuslik arvamus) 11

2018/C 227/03 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Türgi roll pagulaskriisis“ (omaalgatuslik arvamus) 20

2018/C 227/04 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid ELi vabakaubanduslepingutes“ (omaalgatuslik arvamus) 27

2018/C 227/05 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Valitsusvälised osalejad kliimameetmete hoogustajatena“ (ettevalmistav arvamus Euroopa Komisjoni taotlusel) 35

ET

III *Ettevalmistavad aktid*

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EMSK täiskogu 532. istungjärk, 14.2.2018–15.2.2018

2018/C 227/06 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kuidas rakendada Euroopa riigihanked kogu Euroopa teenistusse““ *[COM(2017) 572 final],,* „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Investeerimise soodustamine suurte taristuprojektide hankeaspektide vabatahtliku eelhindamise kaudu““ *[COM(2017) 573 final]* ja „Komisjoni 3. oktoobri 2017. aasta soovitus riigihankevaldkonna kutseliseks muutmise kohta – „Riigihankevaldkonna kutseliseks muutmise raamistiku ülesehitamine““ *[C(2017) 6654 final – SWD(2017) 327 final]* 45

2018/C 227/07 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse uute sõiduautode ja uute väikeste tarbesõidukite heitenormid, lähtudes kergsõidukite CO2-heite vähendamist käsitlevast liidu terviklikust lähenemisviisist, ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 715/2007“ *[COM(2017) 676 final – 2017/0293 (COD)]* 52

2018/C 227/08 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv kaupade müügilepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ“ *[COM(2017) 637 final]* 58

2018/C 227/09 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1093/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Pangandusjärelevalve), määrust (EL) nr 1094/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve), määrust (EL) nr 1095/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve), määrust (EL) nr 345/2013 Euroopa riskikapitalifondide kohta, määrust (EL) nr 346/2013 Euroopa sotsiaalettevõtlusfondide kohta, määrust (EL) nr 600/2014 finantsinstrumentide turgude kohta, määrust (EL) nr 2015/760 Euroopa pikaajaliste investeerimisfondide kohta, määrust (EL) nr 2016/1011, mis käsitleb indekseid, mida kasutatakse võrdlusalustena finantsinstrumentide ja -lepingute puhul või investeerimisfondide tootluse mõõtmiseks, ja määrust (EL) nr 2017/1129, mis käsitleb väärtpaberite avalikul pakkumisel või reguleeritud turul kauplemisele võtmisel avaldatavat prospekti“ *[COM(2017) 536 final – 2017/0230 (COD)]* ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ja direktiivi 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II)“ *[COM(2017) 537 final – 2017/0231 (COD)]* ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1092/2010 finantssüsteemi makrotasandi usaldatavusjärelevalve kohta Euroopa Liidus ja Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu asutamise kohta“ *[COM(2017) 538 final – 2017/0232 (COD)]* 63

2018/C 227/10 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale „Investeerimine aruka, innovatiivse ja jätkusuutliku tööstuse nimel. Uus ELi tööstuspoliitika strateegia“ *[COM(2017) 479 final]* 70

2018/C 227/11 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse nõukogu otsust 2003/17/EÜ seoses Brasiilias söödakultuuri- ja teraviljaseemne tootmiseks kasvatatavate seemnekultuuride põldtunnustamise samaväärsusega ning Brasiilias toodetud söödakultuuri- ja teraviljaseemne samaväärsusega ning Moldovas teravilja-, köögivilja-, õli- ja kiudtaimede seemne tootmiseks kasvatatavate seemnekultuuride põldtunnustamise samaväärsusega ning Moldovas toodetud teravilja-, köögivilja-, õli- ja kiudtaimede seemne samaväärsusega“ *[COM(2017) 643 final – 2017/0297 (COD)]* 76

2018/C 227/12 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus raamistiku kohta isikustamata andmete vabaks liikumiseks Euroopa Liidus“ *[COM(2017) 495 final – 2017/0228(COD)]* 78

2018/C 227/13 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb ENISAt ehk ELi küberturvalisuse ametit, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 526/2013 ja mis käsitleb info- ja kommunikatsioonitehnoloogia küberturvalisuse sertifitseerimist („küberturvalisust käsitlev õigusakt“)“ *[COM(2017) 477 final/2 2017/0225 (COD)]* . 86

2018/C 227/14 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale „2018. aasta majanduskasvu analüüs““ *[COM(2017) 690]* 95

2018/C 227/15 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiivi 92/66/EMÜ, millega kehtestatakse ühenduse meetmed Newcastle'i haiguse tõrjeks“ *[COM(2017) 742 final – 2017/0329 COD]* 101

2018/C 227/16 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/1139 teatavate Läänemere räimevarude kalastussuremuse sihttasemete vahemike ja kaitse piirväärtuste osas“ *[COM(2017) 774 final – 2017/0348 COD]* 102

2018/C 227/17 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 256/2014, milles käsitletakse komisjoni teavitamist Euroopa Liidu energeetikataristu investeerimisprojektidest“ *[COM(2017) 769 final – 2017/347 (COD)]* 103

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EMSK TÄISKOGU 532. ISTUNGJÄRK, 14.2.2018–15.2.2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kogemuste abil ELi kokkuhoiupoliitika raskete tagajärgede vältimine“

(omaalgatuslik arvamus)

(2018/C 227/01)

Raportöör: **José LEIRIÃO**

Täiskogu otsus	21.1.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2
	omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	29.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	177/26/18
(poolt/vastu/erapooletuid)	

Sissejuhatus

Käesolevas arvamuses on kasutatud kolme asjaomase liikmesriigi (Kreeka, Iirimaa ja Portugal) majandus- ja sotsiaalnõukogudes osalevate kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite esindajate antud teavet, mis saadi komitee tööreiside tulemusena nendesse liikmesriikidesse. Eesmärgiks oli mõista nende inimeste seisukohti, kes näevad ja kogevad kolmiku poolt kehtestatud kokkuhoiumeetmete sotsiaalsele mõõtmele, ettevõtlussektorile ning sotsiaalsele ja kodanikuühiskonna dialoogile avalduvat negatiivset mõju, ning koguda nende arvamusi.

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Esimene kriisi käigus saadud õppetund osutas, et euroala ei olnud finantskriisiga tegelemiseks valmis. Seepärast avaldab komitee heameelt komisjoni eesmärgi üle reformida euro põhiaspekte, loobudes kokkuhoiumeetmetest ning süvendades majandus- ja rahaliitu. Komitee peab seda suure Euroopa koalitsiooni eeltingimuseks, et jätkata nn ühise Euroopa saatuse ülesehitamise ülesande täitmist ja taastada kõigi eurooplaste usaldus.

1.2. Kohandamisprogrammide kavandamise viis põhjustas eri tasanditel järjekindlusetust, sealhulgas kolmiku partnerite (Rahvusvaheline Valuutafond, Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank) tegevuse koordineerimisel ja kooskõlastamise planeerimisel; kriisist tulenevate võimalike riskide ulatuse hindamisel ja prognoosimisel; seoses varasematest kriisidest saadud kogemustega, mida ei ole alati arvesse võetud või mida ei kohaldatud uuel ühisraha alal, ning teatav tasakaalustamatus Rahvusvahelise Valuutafondi mehhanismide ning euroala makromajanduslike poliitikavahendite vahel. Ehkki komitee tunnistab Rahvusvahelise Valuutafondi eksperditeadmisi soovitab ta, et mis tahes ELi liikmesriiki mõjutavates tulevastes kriisiolukordades vastutaksid Euroopa Liidu institutsioonid üksnes kohandamisprogrammide väljatöötamise ja rakendamise eest. Kui kriisi ohjamisel tekib vajadus luua partnerlusi välisinstitutsioonidega, peab Euroopa Liit ja euroala võtma juhtiva rolli ning tegutsema kooskõlas Euroopa väärtustega, tugevdades olemasolevat sotsiaaldialoogi ning kodaniku- ja sotsiaalõigusi ELis. Tulevasi kriise tuleb ohjata nii, et tasakaalustatakse paremini fiskaal- ja sotsiaalseid eesmärke ning püüdlusi saavutada ettevõtlussektori kvalitatiivne paranemine.

1.3. Kriis ja kolmes liikmesriigis rakendatud kohandamisprogrammid on viinud need riigid majanduslikku, rahalisse ja sotsiaalsesse olukorda, mis mõnel juhul on põhjustanud nende tagasimineku 20 aasta võrra, tekitades nende tootlikkusteguritele ja tööturu funktsioneerimisele pöördumatut kahju või kahju, mida saab parandada vaid väga pika aja jooksul. Komitee palub tungivalt, et komisjon töötaks välja täiendavad majanduse ja sotsiaalse elavdamise kavad, mida kohaldataks samal ajal kohandamisprogrammiga või selle lõpus, et tagada lähenemise saavutamiseks kiire naasmine kõige konkurentsivõimelisemale tasemele.

1.4. Komisjon peaks suunama oma tähelepanu ümber Euroopa solidaarsuse väärtustele ja võtma viivitamata erakorralisi meetmeid abistamaks kõige ebasoodsamas olukorras olevaid inimesi, kes elavad äärmises vaesuses ja piisava toidu, eluaseme, arstiabi ja ravimite ostmise võimaluseta. Komitee soovitab luua sotsiaalse mõõtme taastamise sihtotstarbelise programmi, mida rakendataks riikides, kus kohaldatakse või on kohaldatud kohandamisprogramme. Nimetatud toetusprogramm peaks järgima Euroopa Liidu hiljuti vastu võetud ja kõnealuses kolmes liikmesriigis kehtestatud Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtteid.

1.5. Kokkuhoiumeetmete rakendamine tõi kaasa vaesuses elavate inimeste (kas töötajad, töötud või inimesed, kes on liigitatud mitteaktiivseks või kodutuks) arvu järsu suurenemise. Komitee kutsub komisjoni üles töötama kiiremas korras välja ELis vaesuse kaotamise ja kodutute integreerimise Euroopa strateegia, mida toetavad vajalikud rahalised vahendid, mis ei ole mõeldud mitte ainult sobivate vastuvõturajatiste ehitamiseks, vaid ka erikoolitusprogrammide läbiviimiseks, et pakkuda inimestele tööalaseid oskusi, mis vastavad töövõimalustele nii avalikus (omavalitsuste tasandil) kui ka erasektoris. Samuti on väga tähtis koostada koos liikmesriikidega kava, et minna appi liigselt võlgadega koormatud ettevõtjatele ja üksikisikutele, arvestades nende suutmatust oma laene tagasi maksta, päästes neid maksejõuetusest ja nende kodude konfiskeerimisest.

1.6. Euroalal mõjuvad stabiilsuse ja kasvu pakti, ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse ja fiskaalkokkuleppe eeskirjad ning nendest tulenevad kokkuhoiumeetmed tõsiselt karistavalt iseäranis nendele riikidele, kes kannatavad endiselt kriisi mõju all, sest need meetmed takistavad avaliku sektori investeeringute suurenemist ja erasektoris töökohtade loomise toetamist, sest nende riikide suhtes kohaldatakse rangeid sanktsioone ja karistusi, kui nad ei järgi eeskirju. See olukord on süvendanud ebavõrdsust Euroopas, sest vaesed riigid jäävad järjest vaesemaks, kuna nad on sattunud nende piirangute tõttu nõiaringi. Komitee soovitab reformida Lissaboni lepingut, kinnitades majanduskoostöö ja majanduskasvu poliitika ning solidaarsuse kui piiravate kokkuhoiumeetmete tõeliste alternatiivide ülimuslikkust. Samuti teeb komitee ettepaneku uurida, kas nn **avaliku sektori investeeringute kuldreegel** oleks sobiv vahend selleks, et ergutada euroalal avaliku sektori investeeringuid ning tagada mitte ainult majanduskasv ja töökohtade loomine, ettevõtlus ja töö tuleviku jaoks vajalikud uued oskused, vaid ka põlvkondadevaheline õiglus, tagades riigi rahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse koos maksukoormuse õiglase jaotusega mitte ainult eri põlvkondade vahel, vaid ka selleks, et kajastada sotsiaalsete ja majanduslike tingimuste erinevusi, nii et üht rühma ei koormata üle teise kasuks.

1.7. Viimase kahe aasta jooksul on ELis üldiselt täheldatud töötuse vähenemist, eriti liikmesriikides, kus kohaldatakse kohandamisprogramme. Siinkohal on oluline märkida, et see ei ole tingitud mitte ainult majanduskasvust, vaid ka sadade tuhandete töötajate väljarändamisest ja osaajaga töö kasutamise kiirest suurenemisest. Siiski suureneb väiksemate palkade ja uute töökohtade ebakindluse tõttu **vaesuse ja materiaalse puuduse esinemissagedus eri tasanditel jätkuvalt**. Seega, kuigi turismiga seotud tegevusaladel ja väheseid oskusi nõudvates muudes seotud valdkondades on loodud rohkem töökohti, ei ole sellega kaasnenud konkurentsivõime ega lisaväärtuse suurenemist. Komitee soovitab teha kättesaadavaks erirahastamisvahendid, et suunata rohkem ressursse töökohtade loomisse tervishoiuteenuste sektoris ja sektorites, mida väljaränne kõige rohkem mõjutab (teadus, programmeerimine, uued tehnoloogiad, inseneriteadused ja meditsiin), et julgustada lahkunuid oma päritoluriikidesse tagasi pöörduma.

1.8. Digiteerimine, robotiseerimine ja tehisintellekt tekitavad praegu majanduses, tööturul (sealhulgas uued töövormid), oskustes ja ühiskonnas äärmuslikke muutusi, pannes proovile selle struktuurid (sealhulgas automaatsed stabilisaatorid) ja suurendades seega raskesti ennustatavas ulatuses nende inimeste arvu, kes on juba kõrvale tõrjutud. Komitee soovitab täpsemalt uurida praegust mõtet kehtestada universaalne Euroopa töötuskindlustuse põhikava. Lisaks tuleks kaaluda võimalust kehtestada riiklikes töötuskindlustussüsteemides kogu ELi hõlmavad miinimumstandardid, et reageerida mõjusalt sellele probleemile ja tagada kõigile kogu tööelu vältel (15–65 eluaastat) inimväärne sotsiaalkaitse. Mis puudutab vaesuse kaotamise küsimust, peaks komisjon kehtestama ka äraelamist võimaldava miinimumsissetuleku, võttes vastu Euroopa lähenemisviisi ja kohustuse tagada, et „mitte kedagi ei jäeta kõrvale“.

1.9. Tulevased kohandamisprogrammid peaksid kajastama kõiki küsimusi ja huve, mis tulenevad sotsiaalsest ja kodanikuühiskonna dialoogist, milles osalevad kodanikuühiskonna organisatsioonid. Komitee kutsub komisjoni üles looma n-ö inimnäolised ökonomeetrilised mudelid, mis hõlmavad parameetreid sotsiaalse mõõtme kaitsmiseks ja ettevõtjate toetamiseks, täites sellega kahekordse eesmärgi: sotsiaalne heaolu ja kvaliteedi jätkusuutlik uuendamine ettevõtlussektoris. Sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna esindajad peavad osalema programmi seire- ja hindamisrühmas samadel alustel ELi ja Euroopa Keskpanga ning teiste organite esindajatega, et väärtustada konstruktiivset rolli, mida täidab kodanikuühiskond, ning et ennetada majandusliku ja sotsiaalse mudeli kahjustamist, nagu juhtus analüüsitavate näidete puhul. Kõigi institutsioonide suhtes, kes koostavad, kontrollivad ja hindavad kohandamisprogramme, tuleb kohaldada demokraatlikku kontrolli (nt riikide parlamentide poolt). Hindamine ja kontrollimine peaks toimuma iga kuue kuu tagant või muu sobivaks peetava ajakava kohaselt, et vältida parandamatut kahju ja võimaldada paranduste õigeaegset tegemist. Makromajanduslike kontrollinäitajate kogum peaks sisaldama SKPst kaugemale minevat sotsiaalset tulemustabelit, mida ajakohastatakse kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste sambaga.

1.10. Kolme liikmesriigi valitsemissektori võlg suurenes tohutult ja intressimaksed toimivad piiranguna, mis takistab avaliku sektori investeeringuid majandusarengusse ja vähendab investeeringuid sotsiaalkaitsesse, tervishoidu, haridusse, pensionidesse, töötushüvitistesse ning toetust kõige ebasoodsamas olukorras olevatele ja tõrjutud inimestele. Need liikmesriigid on jätkuvalt suurtes võlgades (erandiks on Iirimaa) ja olukorda raskendab spekuleerimine finantsturgudel. Komitee soovitab komisjonil seada see teema päevakorra etteotsa ja võtta järelmeetmeid komisjoni poolt 2013. aasta juulis ametisse nimetatud võlgade vastastikuse tagamise fondi ja eurodes vääringustatud võlakirju käsitleva kõrgetasemelise töörühma järeldustele. Samuti peab komitee tervitatavaks Euroopa Keskpanga kvantitatiivse lõdvendamise programmi, millega omandatakse liikmesriikide valitsemissektori võlg, mis on andnud olulise ja otsustava panuse majanduse elavdamisse ja valitsemissektori võla haldamisse liikmesriikides, mille suhtes kohaldatakse kohandamisprogramme.

1.11. Oma kuuekümnenda aasta lõpule lähenedes seisab Euroopa projekt tõsiste probleemide ees, mis tekitavad kahtlusi selle tuleviku, sealhulgas Brexiti tagajärgede suhtes. Üks kodanikuühiskonna ja komisjoni juhtimisstruktuuride üksteisest kaugenemise põhjuseid on see, et Euroopa Liit ei ole vastanud kodanike ootustele seoses majandusliku lähenemise ja kaasava majanduskasvuga. Kuigi võib paista, et viimasel ajal täheldatud teatav kasvutase on püsiv, on euroala tervikuna kaotanud kümne aastat: SKP saavutas oma kriisieelse väärtuse alles 2015. aastal, jõudes 2008. aasta tasemele. Komitee on seisukohal, et majandus- ja rahaliidu reformimiseks on vaja pragmaatilist ja sihiteadlikku lähenemisviisi, et muuta see vastupidavamaks ja kodanikusõbralikumaks. Sedalaadi reform nõuaks paremat majanduspoliitika koordineerimist, ühendades arukalt mõlemad piirkonnad: Põhja- ja Kesk-Euroopas peaks poliitika põhinema rohkem konkurentsipõhise turu eeskirjadel ning Lõuna-Euroopas suuremal solidaarsusel, riskide jagamisel ja integratsioonil. Lisaks sellele ei tohiks Euroopa Liidul olla võimalik hoiduda ühisest solidaarsusest, eriti äärmuslikes olukordades, nagu vaesumine ja palkade ebavõrdsus ning rände haldamine, samuti ei tohiks olla võimalik, et iga liikmesriik toimib nii, nagu ta heaks arvab.

1.12. Reitinguagentuurid olid võlakriisi tõsiduse suurenemise peamised mõjutajad. Nende usaldusväärsuse võib kahtluse alla seada, arvestades, et kui pank Lehman Brothers kuulutas USAs finantskriisi puhkedes 2008. aastal välja pankroti, säilitas ta oma kokkuvarisemise hetkeni kõige kõrgema reitingu. Komitee teeb ettepaneku, et komisjon püüaks luua sõltumatu rahvusvahelise organi, kelle ülesanne on hinnata läbiviidud piisavushindamise usaldusväärsust ja erapooletust. Samuti peaks komisjon edendama Euroopa krediidireitingu agentuuri loomist.

1.13. Komitee soovitab, et Euroopa Liidus tuleks kriise ohjata, püüdes eelarve- ja sotsiaalseid eesmärke paremini tasakaalustada, võttes tasakaalustamatuse vastu mitte pelgalt makromajandusliku tegevussuuna, vaid tegeledes ka muude küsimustega, nagu sissetuleku ja jõukuse ebavõrdsus, vaesuse vähendamine, tugev ja konkurentsivõimeline ettevõtlussektor, kaasav majanduskasv ja tööhõive, kliimamuutused, naiste osalemine tööturul ning korruptsioon. Tuleb mõelda ja tegutseda arusaama kohaselt, et „inimesed ja inimelu on tähtsamad kui eelarvepuudujääk“.

2. **Üldine sissejuhatus**

2.1. Kreekas, Iirimaal ja Portugalis puhkenud finantskriis oli USAs alanud kriisi jätk ning seda süvendas nende riikide kuulumine euroalasse. Avaliku sektori kulutuste ja panganduse leebemate kontrollide tagajärjel tekkis kontrollimatu majandusbuum, millele lisandus tõsiasi, et riigi osalusega äriühingud jätkasid laenude võtmist, kasutades riiki tagatise andjana, mis tõi kaasa avaliku sektori kulutuste tohutu suurenemise. Tulemused ulatusid kiirest ja kontrollimatust eelarvepuudujäägi suurenemisest negatiivse mõjuni kaubandus- ja maksebilansile.

2.2. Finantsvaldkonna liberaliseerimine ja pangalaenude kontrollimatu kasv, mida õhutas agressiivsete müügitavade kasutamine pankade poolt, tõid kaasa kodumajapidamiste ja VKEde – kes ei suutnud hiljem oma võlgu tagasi maksta – ja pangandussektori ülemäärase võlakoormuse koos spekuleerimisest tulenenud krediidiväärtuse langusega, mis seadis ohtu pangandussüsteemi tavapärase toimimise. Valitsused rakendasid jätkuvalt protsüklilist eelarvepoliitikat, mille tulemuseks oli eelarvepuudujäägi ja valitsemissektori võla olukorra ohtlik halvenemine ja mis muutis kõnealused kolm liikmesriiki rahvusvaheliste investorite laenudega spekuleerimise suhtes väga haavatavaks. Need halvad tavad tähendasid, et rahva makstud makse kasutati suurte pankade pankroti väljakuulutamise vältimiseks, suurendades sellega veelgi valitsemissektori võlga.

2.3. Aastatel 2007–2008 alanud ülemaailmne kriis tõi esile euro kui alles uue vääringu nõrkuse ja jõudis euroalale, tabades seda valusalt (2011. aasta kolmanda kvartali ja 2013. aasta esimese kvartali vahel). Kuigi esimesed kriisist mõjutatud liikmesriigid ei kuulunud euroalasse, on tõsi, et ajal, kui mõnes euroala riigis hakati haavatavust tajuma, olid häired juba märkimisväärsed. Mõjutatud liikmesriigid pidid tegema keerukaid otsuseid ja kasutama maksumaksjate raha pankade finantsseisundi turgutamiseks, et vältida nende kokkuvarisemist. Kinnisvara- ja finantsmull olid eelmistel aastatel suurenenud ja laienenud, nii et mulli lõhkemise järel sattusid pangad raskustesse. Kuna see nähtus on seotud suure majanduslanguse tõttu vähenevate tulude ja suurte kuludega, tõusis valitsemissektori võla tase ELis järsult, kerkides 2014. aastal keskmiselt 70 %-lt 92 %-ni SKPst ([1]).

2.4. Vahepeal andsid reitinguagentuurid Kreekale, Iirimaale ja Portugalile n-ö rämpsreitingu, mis pani rahvusvahelisi investoreid tõstma nende intressimäärasid tasemele, mis muutis nende liikmesriikide jaoks võimatuks rahastada oma eelarvepuudujääki finantsturgudel. Pankroti vältimiseks pöördusid nad komisjoni poole ja taotlesid oma tegevuse rahastamiseks ning vähemalt avaliku sektori palkade ja sotsiaaltoetuste katmiseks taskukohasemate intressimääradega laene. Komisjon pöördus abi saamiseks Rahvusvahelise Valuutafondi poole, arvestades tema ulatuslikke kogemusi selles valdkonnas, moodustades komisjonist, Euroopa Keskpangast ja Rahvusvahelisest Valuutafondist koosneva konsortsiumi (kolmiku). Nad laenasid liikmesriikidele makseviivituse vältimiseks vajalikud summad, mis omakorda tähendas nõustumist majanduslike, rahanduslike ja fiskaalsete kohandamisprogrammidega, mille üldeesmärgid olid järgmised:

— struktuurireformid võimaliku majanduskasvu edendamiseks, töökohtade loomiseks ja konkurentsivõime parandamiseks ning struktuurse eelarvepuudujäägi vähendamiseks (tuleb märkida, et selle perioodi jooksul ja selle tulemusena suurenes töötus tuhandete ettevõtjate kokkuvarisemise ja maksejõuetuse tõttu kordades, sotsiaaldialoog seiskus ja tööjõuseadused vaadati läbi töötajate kahjuks), eelarve konsolideerimine struktuurimeetmete abil ning parem, tulemuslikum eelarvekontroll;

— finantssektori finantsvõimenduse vähendamine ja pankade rekapitaliseerimine;

— rekapitaliseerimine, mille teostavad asjaomased liikmesriigid, tegutsedes tagatise andjana ja võttes vastutuse, andes sellega panuse valitsemissektori võla kordades suurenemisse.

2.5. Need meetmed, mida üldiselt nimetatakse kokkuhoiumeetmeteks, avaldasid hävitavat mõju inimestele, kes juba võitlesid tööpuuduse suurenemise ja võlgade kõrge tasemega, samuti ettevõtjatele, peamiselt VKEdele, keda mõjutas pangalaenude puudumine ja majandustegevuse väga oluline vähenemine. Kolmik näitas üles täielikku ükskõiksust oma poliitika tõttu sotsiaalmõõtmele ja ettevõtlusstruktuurile tekkinud ränkade tagajärgede vastu, mille all kannatasid kõige rohkem VKEd.

([1]) Easterly 2002; Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) „Greece Request for Stand By Arrangement“ (Kreeka tugilaenu taotlus); riigipõhine aruanne nr 10/110, mai 2010; aruteludokument majandus- ja rahaliidu süvendamise kohta, Euroopa Komisjon, 31. mai 2017.

2.6. Komitee tunnistab, et kriisi ulatuslikkus on tegelikult Euroopa Liidu majandusliku, sotsiaalse ja isegi poliitilise vastupanuvõime üldiselt ning konkreetselt majandus- ja rahaliidu toimimise rängalt proovile pannud. Selgeks on saanud, et kriisi vältimiseks ei oleks piisanud ainult liikmesriigi majanduskasvu kvantitatiivse mõõtme arvessevõtmisest: hinnata tuleb ka kasvu kvaliteeti, see tähendab, et kindlaks tuleb teha makromajanduslikud tegurid, mis võivad, kuid ei pruugi olla selle protsessi jätkusuutlikkuse aluseks ([2]). Kui seda liiki kontrollid oleks tulemuslikult läbi viidud, ei oleks kriis kindlasti võtnud katastroofilisi mõõtmeid, nagu nendes liikmesriikides juhtus.

3. **Lühikirjeldus sündmustest, mis viisid kolmiku sekkumiseni Portugalis**

3.1. Kui Portugalil olid alles suured tariifid ja tollimaksud ning oma vääring, mis võimaldas devalveerimist, oli Portugali majanduse kaubandusbilansi puudujääk ajavahemikul 1974–1995 keskmiselt 9,1 % SKPst. Ajavahemikul 1996–2010, millal hakati kasutama vääringuna eurot, oli kaubandusbilansi puudujääk keskmiselt 8,5 % SKPst. Need arvud näitavad, et eurot ei saa pidada konkurentsivõime kaotamise eest vastutavaks.

3.2. Seega ei ole peamine põhjus, miks Portugal seisab vastamisi võlakriisiga, mitte see, et ekspordisektor kaotas konkurentsivõime, vaid asjaolu, et euro kasutuselevõtt tähendas selliste automaatsete stabilisaatorite kõrvaldamist, mis aitasid hoida välisvõla vastuvõetavaid tasemeid ja eelarvepuudujääki kontrolli all. Portugali kriisi põhjuste selgitamine andis ajendi teistsugusele lähenemisviisile, kuidas sellele kriisile kõige paremini reageerida – see oli väga erinev sellest, mille kolmik vastu võttis ([3]).

3.3. 78 miljardi euro (ligikaudu 45 % SKPst) suurune rahastamispakett hõlmas ajavahemikku 2011–2014 ning sellega kaasnes lubadus tagada Portugali, euroala ja Euroopa Liidu finantsstabiilsus. Programm hõlmas 222 meedet, mis mõjutasid eri sektoreid. Selle kohaldamise ajal tehti mitu läbivaatamist, millega kehtestati veelgi rangemad kokkuhoiumeetmed. Neid meetmeid peeti riigi täieliku ümberkorraldamise kõikehõlmavaks kavaks ([4]).

4. **Lühikirjeldus sündmustest, mis viisid kolmiku sekkumiseni Iirimaal**

4.1. Euroopa Liiduga ühinemise ajal moodustas Iiri keskmine sissetulek 63 % ELi keskmisest; mõne aasta pärast õnnestus see viia 125 %ni ELi keskmisest ja seega üle ELi keskmise. Hoolimata kriisist püsib see tase ka praegu. Aastatel 1994–2000 oli majanduskasvu kuldaeg, mille jooksul suurenes SKP keskmiselt 9,1 % aastas. Seevastu vähenes SKP ajavahemikul 2008–2009 umbes 13 % aastas. Sisenõudlus läks 2008. aasta algusest vabalangusse. Rahandusliku kohandamisprogrammi tulemusena rakendatud kokkuhoiumeetmete tõttu on kaotatud kümme aastat ([5]).

4.2. Mõne esimese aasta jooksul pärast euro kasutuselevõttu ja kuni aastateni 2007–2008 tekkis Iirimaal kinnisvarabuum ja hinnad tõusid ennenägematusse kõrgusse. Laenubuum koondus suures osas spekulatiivsetele eluasemelaenudele. Kui finantskriis puhkes ja kinnisvara hinnatõus lõppes, vähenesid maksutulud väga järsult, kuna need olid kinnisvarabuumiga tihedalt seotud. Selle tagajärjel suurenes järsult puudujääk, mis mõjus samal ajal väga negatiivselt finantssüsteemile ning suurte Iiri pankade aktsiate hinnad kukkusid kokku ([6]).

4.3. 21. novembril 2010 sai Iirimaast teine euroala riik, kes palus finantsabi. Programm koosnes 85 miljardi euro suurusest laenust, millest 35 miljardit eurot oli ette nähtud finantssüsteemi jaoks ([7]). 14. novembril 2013 jõudis eurorühm järeldusele, et majanduslik kohandamisprogramm on olnud edukas ja et Iirimaa võib aasta lõpus programmist väljuda.

5. **Lühikirjeldus sündmustest, mis viisid kolmiku sekkumiseni Kreekas**

5.1. Aastatel 2001–2007 oli Kreeka majandus Iirimaa majanduse järel euroala kõige kiiremini kasvav majandus; aastatel 1994–2008 suurenes SKP keskmiselt 3,6 %. Siiski süvendas poliitilise süsteemi nõrkus riigi ja Euroopa tasandil kõigil nendel järjestikustel majanduskasvu aastatel riigi makromajanduslikke tasakaalunihkeid ja struktuurilisi puudusi.

([2]) Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus makromajanduse tasakaalunihete kohta (ELT C 218, 23.7.2011, lk 53).
([3]) ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013)..
([4]) ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013)..
([5]) ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013)..
([6]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2013. aasta uuring „The impact of anti-crisis measures and the social and employment situation: Ireland“ (Kriisivastaste meetmete mõju ning sotsiaalne ja tööhõive olukord: Iirimaa)..
([7]) ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013)..

5.2. Ajavahemikus 1974–2009 vähenesid riigi säästud ligikaudu 32 protsendipunkti võrra, suurendades jooksevkonto puudujääki ja püsivat välisvõlga. Avaliku sektori kontrollimatud kulutused ning suutmatus tagada piisavat maksutulu põhjustasid valitsemissektori võla suurenemise ([8]).

5.3. 2015. aasta augustis anti Kreekale kolmas stabiilsusabi programm vastastikuse mõistmise memorandumi lisa kaudu, milles sätestati üksikasjalikult abi andmise poliitilised tingimused, sealhulgas sotsiaalse mõju hindamine kui viis, kuidas komisjon protsessi panustab, ja ka käsiraamat programmi rakendamise juhendamiseks ja kontrollimiseks. Sellele järgnes 2014. aastal president Jean-Claude Junckeri nõudmine – ja suunised –, et tulevikus peab mis tahes toetus- ja reformiprogrammiga kaasnema nii eelarve jätkusuutlikkuse analüüs kui ka sotsiaalse mõju hindamine. Samuti oli selle eesmärk tagada, et struktuurireformide sotsiaalset mõju arutatakse avalikult. Komisjon on täiesti teadlik Kreeka sotsiaalsest olukorrast ning peab selle parandamist jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu saavutamise jaoks oluliseks ([9]).

5.4. Euroopa Ülemkogu 15. juuni 2017. aasta otsusega anti Kreekale täiendav laen, et aidata kaasa majanduslikule, rahanduslikule ja sotsiaalsele taastumisele.

6. **Kohandamisprogrammi tulemusena saavutatud makromajanduslikud, sotsiaalsed ja finantstulemused**

6.1. Üldiselt võib väita, et ainus saavutus, mida võib kohandamisprogrammide teeneks pidada, on see, et need võimaldasid liikmesriikidel (Iirimaal ja Portugalil) ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlusest väljuda ja saada uuesti juurdepääs finantsturgudele vastuvõetavate rahastamistingimuste alusel. Eelarvepuudujäägi vähenemine ja ekspordi suurenemine aitasid parandada välismajanduse jooksevkonto saldot (kaubad, teenused ja kapital); alates 2014. aastast on kasvule pöördunud majanduskasv ja tööhõive. Kõik ülejäänud näitajad avaldavad sotsiaalsele heaolule jätkuvalt ränka mõju ja kahjustavad makromajanduslikke tegureid, mis jätkub väga pikka aega. Osa põhjustatud kahjust, näiteks ajude äravool kõrgelt kvalifitseeritud inimeste väljarände tõttu, millest tuleneb negatiivne mõju nende päritoluriigi innovatsiooni ja arengu kasvupotentsiaalile, vaesuse järsk suurenemine ning sissetulekute, põhilistele tervishoiuteenustele juurdepääsu ebavõrdsuse suurenemine ning inimeste üldise heaolu vähenemine, on pöördumatu ([10]).

7. **Saadud kogemused, mis peavad viima Euroopa poliitika muutmise ja uuendamiseni**

7.1. Euroopa Liit – ja euroala – olid finantskriisi lahendamiseks oma liikmesriikides täiesti ette valmistamata, sundides neid nõustuma Rahvusvahelise Valuutafondi ettepanekutega, nii nagu need olid, selle asemel et kohandada neid ühiste väärtuste ja Euroopa solidaarsuse standardite järgi. Kreeka puhul raiskas Euroopa Liit enne probleemile reageerimist väärtuslikku aega ja tema esialgsed soovitused ei olnud ei selged ega lõplikud: näiteks muudeti vajaliku laenu kogusummat komisjoni kõhkluste tõttu mitu korda, andes sellega võimaluse spekuleerimiseks turgudel ja põhjustades juba niigi kehva olukorra edasise halvenemise.

7.2. Kreekas, Iirimaal ja Portugalis rakendatud majanduslikud, rahanduslikud ja fiskaalsed kohandusprogrammid koostas Rahvusvaheline Valuutafond ja osaliselt kajastasid need sama loogikat, mida Rahvusvaheline Valuutafond järgis 1980. aastate kriisiperioodidel Aafrikas ja 1990. aastatel mõnes Aasia riigis. Nendel juhtudel täitis valuuta devalveerimine vahetuskursimehhanismi kaudu mõjusat rolli majanduskasvu säilitamisel ja maksebilansi olukorra leevendamisel, saavutades sellega makromajandusliku stabiilsuse, eelkõige eelarve konsolideerimise ja inflatsiooni stabiliseerimise, suurendades ka eksporti (1). Kreeka, Iirimaa ja Portugali puhul oli uus see, et neid programme rakendati esimest korda ühisraha alal (kasutamata valuuta devalveerimist) ja riikides, mis kuuluvad Euroopa Liitu ja euroalasse. Nende liikmesriikide puhul, kus eesmärkideks oli korrigeerida eelarve ja välismajanduse tasakaalunihkeid ning taastada usaldus, leidis Rahvusvaheline Valuutafond, et vaja on majanduse olulist ümberkorraldamist, sest SKP oodatav kasv on väike (2). Seega oli kohandamisprogrammide eesmärk saavutada eelarve konsolideerimine kokkuhoiumeetmete abil, milles keskenduti avaliku sektori kulutuste järsule kärpimisele ja pikaajalistele struktuurimeetmetele, näiteks maksude ning töötajaid ja tasu käsitlevate õigusaktide reformid eesmärgiga vähendada riikide puudujääki ja suurendada nende tulusid. Kokkuhoiumeetmeid rakendati **sotsiaalse ja majandusmudeli komponentide sisemise devalveerimise kaudu**.

([8]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2013. aasta uuring „The impact of anti-crisis measures and the social and employment situation: Greece“ (Kriisivastaste meetmete mõju ning sotsiaalne ja tööhõive olukord: Kreeka).

([9]) Euroopa Parlamendi majanduse juhtimise tugiüksuse uuring *The Troika and financial assistance in the euro area: successes and failures* (Kolmik ja finantsabi euroalal: õnnestumised ja läbikukkumised) (veebruar 2014).

([10]) Vt 1. liidet, kus esitatakse peamised statistilised näitajad.

7.3. Rahvusvahelise Valuutafondi programmide üldine hindamine, mille viis 2016. aasta juulis läbi selle sõltumatu hindamisüksus, näitab, et kuigi kriisieelse järelevalve käigus tuvastati õigesti kolmes riigis esinenud probleemid, **ei suudetud selle abil ennustada ning õigesti hinnata nende riskide ulatust,** mis **osutusid** hiljem **oma negatiivse mõju poolest otsustavaks**, aidates seega kaasa kohandamisprogrammide tasakaalustamata tulemustele. Hinnangus osutatakse ka järjekindlusetusele kolmiku partnerite vahelises kooskõlastamises seoses rakendamisega ja euroala vahenditele vastavusega (majandus- ja rahaliit, stabiilsuse ja kasvu pakt, ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus ja Euroopa poolaasta), lisades, et läbirääkimisrühmade koolitus ja vastutuse jaotus nende liikmete vahel ei olnud selgelt määratletud ning et eelmiste kriiside käigus saadud kogemusi ei ole alati arvesse võetud.

7.3.1. Kokkuhoiumeetmed käivitasid n-ö **nõiaringi**, milles kokkuhoid viis majanduslanguseni, mille tagajärjel vähenes katastroofiliselt SKP, mis langes kümne ja kahekümne aasta taguste tasemeteni, kärbiti avaliku ja erasektori investeeringukulusid ning pangandussüsteem varises kokku. See tekitas tootmissüsteemi häire (väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, pereettevõtted ja füüsilisest isikust ettevõtjad) ja katastroofilised kokkuhoiumeetmed sotsiaalkaitse kõigil tasanditel.

7.4. Abiprogrammide ettevalmistamise puudused ja vastuolud olid üldiselt järgmised:

— kriisi struktuurne mõõde jäeti tähelepanuta;

— ettevõtjate ja kodumajapidamiste võlakoormuse taset alahinnati;

— alahinnati sisenõudluse mõju majanduskasvule ja töökohtade loomisele;

— valitsusreformid ei puudutanud olulisi struktuurilisi aspekte;

— majanduse struktuurireform kärbiti konkurentsivõime sisetegurite devalveerimiseks (palgad, tööaja pikenemine, piiravad tööturureformid, järsud maksutõusud jne);

— programmide rakendamiseks ette nähtud aeg oli lühike;

— väga raske on saavutada korraga nii sisemist kui ka välimist tasakaalu, kui mõlemal poolel on väga suur puudujääk;

— eelarve konsolideerimise meetmed, mida rakendati eelkõige kulude poolel tõsise majanduslanguse olukorras, kus asjaomasel riigil puudub vääringu odavnemise mehhanism ja kus tema partnerid teevad täpselt sama, ei oleks olnud edukad mitte üheski maailma riigis mitte ühelgi ajahetkel. Üldiselt ollakse praegu üksmeelel, et selliseid meetmeid peetakse lühiajalises plaanis allasuruvaks ja et armid, mille need majandusele jätavad, on sageli püsivad;

— ebakohased fiskaalkordajad põhjustasid suuri vigu.

7.5. Mis tahes kohandamisprogramm peab kajastama kõiki poliitilisi aspekte ja dialooge, mis on programmi õnnestumiseks olulised, kuid alati peavad need hõlmama kohandusmeetmete nn ülekanduva mõju näitajaid, pöörates erilist tähelepanu sotsiaalsele mõõtmele ja ettevõtjatele kõige erinevamatel tasanditel avalduva mõju kindlaksmääramisele. Samuti tuleb selles ette näha kompensatsioonimeetmed, nii et negatiivset mõju (nt ettevõtete ebaõnnestumine, suurenev töötus, palgakärped, suurenenud vaesus ja suurem väljaränne) saaks taastumisprogrammide abil edukalt tõrjuda, et vältida ränki sotsiaalseid olukordi, sealhulgas väljaränne. Võitma peavad kõik sektorid: ei tohi olla võitjaid ja kaotajaid, nagu juhtus Kreekas, Iirimaal ja Portugalis rakendatud programmide puhul.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

1. LIIDE

Võrdluseks viidatakse järgmistele peamistele näitajatele.

Peamised näitajad	Kreeka			Iirimaa			Portugal		
	2008	2013	2016	2008	2013	2016	2008	2013	2016
Töötuse üldmäär	8 %	27,5 %	23,4 %	6,4 %	13,1 %	6,9 %	7,8 %	16,2 %	10,5 %
Noorte töötuse määr (vanuserühm 15–24)	22 %	58,3 %	48 %	12,8 %	27,5 %	16 %	16,5 %	38,1 %	28 %
Vaesuse määr	28,7 %	35,7 %	36,4 %	22,3 %	30,5 %	26 %	19,7 %	24 %	23,1 %
SKP kasv	- 0,3 %	- 3,2 %	2,1 %	- 4,4 %	1,1 %	5,2 %	0,2 %	- 1,1 %	1,4 %
Eelarvepuudujääk % na SKPst	- 7,7 %	- 6,1 %	- 1,2 %	–7 %	- 7,2 %	0,5 %	- 2,6 %	- 2,9 %	- 2,1 %
Valitsemissektori võlg (%na SKPst)	100 %	177,9 %	178,8 %	42,4 %	119,5 %	75,4 %	71,7 %	129 %	130,4 %

Allikas: Eurostat

Kokkuhoiukava sotsiaalne mõju ja mõju ettevõttestruktuurile Portugalis

— Palgatulu vähenes 2009.–2014. aastal 12 %.

— Tulude vähenemine on olnud väga ebavõrdne ja suures osas regressiivne, puudutades peamiselt nn keskklassi, kõige vaesemaid ühiskonnas ja väikesi pereettevõtteid.

— Tulude 5 %line vähenemine Portugalis osutus vastutsükliliseks Euroopas registreeritud arengu suhtes, kus kodumajapidamiste sissetulekud suurenesid 6,5 % (ajavahemikul 2009–2013).

— See põhjustas kõige madalamate palkade vähenemise ja ebakindlate töökohtade arvu tuntava kasvu tõttu ebavõrdsuse märgatava suurenemise, mis tõi kaasa vaeste palgatöötajate arvu suurenemise.

— Rahalise vaesuse suurenemise tõttu kasvas vaesus 1,8 %, suurenedes 17,7 %lt 19,5 %ni, ja vaeste arv küündis 2014. aastal 2,02 miljonini.

— Kõige vaesemate elanike vahendite vähenemine mõjutas kõige haavatavamaid (eakad ja lapsed).

— Kohandamisprogrammi ajal rändas välja rohkem kui 400 000 portugallast, peamiselt kõrge teadus- ja tehnilise kvalifikatsiooniga inimest, ([1]) ja tuhanded ettevõtted (peamiselt VKEd ja pereettevõtted) kuulutasid välja pankroti.

Kokkuhoiukava sotsiaalne mõju ja mõju ettevõttestruktuurile Iirimaal

— 2009. aastal vähendati tagatud miinimumpalka 15 %, kuid 2011. aastal ennistati see algsele tasemele.

— Siseturu, jae- ja ehitusturgude kohandamine tõi – tuhandete ettevõtete pankroti tulemusena – kaasa märkimisväärse töökohtade kao nendes sektorites ([2]).

([1]) „Desigualdade de rendimento e Pobreza em Portugal“ (Sissetulekute erinevused ja vaesus Portugalis), FFMS, september 2016.
([2]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2013. aasta uuring „The impact of anti-crisis measures and the social and employment situation: Ireland“ (Kriisivastaste meetmete mõju ning sotsiaalne ja tööhõive olukord: Iirimaa).

— Töötuse määr tõusis 6,4 %-lt 2008. aastal 15 %-le 2012. aastal, kusjuures see kasv puudutas peamiselt pikaajalist töötust ja noorte töötust, mille tase oli võrreldav lõunapoolsete riikide tasemega (umbes 30 %).

— Alates 2008. aastast suurenes väljaränne kiiresti (82 000 väljarändajat ainuüksi 2012. aastal).

— Sotsiaalhüvitisi vähendati umbes 15 %.

— Lisaks kärbetele avalikus sektoris ja sotsiaalhüvitiste vähendamisele hõlmas strateegia avalike teenuste osutamisega (tervishoid, haridus, õiguskaitse ja avalik teenistus) seotud töötajate arvu vähendamist vabatahtliku lahkumise kaudu.

— Alumises detsiilis vähenes netotulu 25 %.

— Vaesuse ohus elavate kodanike osakaal kasvas 15,8 %ni (umbes 700 000 inimest, sealhulgas 220 000 last) ([3]).

— Ehitusprogrammide täieliku seiskumise tõttu tekkis puudujääk eluaseme kättesaadavuses, mis jäi kokkuvarisemise järel püsima kümneks aastaks. See tabas rängalt sektoriga seotud ettevõtteid, peamiselt VKEsid, põhjustades tööandjate ja töötajate jaoks väga negatiivseid tagajärgi.

Kokkuhoiukava sotsiaalne mõju ja mõju ettevõttestruktuurile Kreekas

Kriis ja Kreekas rakendatud kriisivastane poliitika on nii otse kui ka kaudselt avaldanud negatiivset mõju ettevõtetele (pankrot), tööhõivele ja sotsiaalsele mõõtmele. Töötajad, pensionärid, maksumaksjad ja nende perekonnad on tundnud seda mõju erinevalt:

— töötuse määr oli 2010. aasta oktoobris 13,5 %, 2013. aastal tõusis see 27,5 %ni;

— noorte töötus püsib 45,5 % juures;

— suur sissetulekute vähenemine seoses noorte tööpuuduse kõrge määraga;

— palkade ja pensionide ulatuslik kärpimine koos osalise tööajaga töötamise, ülemäärase võlakoormuse ja kõrgete maksudega vähendas kodumajapidamiste sissetulekuid äärmuslikult, nõrgendas ostujõudu ja tõrjus kõrvale suured elanikkonnarühmad;

— kodanikuühiskonna organisatsioonid kogesid tõsiseid rahalisi raskusi, mis muutis võimatuks järjepideva osalemise sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogis või asjakohase tegelemise tekkivate väljakutsetega. See võib kahjustada demokraatia kvaliteeti, sest võib viia eri majandus- ja sotsiaalsete huvide alaesindatuseni;

— kodanikuühiskonna pakutavad turujärelevalve mehhanismid halvenevad inim- ja rahaliste ressursside ebapiisavuse tõttu, mistõttu tekivad lüngad paljude eri huvide, sh tarbijate kaitses;

— sotsiaalkaitse, hariduse ja tervishoiu tase on kärbete tõttu oluliselt nõrgenenud ([4]);

— tervishoiule juurdepääsu, ravimite ostmise ja sotsiaalkaitse valdkonnas on olukord jätkuvalt pingeline;

— need olukorrad on toonud kaasa vaesuse kasvu, mis mõjutab praegu enam kui 20 % rahvastikust, suurendades ebavõrdsust.

([3]) ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

([4]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2013. aasta uuring „The impact of anti-crisis measures and the social and employment situation: Greece“ (Kriisivastaste meetmete mõju ning sotsiaalne ja tööhõive olukord: Kreeka).

2. LIIDE

Arutelu käigus lükati tagasi järgmine muudatusettepanek, mis kogus hääletamisel vähemalt veerandi antud häältest.

Punkt 1.7

Muuta järgmiselt:

Digiteerimine, robotiseerimine ja tehisintellekt tekitavad praegu majanduses, tööturul (sealhulgas uued töövormid), oskustes ja ühiskonnas äärmuslikke muutusi, pannes proovile selle struktuurid (sealhulgas automaatsed stabilisaatorid) ja suurendades seega raskesti ennustatavas ulatuses nende inimeste arvu, kes on juba kõrvale tõrjutud. Komitee soovitab, et komisjon kehtestaks universaalse Euroopa töötuskindlustuse põhikava, et reageerida mõjusalt sellele probleemile ja tagada kõigile kogu tööelu vältel (15–65 eluaastat) inimväärne sotsiaalkaitse. ~~Mis puudutab vaesuse kaotamise küsimust, peaks komisjon kehtestama ka äraelamist võimaldava minimaalse töötasu, võttes vastu Euroopa lähenemisviisi ja kohustuse tagada, et „mitte kedagi ei jäeta kõrvale“.~~

Motivatsioon

Ettepanek ei ole sellisel kujul teostatav, samuti ei ole see komisjoni pädevuses.

Muudatusettepanek lükati tagasi 74 vastu- ja 129 poolthäälega, erapooletuid oli 13.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuse muutused tervishoiusektoris“

(omaalgatuslik arvamus)

(2018/C 227/02)

Raportöör: **Joost VAN IERSEL**

Kaasraportöör: **Enrico GIBELLIERI**

Täiskogu otsus	1.6.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine CCMIs	23.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	Ühehäälselt (163 poolthäält)

1. **Järeldused**

1.1. Meditsiinitehnoloogia tööstusel, millele arvamuses keskendutakse, on oluline osa tervishoiusektori praegusel ümberkorraldamisel patsientide heaolu ja väärtustel põhineva Euroopa tervishoiu huvides.

1.2. Tähtis küsimus on suurel määral isikukeskne tervishoid, mis tagab võrdse ja parema juurdepääsu ja kvaliteedi. Tehnoloogia ja ulatuslikud anonüümsete andmete allikad lihtsustavad oluliselt uusi ravimeetodeid ja operatsioone ning pakuvad eeliseid kõigis ennetuse ja taastumise etappides. Taastumine toimub üha enam väljaspool haiglaid, kasutades e-tervise tehnoloogiat.

1.3. Kuna tegemist on üldhuviteenustega, kaitstakse tervishoiusüsteemides hoolikalt subsidiaarsuse põhimõtet. Meditsiinisektor ja selle korraldus on suurel määral detsentraliseeritud ja killustatud. Tuleb vähendada piirkondlikke ja riiklikke tõkkeid, et optimeerida uute tehnoloogiate tulemusi ja saavutada suurem tõhusus ja tulemuslikkus kooskõlas tervishoiusüsteemide avalikult kindlaks määratud eesmärkidega.

1.4. Väga mitmesuguste asjassepuutuvate sidusrühmade – riikide ministeeriumide, patsiendiorganisatsioonide, meditsiinitöötajate ja teiste tervishoiu valdkonna töötajate, haiglate, kindlustusettevõtjate ja järelevalvemehhanismide – olemasolev koostoime loob keerulise keskkonna tööstuse ja eeskätt VKEde jaoks.

1.5. Tööstuse ümberkujundamise protsessi puhul ollakse ühtlasi seisukohal, et selles võetakse nõuetekohaselt arvesse Euroopa tervishoiusüsteemide aluseks olevaid ühiseid väärtusi ja põhimõtteid, nagu need on määratlenud nõukogu 2006. aastal ([1]) ja mida on kinnitatud hiljuti Euroopa sotsiaalsamba raames võetud kohustustes ning kokkulepitud kestliku arengu eesmärkides ([2]).

1.6. Tööstus vajab Euroopa tasandit usaldusväärse siseturu alusena, samuti selleks, et luua maailma kontekstis piisav vastupanuvõime. ELil on määrav tähtsus paremate võimaluste loomiseks ning üleminekuprotsesside juhtimiseks ja jälgimiseks.

([1]) Vt 2. juuni 2006. aasta tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste (EPSCO) nõukogu järeldused (2006/C 146/01) ja nende lisa Euroopa väärtuste mõju teemal.

([2]) Vt eelkõige eesmärgid nr 3, 5, 9 ja 10.

1.7. Peamised sidusrühmad ja liikmesriigid peaksid kujundama optimaalseid käsitusviise ja võtma kohustusi seoses tervishoiule ja hooldusele juurdepääsu ning nende kvaliteediga, samuti taskukohasuse ja ennetamisega. Samas kontekstis on tarvis ka spetsiaalseid lähenemisviise, sh õenduse alal, et vastata haavatavate inimeste, eeskätt eakate vajadustele. Sama olulised on optimaalsed lähenemisviisid seoses uute tehnoloogiate ja innovatsiooni, integreeritud hooldusmudelite ja liitudega, (piiriüleste) võrgustike ning (ulatuslike) era- ja avaliku sektori partnerlustega. Tuleks tagada ELi eeskirjade ja suuniste nõuetekohane kohaldamine. Kõigi nende teemade puhul peavad komisjoni talitused täitma aktiivset ja soodustavat osa.

Soovitused

1.8. Euroopa institutsioonid peaksid edendama majanduslikku tulemuslikkust, innovatsiooni, digiteerimist ja tõhusaid riigihankeid, hõlbustades samas piiriülest kaubandust meditsiiniseadmete ja tööstustoodete alal.

1.9. ELi tööstuspoliitika peab lähtuma jagatud riiklikest ja ELi pädevusvaldkondadest Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 168 raamistikus. Sarnaselt peaks ELi innovatsioonipoliitika olema toetav. ELi vahenditest rahastamine – programm „Horisont 2020“ jt – tuleb nõuetekohaselt kooskõlastada ning ühitada riiklike programmidega.

1.10. Tööstus hakkab digitaalse ühtse turu strateegiast saama väga suurt kasu. Edendada tuleks (suur)andmete vaba liikumist liidus, austades patsientide privaatsust ja turvalisust.

1.11. Kõrgetasemelise tehnoloogiaga seotud projektide käivitamisel mängivad tähtsat rolli riigihanked. Komisjon peaks kõikjal liidus tagama kooskõlas direktiiviga 2014/12 tõhusad riigihanked.

1.12. Riikide lähenemisviiside laiemal taustal on ka mitmeid piirkonnapõhiseid algatusi. Komisjon peaks edendama edukate kogemuste jagamist. Soodustada tuleb kahepoolseid kontakte avaliku ja erasektori tervishoiuasutuste vahel.

1.13. Euroopa poolaasta ja riigipõhiste soovituste ([3]) raames tuleks uurida ka tehnoloogiliste muutuste mõju tervishoiusüsteemide ümberkujundamisele.

1.14. Komisjon peab eesmärgiks võtma tõhusa sisemise kooskõlastamise. Ta peaks soodustama dialoogi ja platvorme ülikoolide, kohalike omavalitsuste, sotsiaalpartnerite ja meditsiinitehnoloogia tööstuse vahel. Need võivad anda eeskuju tihedaks koostööks avaliku sektori osalejate, nagu riikide tervishoiu-, rahandus- ja tööstusministeeriumid, ning erasektori vahel.

1.15. Inimtegur on väga oluline. Üleminekuks uut laadi tervishoiule ja hooldusele on vaja avatud mõtlemist ja uusi tööviise tööstuses kõikidel tasanditel ning tervishoiu ja hooldusega seotud töö ümberkujundamist. Alates 2006. aastast toimuvat Euroopa sotsiaaldialoogi tervishoiu ja sotsiaalteenuste valdkonnas tuleb tugevdada, pidades silmas asjakohaseid haridus- ja koolitusprogramme ning töötingimuste ja -kohtade kvaliteedi parandamist.

2. **Praegune olukord**

2.1. Komitee on mitmes arvamuses arutlenud viimaste arengute üle tervishoiusektoris ([4]). Käesolevas arvamuses keskendutakse konkreetselt praegustele põhjalikele ümberkorraldustele meditsiinitehnoloogia tööstuses.

2.2. Ainuüksi Euroopa meditsiinitehnoloogia sektoris töötab rohkem kui 575 000 inimest ligikaudu 26 000 ettevõttes. Tööstuses on valdavad VKEd, kes tegutsevad koos suurte ettevõtetega.

([3]) Riigipõhised soovitused.

([4]) ELT C 181, 21.6.2012, lk 160, ELT C 242, 23.7.2015, lk 48, SOC/560 „Jätkusuutlikud sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitsesüsteemid digiajastul“ (ELT-s seni avaldamata), ELT C 133, 9.5.2013, lk 52, ELT C 434, 15.12.2017, lk 1.

2.3. Sektori maht on hinnanguliselt rohkem kui 100 miljardit eurot. 2015. aasta positiivne kaubandusbilanss 14,1 miljardit eurot oli 2006. aastaga võrreldes kahekordne ning ületas märkimisväärselt Ameerika Ühendriikide kaubanduse
5 miljardi euro suurust ülejääki. Sektoril on suurepärased tulevikuväljavaated.

2.4. Teadusuuringuid hoogustavad nii pidev sammhaaval toimuv innovatsioon kui ka murranguline ja äritegevuses järske muutusi põhjustav innovatsioon. Ent sageli võtab see ka olemasolevate struktuuride, nt ülikoolihaiglate baasil tekkivate võrsefirmade vormi. Patentide arv näitab innovatsiooni antavat lisaväärtust. 2015. aastal esitati meditsiinitehnoloogia valdkonnas 12 474 patenditaotlust. See arv on ligikaudu 17 % suurem kui digitaalkommunikatsiooni ja arvutiside valdkonnas ning ligikaudu 55 % suurem kui ravimite ja biotehnoloogia valdkonnas ([5]).

2.5. 2015. aastal moodustasid tervishoid ja pikaajaline hooldus 8,7 % ELi SKPst ning 15 % valitsemissektori kogukuludest. Kulukama ravi, vananeva elanikkonna ning krooniliste haiguste ja komorbiidsuse järsu sagenemise tõttu võib see 2060. aastaks tõusta kuni 12,6 %-ni SKPst ([6]). Rahaliste piirangute tõttu tuleb tervishoiu pakkumisel üha enam toime tulla eelarvesurvega. See võib viia lühiajaliste eelarvekärbeteni, mis mõjutavad negatiivselt teadus- ja arendustegevuse kulutusi.

2.6. Normiks on saanud suurte äriühingute ja VKEde koosloome ja koostöö. Äriühingud keskenduvad kapitalimahukate riistvara- ja tarkvaraplatvormide loomisele, samal ajal kui VKEd keskenduvad konkreetsetele sihtotstarbelistele platvormidele.

2.7. Erinevused riikide vahel on märkimisväärsed. Samuti erinevad riigiti suurel määral tervishoiusüsteemid ja finantsstruktuurid ning tehnoloogia olukord, sealhulgas uuenduslike lahenduste kasutuselevõtmine ja valdavad meditsiinitavad.

2.8. Lisaks võimalustele on meditsiinitehnoloogia tööstus silmitsi ka suurte probleemidega. Tegemist on eraldiseisva tööstussektoriga, tingituna avaliku sektori osalejate suurest osakaalust, sidusrühmade paljususest, Euroopa väärtuste mõjust ([7]) ja riigi rahanduse jätkusuutlikkuse vajadusest, samuti hoolikalt kaitstud subsidiaarsuse põhimõttest ning sageli detsentraliseeritud ja tavaliselt piirkonnapõhistest ökosüsteemidest.

2.9. Piirkonnad on viljakas alus koostööle. Ent koondumisalgatuste puudumine ja piirkondlik killustatus takistavad sageli uuenduslikke VKEsid, sest nende suutlikkus tõmmata ligi omakapitaliinvesteeringuid on otse seotud nende suutlikkusega luua digitaalsetele tervishoiulahendustele laiemaid turge.

2.10. Erinevalt Ameerika Ühendriikidest, kus suur osa tervishoiust on korraldatud erakindlustussüsteemide kaudu, rahastatakse Euroopas tervishoidu peamiselt avaliku sektori vahenditest.

2.11. Meditsiinitehnoloogias toimuvat arengut hoogustab tihe suhtlus kõikide sidusrühmade vahel. Ökosüsteem on põhjalikult muutumas, arvestades digiüleminekut hoogustavaid uusi osalejaid. Sektoris tuleb leida tundlik tasakaal turujõudude ja avaliku huvi vahel, mis seisneb nõudmises tagada kõigile taskukohane tervishoid.

2.12. See peab toimima keskkonnas, mis hõlmab tööstust, arste, haiglaid, suurema mõjuvõimuga patsiente ja patsiendiorganisatsioone ning kindlustusettevõtjaid (sh riiklikud kohustuslikud sotsiaalkindlustussüsteemid) – teisisõnu tegutseb keeruka süsteemi raames palju üksteisega suhtlevaid sidusrühmi.

2.13. Tehnoloogia ja innovatsioon on selle konkreetse ökosüsteemiga lahutamatult seotud. Innovatsiooni peamine hoogustaja ei ole enam pakkumise pool. Praegused tavad näitavad liikumist nõudluse poole suunas, mis ei ole üldiselt uutele lähenemisviisidele kuigi vastuvõtlik. Lõpptulemus on tavaliselt kõigi riigi ja sageli piirkondliku tasandi sidusrühmade vahelise tiheda kooskõlastamise tulemus.

([5]) The European Medical Technological Industry in figures, 2015.
([6]) Euroopa Komisjon, 2017.
([7]) Vt märkus 1.

2.14. Tööstuses keskendutakse konkreetsetele lahendustele ja tööstusliku väärtusahela kõigi elementide uuendamisele. Kõigil meditsiinierialadel on oma eripära. Samal ajal on üha enam integreeritud hoolduslahendusi.

2.15. Süsteemi toimimist katsetatakse pidevalt. Tööstusel ei ole kaugeltki kerge tagada vastavust kõigile nõuetele, samal ajal kui õiguslikud kohustused vahel kattuvad.

3. **ELi tööstuspoliitika**

3.1. Komitee tervitab ELi praegust keskendumist tervishoiu tulemuslikkuse parandamisele rohkema innovatsiooni, suurema (kulu)tõhususe, parema juurdepääsu ja paremate digitaaloskuste abil ([8]). Digitaalse ühtse turu strateegia loob uusi võimalusi, aga ka väljakutseid.

3.2. ELi tööstuspoliitika võib lähtuda jagatud riiklikest ja ELi pädevusvaldkondadest Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 168 raamistikus ([9]). Sellega paralleelselt suurendatakse koostööd WHO ja OECDga. EL ja riikide ametiasutused peaksid aktiivselt võitlema kahjuliku killustatusega. Soovitav on objektiivne mõõtmine.

3.3. Tuleb soodustada tööstuse tulemuslikkust, samuti tööstuse ning riiklike ja piirkondlike sidusrühmade koostoimet. ELi rahastamismehhanismid ja riiklik rahastamine peaksid üksteist täiendama. Euroopa, riiklikud ja piirkondlikud eesmärgid tuleks koondada ühte raamistikku.

3.4. Tööstust puudutavad ka mitmed tervishoiusektori direktiivid ja suunised, milles käsitletakse tervist ja ohutust, ([10]) patsientide õigusi, ([11]) privaatsust ja intellektuaalomandi õigusi. Meditsiiniseadmetega seotud projekte kaasrahastatakse eeskätt Euroopa Ühenduse teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustamistegevuse seitsmenda raamprogrammi (2007–2013)/programmi „Horisont 2020“ ning ühtekuuluvuspoliitika rahastamise raames. Akadeemiliste ja meditsiinitehnoloogiate osas on ravimitööstusele olnud eriti kasulik programm „Horisont 2020“. Alates 2015. aastast on Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut (EIT) olnud väga aktiivne piirkondlike algatuste rahastamisel ([12]).

3.5. ELi tööstuspoliitikal on määrav tähtsus, arvestades rahalist toetust ja tehnoloogilisi saavutusi konkureerivates jurisdiktsioonides. Hiinas soodustatakse strateegiaga „Hiina 2025“ kodumaised tootemarke ja pakutakse haiglatele stiimuleid, et nad eelistaksid Hiina tööstust ja tõkestaksid välisinvesteeringuid. See võib olla raske löök Euroopa ettevõtjatele. Arvestades praegust ja kasvavat protektsionismi Ameerika Ühendriikides, on raske rääkida võrdsetest võimalustest Atlandi-ülesel tasandil. Digipööre on käimas ka Ameerika Ühendriikides ([13]). Ameerika Ühendriikide ettevõtjatel on lihtne Euroopa turule pääseda. Google on uus tugev konkurent. ELi kaubandusläbirääkimistega tuleb tagada, et Euroopa toodang üldise tervishoiu tagamisel on ajakohane.

3.6. Andmete optimeerimine suurendab kõigi Euroopa-põhiste ettevõtjate võimalusi ([14]). Digitaalsed terviseloosüsteemid on väga kulukad. Terviseandmete killustatus ja nende piiriülesed tõkked takistavad koostalitlusvõimega seotud jõupingutusi ja Euroopa VKEsid. Tulevased isikukesksed meditsiinilahendused – parem ennetamine, täpsem diagnoosimine ja uued ravivõimalused – võidavad palju andmete ja vahendite koondamisest kogu ELis. Võrreldes USA ja Hiinaga on see koondamine jäänud suhteliselt tagasihoidlikuks.

([8]) Vt 2. juuni 2006. aasta tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste (EPSCO) nõukogu järeldused (2006/C 146/01) ja nende lisa Euroopa väärtuste mõju teemal.

([9]) Euroopa Liidu toimimise lepingu rahvatervist käsitleva XIV jaotise artikkel 168.

([10]) Hiljuti võttis nõukogu vastu veel kaks tööstust märkimisväärselt mõjutavat õigusakti: üks uute seadmete ja teine *in vitro* diagnostika kohta.

([11]) Seoses sellega vt põhiõiguste harta artikkel 35, dokument 2012/C 326/02, ja 2002. aasta Euroopa patsientide õiguste harta.

([12]) EIT teadmis- ja innovaatikakogukond tervise valdkonnas (EIT KIC Health) loodi 9. detsembril 2014.

([13]) Vt Goldman Sachsi uuring, 1917: „A digital healthcare revolution is coming – and it could save America $300 billion“.

([14]) Vt komisjoni 2011. aasta märtsi teatis „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“ ja komitee vastus TEN/630.

3.7. Avaliku ja erasektori sidusrühmade partnerlusi tuleb hoolikalt hinnata ja jälgida seoses nende suutlikkusega luua innovaatilisi ja jätkusuutlikke lahendusi, seoses tööstuseesmärkide saavutamise ning kasuliku suhtluse ja teabevahetusega.

4. **Innovatsioon ja vajadus jätkusuutlike pikaajaliste lahenduste järele**

4.1. Praegu on tervishoiusüsteemi tehtavad tehnoloogilised investeeringud piiratud 2–3 %-ga tervishoiu kogukuludest. Innovaatiliste lahenduste valik puudutab üksikasjalikult iga meditsiinivaldkonda, ([15]) mõjutades suuresti meditsiinieriala tulevikku ning haiglate ja tervishoiusektori korraldamist üldiselt. Kõikjal liidus võetakse kasutusele uusi ärimudeleid.

4.2. Finantssurve võib viia odavamate lühiajaliste lahenduste kasutamiseni ja seetõttu väiksema innovatsioonimäärani. Lisaks ei aita mitme liikmesriigi stiimulid nõuetekohaselt innovatsioonile kaasa, vaid võivad viia meditsiinivajaduste täitmata jätmiseni või vähenenud kasutegurini patsientide jaoks ning viimaks kulukama ravini. Soovitav on kahepoolne teabevahetus ning algatuste jagamine Euroopa tasandil.

4.3. Sektoris tuleks innustada tulemuslikku piirkondlikku koostööd ja nn *eluslaboreid*. EIT soodustab koostööd, edendades – muu hulgas *keskuste* kaudu – arengut kiirendavaid lahendusi ja koostoimet, samuti dialoogi, platvorme ja üksikprojektide omavahelisi seoseid.

4.4. Digitaalne innovatsioon, eeskätt seoses m-tervise rakendustega, võib aidata tegeleda krooniliste haigustega seotud riskiteguritega. M-tervis ja kaugseire toetavad ennetamist ja võivad vähendada vajadust koormava ravi järele hilisemas etapis.

4.5. Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon ei ole end iseseisvalt edasiviivad jõud. Nõudluse poolel – mille moodustab peaaegu üksnes avalik sektor – esineb sageli soovimatust riske võtta ja suundumust valida odavaim lahendus.

4.6. Vahel tuleb ületada avaliku sektori asutuste usaldamatus. Meditsiinitöötajad võivad aeglustada innovatsiooni, mis võib põhjustada töömeetodite muutumist, näiteks kirurgia valdkonnas, või tuua kaasa täiesti uusi, näiteks robootikat hõlmavaid ravimeetodeid. Samuti võivad innovatsioonitahet pärssida meditsiinispetsialistide suhtes kohaldatavad finantssätted. Ka kindlustusettevõtjad ei ole alati koostöövalmid. Lühidalt on innovatsiooni suhtes loomuliku avatuse tagamiseks sageli vaja kultuurimuutust, et saada sellest täiel määral kasu.

4.7. Kasulik oleks anda ülevaade erinevatest kasulikest innovaatilistest lahendustest, mis soodustavad elukvaliteedi parandamist, haiguste ennetamist, oodatava eluea paranemist ja pikenemist ning kulu ja hinna suhte paranemist.

4.8. See on kooskõlas ka kulutustele vastava tulu põhimõttega. Tervishoid ja hooldus on olnud ja võimalik, et on endiselt kõige kiiremini kasvav sektor riiklikes eelarvetes. Rahandus- ja tervishoiuministeeriumides ning sidusrühmade hulgas peaks olema valdav ühine teadlikkus vajadusest innovatsiooni ja pikaajaliste lahenduste järele patsientide jaoks.

4.9. Sellest vaatenurgast on vältimatult vajalikud Euroopa vahendid ning asjaomasel juhul nende ühendamine riiklike vahenditega.

5. **Riigihanked**

5.1. Ligikaudu 70 % maailma meditsiinitehnika müügist toimub riigihankemenetluste kaudu ja 70 % otsustest nendes juhtumites tehakse hinna alusel ning mõlemad näitajad on suurenemas. See toob tavaliselt kaasa konkurentsivõime ning innovatsiooni/uute tehnoloogiate vähenemise, mille tulemuseks on suuremad kulud ja väiksem lisaväärtus patsientide jaoks ([16]).

([15]) Vt muu hulgas strateegiline teadusuuringute kava programmi „Horisont 2020“ raames, COCIR, september 2016.
([16]) „Procurement, The Unexpected Driver of Value Based Health Care“, Boston Consulting Group – MedTech Europe, 2015.

5.2. Suurenevad kulud peaksid olema haiglate ja tervishoiusüsteemide jaoks stiimul, et loobuda meditsiinitoodete ostmisest esialgsete ostukulude põhjal ([17]). Olulised on järgmised aspektid:

— märkimisväärne kokkuhoid, kui ostmise lühiajaline tulu asendatakse asjakohaselt prognoositud pikaajaliste eelistega;

— innovaatilised lahendused, et edendada kvaliteeti kombineeritult olelusringi kogukuludega;

— ostjate piisavad asjakohased teadmised, millest sageli jääb puudu;

— läbipaistvad ja mittediskrimineerivad läbirääkimised pakkumise ja nõudluse poole vahel.

5.3. Tulemuste tagamiseks tuleks esmatähtsaks pidada pädevaid ostjaid, kes keskenduvad uusimatele ja tõendatud kasuteguriga uuendustele. Teataval määral võib ostjat käsitada ühenduslülina patsiendi ja tarnija huvide vahel, kes tagab kokkuhoiu ja soodustab tulemusi.

5.4. Pakkumusi tuleb käsitleda terviklikkuse seisukohast, milles võetakse arvesse toodete ja teenuste kvaliteeti ja kulusid kogu nende olelusringi jooksul. See toetab ka vajadust integreeritud hoolduse järele, mida toetab Integrated Care Alliance ([18]).

5.5. Kõik sidusrühmad jagavad vastutust kasutajate ja partnerite vajaduste tuvastamiseks pakkumismenetluse raames. See on keeruline protsess mitmetahuliste küsimuste tõttu, mis kaasnevad kulude arvutamise ja kvaliteedi hindamisega mitmesugustes meditsiinisektori valdkondades. Selleks on vaja õiget suhtumist kõigi sidusrühmade hulgas. Palju abi on parimate tavade jagamisest Euroopas ning avatud riikidevahelistest aruteludest ja teabevahetusest ELi tasandil.

6. **Digiteerimine**

6.1. Tehnoloogiliste muutuste ning digiteerimise järsu ja horisontaalse mõju tõttu on vaja kõigi tervishoiusektori sidusrühmade põhjalikku pühendumist ja osalemist.

6.2. E-tervishoid võimaldab spetsialistidel patsientide ja kolleegidega eemalt suhelda. See aitab levitada eksperditeadmisi ja hõlbustada teadustööd. E-tervishoid loob väga mitmesuguseid uusi lahendusi ning on kahtlemata kasvu soodustav tegur. Ühtlasi leevendab see tervishoiueelarvete koormust. M-tervis parandab kodutervishoidu. Sellel on otsustav tähtsus patsientide liikuvuse edendamisel, ent seejuures peavad olema tagatud patsientide privaatsus ja turvalisus.

6.3. Komisjon leiab, et lõhe digiülemineku võimaluste ning tervishoiu- ja hooldussüsteemide tegeliku olukorra vahel on praegu endiselt suur ([19]). Takistusi on palju: riiklikud õigusaktid, rahastamis- ja maksesüsteemid, traditsioonilised lähenemisviisid meditsiini- ja avalikus sektoris, turu killustatus ja kasvufirmade puudumine. Sektori huvides on jälgida, et üleminek toimub õigesti, vältimaks mitterahuldavaid tulemusi ja võimalikku suuremat töökoormust.

6.4. Teisalt, kuna tervishoid on juba praegu oluline tööstussektor (ligikaudu 10 % ELi SKPst), siis loovad ulatusliku digiteerimise väljavaated suuri võimalusi täiendavaks laienemiseks ([20]). Teadlikkus digiteerimise, sh tehisintellekti mõjust kasvab kiiresti ([21]). Komisjon võttis hiljuti vastu teatise, milles käsitletakse tervishoiu ja hoolduse sektori kolme prioriteeti digitaalse ühtse turu strateegias:

— üldsuse turvaline juurdepääs elektroonilistele terviselugudele ja piiriülese jagamise võimalus ning e-retseptide kasutamise võimalus;

([17]) Tervishoiusektor ei ole sugugi ainus sektor, milles selliseid tavasid rakendatakse. *Madalaima hinna* valimise tava on valdav enamikus Euroopa riigihangetes. See on üks peamisi põhjuseid Euroopa õigusaktide koostamiseks – vt iseäranis 2014. aasta riigihankedirektiiv.

([18]) Vt muu hulgas „European Blue Print“, sidevõrkude, sisu ja tehnoloogia peadirektoraat (6. peatükk, allpool) ja www.integratedcarealliance.org.

([19]) Vt European Industry: Working Group 2 – Digital Industrial Platforms, 5. peatükk. „Overview of the Strategy in „Digital Transformation of Health and Care““.

([20]) Vt Working Group 2, lk 31.

([21]) Vt muu hulgas „Blueprint on Digital Transformation of Health and Care for the Ageing Society, a Strategic Vision developed by Stakeholders“, Brüssel, 5.–8. detsember 2016.

— toetus andmetaristule kõrgetasemelise teadustöö, haiguste ennetamise ning isikukeskse tervishoiu ja hoolduse eesmärgil põhivaldkondades;

— patsientide ja tervishoiuteenuse osutajate vahelise tagasiside ja suhtluse edendamine, ennetamise ja patsientide mõjuvõimu toetamine ning kvaliteedi- ja patsiendikeskne hooldus, keskendudes kroonilistele haigustele ja tervishoiusüsteemide parematele tulemustele.

6.5. Tegevuskavas märgitakse, et juhul kui EL ei kooskõlasta tõhusa innovatsiooni ning majandus- ja tööstuspoliitika suundi tervishoiu ja sotsiaalhoolekande poliitikasuundadega ning kasutajate ja patsientide vajadustega, on meie majandusmudelid ja meie elanikkonna elukvaliteet ohus. See on oluline küsimus, mida tuleb käsitleda ([22]). OECD järeldab, et valitsustel on juhtimise seisukohast oluline osa, et võimaldada IKT tõhusat kasutamist tervishoiusüsteemide muutmiseks ja ümberkujundamiseks ([23]). OECD märgib aga, et tehnoloogiliste lahenduste killustatus ja kiiresti arenev olemus, millele lisandub asjaolu, et puuduvad kogu tööstust hõlmavad standardid ja kooskõla IKT-süsteeme käsitlevate olemasolevate eeskirjadega, võib viia suurema ebaõnnestumise ohu ja kehvade tulemusteni ([24]).

6.6. Juba on tehtud mitmesuguseid edukaid e-tervishoiu algatusi. Ent riikide ja piirkondade vahel on märkimisväärseid erinevusi. Euroopa tööstuse digiteerimise projektis käivitati hiljuti vastastikmõju ja koostoime edendamiseks raamstrateegia, samuti algatati uus mudel erinevate ELi algatuste ühendamiseks koos tööstuse selgete kohustuste ning liikmesriikide ja piirkondlike strateegiate toetusega ([25]).

6.7. Mõiste *tööstus 4.0* eeskujul on komisjon nüüd loonud mõiste *tervishoid 4.0*. ELi programmid on tulekul. Koostoime saavutamiseks on vaja kõigi asjaomaste peadirektoraatide üksmeelt. Edendada tuleb tehnoloogiaplatvorme, mis toimivad paralleelselt riiklike ja piirkondlike algatustega, ning (piiriüleste) võrgustike loomist. Hiljuti loodud töökond peaks edendama sarnaseid arengusuundi ([26]).

6.8. Mitmeid ELi katseprojekte ja algatusi ei ole täielikult ellu viidud, ehkki uute algatustega on alustatud. Jätkusuutlikum meetod oleks kehtestada alalised mehhanismid, et toetada tööstust ja innovatsiooni, sealhulgas rakendamist.

6.9. Suurandmetel on märkimisväärne potentsiaal täiendavateks radikaalseteks muutusteks meditsiiniteenustes. On tähtis, et elektroonilised terviselood oleksid turvaliselt hallatud ja kaitstud kooskõlas terviseandmete haldamise protokollidega, mis täidavad valitsuse eeskirjade nõudeid ([27]). Olulised on täienduskoolituse strateegiad, ([28]) iseäranis andmehalduse ja patsientide privaatsust käsitlevate standardite, pilvekeskkonna ja suurandmete säilitamisse tehtavate turvainvesteeringute alal.

6.10. Statistika tõendab, et tervishoiusektor on iseäranis haavatav küberrünnakute suhtes. Seega peab uute tööstusrakenduste puhul olema esmatähtsal kohal ka küberturvalisus.

6.11. Suurandmed toetavad isikukesksust, sealhulgas tootjate ja patsientide suhetes. See mõjutab järgmisi valdkondi:

— üleminek tervishoiuteenustelt koduhooldusele;

— üleminek üldistelt lahendustelt isikukesksele ravile;

— üleminek ravilt ennetamisele;

— piirangute kõrvaldamine haiguse või puude puhul.

([22]) Blueprint, lk 6.
([23]) „Improving Health Sector Efficiency, the role of Information and Communication technologies“, OECD 2010.
([24]) Samas, lk 16.
([25]) Working Group 2, lk 35.
([26]) Tervishoiu- ja digitaalpoliitika edasise arendamise töökond, 27. veebruar 2017.
([27]) Vt ka 2012. aasta andmekaitse õigusraamistik.
([28]) Jätkuva kutsealase arengu strateegiad.

6.12. Digiteerimine ja suurandmed mitte üksnes ei soodusta individuaalsete andurite ja seadmete üha ulatuslikumat levikut, vaid neil on ka oluline osa uutes diagnoosimise, teadusuuringute ja ennetamise viisides ning patsientide mõjuvõimu ja isehaldamise toetamises, tehes seejuures võimalikuks integreeritud hoolduse optimaalsed lahendused. Koostalitluse seisukohast on kriitiline tähtsus patsientide andmete vahetamisel.

6.13. Euroopa parimad tavad ja vastastikune surve, samuti objektiivsed hinnangud ja katseprojektid on väga kasulikud, eeldusel et need katseprojektid viiakse täiel määral ellu.

7. **Sotsiaalne mõju ja oskused**

7.1. Tööstuse ümberkorraldamisel on sotsiaalne mõju nii meditsiinitööstuses eneses kui ka tervishoiusektoris laiemalt. Nagu teisteski tööstussektorites, nõuavad digiteerimisest tulenevad uued ärimudelid töötingimuste ja tööturumehhanismide kohandamist ning eri tasandi sotsiaalpartnerite kaasamist.

7.2. Tehnoloogial ja uuendustel on tavaliselt tugev mõju tervishoiusektori enese töötajate olukorrale. Lisaks tihedamalt seotud sidusrühmadele, nagu haiglad ja kliinikud, ning koos nende sidusrühmadega võib tööstus aidata töötajaid ette valmistada keskkonnas ja ravis toimuvateks muutusteks.

7.3. Tarvis on spetsiaalseid lähenemisviise ja vahendeid, et vastata haavatavate inimeste, eeskätt eakate vajadustele (vanadekodud) – neile tuleks osutada spetsiaalset isikustatud laadi toetust ja abi. Professionaalsete õendusteenuste osutamiseks on tarvis sihtkoolitust uute tehnoloogiate rakendamiseks selle patsiendikategooria puhul.

7.4. Tervishoid ja hooldus on ELi ühed suurimad töökohtade pakkujad. 2025. aastaks ennustatav puudujääk, mis hõlmab kuni 2 miljonit tervishoiutöötajat ja 20 miljonit hooldustöötajat, on suur probleem kogu sektori jätkusuutliku tulevase arengu jaoks ([29]).

7.5. Optimeeritud tervishoiu- ja hooldussüsteemid saavad märkimisväärset kasu väga oskusliku ja motiveeritud hooldussüsteemi panusest ja pühendumusest. Sageli on tervishoiu ja hoolduse valdkonna töökohad ebakindlad, halvasti tasustatud ja üsna koormavad. Ebakõla tõttu vajaduste ja nõutud töö(kvaliteedi) vahel on vaja tervishoiu ja hooldusega seotud töö ja korraldus ümber kujundada.

7.6. IKT ja arukad organisatsioonid võivad aidata luua atraktiivsemaid ja tootlikumaid töötingimusi ning paremaid töökohti. Uutest tehnoloogiatest tulenevalt tajutavaid ohte ja probleeme ning kõiki küsimusi tuleb käsitelda kõikehõlmava teave ja nõustamise abil kooskõlas eri tasandi tervishoiutöötajate õigustega.

7.7. Uutel oskustel, kohandatud töömeetoditel ja patsientide mõjuvõimu suurendamisel on suur mõju. Neid protsesse on võimalik edukalt ellu viia vaid kõigi asjaomaste osapoolte kohustumise korral. Võetavad kohustused peaksid tulenema riiklikest, sektori- või ettevõttepõhistest kokkulepetest ja/või lahendustest, mille abil valmistatakse töötajaid ja tervishoiuorganisatsioone tulevasteks muutusteks nõuetekohaselt ette. Alates 2006. aastast on toiminud ELi haigla- ja tervishoiusektori valdkondliku sotsiaaldialoogi komitee.

7.8. Väga olulised on haridus ja praktika ning pidev koolitus. Soovitavad oleksid ühised Euroopa haridus- ja koolitusmudelid. Asjaomaste osalejate vahel tuleks edendada teabevahetust teadlikkuse suurendamise ja parimate tavade kohta Euroopas nendel teemadel. Haridust ja koolitust käsitleti 2016. aasta sotsiaalpartnerite ühisavalduses ([30]).

7.9. Töötajate osalemise paljutõotavate meetodite edendamisel võib olla kasu ka kogu ELi hõlmavatest parimatest tavadest tervishoiu ja hoolduse valdkonnas süsteemide arendamise ja arukate organisatsioonide kohta.

([29]) Blueprint, lk 19.

([30]) Vt sotsiaalpartnerite HOSPEMi (Euroopa haiglate ja tervishoiu valdkonna tööandjate ühendus) ja EPSU (Euroopa avaliku sektori töötajate ametiühing) 2016. aasta novembri ühisavaldust kõigi ELi tervishoiutöötajate jätkuva kutsealase arengu ja elukestva õppe kohta. Lisateabe saamiseks tervishoiusektori töötajatesse investeerimise vajaduse kohta vt ÜRO/ILO/WHO/OECD ühisaruanne „Working for health and growth: investing in the health workforce“.

7.10. Vajaduse tõttu säilitada uute IKT-lahenduste suhtes avatud meel peaksid kõigil tervishoiu- ja hooldusspetsialistidel olema digitaaloskused ja nad peaksid olema kursis uusimate tehnoloogiatega. Patsientide mõjuvõimu suurendamisel on lisaks kõikide spetsialistide oskustele vaja ka õiget meelsust ja vastavaid pädevusi.

7.11. Paralleelselt tervishoiuspetsialistidega on vaja arendada meditsiiniteadmisi IT-valdkonnas, et optimeerida IT-vahendite kasutamist tervishoius ja hoolduses.

7.12. Samuti tuleb ajakohastada tööhõivet mitteametliku ja sotsiaalse hoolduse valdkonnas. Ebaproportsionaalselt suureneb mitteametlik hooldus, samuti patsientide mõjuvõimu suurendamine. Mõlemad võivad oluliselt parandada vananeva põlvkonna, sealhulgas nii puuetega kui ka tervete eakate liikuvust. Mõiste „hõbedane majandus“ ei vaja selgitust.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Türgi roll pagulaskriisis“

(omaalgatuslik arvamus)

(2018/C 227/03)

Raportöör: **Dimitris DIMITRIADIS**

Täiskogu otsus	22.9.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	227/6/12

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnistab, et Türgil on Lähis-Ida ja Vahemere piirkonna nn pagulaskriisiga toimetulekul oluline ja otsustava tähtsusega osa ning Türgi on püüdnud probleemi lahendada oma vahenditega, kuigi Euroopa Liidu ja rahvusvahelise kogukonna kaasabil.

1.2. Komitee on seisukohal, et hoolimata nn pagulaskriisi plahvatusohtlikust olukorrast ei ole ELil siiani õnnestunud kehtestada usaldusväärset ja tõhusat Euroopa ühist sisserändepoliitikat ega Euroopa ühist varjupaigasüsteemi, sest osa liikmesriike keeldub põhjendamatult täitmast rahvusvahelistes konventsioonides ja ELi aluslepingutes sätestatud ning Euroopa Liidu Nõukogu tippkohtumistel ja istungitel ühehäälselt vastu võetud otsustest tulenevaid õiguslikke kohustusi. Seepärast ärgitab komitee nõukogu ja komisjoni selle teemaga otsusekindlamalt tegelema ja kohustama oma Euroopa kohustusi mittetäitvaid liikmesriike võtma viivitamatult nõutud meetmeid.

1.3. Komitee mõistab karmilt hukka osas liikmesriikides valitseva võõravaenuliku suhtumise pagulaskriisi ja on seisukohal, et selline hoiak on vastuolus ELi põhiväärtustega.

1.4. Komitee rõhutab taas oma valmisolekut aidata igal võimalikul viisil kaasa pagulaskriisi lahendamisele, tehes koostööd Euroopa institutsioonide ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega (tööandjad, töötajad, valitsusvälised organisatsioonid), mida kinnitab komitee juba tehtud märkimisväärne töö nii arvukate arvamuste kui ka lähetuste näol riikidesse, mida kõnealune humanitaarkatastroof on mõjutanud.

1.5. ELi-Türgi avalduse allkirjastamisest alates on märkimisväärselt ja pidevalt vähenenud ebaseaduslikult Euroopa piire ületanud ja Egeuse meres elu kaotanud inimeste arv. Samal ajal teevad komiteele siiski suurt muret kiirelt suurenevad pagulasvood teistesse lõunapoolsetesse riikidesse. ELi liikmesriikide asjaomane tegevus nii ümberasustamisel kui ka ümberpaigutamisel valmistab jätkuvalt pettumust. Kuigi nende programmide rakendamiseks on loodud vajalikud alused, on praegune tempo siiski liiga aeglane selleks, et saavutada seatud sihid, et tagada kõigi tingimustele vastavate inimeste ümberasustamine ja ümberpaigutamine.

1.6. Komitee peab vajalikuks, et Türgi loob varjupaigataotlejatele rahvusvahelise kaitse tagamiseks ühtse süsteemi, mis on kooskõlas rahvusvaheliste ja Euroopa nõuetega ([1]) ning milles rahvusvahelise kaitse taotlejaid ei kohelda nende rahvusliku päritolu alusel erinevalt, vaid millega antakse neile kõigile ühtset kaitset. Muu hulgas soovitab komitee kaotada väljastpoolt Euroopat pärit varjupaigataotlejatele kehtiv geograafiline piirang ja lõpetada vahetegemine Süüriast pärit ja teiste varjupaigataotlejate vahel ([2]). Samuti tuleb tagada tagasisaatmise lubamatuse põhimõtte järgimine.

1.7. Komitee peab vajalikuks majutustingimuste ja pagulaseks tunnistatud isikute sotsiaalse ja majandusliku integratsiooni poliitika parandamist Türgis, eeskätt seoses juurdepääsuga tööturule, tervishoiuteenustele, haridusele ja eluasemele. Erilist tähelepanu tuleks pöörata saatjata alaealiste ja laste kaitsele, eriti asjus, mis puudutavad juurdepääsu haridusele ja kaitset sunniviisilise töö ja sundabielude eest ([3]).

1.8. Komitee kutsub üles looma tõsiseltvõetava ja sõltumatu seire- ja järelevalvemehhanismi seoses ELi-Türgi avaldusega pagulaste kohta, et koostöös Türgi ametivõimude, rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide ja spetsiaalsete humanitaarabiorganisatsioonidega korraldada järelevalvet, veendumaks, et mõlemad pooled rakendavad kokkulepitud tingimusi ja tegutsevad nendele vastavalt kooskõlas rahvusvaheliste ja Euroopa õigusaktidega ([4]).

1.9. Komitee peab vajalikuks Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti osatähtsuse suurendamist, et teha kahjutuks inimkaubanduse võrgustikke ja võidelda inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu kooskõlas rahvusvahelise õigusega ([5]).

1.10. Komitee nõuab kohustuste täielikku täitmist ELi liikmesriikide poolt, kes ei ole seni osalenud ümberpaigutamise ja ümberasustamise menetlustes, ning asjaomaste programmide kiirendamist. Positiivsed sammud selles suunas on Euroopa Liidu Kohtu otsused ning komisjoni jõupingutused parema kooskõlastamise tagamiseks ELi institutsioonide ja liikmesriikide vahel. Kõnealuste otsustega mõistab Euroopa Liidu Kohus otseselt hukka teatud riikide käitumise, kes ei võta oma territooriumil pagulasi vastu, mis – nagu kohus välja toob – on vastuolus solidaarsuse ja koormuse õiglase jagamise kohustusega, mis on ELi liikmesriikidel varjupaigapoliitika valdkonnas.

1.11. Komitee väljendab tõsist muret inimõiguste üldise olukorra pärast Türgis, iseäranis pärast ebaõnnestunud riigipöördekatset. Komitee hinnangul võivad toimuda praeguse Türgi valitsuse rünnakud ELi põhimõtete ja väärtuste vastu, millele on osutatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 ([6]). Komitee on täpsemalt mures selle pärast, et kodanikuühiskonna organisatsioonid ei saa Türgis takistusteta tegutseda, eriti pärast erakorralise seisukorra väljakuulutamist, ja leiab, et nendel organisatsioonidel on suur osatähtsus pagulaste humanitaarolukorra käsitlemisel nii pagulaste kohalikesse kogukondadesse integreerimise programmide kavandamisel kui ka elluviimisel.

1.12. Komitee on seisukohal, et sotsiaalpartnerid saavad täita ja peavad täitma Türgis juhtivat rolli pagulaskriisiga tegelemisel.

1.13. Komitee on mures viimase aja pingete pärast ELi ja Türgi suhetes ning pingete mis tahes edasise süvenemise võimaliku mõju pärast nii Euroopa ja Türgi kokkuleppe rakendamisele kui ka Euroopa ja Türgi suhetele üldiselt. Komitee on jätkuvalt seisukohal, et Euroopa ja Türgi suhteid tuleks suunata Türgi ühinemisväljavaadete säilimise suunas, liidu õigustiku täieliku täitmise tingimusel.

([1]) Euroopa Komisjon „Turkey 2016 Report“, Brüssel, 9. november 2016, SWD (2016) 366 final, lk 77–78, kättesaadav: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf.

([2]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee pagulaste olukorda uurivad teabekogumismissioonid kodanikuühiskonna organisatsioonide vaatepunktist, Türgi missiooni aruanne, 9.-11. märts 2016, lk 2, kättesaadav: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-fact-finding-missions-refugees_turkey_en.pdf..

([3]) Vt joonalune märkus 2.

([4]) Amnesty International „Europe's gatekeeper: unlawful detention and deportation of refugees from Turkey“, lk 14, kättesaadav: https://www.amnesty.org/en/documents/document/?indexNumber=eur44%2f3022%2f2015&language=en..

([5]) Vt joonalune märkus 2.

([6]) Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on sätestatud: „[Euroopa] Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.“

2. **Sissejuhatavad märkused: Euroopa rände tegevuskavast 18. märtsi 2016. aasta kokkuleppeni**

2.1. Pärast ulatusliku humanitaarkriisi vallandanud Süüria sõja puhkemist ja plahvatusohtliku olukorra tekkimist Iraagis jätkuva poliitilise ebastabiilsuse tõttu hakkasid Türgi piiri ebainimlikes tingimustes ületama tuhanded pagulased, kelle lõppeesmärk oli jõuda Euroopa Liidu riikidesse, iseäranis Kesk-Euroopas asuvatesse liikmesriikidesse.

Türgi oli sattunud olukorda, kus „võõrustati" ligikaudu kolme miljonit inimest, kes oma elu ohtu seades olid läbinud sõjapiirkondi ja – taaskord oma eluga riskides – üritasid ja üritavad siiani ebaseaduslikult ületada Euroopa piiri ja siseneda Kreekasse.

2.2. Esmase vastuvõtjariigina täitis ja täidab Türgi endiselt väga olulist osa nn pagulaskriisis, millest on kujunenud üks ELi peamisi lahendamata probleeme.

2.3. Euroopa rände tegevuskava, mis avaldati 2015. aasta mais ja mis oli liikmesriikidevaheliste keeruliste ja pikaleveninud läbirääkimiste tulemus, tähistas Euroopa Liidu esimest katset parandada nende tuhandete pagulaste olukorda, kes seavad oma elu ohtu sõjapiirkondi läbides ja Vahemerd ületada üritades. Esimest korda võeti kasutusele sellised mõisted nagu sisene ümberpaigutamine ja ümberasustamine. Tegevuskavaga võetakse nii vahetud kui ka pikaajalised meetmed, et tulla toime suurte rändevoogudega, millega EL – ja eriti Vahemere piirkond – silmitsi seisab, ja probleemidega, mis seda laadi kriiside lahendamisel tekivad. Nende vahendite hulka kuulub Frontexile eraldatavate rahaliste vahendite kolmekordistamine, pagulaste ja sisserändajate ümberasustamine Euroopa Liidu riikides vastavalt kindlatele kriteeriumitele ja kvootidele, Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 78 lõikes 3 sätestatud eriolukordadele reageerimise mehhanismi esmakordne rakendamine, et aidata liikmesriikidel ootamatu pagulaste sissevooluga toime tulla, ja Vahemerel ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames operatsiooni käivitamine, et teha kahjutuks inimkaubanduse võrgustikke ja võidelda inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu kooskõlas rahvusvahelise õigusega.

2.4. Samasse valdkonda kuulub ka ELi ja Türgi 18. märtsi 2016. aasta avaldus, mille eesmärk oli pagulaskriisi piirata ja mis nimetati menetluslikel põhjustel mitteametlikuks kokkuleppeks ebaseadusliku rände kohta Türgist Euroopa Liitu, et asendada ebaseaduslik ränne seaduslike viisidega pagulaste Euroopa Liitu ümberasustamiseks ([7]). Kokkuleppes on kehtestatud järgnevad sätted.

i) Kõik Türgist Kreekasse saabuvad ebaseaduslikud rändajad saadetakse alates 20. märtsist 2016 Türki tagasi vastavalt kahepoolsele kokkuleppele Kreeka ja Türgi vahel.

ii) Kõik need, kes varjupaika ei taotle või kelle taotlus on tunnistatud põhjendamatuks või vastuvõetamatuks, saadetakse tagasi Türki.

iii) Kreeka ja Türgi, keda abistavad ELi institutsioonid ja ametid, sõlmivad kõik vajalikud kahepoolsed kokkulepped, sealhulgas Türgi ametnike alalise viibimise kohta Kreeka saartel ning Kreeka ametnike viibimise kohta Türgis alates 20. märtsist, et neid kokkuleppeid rakendada.

iv) Iga Kreeka saartelt Türki tagasi saadetud süürlase kohta asustatakse üks süürlane Türgist ümber ELi.

v) Koostöös komisjoni, ELi ametite, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti ja liikmesriikidega luuakse mehhanism selle „üks ühele" poliitika rakendamiseks alates päevast, mil alustatakse tagasisaatmisi.

vi) Eesõigus ELi ümberasustamisel antakse mitte süürlastele Kreekas, vaid süürlastele Türgis ja nende hulgast omakorda rändajatele, kes ei ole varem ELi sisenenud või püüdnud seda teha.

([7]) Euroopa Ülemkogu „Välisasjad ja rahvusvahelised suhted", 18. märts 2016, http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

2.5. ELi ja Türgi 18. märtsi 2016. aasta avalduse ([8]) täiendaval teabelehel rõhutab komisjon võimalust liigitada Türgi turvaliseks kolmandaks riigiks ([9]). Komisjoni teatises Euroopa Parlamendile ja nõukogule, milles antakse ülevaade Euroopa rände tegevuskava prioriteetsete meetmete rakendamise olukorrast, jõutakse samale järeldusele, väites, et turvalise kolmanda riigi mõiste ei nõua varjupaigamenetluste direktiivi definitsiooni kohaselt, et Genfi konventsiooni rakendamisel ei oleks kehtestatud piiranguid või geograafilisi reservatsioone, vaid et isikul oleks põhimõtteliselt võimalus saada kaitset vastavalt Genfi konventsiooni tingimustele ([10]).

2.6. Komitee on omalt poolt seisukohal, et mingil juhul ei või turvalise päritoluriigi mõistet kohaldada juhtudel, kui ei austata ajakirjandusvabadust või rikutakse poliitilise pluralismi põhimõtet, või riikide puhul, kus esineb tagakiusamist soo ja/või seksuaalse sättumuse või rahvuslikku, etnilisse, kultuurilisse või usulisse vähemusse kuulumise tõttu. Igal juhul tuleb riigi lisamisel turvaliste päritoluriikide nimekirja hinnata (muu hulgas) järgmist: ajakohane teave sellistelt allikatelt nagu Euroopa Inimõiguste Kohus, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet (UNHCR), Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO), Euroopa Nõukogu ja muud inimõiguste organisatsioonid ([11]).

2.7. ELi-Türgi avalduse allkirjastamisest alates on märkimisväärselt ja pidevalt vähenenud ebaseaduslikult Euroopa piire ületanud ja Egeuse meres elu kaotanud inimeste arv ([12]). Samal ajal teevad komiteele siiski suurt muret kiirelt suurenevad pagulasvood teistesse lõunapoolsetesse riikidesse. ELi liikmesriikide sellekohane tulemuslikkus nii ümberasustamisel kui ka ümberpaigutamisel valmistab jätkuvalt pettumust. Kuigi nende programmide rakendamiseks on loodud vajalikud alused, on praegune kiirus siiski liiga aeglane, et saavutada seatud sihid, et tagada kõigi tingimustele vastavate inimeste ümberasustamine ja ümberpaigutamine ([13]).

([8]) Euroopa Komisjon „Fact Sheet on the EU-Turkey Agreement“, 19. märts 2016, kättesaadav: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-963_en.htm.

([9]) „Millisel õiguslikul alusel saadetakse varjupaigataotlejad Kreeka saartelt tagasi Türki? Kreekas esitatud varjupaigataotlused vaadatakse läbi juhtumipõhiselt kooskõlas ELi ja rahvusvahelisest õigusest tulenevate nõuete ning tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõttega. Viiakse läbi individuaalsed intervjuud ja hindamised ning isikutel on edasikaebamise õigus. Varjupaigataotlejate automaatset ega laustagasisaatmist ei toimu. Vastavalt ELi varjupaigaeeskirjadele on liikmesriikidel õigus teatavatel selgelt määratletud asjaoludel kuulutada taotlus vastuvõetamatuks ehk lükata taotlus tagasi ilma selle sisu läbi vaatamata. Varjupaigataotluse vastuvõetamatuks tunnistamiseks on Türgiga seoses kaks õiguslikku võimalust: 1) esimese varjupaigariigi võimalus (varjupaigamenetluste direktiivi artikkel 35): kui isik on esimeses riigis juba pagulaseks tunnistatud või tal on seal juba piisav kaitse; 2) turvalise kolmanda riigi võimalus (varjupaigamenetluste direktiivi artikkel 38): kui isik ei ole juba saanud kaitset kolmandas riigis, kuid kõnealune kolmas riik saab tagada tagasivõetud isikule tõhusa juurdepääsu kaitsele.“

([10]) „Seoses sellega rõhutab komisjon, et turvalise kolmanda riigi kontseptsioonis, nagu see on määratletud varjupaigamenetluste direktiivis, nõutakse, et isikul on võimalus saada kaitset vastavalt Genfi konventsioonile, kuid ei nõuta, et turvaline kolmas riik on ratifitseerinud kõnealuse konventsiooni geograafilise reservatsioonita. Mis puudutab küsimust, kas taotlejal on side asjaomase kolmanda riigiga ning kas tal on seega mõistlik asjaomasesse riiki minna, siis võib otsustamisel võtta arvesse ka seda, kas taotleja on saabunud asjaomase turvalise kolmanda riigi kaudu või kas asjaomane kolmas riik asub taotleja päritoluriigi geograafilises läheduses.“ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule, milles antakse ülevaade Euroopa rände tegevuskava prioriteetsete meetmete rakendamise olukorrast, 10. veebruar 2016, COM (2016) 85 final.

([11]) EMSK arvamus ELi ühise turvaliste päritoluriikide nimekirja koostamise kohta (ELT C 71, 24.2.2016, lk 82), punktid 2.4 ja 2.11.

([12]) Türgist Kreeka saartele saabunute arv on komisjoni viimasest aruandest saati jäänud väikseks, keskmiselt 75 saabumist päevas. Euroopa Komisjon, Brüssel, 6. september 2017, COM(2017) 470 final „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Seitsmes eduaruanne ELi ja Türgi avalduse rakendamise kohta““. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170906_seventh_report_on_the_progress_in_-the_implementation_of_the_eu-turkey_statement_en.pdf.

([13]) Viimaste andemete kohaselt on ümberpaigutamiste koguarv 27 695 (19 244 Kreekast ja 8 451 Itaaliast), samas kui ELi-Türgi avalduse raames on Türgist ELi ümber asustatud 8 834 süürlast. Rahalise toetuse osas on Türgi pagulasrahastu raames eraldatud ajavahemikuks 2016–2017 3 miljardit eurot, lepinguid on allkirjastatud juba enam kui 1,66 miljardi euro väärtuses ja väljamakseid on tehtud 838 miljoni euro ulatuses. Hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu kaudu toetatavate haavatavate pagulaste arv on suurenenud 600 000-lt 860 000-le ning hinnangute kohaselt suureneb see 2017. aasta lõpuks 1,3 miljonile. Euroopa Komisjon, Brüssel, 6. september 2017, COM(2017) 465 final „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Viieteistkümnes aruanne ümberpaigutamise ja ümberasustamise kohta““. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170906_fifteenth_report_on_relocation_and_resettlement_en.pdf.

3. **Turvalise riigi mehhanism: turvaline kolmas riik ja esimene varjupaigariik**

3.1. Turvalise päritoluriigi, turvalise kolmanda riigi ja esimese varjupaigariigi mõisted on sätestatud direktiivis 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta, milles kehtestatakse ühised menetluslikud nõuded ja tagatised ELi liikmesriikides rahvusvahelist kaitset taotlevatele isikutele. Täpsemalt sätestatakse direktiivis neli turvalise riigi kategooriat. Need on esimene varjupaigariik (artikkel 35), turvaline kolmas riik (artikkel 38), turvaline päritoluriik (artikkel 37) ja Euroopa turvaline kolmas riik (artikkel 39) ([14]).

3.2. Direktiivi 2013/32/EL artiklit 39 Euroopa turvalistest kolmandatest riikidest ja artiklit 35 esimesest varjupaigariigist koos vaadeldes nähtub, et rahvusvahelist kaitset tagatakse kas suuremal või vähemal määral, ning artiklis 38 välja toodud turvalise kolmanda riigi kord paigutub nende kahe vahele. Artikliga 39 tagatakse kõrgeimal tasemel kaitse, viidates riikidele, mis on ratifitseerinud Genfi konventsiooni geograafiliste piiranguteta, tagavad konventsioonist tuleneva maksimaalse kaitse, rakendavad asjaomases riigis täies mahus konventsiooni artiklit 36 ja mille suhtes kohaldatakse konventsiooni kontrollmehhanisme. Direktiivi artikkel 35 on sellega tugevas vastuolus, piirdudes vaid pagulaseks tunnistatud isikutele kaitse andmise või muul viisil piisava kaitse pakkumisega, keskendudes tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte kohaldamisele.

3.3. Vastavalt direktiivi 2013/32/EL artiklile 38 loetakse riik konkreetse taotleja seisukohast turvaliseks kolmandaks riigiks, kui see vastab üldiselt järgmistele kriteeriumitele: a) elu ja vabadus ei ole ohus rassi, usu, rahvuse, teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise või poliitiliste tõekspidamiste tõttu; b) riigis austatakse tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet vastavalt Genfi konventsioonile; c) puudub suure kahju oht taotlejale; d) riigis austatakse rahvusvahelistes õigusaktides sätestatud keeldu saata isik tagasi, kui sellega rikutaks isiku õigust kaitsele piinamise või muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise eest; e) isikul on võimalus taotleda pagulasseisundit ning pagulaseks tunnistamise korral saada kaitset vastavalt Genfi konventsioonile ning f) taotlejal on asjaomase kolmanda riigiga side, mille alusel oleks isikul mõistlik minna asjaomasesse riiki. Juhul kui riigi pädevate asutuste hinnangul on näiteks Türgi varjupaigataotleja jaoks esimene varjupaigariik või turvaline kolmas riik, väljastavad nad seega otsuse rahvusvahelise kaitse taotluse vastuvõetamatuna tagasi lükkamise kohta taotluse sisu läbi vaatamata ([15]).

3.4. Tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõte on rahvusvahelise pagulaste kaitse süsteemi nurgakivi, mis on sätestatud 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 33 lõikes 1 ([16]). UNHCR on märkinud, et kõnealuses artiklis on sätestatud konventsiooni keskne põhimõte, mis on nüüdseks saanud rahvusvahelise õiguse osaks ja on seega õiguslikult

([14]) On väidetud, et turvalise riigi mehhanism on vastuolus Genfi konventsiooni artikli 31 lõikega 1, kuna rahvusvaheline õigus ei näe ette, et taotlus tuleb esitada esimeses riigis, kus on võimalus rahvusvahelise kaitse saamiseks. Sellel teemal vt M. Symes ja P. Jorro „Asylum Law and Practice“, LexisNexis UK, 2003, lk 448; G. Goodwin-Gill ja J. McAdam „The Refugee in International Law“, Oxford University Press, 2007, lk 392. Vastupidise seisukohaga tutvumiseks vt K. Hailbronner „The Concept of „Safe Country“ and Expeditious Asylum Procedures: A Western European Perspective“, International Journal of Refugee Law, 1993, 5(1), lk 31–65.

([15]) Kreeka inimõiguste organisatsioon The Hellenic Union for Human Rights on seisukohal, et ELi-Türgi pagulasi käsitleva kokkuleppe rakendamise esimestest päevadest alates „luges Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti ekspert seoses esimeste varjupaigataotlustega, mis läbi vaadati, Türgit turvaliseks kolmandaks riigiks […]. See arvamus, mida kasutatakse standardpõhjendusena kõigi tagasilükatud taotluste korral, võtab sisuliselt taotlejatelt vajaliku individuaalse hindamise võimaluse ja, mis veelgi hullem, paneb varjupaigataotlejale kohustuse tõestada, et Türgi ei ole turvaline kolmas riik, mis on täielikult vastuolus direktiivi eesmärgiga. Nende esimeste juhtumite puhul ei ole tagasilükkamine põhjendatud.“ Hellenic Union for Human Rights „Comments – critical remarks on the provisions and implementation of Law“, 4375/2016, 21. aprill 2016, kättesaadav: http://www.hlhr.gr/?MDL=pages&SiteID=1215. 10. mail 2016 tehti Kreekas aga esimene otsus, kus Türgit ei loetud turvaliseks kolmandaks riigiks. Täpsemalt otsustas pagulastega tegelev apellatsiooninõukogu pärast seda, kui Lesbosel asuv Süüria kodanik, kellele algselt varjupaika ei antud ja kes oleks pidanud Türki naasma, otsuse edasi kaebas, et Türgi ei ole turvaline kolmas riik, ning varjupaigataotlus tuli seega uuesti ja põhjalikumalt rohkemaid asjaolusid arvesse võttes läbi vaadata. Esimene otsus, et Türgit ei saa lugeda turvaliseks kolmandaks riigiks, lõi pretsedendi, mida on järginud suur arv pagulastega tegelevaid apellatsiooninõukogusid.

([16]) Tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte kohta vt muu hulgas E. Lauterpacht ja D. Bethlehem „The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion“, E. Feller, V. Tuerk ja F. Nicholson (toim) „Refugee Protection in International Law, UNHCR's Global Consultations on International Protection“, Cambridge University Press, Cambridge 2003, lk 87–177. Vt ka ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti nõuandev arvamus tagasi- ja väljasaatmise lubamatusega seonduvate kohustuste täitmise kohta väljaspool riigi territooriumit vastavalt 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta protokollile, kättesaadav: http://www.unhcr.org/refworld/docid/45f17a1a4.html..

siduv kõigi rahvusvahelise üldsuse riikide jaoks, hoolimata sellest, kas nad on Genfi konventsiooni ratifitseerinud ([17]).

3.5. Niisiis laieneb kõigile, kes on 1951. aasta konventsiooni alusel pagulased või kes vastavad kõnealuse konventsiooni artikli 1 punkti a alapunktis 2 sätestatud pagulasena määratlemise tingimustele, artikli 33 lõikes 1 sätestatud kaitse, isegi kui nende pagulasseisund ei ole ametlikult tunnustatud ([18]). See on eriti oluline varjupaigataotlejatele, kuna on võimalik, et nad on pagulased, ja neid ei tohiks seepärast varjupaigariigist tagasi või välja saata, enne kui lõplik otsus nende pagulasseisundi kohta on langetatud ([19]).

4. **Türgi kui turvaline kolmas riik**

4.1. Alates 2011. aastast on Türgi võtnud vastu kõige rohkem Süüria pagulasi (enam kui kolm miljonit – 3 222 000). Samal ajal on umbkaudu 4,8 miljoni elanikuga Liibanon vastu võtnud enam kui 1 miljon registreeritud pagulast. Jordaania on vastu võetud Süüria pagulaste arvult kolmas riik (654 582 pagulast) ja viimastel ametlikel andmetel on Iraak ja Egiptus võtnud vastu vastavalt 244 235 ja 124 534 registreeritud pagulast ([20]).

4.2. Türgi on ratifitseerinud Genfi pagulasseisundi konventsiooni ja selle 1967. aasta protokolli, kuid riigis kehtib endiselt geograafiline reservatsioon varjupaigataotlejate suhtes, kes on Euroopasse mittekuuluvate riikide kodanikud. Tegelikkuses tunnustab Türgi vaid Euroopast, see tähendab Euroopa Nõukogu liikmesriikidest pärit pagulasi ([21]). 2014. aasta aprillis võeti Türgis vastu uus seadus välismaalaste ja rahvusvahelise kaitse kohta. Kõnealuses seaduses kehtestatakse riigis neli erinevat liiki kaitsealust seisundit: a) pagulasseisund isikute puhul, kes on pagulaseks tunnistatud Genfi konventsiooni alusel ja kellel on kodakondsus ühes 47st Euroopa Nõukogu liikmesriigist; b) tingimuslik pagulasseisund pagulaseks tunnistatud väljastpoolt Euroopat pärit isikute puhul; c) täiendav kaitse, mille võib anda Euroopa riikide või Euroopasse mittekuuluvate riikide kodanikele, kes ei vasta Genfi konventsioonis sätestatud pagulaseks tunnistamise tingimustele, kuid keda võib päritoluriiki tagasisaatmise korral ähvardada surmanuhtluse oht, piinamine või muu ebainimlik või inimväärikust alandav kohtlemine või oht kannatada oma riigis kahju relvastatud konflikti tagajärjel; d) ajutine kaitse, mis tagatakse pagulaste massilise sissevoolu korral ([22]).

4.3. Massiliselt saabunud süürlastele tagati kõigepealt külastaja (*misâfir*) seisund ning seejärel ajutine kaitse, kuigi ilma võimaluseta esitada taotlust pagulasseisundi saamiseks. Selle sätte eesmärk on, et kõnealused isikud jääksid Türki vaid seniks, kuni kestab sõda Süürias, ja lahkuksid, kui tingimused seal paranevad.

4.3.1. Teiste riikide kodanikud (mitte süürlased) võivad esitada varjupaigataotluse individuaalseks hindamiseks ja need taotlused vaadatakse seejärel läbi paralleelses menetluses uue välismaalaste ja rahvusvahelise kaitse seaduse alusel, mis jõustus 2014. aasta aprillis. Selle menetluse käigus saadetakse taotlejad nii rändehalduse peadirektoraati, kus viiakse läbi

([17]) 13. septembri 2001. aasta märkus rahvusvahelise kaitse kohta (A/AC. 96/951, lõik 16). Vt ka UNHCR, „The Principle of Non Refoulement as a Norm of Customary International Law, Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93". Vt ka UNHCR „Note on the Principle of Non Refoulement" (ELi seminar, millel käsitleti 1995. aasta varjupaigamenetluste miinimumtagatiste resolutsiooni rakendamist), 1. november 1997. Vt lisaks 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon ja/või selle 1967. aasta protokoll osalisriikide deklaratsiooni preambuli lõige 4, vastu võetud konventsiooni ja/või protokolliga ühinenud riikide ministrite kohtumisel 12.-13. detsembril 2001, HCR/MMSP/2001/09, ja Uus-Meremaa Apellatsioonikohtu otsus kohtuasjas Zaoui *vs*. Attorney General (nr 2) [2005] 1 NZLR 690, 20.9.2004, punktid 34 ja 136.

([18]) UNHCRi täitevkomitee järeldus nr 6 (XXVIII) – 1977 tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte kohta, punkt c; UNHCRi täitevkomitee järeldus nr 79 (XLVIII) – 1996 rahvusvahelise kaitse kohta, punkt j; UNHCRi täitevkomitee järeldus nr 81 (XLVIII) – 1997 rahvusvahelise kaitse kohta, punkt i.

([19]) UNHCR „Global Consultations on International Protection/Third Track: Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)", EC/GC/01/12, 13.5.2001, lõiked 4, 8, 13 ja lõike 50 punkt c; E. Lauterpacht ja D. Bethlehem, vt eespool joonealune märkus nr 16, lõiked 87–99.

([20]) Üksikasjalikum teave http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php..

([21]) Vt joonalune märkus 2.

([22]) Seadus on kättesaadav inglise keeles: http://www.goc.gov.tr/files/files/eng_minikanun_5_son.pdf..

seisundi määramise menetlus, kui ka UNHCRi, kus teostatakse paralleelne seisundi määramise menetlus ja tehakse soovitused ümberpaigutamise kohta. UNHCRi otsused ei ole siiski õiguslikult siduvad, kuid neid võetakse rändehalduse peadirektoraadi hindamises arvesse. Niisiis on selge, et Türgi selle valdkonna seadusandluses kehtivad erinevad kaitsestandardid ja menetluslikud eeskirjad Süüria kodanikele ja teiste kolmandate riikide kodanikele, luues seeläbi erinevused nii kaitse kättesaadavuses kui ka selle tingimustes.

4.4. Tõsiseid takistusi, puudusi ja probleeme on ka seoses juurdepääsuga tööturule ja põhiteenustele, näiteks tervishoiu- ja hoolekandeteenused, haridus ja integratsioon ühiskonda üldisemalt ([23]). Kuigi Türgi tunnustab alates 2016. aasta jaanuarist süürlaste õigust töötada, on neist tegelikkuses tööloa saanud vaid väga vähesed ning enamik süürlastest töötab seepärast mitteametlikult ([24]). Lisaks eespool nimetatule tuleks märkida, et rahvusvahelise kaitse saajate jaoks on sõnaselgelt ja kategooriliselt välistatud pikaajalise integratsiooni võimalus Türgis (välismaalaste ja rahvusvahelise kaitse seaduse artikkel 25) ja pagulaste vaba liikumine on piiratud sama seaduse artikliga 26. Türgis rahvusvahelist kaitset taotlevatele isikutele tagatud kaitse on seega selgelt nõrgem nendest juriidilistest tagatistest ja õigushüvedest, mis kehtivad isikutele, kes on Genfi konventsiooni alusel pagulaseks tunnistatud, nende hüvede hulka kuuluvad õigus vabalt liikuda lepinguosalise riigi territooriumil (1951. aasta konventsiooni artikkel 26), õigus kodakondsusele naturalisatsiooni korras (1951. aasta konventsiooni artikkel 34) ja õigus töötada (1951. aasta konventsiooni artiklid 17, 18 ja 19).

4.5. Peale selle tekitab küsimusi Türgi määratlemine turvalise kolmanda riigina, võttes arvesse, mil määral Türgi järgib tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet, mis on sätestatud Genfi konventsiooni artikli 33 lõikes 1, Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 3 ja piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni artikli 3 lõikes 2 ([25]). Lisaks asjaolule, et Türgil on kombeks mitte vastu võtta väljastpoolt Euroopat pärit varjupaigataotlejaid, viitavad hiljutised rahvusvaheliste inimõiguste organisatsioonide aruanded juhtumitele, kus inimestele on keelatud sissepääs riiki ja toimuvad grupiviisilised Süüria aladele tagasi suunamised ([26]). Ilmekas on juhtum, kui vaid üks päev pärast kokkuleppe allkirjastamist andis Amnesty International teada järjekordsest massilisest päritoluriiki tagasisaatmisest, kus Afganistanist pärit pagulased saadeti tagasi Kabuli ([27]). Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 20. aprillil 2016 vastu võetud resolutsioonis märgiti muu hulgas samuti, et Süüria ja teiste riikide kodanike tagasisaatmine Türki on vastuolus ELi ja rahvusvahelise õigusega ([28]). Seepärast on selge, et ei ole piisavalt tagatisi, et kindlustada tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte järgimist praktikas ([29]).

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([23]) Vt joonalune märkus 2.

([24]) Meltem Ineli-Ciger „Implications of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection and Regulation no. 29153 on Temporary Protection for Syrians Seeking Protection in Turkey“, Oxford Monitor of Forced Migration, 2014, 4(2): lk 28–36.

([25]) Vt joonalune märkus 2.

([26]) Vt muu hulgas organisatsiooni Human Rights Watch teatis 23. novembrist 2015, kättesaadav: https://www.hrw.org/news/2015/11/23/turkey-syrians-pushed-back-border.

([27]) Amnesty International „Η ψευδαίσθηση της „ασφαλούς χώρας“ για την Τουρκία καταρρέει“ („Illusioon Türgist kui turvalisest riigist haihtub“), 23. märts 2016, kättesaadav ainult kreeka keeles: https://www.amnesty.gr/news/press/article/20243/i-pseydaisthisi-tis-asfaloys-horas-gia-tin-toyrkia-katarreei. Täiendava info saamiseks vt O. Ulusoy, „Turkey as a Safe Third Country?“, 29. märts 2016, kättesaadav: https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2016/03/turkey-safe-third. E. Roman, Th. Baird ja T. Radcliffe „Why Turkey is Not a „Safe Country“, veebruar 2016, *Statewatch,* http://www.statewatch.org/analyses/no-283-why-turkey-is-not-a-safe-country.pdf.

([28]) Resolutsioon 2109 (2016), esialgne versioon „The situation of refugees and migrants under the EU–Turkey Agreement of 18 March 2016“, autor(id): Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee, allikas: assamblee arutelu 20. aprillil 2016 (15. istung) (vt dokument 14028, rände, pagulaste ja ümberasustatud isikute komisjoni aruanne, raportöör: Tineke Strik). Parlamentaarse Assamblee 20. aprillil 2016 vastu võetud tekst (15. istung).

([29]) L. Reppeli (2015) „Turkey's track record with the European Court of Human Rights“. Turkish Review, 1. jaanuar 2015 (kättesaadav: http://archive.is/XmdO5).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid ELi vabakaubanduslepingutes“

(omaalgatuslik arvamus)

(2018/C 227/04)

Raportöör: **Tanja BUZEK**

Täiskogu otsus	19.10.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	REX
Vastuvõtmine sektsioonis	26.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	133/1/9

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt komisjoni algatuse üle teha mitteametlikus dokumendis kokkuvõte ELi vabakaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamisest ([1]) ja konsulteerida kodanikuühiskonnaga selles küsimuses.

1.2. Komitee on täitnud olulist rolli teadlikkuse suurendamisel ELi kaubanduspoliitika kohta kodanikuühiskonna hulgas nii ELis kui ka kolmandates riikides. Komitee liikmed on olnud ja on jätkuvalt pühendunud koostöö tugevdamisele kolmandate riikide kodanikuühiskonnaga ELi kaubanduslepingute üle läbirääkimiste pidamise ja nende täitmise seiramisel.

1.3. Komitee julgustab komisjoni tugevdama dialoogi kodanikuühiskonnaga, et parandada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide toimimist praegustes ja tulevastes kaubanduslepingutes, ning eelkõige kajastama seda laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu (CETA) kaubanduse ja kestliku arengu peatüki läbivaatamisel.

1.4. Komitee nõuab siiski tungivalt, et komisjon oleks oma käsitlusviisis edasipüüdlikum, eelkõige seoses kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide kohustuste tõhusa jõustatavuse tugevdamisega, mis on komitee jaoks väga oluline. Kestliku arengu peatükkidele tuleb anda võrdne kaal ärilisi, tehnilisi või tariifiküsimusi käsitlevate peatükkidega.

1.4.1. Komitee soovitab anda sisenõuanderühmadele õiguse jälgida kaubanduslepingute kõigi peatükkide mõju inim-, töö- ja keskkonnaõigustele, ning kohaldamisala peaks hõlmama tarbijahuve.

1.4.2. Komitee väljendab kahetsust tarbijate huvide kitsarinnalise käsitlemise üle kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides ja t sooviks kaubanduse ja kestliku arengu raamistikus näha konkreetset peatükki tarbijate kohta, mis sisaldaks asjaomaseid rahvusvahelisi tarbijastandardeid ja tugevdaks koostööd tarbijaõiguste jõustamise valdkonnas.

([1]) http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155686.pdf

1.5. Komitee on veendunud, et kaubanduse ja kestliku arengu peatükid täidavad väga olulist osa komisjoni selliste eesmärkide saavutamisel, mis on sätestatud strateegiates „Kaubandus kõigile“ ([2]) ja „Üleilmastumise ohjamine“, ([3]) ning leiab, et sisenõuanderühmade loomine on kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide peamine saavutus selleks, et võimestada kodanikuühiskonda kolmandates riikides, innustada teda järgima väärtusi, mis oleksid sarnased nendega, mida me tunneme euroopalike väärtustena, sealhulgas sotsiaalsed, tarbija- ning keskkonnastandardid ning kultuuriline mitmekesisus. Peale selle tuleks neis riikides EL nähtavaks teha ja pakkuda olulist platvormi, et jälgida pühendumist inim-, töö- ja keskkonnaõigustele kaubanduslepingutes.

1.6. Komitee hindab talle antud volitusi sisenõuanderühmade liikmeskonna ja sekretariaadi osaliseks komplekteerimiseks. Kuid komitee rõhutab, et rahastamine ja rahalised vahendid on jätkuvalt väga oluline küsimus praeguste ja tulevaste sisenõuanderühmade töös, ning palub komisjonil ning nõukogul ja Euroopa Parlamendil teha selles küsimuses komiteega koostööd, et rakendada selles valdkonnas viivitamatult süsteemsed lahendused.

1.7. Komitee on veendunud, et komisjon peab võtma meetmeid kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide ning eelkõige sisenõuanderühmade tõhususe parandamiseks, kuna viimaste ülesanne on neid kohustusi jälgida. Paljusid praktilist laadi soovitusi saaks rakendada ilma praeguste kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide teksti muutmata ja seda tuleks seetõttu viivitamata teha.

1.7.1. Tuvastatud puudujäägid hõlmavad sisenõuanderühmade tasakaalustamata liikmesust ja viivitusi nende loomisel, vajadust ühiskoosolekute järele ELi sisenõuanderühmade ja partnerriikide sisenõuanderühmade vahel ning nimetatud rühmade esimeeste osalemise järele kaubanduse ja kestliku arengu komiteede koosolekutel, kus neil oleks õigus esitada oma rühmade seisukohti, ning sisenõuanderühmade piisava rahastamise puudumist nii ELi kui partnerriikide poolt.

1.7.2. Seetõttu leiab komitee, et ELi ja partnerriikide sisenõuanderühmade ühiskoosolekud tuleks lisada lepingu teksti, et võimaldada neil vahetada kogemusi ühisprojektide kohta ja valmistada ette ühissoovitusi.

1.7.3. Komitee nõuab tungivalt toetada kodanikuühiskonna suutlikkuse arendamist ELis ja eriti partnerriikides enne lepingu jõustumist ning julgustada sisenõuanderühmade kiiret loomist vajaliku poliitilise, rahandusliku ja logistilise toega, tagades samas tasakaalustatud liikmesuse.

1.7.4. Lisaks soovime juhtida komisjoni tähelepanu kodanikuühiskonnas jätkuvalt segadust tekitavatele küsimustele, mis tulenevad ELi assotsieerimislepingute ning Gruusia, Moldova ja Ukrainaga sõlmitud põhjalike ja laiaulatuslike vabakaubanduslepingute (DCFTA) eri valdkondi hõlmavast olemusest, ning kodanikuühiskonna laiemale rollile, esmajoones Ladina-Ameerikas, mis nõrgendab iga osaleva sisenõuanderühma peasõnumeid.

1.7.5. Lisaks kritiseerib komitee seda, et komisjon ei ole reageerinud sisenõuanderühma tõstatatud kaebustele. Seetõttu peaks järelevalvemehhanismide abil saama iseseisvalt algatada uurimisi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide kohustuste selgete rikkumiste kohta.

1.8. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon looks läbipaistvama ja lihtsama kaebuste esitamise mehhanismi, ja soovitab lisaks, et sisenõuanderühmade esimehed osaleksid kaubanduse ja kestliku arengu komitee koosolekutel ning et nimetatud komitee peaks vastama sisenõuanderühmade tõstatatud küsimustele ja soovitustele mõistliku aja jooksul. Komitee soovitab korrapärast dialoogi ELi sisenõuanderühmade, komisjoni, Euroopa välisteenistuse, Euroopa Parlamendi ja ELi liikmesriikide vahel.

1.9. Seoses kestliku arengu eesmärkidega soovitab komitee lisada spetsiaalne klausel, et edendada kestliku arengu eesmärke kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide kõigis volitustes.

([2]) http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf
([3]) https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-globalisation_et.pdf

1.10. Võttes arvesse Euroopa Komisjoni võetud kindlat eesmärki tööga seotud sätteid tugevdada, peaksid partnerriigid enne kaubanduslepingu sõlmimist näitama üles täit austust ILO kaheksa põhilise tööstandardite konventsiooni vastu. Kui partnerriik ei ole neid konventsioone ratifitseerinud või nõuetekohaselt rakendanud ega tõendanud võrdset kaitse taset, siis soovitab komitee püüda lisada kaubanduse ja kestliku arengu peatükile konkreetsete kohustuste tegevuskava, et tagada nende õigeaegne täitmine.

1.11. Komitee märgib, et mitteametlikus dokumendis tõstatati sanktsioonide küsimus. Komitee julgustab komisjoni täiendavalt uurima kehtivaid kaubanduslepingute sanktsioonimehhanisme, nende senist kasutamist ja analüüsima nende ilmseid piiranguid, et hinnata ja parandada jõustatava vastavusmehhanismi tõhusust, mida kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide raames saaks välja arendada. Sealjuures peaks komisjon silmas pidama, et kodanikuühiskonna rühmad on nende kasutamise osas nii toetust kui tõsist muret avaldanud.

1.12. Komitee on valmis aitama välja töötada uusi ideid, et aidata komisjonil suurendada sõltumatute jõustamismehhanismide tõhusust kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides, muu hulgas ka tänu õigusele reageerida, kui komisjoni muredele ei vastata. ja võimalustele rakendada vajaduse korral sanktsioone Sanktsioonide kasutamise vajaduse korral tuleks siiski alati täpsustada, kas potentsiaalsed kaubanduspartnerid on selle suhtes avatud: erinevalt kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleerivast erikorrast puudub mis tahes vaidluse korral võimalus ühepoolselt mis tahes sättest taganeda.

2. **Arvamuse taust**

2.1. Alates sellest, kui kestliku arengu sätted lisati ELi ja CARIFORUMi majanduspartnerluslepingusse ning ELi ja Korea vabakaubanduslepingusse, mis jõustus 2011. aastal, hõlmavad kõik ELi kaubanduslepingud kaubanduse ja kestliku arengu peatükki. Praegu on ELil kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega lepingud Kesk-Ameerika, Colombia ja Peruu, Gruusia, Moldova ja Ukrainaga ning tulevikus lisandub veel lepinguid.

2.2. Viimaste aastate jooksul on suurenenud huvi töö-, keskkonna- ja tarbijasätete vastu kaubanduslepingutes. Arutelud toimuvad Euroopa Parlamendis ja nõukogus, liikmesriikides ning kodanikuühiskonna sidusrühmade seas, sealhulgas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees.

2.3. Komitee on viimastel aastatel koostanud mitu arvamust, mis hõlmavad kaubanduse ja kestliku arengu erinevaid aspekte ELi kaubanduspoliitikas, ja pakub nende kohta oma soovitusi: eelkõige arvamustes strateegia „Kaubandus kõigile“ kohta, ([4]) kaubanduse ja investeeringute rolli kohta seoses kestliku arengu eesmärkidega ([5]) ning väga konkreetselt kaubanduse ja kestliku arengu peatüki kohta ELi ja Korea vabakaubanduslepingus ([6]). Juulis 2017 korraldas komitee konverentsi selle kohta, kuidas panna vabakaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükid tõeliselt toimima, hõlmates eelkõige erinevate sisenõuanderühmade liikmeid ([7]).

2.4. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide mõju ja tõhususe kohta on mitu hinnangut. Hoolimata tõsiasjast, et ELis on üldiselt tugev toetus töötaja õiguste, keskkonna- ja tarbijakaitsega seotud edasipüüdlike kohustuste lisamisele ning kodanikuühiskonna aktiivsele rollile praegustes ja tulevastes vabakaubanduslepingutes, on ühtlasi vaja tõestada, et kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega saab saavutada eesmärke, mis on sätestatud teatises „Kaubandus kõigile“ ([8]) ja komisjoni hiljutises aruteludokumendis üleilmastumise ohjamise kohta ([9]).

([4]) EMSK arvamus „Kaubandus kõigile: vastutustundlikuma kaubandus- ja investeerimispoliitika poole“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 264, 20.7.2016, lk 123).

([5]) REX/486 – EMSK arvamus „Kaubanduse ja investeeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“, raportöör Jonathan Peel (UK-I), kaasraportöör Christophe Quarez (FR-II) (ELTs veel avaldamata).

([6]) EMSK arvamus „ELi ja Korea vabakaubanduslepingu kaubanduse ja säästva arengu peatüki hindamisaruanne“, raportöör Dumitru Fornea (RO-II) (ELT C 81, 2.3.2018, lk 201).

([7]) Konverents teemal „Kaubandus- ja säästva arengu peatükid ELi kaubanduslepingutes – kuidas saavutada tõeline mõju?“ - *Kokkuvõte põhisõnumitest*:
http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/summary_conference_on_tsd_chapters_in_eu_trade_agreements.pdf.

([8]) Vt eespool.

([9]) Vt eespool.

2.5. Seoses Euroopa Parlamendi heakskiiduga laiaulatuslikule majandus- ja kaubanduslepingule antava lubas ELi kaubandusvolinik Malmström Euroopa Parlamendi liikmetele, ([10]) et avatakse laiaulatuslik avalik konsultatsioon Euroopa Parlamendi liikmete ja kodanikuühiskonnaga, sealhulgas ka komiteega, kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide üle. Samamoodi tuleb arutada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamist käimasolevate kaubandusläbirääkimiste raames Mehhiko ja Mercosuri riikidega ning kujundada ELi seisukoht laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu peatüki ([11]) võimaliku läbivaatamise kohta, nagu poolte vahel laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu tõlgendavas ühisdokumendis ([12]) kokku lepiti.

2.6. Komisjoni mitteametliku dokumendiga, mis avaldati 11. juulil 2017, ([13]) püüti panna järgnevatel kuudel algus arutelule Euroopa Parlamendi, nõukogu ja kodanikuühiskonna sidusrühmade vahel. Dokumendis on toodud praeguste tavade kirjeldus ja hinnang ning kaks alternatiivi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide parandamiseks ning esitatakse küsimusi sidusrühmadele. Käesolev komitee arvamus on koostatud selleks, et aidata sellele protsessile kaasa ning kaaluda kõnealuseid küsimusi.

2.7. Liikmesriigid said mitteametliku dokumendi kätte ja esitavad kommentaare ning ettepanekuid. Euroopa Parlamendis toimus arutelu 2018. aasta jaanuari täiskogu istungil.

3. **Üldised tähelepanekud**

3.1. Komitee väljendab heameelt komisjoni algatuse üle teha kokkuvõte ELi vabakaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamisest, ([14]) samuti kaubanduse peadirektoraadi mitteametliku dokumendi üle, millega avatakse arutelu ja konsultatsioonid kodanikuühiskonnaga olukorra parandamise üle.

3.2. Komitee on veendunud, et kaubanduse ja kestliku arengu peatükid täidavad väga olulist rolli, aitamaks komisjonil saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärkide edendamine strateegias „Kaubandus kõigile“ ja aruteludokumendis „Üleilmastumise ohjamine“. Need on sama olulised kui rahvusvaheliste kohustuste, näiteks Pariisi kliimamuutuste kokkuleppe alusel võetud kohustuste ja fossiilkütustega kauplemist käsitlevate kohustuste täitmine.

3.3. Kestliku arengu eesmärkide raames sooviks komitee juhtida tähelepanu oma arvamuses ([15]) esitatud järeldustele ja soovitustele, eelkõige sellele, et kõik tulevaste kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide volitused peavad „sisaldama konkreetset klauslit, mis nõuab, et iga kodanikuühiskonna järelevalvemehhanismi mõlemad pooled teeksid koostööd kestliku arengu eesmärkide edendamiseks“ ja et kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidele „tuleb anda võrdne kaal ärilisi, tehnilisi või tariifiküsimusi käsitlevate peatükkidega“.

3.3.1. Komitee on juba tõdenud, ([16]) et kestliku arengu 17. eesmärgis viidatakse konkreetselt kodanikuühiskonna rollile, märkides, et „edukas kestliku arengu tegevuskava vajab valitsuste, erasektori ja kodanikuühiskonna partnerlust“. Esimest korda ÜRO ajaloos täpsustatakse kestliku arengu eesmärkidega samuti, et valitsused vastutavad rahva ees.

([10]) Volinik Cecilia Malmströmi kiri rahvusvahelise kaubanduse komisjoni esimehele Bernd Langele, jaanuar 2017 https://ec.europa.eu/carol/index-iframe.cfm?fuseaction=download&documentId=090166e5af9d7b2e&title=letter.pdf.

([11]) Volinik Cecilia Malmströmi kiri Kanada rahvusvahelise kaubanduse ministrile François-Philippe Champagnele, oktoober 2017 https://ec.europa.eu/carol/index-iframe.cfm?fuseaction=download&documentId=090166e5b568bc60&title=SIGNED_LETTER.pdf.

([12]) Tõlgendav ühisdokument Kanada ning Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide vahelise laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu (CETA) kohta (ELT L 11, 14.1.2017, lk 3).

([13]) http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1689.

([14]) Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele vabakaubanduslepingute rakendamise kohta, avaldatud 9. novembril 2017.

([15]) REX/486 – EMSK arvamus „Kaubanduse ja investeeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“, raportöör Jonathan Peel (UK-I), kaasraportöör Christophe Quarez (FR-II) (ELTs veel avaldamata).

([16]) REX/486 – EMSK arvamus „Kaubanduse ja investeeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“, raportöör Jonathan Peel (UK-I), kaasraportöör Christophe Quarez (FR-II) (ELTs veel avaldamata).

3.4. Kuid komitee väljendab kahetsust tarbijate huvide kitsarinnalise käsitlemise üle praeguses arutelus kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide ja nende üldise kohaldamisala üle. Samal ajal, kui strateegias „Kaubandus kõigile“ keskendutakse eelkõige tarbijate usaldusele ohutute toodete vastu, pakutakse ÜRO tarbijakaitse suunistega ([17]) palju laiemat selgitust, sealhulgas tarbijate eraelu puutumatus, nende õigused e-kaubanduses ja õigus tarbijaõiguste tõhusale jõustamisele. Arvestades kaubanduse liberaliseerimise mõju tarbijatele, tunneks komitee heameelt konkreetse tarbijatele suunatud „kaubanduse ja tarbijate“ peatüki üle kaubanduse ja kestliku arengu raamistikus; see peaks hõlmama asjaomaseid rahvusvahelisi tarbijastandardeid ja tugevdama koostööd tarbijaõiguste jõustamise vallas.

3.5. Lisaks tunneks komitee heameelt kohustuse üle lisada sooline mõõde kaubanduspoliitikasse ja konkreetsemalt selle kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidesse. Mitmes ELiga kauplevas riigis moodustavad naised teatud sektorites, nagu tekstiilitööstuses, tööjõust enamuse. Seetõttu ei tohiks ELi kaubanduslepingutega soolist ebavõrdsust suurendada. Euroopa Komisjon peaks tagama rahvusvaheliste tööstandardite täieliku austamise seoses soolise võrdõiguslikkuse ja naiste õigustega tööl. Konkreetsemalt nõuab komitee, et austataks ILO konventsiooni nr 100 võrdse tasustamise kohta, konventsiooni nr 111, mis puudutab diskrimineerimist töökoha ja tegevusala alusel, millega edendatakse mittediskrimineerimist töökohal, ja konventsiooni nr 183 raseduse ja sünnituse kaitse kohta.

3.6. Komitee julgustab komisjoni tugevdama dialoogi kodanikuühiskonnaga, et parandada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide toimimist praegustes ja tulevastes kaubanduslepingutes. Seda tuleks eelkõige kajastada laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu kaubanduse ja kestliku arengu peatüki ([18]) läbivaatamisel. Seoses volinik Cecilia Malmströmi lubadusega väljendab komitee heameelt lepingu kaubanduse ja töö ning kaubanduse ja keskkonna sätete varase läbivaatamise üle ja soovib, et teda kõnealusesse läbivaatamisse kaasataks.

3.7. Komitee on täitnud olulist osa teadlikkuse suurendamisel ELi kaubanduspoliitika kohta kodanikuühiskonna hulgas nii ELis kui ka kolmandates riikides. Komitee liikmed on olnud ja on ka edaspidi pühendunud koostöö tugevdamisele kolmandate riikide kodanikuühiskonnaga ELi kaubanduslepingute üle läbirääkimiste pidamise ja nende täitmise jälgimisel. Komitee kõnealune ennetav tegevus on olnud keskse tähtsusega kodanikuühiskonna organisatsioonide võimestamisel välismaal ja kaubandusega seotud otsuste tegemise protsesside edasisel demokratiseerimisel.

3.8. Hoolimata kaubanduse ja kestliku arengu sätete rakendamise suhteliselt lühikesest ajast (kuus aastat alates esimese uue põlvkonna vabakaubanduslepingu – ELi ja Korea vabakaubanduslepingu – jõustumisest), on komitee tuvastanud mitu saavutust ja puudust, mida tuleks analüüsida ja võtta lähtepunktiks eelseisva laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu ning muude kaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatüki läbivaatamisel.

3.9. Üks peamisi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide saavutusi on sisenõuanderühmade loomine, et pakkuda kodanikuühiskonnale olulist platvormi, jälgimaks inimõiguste, töötajate õiguste ja keskkonnaõiguste alaseid kohustusi kaubanduslepingutes. Siiski leiab komitee, et on oluline laiendada kohaldamisala, hõlmates ka tarbijate huve.

3.9.1. EL peaks oma pädevuse piirides ühtlasi püüdma arendada suuremat koostoimet kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide ja 27. kohustusliku keskkonnaalase ja ILO konventsiooni vahel, mis on olulised ELi kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleeriva erikorra jaoks (nagu ka vähim arenenud riikide algatuse „Kõik peale relvade“ nõuete suhtes).

3.10. Komitee hindab luba kuue seni loodud sisenõuanderühma koosseisu ja sekretariaadi osaliseks komplekteerimiseks, seejuures on need sisenõuanderühmad loodud järgmiste lepingutega: ELi ja Korea vabakaubandusleping, ELi ja Colombia/Peruu vabakaubandusleping, ELi ja Kesk-Ameerika assotsieerimisleping, ELi ja Gruusia põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping, ELi ja Moldova põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping, ELi ja Ukraina põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping, samuti ELi ja CARIFORUMi majanduspartnerluslepingu konsultatiivkomitee. Lisaks soovib komitee jätkata oma tööd tulevastes sisenõuanderühmades, nagu laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu ja ELi ja Jaapani vabakaubanduslepingu rühmad.

([17]) http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_en.pdf.
([18]) Volinik Cecilia Malmströmi kiri Kanada rahvusvahelise kaubanduse ministrile François-Philippe Champagnele, oktoober 2017

3.10.1. Lisaks soovime juhtida komisjoni tähelepanu jätkuvalt segadust tekitavatele küsimustele. Esimene neist tuleneb ELi assotsieerimislepingute ning Gruusia, Moldova ja Ukrainaga sõlmitud põhjalike ja laiaulatuslike vabakaubanduslepingute (DCFTA) eri valdkondi hõlmavast olemusest, mida kodanikuühiskonnal on keeruline eristada. Teine puudutab kodanikuühiskonnale antud laiemat rolli, esmajoones Ladina-Ameerikas, mis toob kaasa iga osaleva sisenõuanderühma peasõnumite hajutatuse ja nõrgenemise.

3.11. Kuid jätkuvalt on oluliseks küsimuseks rahastamine ja vahendite leidmine. Võttes arvesse seitset loodud mehhanismi (kuus vabakaubanduslepingut ja CARIFORUMi majanduspartnerlusleping) ja oodatavaid edasisi mehhanisme, sealhulgas Kanada ja Jaapaniga sõlmitud peamiste lepingute raames loodavaid, on komitee jaoks keeruline teha tööd praegustes ja täiendavates tulevastes sisenõuanderühmades ilma täiendavate vahenditeta. Komisjon peaks tegema viivitamata koostööd koostama koostöös komiteega süsteemsed lahendused, tagamaks koos parlamendi ja nõukoguga piisavate vahendite olemasolu kõnealuste järelevalvemehhanismide toimimise ja kodanikuühiskonna esindusrühmade täieliku osaluse kaasamise jaoks.

3.12. Komitee jaoks on väga olulised kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tõhusad jõustamismehhanismid, nagu on osutatud mitmes komitee arvamuses ([19]). Sisenõuanderühmadel on seireorganina täita oluline osa, et tagada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rikkumiste tuvastamine ja nende tõhus käsitlemine. Komitee kui ELi sisenõuanderühmade aktiivne liige on suuresti kaasa aidanud nende tööle ning seetõttu soovitab komisjonil tungivalt olla tõhusa jõustamismehhanismi osas ambitsioonikam. Lõuna-Korea puhul märgib komitee, et ELi sisenõuanderühm palus komisjonil ([20]) käivitada vaidlusmenetluse, kuid ehkki komisjon on püüdnud selle küsimusega tegeleda, ei ole ta seda siiani teinud. Sellega seoses kordab komitee, et „vabakaubanduslepingu säästva arengu aspektide, eriti tööküsimuste rakendamine on aga jätkuvalt ebarahuldav“ ([21]).

3.13. Komitee on veendunud, et ettevõtjad saavad täita olulist osa töö- ja sotsiaalsete õiguste järgimise tagamisel töötajate õigusi kaitsvate seaduste toetamise ja rakendamise abil ja sotsiaaldialoogi abil ametiühingutega, et leppida kokku inimväärsete standardite osas nii nende otsese toimimise kui ka kogu tarneahela raames. Komitee kutsub komisjoni üles tagama, et kaubanduslepingutega toetatakse head ettevõtluskäitumist ning välditakse sotsiaalset dumpingut ja sotsiaalsete standardite õõnestamist, töötades välja konkreetseid kohustusi hõlmavad ettevõtja sotsiaalse vastutuse klauslid vastavalt OECD suunistele ettevõtja õiguste ja inimõiguste kohta, hõlmates riiklikke kontaktpunkte, ([22]) mis peaksid olema sõltumatud ja mille struktuuri kaasatakse sotsiaalpartnereid riiklike kontaktpunktide liikmetena või riiklike kontaktpunktide järelevalvekomiteed. Kontaktpunktid peaksid olema piisava koolitusega personaliga varustatud ja rahastatud.

3.14. Komitee on valmis aitama välja töötada uusi ideid, et aidata komisjonil suurendada sõltumatute jõustamismehhanismide tõhusust kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides, muu hulgas ka tänu õigusele reageerida, kui komisjoni muredele ei vastata. Igasugune sanktsioonide rakendamine vajadusel peab põhinema mitmetahulisel lähenemisel.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. Komitee on veendunud, et komisjon peab võtma meetmeid, et parandada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tõhusust, tagamaks sotsiaalsete, keskkonnaalaste, tarbija- ja töö õiguste kaitse. Põhiline osa on seotud sisenõuanderühmade tõhususe parandamisega; nende organite ülesanne on kohustuste täitmist jälgida.

([19]) EMSK arvamus „Kaubandus kõigile: vastutustundlikuma kaubandus- ja investeerimispoliitika poole“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 264, 20.7.2016, lk 123); EMSK arvamus „EMSK seisukoht Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse (TTIP) üle peetavate läbirääkimiste raames tõstatatud konkreetsetes võtmeküsimustes“, raportöör Philippe de Buck, kaasraportöör Tanja Buzek (ELT C 487, 28.12.2016, lk 30). EMSK arvamus „ELi ja Korea vabakaubanduslepingu kaubanduse ja säästva arengu peatüki hindamisaruanne“, raportöör Dumitru Fornea (RO-II) (ELT C 81, 2.3.2018, lk 201).

([20]) Volinik Cecilia Malmströmi kiri konsultatsioonidest valitsustega seoses ELi ja Korea vabakaubanduslepinguga, detsember 2016 http://ec.europa.eu/carol/?fuseaction=download&documentId=090166e5af1bf802&title=EU_DAG%20letter%20to%20Commissioner%20Malmstrom_signed%20by%20the%20Chair%20and%20Vice-Chairs.pdf.

([21]) EMSK arvamus „ELi ja Korea vabakaubanduslepingu kaubanduse ja säästva arengu peatüki hindamisaruanne“, raportöör Dumitru Fornea (RO-II) (ELT C 81, 2.3.2018, lk 201).

([22]) Suuniseid järgivad liikmesriigid peaksid looma riikliku kontaktpunkti, mille peamine ülesanne on edendada suuniste tõhusust, korraldades edendustegevust, hallates uurimisi ja aidates lahendada küsimusi, mis võivad tekkida seoses suuniste väidetava mittejärgimisega konkreetsetel juhtudel. Riiklikud kontaktpunktid aitavad ettevõtjatel ja nende sidusrühmadel võtta kohaseid meetmeid, et edendada suuniste järgimist. Need oleksid ka vahenduse ja lepitamise platvormiks, et lahendada praktilisi küsimusi, mis võivad tekkida suuniste rakendamisel.

4.1.1. Komitee märgib, et erinevad sidusrühmad on esitanud ettepanekuid parandada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide sõltumatust ja tõhusust kaubanduslepingutes, ning jagab arvamust, et vaja on kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste järgimise jõulist julgustamist. Mis puudutab töösätteid, siis need hõlmavad ettepanekut luua sõltumatu töösekretariaat ([23]) ja kollektiivkaebuste mehhanism, mille kohta on tehtud ettepanek tööalase mudeli peatükis ([24]).

4.2. Komitee on hinnanud oma kogemusi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega. Märgatud on järgmisi puudujääke ja komitee palub komisjonil neid käsitleda:

— tasakaalustatud liikmesuse puudumine ELi ja partnerriikide sisenõuanderühmades;

— poliitilise tahte puudumine mõnes partnerriigis oma sisenõuanderühmade õigeaegseks loomiseks;

— piisava rahastamise puudumine sisenõuanderühmade jaoks nii ELis kui ka partnerriikides;

— vajadus lisada ELi ja partnerriikide sisenõuanderühmade ühiskoosolekute pidamine lepingu teksti, et võimaldada vahetada kogemusi ühisprojektide kohta ja valmistada ette ühissoovitusi;

— vajadus sisenõuanderühmade esimeeste osalemise järele kaubanduse ja kestliku arengu komiteede koosolekutel, millel neil on õigus esitada oma rühma seisukohti vahel, et niiviisi edastada kodanikuühiskonna sõnumid valitsustele;

— Euroopa Komisjoni reaktsiooni puudumine kaebustele, mille sisenõuanderühm esitas seoses kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste rikkumisega.

4.3. Sisenõuanderühmadesse kuuluvad komitee liikmed ja muud organisatsioonid, kes esindavad ettevõtjate, töötajate ja vabatahtlike sektorit, on esitanud rea soovitusi komisjonipoolsete meetmete kohta, et käsitleda kaubanduslepingute ja sisenõuanderühmade tõhususe puudujääke sotsiaalsete ja tööõiguste ning keskkonnasätete täitmise tagamisel. Komisjon peaks neid soovitusi süvitsi arutama. Need hõlmavad järgmist:

— suutlikkuse suurendamise toetamine ning kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide parem edendamine ja tutvustamine kodanikuühiskonnale ELis ja partnerriikides enne lepingu jõustumist;

— sõltumatu töösekretariaadi ja kollektiivkaebuste mehhanismi loomine;

— tagamine, et nii ELi kui ka partnerriikide sisenõuanderühmade rahastamine ja vahendid on piisavad, et kodanikuühiskonna esindajad saaksid täiel määral osaleda ja pakkuda rahastamist õigustatud meetmete jaoks, sealhulgas analüütiline töö või seminarid, mis kaasnevad ühiste iga-aastaste koosolekutega;

— partnerriikide valitsuste julgustamine looma viivitamatult sisenõuanderühmad ja andma vajalikku poliitilist ning logistilist tuge neile rühmadele, tagades sisenõuanderühmade tasakaalustatud koosseisu;

— läbipaistvama ja lihtsama kaebuste mehhanismi loomine;

— korrapärase dialoogi loomine ELi sisenõuanderühmade, komisjoni, Euroopa välisteenistuse, Euroopa Parlamendi ja ELi liikmesriikide vahel;

— nõudmine, et kaubanduse ja säästva arengu komitee reageeriks mõistliku aja jooksul riiklike nõuanderühmade tõstatatud küsimustele ja soovitustele;

([23]) Mitteametlik dokument, mis põhineb Euroopa Ametiühingute Keskliidu ja Ameerika Tööföderatsiooni – Tööstusorganisatsioonide Kongressi ühisel ettepanekul, september 2016, https://www.etuc.org/en/page/non-paper-introducing-independent-labour-secretariat-ceta.

([24]) Tööalase mudeli peatüki kavand ELi kaubanduslepingute jaoks, mille töötas välja Friedrich-Ebert-Stiftung koostöös INTA komisjoni esimehe Bernd Langega, juuni 2017, http://www.fes-asia.org/news/model-labour-chapter-for-eu-trade-agreements/.

— sisenõuanderühmade kohustamine jälgima kaubanduslepingute kõigi osade, mitte ainult kaubanduse ja kestliku arengu peatüki, mõju inim-, töö(tajate), keskkonna- ja tarbijaõigustele, (komitee märgib heameelega, et kõnealust ettepanekut on võetud arvesse komisjoni aruandes teatise „Strateegia „Kaubandus kõigile“ rakendamine“ kohta);

— partnerriigid peaksid enne kaubanduslepingu sõlmimist näitama üles täit austust ILO kaheksa tööõiguse konventsiooni vastu. Kui partnerriik ei ole neid konventsioone ratifitseerinud või nõuetekohaselt rakendanud ega tõendanud võrdset kaitse taset, siis tuleks püüda lisada kaubanduse ja kestliku arengu peatükile konkreetsete kohustuste tegevuskava, et tagada nende õigeaegne täitmine;

— nõue, et nii valitsused kui ka riigi territooriumil tegutsevad äriühingud tõendaksid ILO inimväärse töö tagamise suunistes esitatud normide ([25]) järgimist; need ulatuvad kaugemale põhilistest töönormidest ja eeldavad ka teiste õiguste austamist, nagu soolist võrdõiguslikkust ning tervist ja ohutust puudutavad õigused.

4.4. Komitee leiab, et eelnimetatud praktilist laadi soovitusi saab rakendada ilma praeguste kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide teksti muutmata ja seda tuleks seetõttu viivitamata teha.

4.5. Tõhususe tagamiseks peab komitee väga oluliseks, et jälgimismehhanismide abil saaks iseseisvalt käivitada uurimise kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste rikkumise kohta. Kui rikkumised tuvastatakse, tuleks viivitamatult alustada vaidluste lahendamise menetlust eesmärgiga jõustada eeskirjade tegelik täitmine. Komitee märgib, et erinevate riikide, sh Ameerika Ühendriikide ja Kanada sõlmitud kaubanduskokkulepetes esineb mitmeid erinevaid mudeleid, milles nähakse ette materiaalsed sanktsioonid kohustuste rikkumise puhuks.

4.6. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et mitteametlikus dokumendis väidetakse, et karistuste või sanktsioonide väärtust kaubanduslepingutes on võimalik hinnata ainuüksi Ameerika Ühendriikide poolt CAFTA lepingu teel Guatemala vastu esitatud ühe kohtuasja põhjal ([26]). Kuid USA kaotus selles kohtuasjas ei olnud tingitud sanktsioonide kättesaadavusest, vaid kohustuste formuleerimisest kaubanduslepingute tööalases peatükis. Selles sisaldub õiguslik nõue, et sanktsioonide kehtestamiseks peavad töötajate õiguste rikkumised esinema „kaubandust mõjutaval viisil“. Selle juhtumi puhul leidis kohus, et kuigi esines ILO tööõiguste selget rikkumist, ei olnud piisavalt tõendeid, mis osutaksid, et see toimus „kaubandust mõjutaval viisil“. Komisjon peaks uurima muid kehtivaid kaubanduslepingute sanktsioonimehhanisme, nende senist kasutamist ja ilmseid piiranguid, osutades samas asjakohast tähelepanu mõne kodanikuühiskonna sektori väljendatud toetusele ja tõsisele murele nende kasutamise pärast.

4.7. USA poolsel sanktsioonide käsitlemisel on muidki puuduseid vastuvõetavuse, menetluse ulatuse ja kestuse osas, mis on viinud selleni, et sanktsioonidel põhineva lähenemisviisi abil on lahendatud ainult väga väike osa juhtumitest. Komisjon peaks õppima sanktsioonimehhanismide puudustest nii USA kui ka teiste riikide, nagu Kanada, kaubanduslepingutes, et hinnata ja parandada selliste jõustatavate karistusmehhanismide tõhusust, mida võiks kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides välja töötada. Võimalik puudus seisneb ohus, et EL kas heidutab kaubanduspartnereid läbirääkimistesse laskumast või vähendab oma mõju sellistel läbirääkimistel.

4.8. Komitee on valmis abistama komisjonil töötada välja tõhus mehhanism, mis parandaks ELi vabakaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamist ja jälgimist ning tagaks täieliku vastavuse, tuginedes nii teiste riikide kogemustele kui ka ettepanekutele, mille on töötanud välja ettevõtjate, keskkonna-, töötajate ja teised kodanikuühiskonna rühmad.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([25]) http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—integration/documents/publication/wcms_229374.pdf.
([26]) Vt https://www.ictsd.org/bridges-news/bridges/news/trade-dispute-panel-issues-ruling-in-us-guatemala-labour-law-case.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Valitsusvälised osalejad kliimameetmete hoogustajatena“

(ettevalmistav arvamus Euroopa Komisjoni taotlusel)

(2018/C 227/05)

Raportöör: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Kaasraportöör: **Josep PUXEU ROCAMORA**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 28.11.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Juhatuse otsus	4.7.2017
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	6.2.2018
Vastuvõtmine täiskogus	15.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	192/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Üleminekut vähese CO_2-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele on suures osas ajendanud kodanike, innovaatiliste ettevõtjate ning erinevate kodanikuühiskonna sidusrühmade (keda ühiselt nimetatakse valitsusvälisteks ning kohalikeks ja piirkondlikeks osalejateks) juhitud alt ülespoole suunatud algatused.

1.2. Need osalejad saavad oluliselt kaasa aidata nii vähese CO_2-heitega majanduse arengu kui ka kestliku arengu hoogustamisele. Viivitamatud valitsusvälised meetmed vähendavad vähese CO_2-heitega majandusele ülemineku kulusid ja leevendavad ka juba toimuvate kliimamuutuste otsest mõju.

1.3. Viimastel aastatel on valitsusväliste kliimameetmete arv, ulatus ja mastaap kiiresti kasvanud ([1]). Valitsusvälised osalejad seisavad aga endiselt silmitsi märkimisväärsete takistustega, mistõttu neil on raske kliimameetmeid edukalt algatada ja rakendada.

1.4. Lisaks on valitsusväliste osalejate ja nende kliimameetmete hulk mitmekesistumas, kuna nad tegutsevad eri keskkondades, millel on erinevad vajadused ja ressursid. Selle mitmekesisuse õige analüüsimine ja mõistmine on kliimameetmete kiirema rakendamise eeltingimus.

1.5. Tunnustades valitsusväliste osalejate suurt potentsiaali ülemaailmsete jõupingutuste toetamisel, et leevendada kliimamuutusi ja kohaneda nende tagajärgedega, nõuab komitee valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi, mille eesmärk on tugevdada ja suurendada Euroopa valitsusväliste kliimameetmete ulatust ja haaret.

1.6. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kavandatav Euroopa dialoog peaks andma ülevaate kliimameetmetest ELis ning aitama jälgida kliimameetmete edenemist ülemaailmsel tasandil.

([1]) „Yearbook of Global Climate Action 2017“, Marrakesh Partnership (ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon 2017).

1.7. Komitee rõhutab, et tulemuslike, uuenduslike ja leidlike kliimameetmete tunnustamine ja esiletõstmine võib olla kulutõhus viis uute meetmete kasutuselevõtmise ja olemasolevate edendamise motiveerimiseks. Kliimameetmete tunnustamisele aitavad kaasa veebiplatvormid, kõrgetasemelised üritused ja/või auhindade väljaandmine.

1.8. Euroopa kliimameetmete dialoog peaks pidevalt koguma tagasisidet ja lahendama seadusandlusega seotud probleeme koos riigiasutustega, et luua järk-järgult juhtimiskeskkond, mis toetab alt üles suunatud kliimameetmeid. Dialoog peaks toetuma teistele samalaadsetele algatustele nagu EMSK poolt ellu kutsutud ja energiasüsteemi ümberkujundamise elluviimise koordineerimiseks loodud Euroopa energiadialoog.

1.9. Kavandatava dialoogi lõppeesmärk on hoogustada kliimameetmeid, muutes kliimameetmetega tegelemise paljude valitsusväliste osalejate jaoks atraktiivseks, ning kujundada kliimameetmed uueks normiks.

1.10. Komitee rõhutab, et heitkoguste vähendamise, kliima kaitsmise ning sotsiaalse ja majanduslikku õigluse edendamise püüdluste toetamiseks tuleb luua sotsiaalne dialoog õiglaseks ja kiireks üleminekuks süsinikdioksiidiheitevabale ja vaesusevabale maailmale.

1.11. Komitee teeb ettepaneku, et dialoogi eesmärk peaks lisaks meetmete esiletõstmisele olema ka valitsusväliste osalejate vajadustele vastamine, innustades uusi partnerlusi riiklike ja valitsusväliste osalejatega, soodustades vastastikust õppimist, väljaõpet ja nõuannete jagamist valitsusväliste osalejate hulgas ning hõlbustades juurdepääsu rahastamisele.

1.12. Kavandatav Euroopa dialoog toimiks Pariisi kliimakokkuleppe järgse kliimaalase juhtimise laiemas ökosüsteemis. Dialoog tuleks organiseerida paindlikult, seades prioriteediks olemasolevate programmide, algatuste ja asutuste strateegilise ühendamise, mitte niivõrd uute asutuste loomise. Sellega seoses toetab komitee Euroopa Parlamendi ettepanekut luua riiklikud mitmetasandilised kliima- ja energiadialoogi platvormid.

1.13. Komitee etendab dialoogi algatamises juhtrolli ja kutsub teisi ELi institutsioone, eelkõige Euroopa Komisjoni üles ühinema jõupingutusega, et luua valitsusväliste kliimameetmete jaoks soodustav keskkond, tehes koostööd dialoogi käivitamise abistamisel.

1.14. Esimene samm valitsusväliste osalejate kliimameetmete Euroopa dialoogi loomisel oleks üritus 2018. aasta esimeses pooles, kutsudes kokku kõik osalemishuvilised võrgustikud ning muude ELi institutsioonide ja liikmesriikide esindajad. Üritus tuleks korraldada Talanoa ([2]) dialoogi vaimus, et luua dialoogile selge tegevuskava.

1.15. Eelnimetatud dialoogi kaudu loodab komitee märkimisväärselt suurendada kõigi valitsusväliste osalejate – ettevõtjate, sealhulgas VKEde, sotsiaalsete ettevõtjate ja ühistute, kogukondade, kodanikuühiskonna, kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ja muude asjassepuutuvate sidusrühmade – mõjuvõimu, nii et nad saaksid anda tõelise ja käegakatsutava panuse kliimamuutuste leevendamisse.

2. **Arvamuse taust**

2.1. Käesolev arvamus on Euroopa Komisjoni taotlusel koostatud ettevalmistav arvamus.

2.2. Arvamuses tuginetakse 2016. aasta juulis vastu võetud arvamusele „Koalitsiooni loomine Pariisi kokkuleppe eesmärkide täitmiseks“ ja järgnenud konverentsile „Alt ülespoole suunatud kliimameetmete raamistiku kujundamine“, mille eesmärk oli vahetada parimaid tavasid ja selgitada välja probleemid, mis aeglustavad valitsusväliseid jõupingutusi kliimamuutuste leevendamiseks.

([2]) „Talanoa“ on Fidžil ja Vaikse ookeani piirkonnas traditsiooniliselt kasutatav sõna kaasava, osaluspõhise ja läbipaistva dialoogiprotsessi kohta. Talanoa eesmärk on jagada lugusid, suurendada empaatiat ja teha tarku otsuseid ühiseks hüvanguks. Talanoa dialoog, mille käigus hinnatakse osaliste kollektiivseid jõupingutusi Pariisi kokkuleppe artiklis 4 sätestatud pikaajalise eesmärgi edasimineku saavutamise, algab 2018. aastal ja selle jaoks avatakse internetiplatvorm, mille kaudu saab edastada teavet.

2.3. Üleminekut vähese CO_2-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele on ajendanud kodanike, kohalike omavalitsuste, tarbijate ja innovaatiliste ettevõtjate alt ülespoole suunatud algatused. Nende edasist edu pärsivad aga sageli halduslikud ja regulatiivsed takistused, asjakohaste konsultatsioonimehhanismide puudumine ning ebakohased finantsmenetlused.

3. **Pakiline vajadus valitsusväliste kliimameetmete järele**

3.1. Termin „valitsusvälised osalejad“ tähistab osalejaid, kes ei ole ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osalised. See lai mõiste hõlmab eri tüüpi ettevõtjaid, sh väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid ning mikroettevõtjaid, investoreid, ühistuid, linnu ja piirkondi, ametiühinguid, kogukondi ja kodanike rühmitusi, usuorganisatsioone, noorterühmitusi ja muid valitsusväliseid organisatsioone. Käesolevas arvamuses pööratakse erilist tähelepanu ELi institutsioonide ja liikmesriikide poolt veel tunnustamata kliimamuutustega tegelejate esilekerkivatele alt ülespoole suunatud panustele.

3.2. Valitsusväliste osalejate kliimameetmete järele on üha pakilisem vajadus vähemalt neljal põhjusel:

— kasvuhoonegaaside kontsentratsioon atmosfääris suureneb jätkuvalt; isegi kõigi valitsuste võetud kohustuste rakendamisel paisatakse liigselt õhku 11–13 gigatonni (Gt) CO_2 ekvivalenti ([3]). Lühiajalised riiklikud ja valitsusvälised kliimameetmed võivad aidata seda kogust vähendada ning on äärmiselt olulised, et vältida äärmuslikumaid ja kulukamaid meetmeid;

— juba toimuvate kliimamuutuste mõju on tuntav kogu maailmas. See hõlmab näiteks suurenevat arvu äärmuslikke ilmastikunähtusi, suurenevat kahju, muutuvaid ilmastikuolusid. See sunnib ka haavatavaid kogukondi rändama ja ümber asuma ([4]);

— praegused poliitilised pinged, näiteks Ameerika Ühendriikides, ja riiklike vahendite puudus ohustavad valitsuste võetud kohustuste täielikku täitmist. Isegi mitmete Euroopa riikide, kes on täielikult pühendunud Pariisi kokkuleppe täitmisele, jõupingutustest jääb väheks, et hoida üleilmne soojenemine oluliselt alla 2 °C;

— valitsused kehtestavad poliitilise raamistiku, kuid meetmeid rakendavad kohapeal valitsusvälised ning kohaliku ja piirkondliku tasandi osalejad, kellest paljud on uuenduslike ja tõhusate meetmete vallas tõelised eestvedajad, eelkõige väiksemad, uued, alt ülespoole suunatud kliimameetmetes osalejad.

3.3. Kliimamuutustega tegelevad valitsusvälised osalejad saavad oluliselt kaasa aidata nii vähese CO_2-heitega majanduse arengu kui ka kestliku arengu hoogustamisele. Viivitamatud valitsusvälised meetmed vähendavad vähese CO_2-heitega majandusele ülemineku kulusid ja leevendavad ka juba aset leidvate kliimamuutuste otsest mõju. Siiski ei mõisteta sageli, et alt ülespoole suunatud algatused võivad aidata ületada ka CO_2-heite vähendamise ja ökoloogilise üleminekuga seotud sotsiaalseid probleeme.

3.4. Kui viis protsenti ELi kodanikest osaleksid tõhusates kogukonna juhitavates kliimamuutuste leevendamise algatustes, väheneks Euroopa ökokogukondade mõju uurimisega tegeleva ELi rahastatava TESSi projekti andmetel süsinikdioksiidi heide piisavalt, et 85 % ELi 28 liikmesriigist saavutaksid peaaegu 85 % aastaks 2020 kokku lepitud heitkoguste vähendamise eesmärkidest ([5]).

3.5. Valitsusvälised kliimameetmed võivad ka üldist kliimaalast juhtimist tõhustada. Näiteks:

— valitsusvälised meetmed võivad olla aluseks ambitsioonikamale kliimapoliitikale, näidates valitsustele, et ambitsioonikamad kliimaeesmärgid on saavutatavad;

([3]) „The Emissions Gap Report 2017: A UN Environment Synthesis Report“ (ÜRO Keskkonnaprogramm 2017).
([4]) Nõukogu järeldused, mis käsitlevad Euroopa kliimadiplomaatiat pärast ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärku: elemendid kliimadiplomaatia jätkamiseks 2016. aastal.
([5]) Towards European Societal Sustainability, http://www.tess-transition.eu/about/.

— valitsusvälised meetmed võivad aidata valitsustel rakendada riigi tasandi poliitikat ja anda panuse riiklike nõuete täitmisesse vastavalt ELi riiklikult kindlaksmääratud panusele;

— valitsusvälised osalejad võiksid aidata välja selgitada võimalusi regulatiivse keskkonna tõhustamiseks ([6]).

3.6. Valitsusväliste meetmete abil saab ka näidata, et üleminek vähese CO_2-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele ringmajandusele annab ELile võimaluse suurendada konkurentsivõimet, millest on kasu ELi ettevõtjatele. Lisaks annab see võimaluse tegeleda mitte üksnes kliimaalaste väljakutsetega, vaid ka kestliku arengu küsimustega, eelkõige kestliku arengu eesmärkide rakendamisega.

3.7. Viimastel aastatel on valitsusväliste kliimameetmete arv, ulatus ja mastaap kiiresti kasvanud ([7]). Valitsusvälised osalejad seisavad aga endiselt silmitsi märkimisväärsete takistustega, mistõttu neil on raske kliimameetmeid edukalt algatada ja rakendada. (Vt ka EMSK arvamus „Koalitsiooni loomine Pariisi kokkuleppe eesmärkide täitmiseks“ ([8]))

3.8. Lisaks on valitsusväliste osalejate ja nende kliimameetmete hulk mitmekesistumas, kuna nad tegutsevad eri keskkondades, millel on erinevad vajadused ja ressursid. Selle mitmekesisuse õige analüüsimine ja mõistmine on kliimameetmete kiirema rakendamise eeltingimus.

4. **EL vajab strateegilist lähenemisviisi valitsusväliste kliimameetmete lihtsustamiseks**

4.1. EL on olnud rahvusvahelisel tasandil valitsusväliste meetmete eestvedaja.

— EL on edendanud mitmeid sidusrühmi hõlmavaid rahvusvahelisi koostööalgatusi, mis tegelevad kliimamuutuste leevendamisega ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni kontekstis.

— EL andis oma panuse suurtesse kliimaalgatustesse, kuhu on kaasatud mitmed sidusrühmad ([9]).

— Liikmesriigidki on toetanud rahvusvahelist kliimameetmete tegevuskava. Näiteks oli Prantsusmaa Pariisi kokkuleppe sõlmimise eel ulatuslike jõupingutuste mobiliseerimisel eesotsas. Põhjamaad ja Madalmaad aitasid kaasa kliimaalgatuste platvormi väljatöötamisele, mida hetkel haldab ÜRO Keskkonnaprogramm.

— Euroopas asuvad osalejad juhivad hinnanguliselt 54 % ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonis registreeritud kliimameetmetealastest koostööalgatustest ([10]).

4.2. Ehkki ELil on rahvusvahelisel tasandil tugev juhtpositsioon, puudub liidul praegu raamistik sellise soodsa keskkonna loomiseks, mis aitaks hoogustada valitsusväliseid kliimameetmeid Euroopas. Sellise raamistikuta võib EL jääda ilma valitsusväliste ning kohalike ja piirkondlike osalejate hulka kuuluvate eestvedajate olulistest panustest. ELi praegusest toetusest üksikutele mastaapsetele mitut sidusrühma hõlmavatele meetmetele ei piisa sellisteks muutusteks, mida EL on lubanud Pariisi kokkuleppe raames ellu viia.

4.3. Palju suuremat tähelepanu tuleks pöörata uutele, veel tunnustamata, alt ülespoole tegutsevatele kliimameetmetes osalejatele, kes on praegu ELi toetusega algatustes alaesindatud. Nende potentsiaalset panust ei ole võimalik ülehinnata. Soodsa keskkonna loomine selliste kliimameetmete jaoks on tõhus ja odav viis võimendada nende tohutut ühiskondlikku potentsiaali.

([6]) Näiteks regulatiivsete takistuste eemaldamise ja/või arukate kliimapoliitika strateegiate väljatöötamise teel.

([7]) Ülemaailmsete kliimameetmete aastaraamat 2017 („Yearbook of Global Climate Action 2017“), Marrakechi partnerlus, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon 2017.

([8]) ELT C 389, 21.10.2016, lk 20.

([9]) Olulisemad näited on muu hulgas ülemaailmne kliima- ja energiaalane linnapeade pakt; piirkondlik linnapeade pakt; innovatsioonimissiooni algatus; kliima ja puhta õhu koalitsioon; Aafrika taastuvenergiaalgatus; InsuResilience ning riiklikult kindlaksmääratud panuste alane partnerlus.

([10]) Ülemaailmsete kliimameetmete aastaraamat 2017 („Yearbook of Global Climate Action 2017“), Marrakechi partnerlus, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon 2017.

4.4. Lisaks aitab soodsa keskkonna kujundamine käsitleda praegust tasakaalu puudumist valitsusväliste kliimameetmete osas. Näiteks:

— mikroettevõtjad ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, sotsiaalsed ettevõtjad (sh ühistud) on ELi toetust saavates algatustes ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni kontekstis praegu alaesindatud, ([11]);

— maakogukondade ning väikeste ja keskmise suurusega linnade kliimameetmed on võrreldes suurlinnade kliimameetmetega alaesindatud ([12]).

4.5. Kuna praegu toimub teavitustöö peamiselt rahvusvahelise kliimapoliitika tasandil, keskendudes eriti suurtele ja/või silmatorkavatele näidetele, siis oleks hädasti vaja ELi tasandi meetmeid, et täiendada rahvusvahelisi jõupingutusi, rakendades ja toetades rohkem eri tüüpi osalejaid.

4.6. Tunnustades valitsusväliste osalejate suurt potentsiaali ülemaailmsete jõupingutuste toetamisel, et leevendada kliimamuutusi ja kohaneda nende tagajärgedega, tehakse käesolevas arvamuses ettepanek algatada valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi, mille eesmärk on tugevdada ja suurendada Euroopas asuvate valitsusväliste osalejate võetavate meetmete ulatust ja haaret.

5. **Kliimamuutuste prioriteetsed valdkonnad ning kohapealised osalejad: näited ja vajadused**

5.1. Prioriteetsed teemavaldkonnad tuleks määratleda kodanikuühiskonnaga konsulteerides.

5.2. Tihe seos ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja eriti Marrakechi ülemaailmsete kliimameetmete partnerluse temaatiliste valdkondadega võiks tagada tugeva kokkukuuluvuse Pariisi kokkuleppe eesmärkidega.

5.3. Prioriteetsed valdkonnad võiksid muu hulgas olla järgmised: põllumajandus ja toit; metsandus, maakasutus ja säästev biomajandus; rannikualade kaitse ja areng; vesi; linnad ja piirkonnad; transport; energia; ringmajandus ja tööstus.

5.4. Valdkonnaülesed teemad, millega saaks kavandatava dialoogi kaudu tegeleda, on muu hulgas järgmised: kliima ja kestliku arengu kompromissid ja koostoimed; digitaliseerimise roll; osaluspõhised lähenemisviisid; õiglane üleminek.

5.5. Sotsiaalne ettevõtlus, kodanikualgatused ja ühiskondlik töö on vaid mõned näited sellest, kuidas kliimameetmeid saab alt üles suunatud lähenemisviiside abil ellu viia. On juba hulk edukaid algatusi, kuid palju on ka selliseid, mis küll käivitati, kuid mis ebaõnnestusid või peatati mitmesugustel põhjustel. Mõlemat liiki projektid aitaksid pakkuda väärtuslikku teavet nii valitsusvälistele osalejatele kui ka otsuselangetajatele.

5.5.1. Suurepärane näide on detsentraliseeritud taastuvenergia. See peaks toimuma kohalike või piirkondlike struktuuride kaudu, mis tähendab, et tuule-, päikese- ja biomassienergia abil loodavat väärtust kasutatakse kohalikul tasandil. EL aga ei kasuta piisavalt ära kodanikuühiskonna potentsiaali selles valdkonnas ning pahatihti tõkestavad kohalike osaliste kaasamist regulatiivsed, finantsalased ja struktuurilised takistused. 2015. aastal kutsus komitee edukalt üles looma kodanikuühiskonna juhitava Euroopa energiadialoogi, et koordineerida energiasüsteemi ümberkujundamise elluviimist ([13]) – mis iseenesest on suurim ühtne meede, mis EL võtab kliima stabiliseerimise poliitikas.

([11]) Ehkki nad moodustavad enam kui 99 % kõigist ettevõtjatest ELis ja toodavad umbes 58 % kogulisandväärtusena mõõdetud majandustoodangust, https://ec.europa.eu/growth/smes_en.

([12]) Umbes 35 % ELi elanikkonnast elab linna- ja maapiirkondade vahepealsetes piirkondades ning enam kui 22 % elab peamiselt maapiirkondades. (Eurostat (2014) Eurostat Regional Yearbook 2014 (Eurostati piirkondlik aastaraamat 2014). Kättesaadav: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-HA-14-001, vaadatud 16. jaanuaril 2018).

([13]) EMSK arvamus „2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistiku kontekstis välja pakutud juhtimissüsteemi väljaarendamine“, ELT C 291, 4.9.2015, lk 8

5.5.2. Enam kui 1 000 kohalikku ja piirkondlikku omavalitsust 86 riigist (esindades 804 miljonit inimest) on teatanud enda võetud heitkoguste vähendamise eesmärgid platvormile *carbonn Climate Registry*. Kui eesmärgid saavutatakse, võiks heide 2020. aastaks väheneda 5,6 gigatonni CO_2 ekvivalenti ($GtCO_2e$) ja 2050. aastaks 26,8 $GtCO_2e$, võrreldуna 1990. aasta tasemetega. Ülemaailmse kliima- ja energiaalase linnapeade paktiga liitunud 7 494 linna ja kohaliku omavalitsuse (kes esindavad üle 680 miljoni inimese) kogumõju võib üheskoos vähendada heidet 2030. aastaks praeguste suundumuste jätkumisel 1,3 $GtCO_2e$ aastas, nii et aastatel 2010–2030 ([14]) saavutatakse kumulatiivne koguvähenemine 15,64 $GtCO_2e$.

5.5.3. Kogukonna toetatud põllumajandus on Euroopas viimastel aastatel kasvanud. 2016. aastal tootsid enam kui kuus tuhat laia määratlusega kodanikuühiskonna algatust 22 Euroopa riigis toitu ühele miljonile inimesele ([15]). Sellised algatused ulatuvad tarbijate ja põllumajandustootjate vahelistest partnerlustest ühisaedade ja -farmide rajamiseni. Nii luuakse tihedad sidemed tootjate ja tarbijate vahel, võimalusi kohalikele ettevõtjatele ja uusi töökohti ning suhtestatakse kogukonnad taas oma toiduga, muutes seega toidu tootmise ja tarbimise mehhanisme, samuti innustatakse kodanikke looma osaluspõhisemaid juhtimisvorme.

5.5.4. Õiglase ülemineku kontseptsioon ühendab töötajaid, kogukondi, tööandjaid ja valitsusi sotsiaalse dialoogi raames, mille eesmärk on välja töötada konkreetsed kavad, poliitikameetmed ja vajalikud investeeringud, et tagada kiire ja õiglane üleminek. Selle keskmes on töökohad ja elatusvahendid ning selle eesmärk on tagada, et võidujooksus heitkoguste vähendamise, kliima kaitsmise ning sotsiaalse ja majandusliku õigluse nimel ei jäetaks kedagi maha. Et tagada ja luua sotsiaaldialoog õiglaseks üleminekuks, on Rahvusvaheline Ametiühingute Konföderatsioon ning selle partnerid loonud õiglase ülemineku keskuse (*Just Transition Centre*). See keskus toetab liitusid, ettevõtjaid, äriühinguid, kogukondi ja investoreid sotsiaaldialoogi raames, aidates töötada välja kavasid, lepinguid, investeeringuid ja poliitikat kiireks ja õiglaseks üleminekuks süsinikdioksiidivabale majandusele ja vaesusevabale ühiskonnale.

5.5.5. Energia-, heite- ja veekokkuhoiu kavade rakendamine sisaldub tööstuse vabatahtlikes programmides ja tarbimise vähendamise algatustes. Neid ettevõtete saavutusi auditeeritakse ja avalikustatakse sageli. Ka äriühingute ja riikide võrdlusanalüüse on võimalik välja töötada nende parimate tavade abil.

5.6. Selleks et mõista valitsusväliste osalejate olulist mitmekesisust, nende erinevaid vajadusi ja ressursse, korraldas komitee uuringu, ([16]) mis näitas, et valitsusväliste osalejate kõige pakilisemad vajadused on järgmised:

— toetav poliitika-/regulatiivne keskkond;

— finantsvajadused: ligipääs avalikele vahenditele ja maksustiimulitele;

— tehniline tugi: vastastikuse õppimise lihtsustamiseks, suutlikkuse suurendamiseks, teadmiste ja heade tavade vahetamiseks ja teadlikkuse suurendamiseks;

— laiem usaldusväärsus, nähtavus, mõistmine ja nende panuse tunnustamine;

— parem koostöö era- ja avaliku sektori eri osalejate vahel.

6. **Kavandatud valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi funktsioonid**

6.1. Valitsusväliseid kliimameetmeid soodustava keskkonna kujundamiseks ning Euroopa-põhiste meetmete ulatuse ja mastaabi suurendamiseks ning tugevdamiseks peaks platvorm võtma arvesse valitsusväliste osalejate poliitika- ja tegevusnõudeid ning ehk ka võimaldama järgmisi omavahel seotud funktsioone: 1) meetmete hindamine **(A)**; 2) meetmete tunnustamine (**R**); 3) juhtimise edendamine (**I**); 4) meetmete hoogustamine (**A**) ja 5) meetmete toetamine (**S**) (**ARIAS**, meetmete esitähtedest tuletatud akronüüm: ***A**ssessing actions, **R**ecognising actions, **I**mproving governance, **A**ccelerating actions, **S**upporting actions*).

([14]) https://www.cities-and-regions.org/lgma-at-the-apa-resumption/.
([15]) https://urgenci.net/new-report-european-csa-overview-released-by-the-european-csa-research-group/.
([16]) EESC Survey „Boosting non-state climate actors“.

6.2. **Meetmete hindamine ja jälgimine** – ELile ja liikmesriikidele on kasulik paremini mõista valitsusväliste kliimameetmete osatähtsust. Kavandatav dialoog saab anda ülevaate kliimameetmetest Euroopas ja aidata ka jälgida kliimameetmete edenemist ülemaailmsel tasandil ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni kontekstis.

Leevendamise ja muu panusega seotu parem mõistmine on mitmeti kasulik:

— see võib olla esimene samm valitsusväliste meetmete kaasamisel riikliku ja ELi tasandi kliimapoliitika rakendamisse;

— konkreetsete kliimameetmete põhjalikud uuringud võivad aidata välja töötada riiklikku poliitikat ning välja selgitada regulatiivseid takistusi, kohandatavaid lahendusi ja tingimusi, mille korral on konkreetsed meetmed tõhusad;

— see võib anda praktilisi teadmisi, mis aitavad valitsusvälistel osalejatel tõhusalt kliimameetmetega tegeleda.

6.2.1. Kavandatav raamistik peaks võimaldama jälgida vähemalt mõne valitsusväliste ning kohalike ja piirkondlike osalejate meetme tulemusi, eriti kui need meetmed toovad kaasa heitkoguste mõõdetava vähenemise. See võib toimuda Euroopa-põhiste kliimameetmete koondhindamiste, samuti vabatahtlike aruandlusmehhanismide vormis. Tuleks kaaluda kaitsemehhanisme nn rohepesu (tavapärase näitamine keskkonnasõbraliku ja Pariisi kokkuleppe eesmärkidele vastavana) vastu. See peaks aga vähemalt tõestama, et algatused on enam kui lihtsalt paberil võetud kohustused, samas ei tohiks kehtestada suuri aruandlus- ja järelevalvekohustusi. Järelevalve- ja hindamistavade raamistikus võiks kvalitatiivsem lugudel põhinev lähenemisviis täiendada kvantitatiivset käsitlust, näitamaks, mida on võimalik saavutada.

6.3. Praegu ei tunnustata paljusid Euroopas võetavaid kliimameetmeid Euroopa tasandil üldse või tunnustatakse väga vähe. Võimalus **tunnustada ja esile tõsta** eriti tõhusaid, uuenduslikke ja leidlikke kliimameetmeid võib aga olla kulutõhus viis motiveerimaks uute meetmete kasutuselevõtmist ja edendamaks olemasolevaid. Kliimameetmeid võib tunnustada mitmel viisil, sealhulgas:

— uute ja kehtivate kohustuste laialdane tunnustamine veebiplatvormi kaudu;

— võimaluste avamine uutele kliimavaldkonna osalistele osaleda (kõrgetasemelistel) üritustel nii Euroopa tasandil kui ka rahvusvaheliste läbirääkimiste kontekstis;

— auhindade väljaandmine eriti tõhusatele kliimameetmetele, nt konkreetsetes teemavaldkondades.

6.4. **Juhtimise edendamine ja parandamine** – liidrid valitsusväliste osalejate rühmade hulgas selgitavad tõenäoliselt välja juhtimise edendamise takistused ja võimalused. Nende teadmised võivad aidata välja selgitada regulatiivsed takistused Euroopa, riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil ning anda tõuke nende kõrvaldamiseks, samuti luua kohandatud regulatiivse raamistiku, mis soodustab kliimameetmeid. Valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoog peaks pidevalt koguma tagasisidet ja lahendama probleeme koos riigiasutustega, et luua järk-järgult juhtimiskeskkond, mis toetab altpoolt üles suunatud kliimameetmeid. See on võimalik üksnes siis, kui tegeletakse poliitilise vaakumiga valitsusväliste osalejate ja poliitikakujundajate vahel.

6.5. **Kliimameetmete hoogustamine** – kavandatava dialoogi lõppeesmärk on hoogustada kliimameetmeid, muutes need paljude valitsusväliste osalejate jaoks atraktiivseks ning tehes kliimameetmetest uue normi. Praktiliselt peaks see hõlmama järgmist:

— rohkem uusi valitsusväliseid kliimaalaseid kohustusi. Algatuste hoogustamiseks peaks dialoog (võib-olla koostöös ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja muude partneritega) propageerima uusi kohustusi;

— Euroopa tasandi valitsusvälistest kliimameetmetest tulenevate lahenduste ja õppetundide kiire omaksvõtmine. Selle hoogustamiseks võiks dialoog hõlmata tehniliste ekspertide piirkondlike kohtumiste korraldamist, mis tugineksid ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sessioonidel toimuvatele samalaadsetele kohtumistele ja annaksid oma panuse neisse;

— dialoogi korraldavad partnerid saavad aeg-ajalt ka vahendada uusi partnerlusi ja kliimameetmeid eriti paljulubavates või pakilistes valdkondades, kasutades dialoogiprotsessi ja oma pädevust asjaomaseid osapooli kokku kutsuda;

— mõnikord võivad sektorite või territooriumide algatused omavahel konkureerida, kui ei selgitata välja ega soodustata õiget lähenemisviisi koostöö edendamiseks. Vajalik on näha üld pilti, et teha kindlaks lüngad ja koostööpotentsiaal ning vahendada uusi partnerlusi.

6.6. **Kliimameetmete toetamine** – kavandatav dialoog võiks lisaks meetmete esiletõstmisele vastata ka valitsusväliste osalejate vajadustele. Kavandada saab eri tüüpi toetust, sh:

— luua võrgustikukeskkond, mis soodustaks uute partnerluste vahendamist riiklike ja valitsusväliste osalejate vahel;

— soodustada vastastikkust õppimist ja nõuannete jagamist valitsusväliste osalejate hulgas, aidates neil regulatiivsete takistustega toime tulla;

— tagada haridus ja õpe ning innustada innovatsiooni, nt laialt avatud e-õppe (MOOC), veebiseminaride ja seminaride kaudu ([17]);

— lihtsustada rahastamisele juurdepääsu, nt kaardistades olemasolevaid kanaleid, uurides innovatiivseid rahastamisvahendeid (sh vastastikune, ühis- ja mikrorahastus), tehes ettepanekuid maksueeskirjade lihtsustamiseks; uute rahastamisvõimaluste loomine, näiteks hõlbustamaks juurdepääsu era-, rahvusvahelistele ja mitmepoolsetele rahalistele vahenditele.

7. **Kavandatud valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi rakendamine**

7.1. Kavandatav Euroopa dialoog toimiks Pariisi kliimakokkuleppe järgse kliimaalase juhtimise laiemas ökosüsteemis. Välja on kujunemas ka muud piirkondlikud ja riiklikud tegevuskavad ja raamistikud (nt Ladina-Ameerikas ja USAs). Euroopa dialoogile tuleks kasuks koostöö nende platvormidega ja neilt õppimine.

7.2. Dialoog tuleks organiseerida paindlikult, seades prioriteediks olemasolevate programmide, algatuste ja asutuste strateegilise ühendamise, mitte niivõrd uute asutuste loomise. Komitee etendab selget rolli dialoogi algatamisel ning Euroopa Komisjoni ja teiste ELi institutsioonide toetuse ja partnerluse taotlemisel. Institutsiooniline raamistik suurendaks dialoogi tõsiseltvõetavust kliimameetmetega tegelemisel Euroopa tasandil. Sellega seoses toetab komitee Euroopa Parlamendi ettepanekut luua riiklikud mitmetasandilised kliima- ja energiadialoogi platvormid, et võimaldada igas liikmesriigis laialdasi arutelusid riigi tulevase kliima- ja anergiapoliitika üle.

7.3. Euroopa dialoogi veebiplatvorm võib toimida ateabevõrgustikuna, kus registreeritakse Euroopa-põhised kliimameetmed ja antakse neist ülevaade, ning see võib olla põhjalik andmebaas, mis toetaks strateegilist analüüsi ning annaks panuse kohaliku, riikliku ja ELi poliitika kujundamisse. Sellise teabevõrgustiku kasutatavuse optimeerimiseks peaks veebilehele olema juurdepääs ja võimalik otsida seal teavet. Selle veebilehe võiks ühendada ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni raames juba toimivate platvormidega, sh NAZCA platvormiga ([18]).

([17]) Näiteks „Kuidas koostada tegevuskava?“; „Kuidas koguda toetust?“; „Kuidas motiveerida valimisringkondi tegutsema?“ jne.
([18]) http://climateaction.unfccc.int/.

7.4. Kavandatav Euroopa platvorm peaks algatama üritusi, et toetada valitsusväliste osalejate tunnustamist, neile tagasiside, õppe ja võrgustumise pakkumist. Osa neist võimalustest on juba olemas, kuid need omandaksid uue tähtsuse. Näiteks:

— EMSK kestliku arengu vaatlusrühma juba toimuvad eksperdikohtumised oleksid kaalukamad, kui need ühendataks ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni protsessiga kas tehniliste ekspertide kohtumiste või valdkondlike ja piirkondlike dialoogide raames, mille eesmärk on hinnata olemasolevaid kliimameetmeid;

— ühenduse ECOLISE ning EMSK koostöös korraldatav jätkusuutlike kogukondade Euroopa päev võiks juhtida tähelepanu kohalikele kogukondadele ja tunnustada nende panust kliimameetmete alal;

— ELi institutsioonide toetatavad iga-aastased üritused (nt roheline nädal, ELi säästva energia nädal, Euroopa kestliku arengu nädal jne) võiksid hõlmata ka valitsusvälistele kliimameetmetele pühendatud istungeid.

7.5. Kavandatavale dialoogile tuleks kasuks valdkondlike või temaatiliste nn kliimameetmete saadikute ametisse määramine. Saadikute ülesanne oleks vahendada koostööd mitmete sidusrühmade vahel, seada strateegilisi ja valdkondlikke prioriteete, kutsuda kokku üritusi ja ergutada uute kliimameetmete võtmist. Nad võivad toimida ka valitsusväliste kliimameetmete kontaktpunktidena, nt Euroopa Komisjoni, liikmesriikide ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni vahel.

7.6. Kavandatav dialoog peaks toetama juurdepääsu valitsusväliste kliimameetmete rahastamisele. See võiks hõlmata järgmist:

— rahastamisvõimaluste kaardistamine;

— nõustamine rahastatavate kavade alal;

— valitsusväliste osalejatega praegu peetavate dialoogide ja konsultatsioonimenetluste analüüsimine, et luua uusi meetodeid ja parimaid tavasid olemasolevate Euroopa ja rahvusvaheliste fondide kasutamise parandamiseks;

— nõuda, et ELi järgmine mitmeaastane finantsraamistik toetaks valitsusväliste osalejate ambitsioonikamaid kliimameetmeid ning stimuleeriks nende sellealast tegevust;

— innovaatiliste rahastamisvõimaluste uurimine (vastastikune, ühis- ja mikrorahastus, rohelised võlakirjad jne).

7.7. Usaldusväärsuse ja paindliku institutsioonilise raamistiku tagamiseks tuleks organisatsioonilisteks partneriteks kutsuda järgmised võimalikud osalised:

— hindamise toetamiseks peaksid dialoogi algatajad tegema koostööd olemasolevate uurimisrühmade, kliimameetmete jälgimise algatuste ja andmeplatvormidega;

— tunnustamise toetamiseks peaks dialoog taotlema koostööd olemasolevate auhinnaalgatustega, nt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni muudatuste hoogustamise auhindade, SEEDi auhindade, ([19]) EMSK kodanikuühiskonna auhinnaga jne;

— juhtimise edendamise ja kliimameetmete hoogustamise toetamiseks tuleks luua teabevahetuskanalid, näiteks soodustavate dialoogide ja tehniliste ekspertidega seotud protsessidega ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni raames, samuti asjakohaste ELi ja liikmesriikide tasandi protsessidega, nt Euroopa keskkonna ja kestliku arengu nõuandekomisjonidega;

— tugifunktsiooni jaoks tuleks luua sidemed olemasolevate programmidega. Näiteks saab juurdepääsu rahastusele ja parimaid tavasid koordineerida koos ELi programmiga LIFE (keskkonna- ja kliimameetmete rahastamisvahend), Euroopa Investeerimispanga toetuste või laenude ja/või muude Euroopa programmidega; programmi „Horisont 2020“ teadusuuringute tulemusi, mis on valitsusväliste tegutsejate jaoks asjakohased, võiks aga dialoogis osalejate hulgas laialt levitada.

([19]) Ettevõtluse kestliku arengu auhinnad.

7.8. Esimene samm valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi loomiseks oleks üritus 2018. aasta esimesel poolel, mille algatab komitee koostöös Euroopa Komisjoniga, kutsudes kokku kõigi osalemishuviliste võrgustikud ning teiste ELi institutsioonide ja liikmesriikide esindajad.

7.8.1. See üritus peaks aitama kaasa ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 24. istungjärgu eel toimuvale Talanoa dialoogile, mille raames lepinguosalisi ja mittelepinguosalisi sidusrühmi kutsutakse üles tegema koostööd kohalike, riiklike, piirkondlike või ülemaailmsete ürituste kokkukutsumiseks, et koostada ja avaldada asjakohast teavet selle kohta, kus me oleme, kuhu me tahame jõuda ja kuidas me sinna jõuame.

7.8.2. Ürituse eesmärk peaks olema ka koostada valitsusväliste kliimameetmete Euroopa dialoogi tegevuskava perioodiks 2018–2020, et see ellu rakendada, sealhulgas ka üksikasjalik kava ARIASe funktsiooni täitmiseks dialoogis.

Brüssel, 15. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EMSK TÄISKOGU 532. ISTUNGJÄRK, 14.2.2018–15.2.2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kuidas rakendada Euroopa riigihanked kogu Euroopa teenistusse““

[COM(2017) 572 final],

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Investeerimise soodustamine suurte taristuprojektide hankeaspektide vabatahtliku eelhindamise kaudu““

[COM(2017) 573 final]

ja

„Komisjoni 3. oktoobri 2017. aasta soovitus riigihankevaldkonna kutseliseks muutmise kohta – „Riigihankevaldkonna kutseliseks muutmise raamistiku ülesehitamine““

[C(2017) 6654 final – SWD(2017) 327 final]

(2018/C 227/06)

Raportöör: **Antonello PEZZINI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.11.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	24.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	107/1/1

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on veendunud, et üksnes riigihangete läbipaistev, avatud ja konkurentsivõimeline süsteem suudab ühtsel turul tagada mitte ainult tõhusad avaliku sektori kulud, vaid ka pakkuda kodanikele kvaliteetseid kaupu ja teenuseid, arendades tõelist **Euroopa innovaatiliste, arukate, jätkusuutlike ja sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete kultuuri**.

1.1.1. Sellega seoses soovitab komitee edendada majanduslikult soodsaima pakkumuse kasutust kriteeriumina pakkumuste valimisel, eelkõige intellektuaalteenuste puhul.

1.2. Komitee kiidab heaks uue riigihangete paketi ja rõhutab vajadust järgmise järele:

— edendada riigihangete kvaliteeti ja innovatsiooni;

— hõlmata keskkonna- ja sotsiaalaspekte;

— muuta riigihanked arukamaks ja tõhusamaks.

1.3. Komitee rõhutab, et riigihangete arukas kasutamine võib aidata lahendada üleilmseid probleeme, mis tulenevad kliimamuutusest, ressursside nappusest, ebavõrdsusest ja rahvastiku vananemisest, samuti toetab see sotsiaalpoliitikat, kiirendab säästvamate tarneahelate ja ettevõtlusmudelite kasutuselevõttu, võib suurendada konkurentsivõimet ning hõlbustada VKEde ja sotsiaalsete ettevõtete juurdepääsu riigihangetele.

1.3.1. Komitee peab oluliseks liikmesriikide suuremat avatust suurte taristuprojektide vabatahtliku eelhindamise mehhanismi rakendamise suunas.

1.3.2. Komitee rõhutab, kui vajalik on muuta uue vabatahtliku eelhindamise mehhanismi rakendamine atraktiivseks, tunnustades hankijat nõuetele vastavust tõendava märgisega. Komitee toetab kõigi sidusrühmade kõrgemat kutseoskuste taset ja sotsiaalsete ettevõtete suuremat osalust, mille eesmärk on võidelda pettuste ja korruptsiooni vastu, ning toetab üleminekut digitaalhangetele.

1.4. Komitee hindab eriti jõupingutusi VKEde ja sotsiaalsete ettevõtete juurdepääsu hõlbustamiseks hanketurule ning rõhutab, et nende täieliku osalemise ees on veel palju takistusi. Komitee soovitab ka kutsekodade ja/või kutseorganisatsioonide sekkumist kaitse- ja toetusmeetmete kaudu.

1.4.1. Sotsiaalsed ja keskkonnaaspektid on omandanud riigihangete elluviimisel väga suure tähtsuse ning komitee rõhutab nende aspektide väärtust ja kasulikkust ning soovitab lisada konkreetse sotsiaalse ja keskkonnaalase aspekti kõikidesse riiklikesse ja ühenduse koolitusprogrammidesse.

1.4.2. Asjakohane oleks käivitada Euroopa Sotsiaalfondi kaudu kampaania, millega edendada keskkonna (ISO 14000) ja sotsiaalvaldkonna (ISO 26000, SA 8000:2014 ja ILO asjakohased konventsioonid) ([1]) ning juhtimise ja tootmise kvaliteedi (ISO 11648 projektijuhi kohta ja ISO 9000) alaste tehnilis-regulatiivsete standardite või liikmesriikide õigusaktidega määratletud sarnaste tehniliste kvaliteedinõuete kasutamist vastavalt konkreetsele hankele, aidates väiksemate ettevõtjatel saavutada nimetatud standardid.

1.5. Komitee jaoks on oluline tegutseda otsustavalt hankijate suurel määral kutseliseks muutmiseks, tunnustades selgelt uusi omandatud kvalifikatsioone. Neile tuleb tagada tehnilisi ja IT-alaseid oskusi hõlmav ühtne Euroopa raamistik, mis võimaldab ühist lähenemisviisi kogu Euroopa siseturul.

1.6. Komitee arvates oleks olnud parem, kui komisjon oleks soovituse asemel võtnud vastu direktiivi, et tagada tõhus ja järjepidev struktuur riigihangete professionaalseks muutmise jaoks.

1.7. Komitee sõnul tuleks luua avalik digitaalne riigihangete register, mis võimaldaks nii suurendada huvitatud ettevõtete võimalikku hulka kui ka parandada hankemenetluse tõhusust ja terviklikkust.

1.8. Komitee jaoks on oluline tagada ühenduse tõhus tegevus, et edendada juurdepääsu kolmandate riikide (sealhulgas läbirääkimisetapis olevate riikide ja ELi naabruspoliitika partnerriikide) hanketurule vastastikkuse põhimõttel ja võrdsetel alustel sealsete kohalike ettevõtetega.

1.9. Komitee arvates peaks Euroopa Komisjoni riigipõhiste soovitustega kaasnema tugeva tõuke andmine koolitusvaldkonnas, et tagada juurdepääs programmidele ja struktuurifondidele, tehnilis-normatiivsete digiteerimisstandardite kehtestamine ning hangete eetikakoodeksi vastuvõtmine Euroopa tasandil.

([1]) ILO põhikonventsioonid, ILO konventsioon nr 155 (töötervishoid ja tööohutus) ning ILO konventsioonid nr 131, 1 ja 102.

1.10. Komitee soovitab soodustada kaasamist ja sotsiaalse iseloomuga meetmeid, nagu strateegilised vahendid edumeelse poliitika edendamiseks selles valdkonnas.

1.11. Komitee soovitab uurida võimalust võtta piiriüleste hankelepingute puhul vastu ühtne reguleerimiskord sarnaselt 28. režiimile, millega võivad hankijad vabatahtlikult liituda ja milles on tagatud kõigile sama kord kogu Euroopa Majanduspiirkonnas.

2. **Taust ja praegune olukord**

2.1. Riigihanked pakuvad uuenduslikele toodetele ja teenustele potentsiaalselt tohutult suurt turgu, kui neid rakendada strateegiliselt majanduse elavdamiseks ja investeeringute edendamiseks, eelkõige Euroopa investeerimiskava kaudu, samuti tootlikkuse ja kaasamise parandamiseks ning innovatsiooni ja majanduskasvu soodustamiseks vajalike struktuuri ja taristu muutustega kohanemise eesmärgil.

2.2. Suur osa hankeid ja investeeringuid Euroopa majanduses tehakse riigihangete kaudu: ELi ametiasutused kulutavad teenustele, ehitustöödele ja tarnetele igal aastal umbes 19 % ühenduse SKPst.

2.2.1. Kahjuks toimub 55 % hankemenetlustest madalaima hinna alusel, mis on hankelepingu sõlmimise kriteerium, seega ei pöörata erilist tähelepanu kvaliteedile, jätkusuutlikkusele, innovatsioonile ega sotsiaalsele kaasatusele.

2.3. Kümnest suurest taristuprojektist üheksa ei viida ellu vastavalt projekti lepingulise täitmise etapis esitatud plaanide kohaselt, samuti vastavalt eelarves ette nähtud summadele ega kavandatud tähtaegadele ning sageli ületatakse kulusid kuni poole võrra ([2]).

2.4. Riigihankeid reguleeriv raamistik on tavapäraselt pigem keeruline ja põhjalik, millele lisandub institutsioonilise struktuuri suur killustatus, sest süsteemi haldavad mitmesugused osalejad riigi, piirkondlikul ja valdkondlikul tasandil ning nende ülesanded ja funktsioonid ei ole alati selgelt määratletud.

2.5. Taristu hanke- ja investeerimismenetluste haldamine eeldab eri tasandite riigiasutustelt hästi välja arendatud oskusi, aga neil asutustel on mitmesuguseid probleeme, nagu ebaühtlane suutlikkus kavandada ja kiiresti kindlaks määrata sobivad vahendid ja meetmed, hankijate vähesed kutseoskused, haldusasutuste paljusus seoses kululiikide haldamisega, süstemaatiliselt kogutavate toetavate andmete puudumine, lünklikud andmebaasid, mida haldavad sageli ebapiisava kvaliteedi ja usaldusväärsusega üksused.

2.6. Seda keerukuse probleemi ei õnnestunud 2014. aasta riigihangete paketiga täiel määral lahendada.

2.7. ELis on riigihangete haldamist toetavate digivahendite kasutuselevõtt aeglane: 2016. aastal kasutas neid ainult neli ELi riiki ([3]). See olukord toob esile, kui vajalik on uue tehnoloogia laialdasem kasutamine hankemenetluste lihtsustamiseks ja kiirendamiseks.

3. **Euroopa Komisjoni ettepanekud**

3.1. Esitatud pakett hõlmab nelja peamist valdkonda:

3.1.1. parandamist vajavate **prioriteetsete valdkondade kindlaks määramine** – riigihangete strateegilise lähenemise väljatöötamine, keskendudes kuuele prioriteedile;

3.1.2. **suurte taristuprojektide mittekohustuslik eelhindamine** koos kasutajatoe loomisega ning teavitamise ja teabevahetuse mehhanisme kasutades, et tagada abi nende projektide esialgsetes etappides, mille hinnanguline maksumus on üle 250 miljoni euro, ning liikmesriigi jaoks väga kasulike üle 500 miljonit eurot maksvate projektide esialgsetes etappides;

([2]) http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2017_grow_046_ex_ante_voluntary_assesment_en.pdf.
([3]) COM(2017) 572 final, 2. peatükk.

3.1.3. **soovitused haldusasutuste ja avaliku sektori hankijate tegevuse kutseliseks muutmise kohta**, millega tagatakse, et neil on õigusnormide järgimiseks vajalikud kutseoskused ning tehnilised ja menetluslikud teadmised, ning uuenduslikkuse ja jätkusuutlikkuse kõrge tase ning majanduslikult soodsaim investeering, arvestades ka sotsiaalset vastutust;

3.1.4. **innovaatilisuse suurendamine kaupade ja teenuste hangete kaudu**.

4. **Üldised tähelepanekud**

4.1. Komitee tunneb heameelt uue riigihangete paketi üle ning rõhutab juba varem väljendatud vajadust edendada „riigihankemenetluste kvaliteeti ja innovaatilisust, vähendada tarbetut halduskoormust, arvestada keskkonna- ja sotsiaalseid aspekte (töökohtade ja töötingimuste kaitse, samuti puuetega isikute ja muude ebasoodsas olukorras olevate elanikkonnarühmade kaitse)“ ning eelistada majanduslikult kõige soodsamate pakkumuste kõrval intellektuaalteenuste puhul ka võimalust kasutada parimaks tunnistatud pakkumust ka siis, kui see ei ole odavam.

4.2. Keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumide kasutamine võimaldaks „muuta riigihangete menetlemise arukamaks ja tõhusamaks. Samuti on vaja suuremat professionaalsust, VKEde, sealhulgas sotsiaalsete ettevõtete ulatuslikumat kaasamist, onupojapoliitika, pettuse ja korruptsiooni vastu võitlemist ning piiriülese komponendiga ELi riigihangete edendamist ([4]).

4.3. Komitee rõhutab eriti, et riigihangete arukas kasutamine võib aidata täiel määral lahendada üleilmseid probleeme, mis tulenevad kliimamuutusest ja ressursside nappusest või rahvastiku vananemisest, samuti toetab see sotsiaalpoliitikat, kiirendab säästvamate tarneahelate ja ettevõtlusmudelite kasutuselevõttu, võib suurendada konkurentsivõimet ning hõlbustada VKEde juurdepääsu riigihangetele.

4.4. Komitee peab oluliseks arendada vabatahtlikkuse alusel liikmesriikide aina suuremat avatust, et

— tagada vabatahtliku eelhindamise mehhanismi abil suurte taristuprojektide strateegiliste riigihangete kasutamise laiendamine;

— arendada strateegiliste riigihangete valdkonna parimate tavade korrapärast vahetamist;

— edendada keskkonnahoidlike, sotsiaalsete ja uuenduslike hangete ajakohastatud vorme.

4.5. Komitee jaoks on oluline tegutseda otsustavalt hankijate suurel määral kutseliseks muutmiseks, võttes kasutusele kohustuslike miinimumnõuete sertifitseerimise. Neile tuleb tagada tehnilisi ja IT-alaseid oskusi hõlmav ühtne Euroopa raamistik, mis võimaldab ühist lähenemisviisi kogu Euroopa siseturul ja mis põhineks ühtsel pädevuskeskusel ja interaktiivsel andmebaasil.

4.5.1. Arvestades sotsiaalsete ja keskkonnaalaste aspektide tähtsust riigihangetes ning nende väärtust ja kindlust, et nende aspektide järgimine võib kaasa tuua sotsiaalse kaasamise ning sotsiaalse jätkusuutlikkuse ja keskkonnasäästlikkuse eesmärkide saavutamise, teeb komitee ettepaneku ja soovitab, et kogu riigihangetega seotud personali kutseoskuste parandamise koolitusprogrammid sisaldaksid konkreetseid teemasid sotsiaal- ja keskkonnaalaste õigusaktide ning eelkõige riigihankealaste õigusaktide sotsiaalsete ja keskkonnaaspektide kohta.

4.5.2. Nende aspektide kaasamine vastab uutele ülesannetele, mille eesmärk on täielikult ära kasutada võimalus aidata olulisel määral saavutada horisontaalseid poliitilisi eesmärke ja sotsiaalseid väärtusi, nagu innovatsioon, sotsiaalne kaasatus ning majanduslik ja keskkonnaalane jätkusuutlikkus.

4.5.3. Seetõttu on komitee arvates vaja tagada nende meetmete range järgimine, kuna need on siduvad, ning soodustada nende suuremat rakendamist, kui tegemist on meetmetega, mida avaliku sektori hankijad võivad vabatahtlikult järgida. Komitee nõuab tungivalt kampaaniat tehnilis-regulatiivsete standardite kasutamiseks keskkonna (ISO 14000) ja sotsiaalvaldkonnas (ISO 26000, SA 8000:2014, ILO kaheksa põhikonventsiooni, ILO konventsioon nr 155 (töötervishoid ja tööohutus) ning ILO konventsioonid nr 131, 1 ja 102) ning juhtimise ja tootmise kvaliteedi (UNI 11648:2016 projektijuhi kohta, ISO 9000 tootmiskvaliteedi kohta) valdkonnas. Kõnealuste standardite ja uue põlvkonna hangete

([4]) ELT C 191, 29.6.2012, lk 84.

tehniliste kirjelduste kohaldamisel tuleb pakkuda suurt toetust VKEdele ja sotsiaalsetele ettevõtetele, et ära hoida nende väljalangemine ja vähendada nende kulusid.

4.5.4. Uuenduslike kriteeriumide kasutuselevõtt eeldab eelkõige suurte taristuprojektide puhul ühist strateegilist tulevikuvisiooni hangete valimiseks nii kulutasuvuse kvaliteedikriteeriumide alusel kui ka majanduslikult soodsate kulutasuvuse kriteeriumist lähtuvate pakkumuste alusel vastavalt lähenemisviisile, mis võib hõlmata sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja muid kriteeriume, nagu ringmajanduse nõuded.

4.5.5. Arvestades, et liikmesriigid ei kasuta riigihangete pakutavaid sotsiaalsete kriteeriumide ja meetmete võimalusi strateegilise vahendina jätkusuutlike sotsiaalpoliitiliste eesmärkide edendamiseks, teeb komitee ka ettepaneku ja soovitab otsustavalt edendada selliste sotsiaalsete kriteeriumide ja meetmete kasutamist ja kaasamist, mida toetavad ELi riigihankealased õigusaktid.

4.5.6. Komitee hindab eriti jõupingutusi VKEde ha sotsiaalsete ettevõtete juurdepääsu hõlbustamiseks hanketurule ning rõhutab, et nende osalemise ees on veel palju takistusi.

4.5.7. Komitee arvates tuleks rohkem tähelepanu pöörata kõnealuste takistuste kõrvaldamisele, sealhulgas kaebuste esitamise süsteemi tõhustamisele. Selles osas on kasulik ja vajalik julgustada kutsekodasid ja/või kutseorganisatsioone ja anda neile seaduslik õigus lahendada väiksemate ettevõtjate kollektiivseid vaidlusi.

4.5.8. Tuleks luua avalik digitaalne riigihangete register, mis võimaldaks suurendada huvitatud ettevõtete võimalikku hulka ning parandada hankemenetluse tõhusust ja terviklikkust.

4.5.9. Samuti tuleks käivitada katseprojektid, et ergutada VKEde osalemist kaubanduslike ja innovatsioonivahendajate kaudu, ning Euroopa koolituse katseprojektid VKEde kutseoskuste suurendamiseks, et parandada väiksemate ettevõtete terminoloogiaalaseid ja menetluslikke oskusi kesksetes hankeasutustes.

4.6. Komitee toetab veendunult ühiste piiriüleste riigihangete edendamist, eriti uuenduslike projektide ja riikidevaheliste taristuvõrkude puhul, ning väikeettevõtete osalemise suurendamist kaubanduslike ja innovatsioonivahendajate kaudu, nõudes head kvaliteeti ka allhangetelt, mille kasutust tuleks siiski piirata.

4.7. Komitee rõhutab, kui oluline on tagada ühenduse tõhus tegevus, et edendada juurdepääsu kolmandate riikide (sealhulgas läbirääkimisetapis olevate riikide ja ELi naabruspoliitika partnerriikide) hanketurule vastastikkuse põhimõttel ja võrdsetel alustel sealsete kohalike ettevõtetega konkreetsete klauslite väljatöötamise abil kahe- ja mitmepoolsete vabakaubanduslepingute raames.

4.8. Komitee toetab ühenduse üldkasutatavate lepingute registri loomist, millel on täielik koostalitusvõime riiklike registritega, et tagada sõlmitud lepingute ja nende muudatuste suurem läbipaistvus, tundlike andmete täielik kaitse ja isikuandmete kaitse digitaalsesse keskkonda üleviimise kaudu, muutes e-riigihanke 2018. aastaks kohustuslikuks.

4.9. Komitee kordab kodanikuühiskonnaga peetava struktureeritud dialoogi loomise tähtsust avatud ja läbipaistvate andmete kättesaadavuse põhjal, et koostada paremaid analüüse vastavalt vajadustepõhise poliitikakujundamise ja hoiatussüsteemide nõuetele ning võidelda riigihangetes esineva korruptsiooniga, muu hulgas projektide rahastamise senisest tõhusama kasutamise abil.

4.10. Tugevdada tuleks teabevahetuse kasutajasõbralikku mehhanismi kui teadmiste haldamise vahendit, mida riigiasutused ja hankijad kasutavad parimate tavade vahetamiseks, üksteise kogemustest õppimiseks ja ühenduse platvormi loomiseks projektidega seotud eri aspektide kohta.

4.10.1. Hankeüksuste töötajate koolitust tuleb märkimisväärselt parandada.

5. **Partnerlus Euroopa Komisjoni, piirkondlike ja riiklike ametiasutuste ning ettevõtete vahel: eelhindamise mehhanism**

5.1. Komitee sõnul võib Euroopa Komisjoni väljapakutud uus eelhindamise mehhanism olla kehtiv, kui see toimib paindlikult ja vabatahtlikkuse alusel ning näeb ette võimaluse kasutada eraldi kolme järgmist komponenti:

— kasutajatugi,

— teavitamise mehhanism üle 500 miljoni euro suuruste taristuprojektide puhul,

— teabevahetuse mehhanism.

Neid komponente peab saama iga projekti puhul hõlpsasti ja iseseisvalt kasutada ning need peavad täielikult tagama konfidentsiaalsuse.

5.2. Komitee jaoks on tähtis, et ühtne teavitamisvorm jääks lihtsaks ning et elektrooniline menetlus tagaks tundliku teabe konfidentsiaalsuse.

5.3. Komitee arvates peaks kasutajatoe süsteem olema struktureeritud riikliku/piirkondliku tasandi kasutajatoe üksuste võrgustikuna, et tagada lähedal asuv tugi, ning lähttuda sellistest võrgustikest nagu BC-Net ja Solvit.

5.4. Teabevahetuse mehhanism peaks tagama interaktiivse, kasutajasõbraliku ja kasutaja vajadustele kohandatud andmebaasi koos hankijate ja liikmesriikide äriühingute esindajate spetsiaalse juhtimis- ja kontrollikomiteega.

5.5. Eelhindamise mehhanismi puhul rõhutab komitee vajadust muuta see atraktiivseks, tunnustades nõuetele vastavust tõendava märgisega komisjoni hindamise tulemusel.

6. **Riigihankevaldkonna kutseliseks muutmise raamistik**

6.1. Liikmesriikidele esitatud Euroopa Komisjoni soovitus on täielikult vastuvõetav. Tõhusa ja järjepideva struktuuri tagamiseks riigihangete professionaalseks muutmise jaoks oleks komitee siiski eelistanud näha, et komisjon oleks pelgalt soovituse asemel, millel puudub siduv õiguslik jõud, võtnud vastu direktiivi.

6.2. Komitee on veendunud, et neid soovitusi võiks asjakohaselt järgida, kui täidetakse järgmised tingimused:

6.2.1. käivitatakse katsealgatus, mis käsitleb ühiseid kutseoskuste omandamise koolitusi hankemenetluses, sealhulgas piiriüleses hankemenetluses osalevatele mitmesugustele avaliku ja erasektori osalejatele, et kindlaks määrata suutlikkus ja oskused, mida riigihanke iga kutseline osaleja peaks omama;

6.2.2. Euroopa standardiasutustele (Euroopa Standardikomitee, Euroopa Elektrotehnika Standardikomitee, Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituut) antakse volitus lepingute digiteerimist käsitlevate tehnilis-regulatiivsete standardite seadmiseks, et tagada läbipaistvus, juurdepääs ja täielik koostalitlusvõime;

6.2.3. kiiresti käivitatakse VKEsid ja sotsiaalseid ettevõtteid hõlmavaid katseprojektid, et ergutada nende osalemist kaubanduslike ja innovatsioonivahendajate kaudu;

6.2.4. hankemenetluses osalejatele võimaldatakse juurdepääs programmi „Justice 2014–2020“ sellele osale, mis hõlmab õigusalast koolitust, sealhulgas õigusterminoloogia koolitust, et edendada ühist õigus- ja kohtumõistmise kultuuri hangete ja üksteiselt õppimise valdkonnas;

6.2.5. struktuurifondide, eelkõige Euroopa Sotsiaalfondi töö põhimõtetesse lisatakse hankijate kutseliseks muutmine riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil;

6.2.6. luuakse 300 ELi stipendiumit Maastrichti Euroopa Avaliku Halduse Instituudi ja Trieri Euroopa Õigusakadeemia asjakohastel kursustel osalemiseks;

6.2.7. Euroopa tasandil kiidetakse heaks hankemenetluses osalejate eetikakoodeks kodanikuühiskonnaga dialoogi raames, et tagada ka sotsiaal- ja keskkonnanormide järgimine.

6.3. Komitee kutsub üles uurima võimalust võtta suurte üleeuroopaliste hankelepingute puhul vastu ühtne täiendav reguleerimiskord, mida pakutakse 28. režiimina, millega võivad hankijad vabatahtlikult liituda samadel tingimustel ja sama korra kohaselt kogu Euroopa Majanduspiirkonnas.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse uute sõiduautode ja uute väikeste tarbesõidukite heitenormid, lähtudes kergsõidukite CO2-heite vähendamist käsitlevast liidu terviklikust lähenemisviisist, ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 715/2007“

[COM(2017) 676 final – 2017/0293 (COD)]

(2018/C 227/07)

Raportöör: **Dirk BERGRATH**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 5.2.2018 nõukogu, 9.2.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 192 lõige 1
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsiooni
Vastuvõtmine sektsioonis	24.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	124/1/3

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab põhimõtteliselt komisjoni ettepanekuid kui tasakaalustatud kompromissi kliimaneutraalse liikuvuse eesmärkide täitmise, Euroopa autotööstuse uuendusvõime ja kvaliteetsete töökohtade säilitamise vahel.

1.2. Eriti ambitsioonikaks peab komitee 2025. aastaks seatud vahe-eesmärki vähendada heitkoguseid 15 % võrra võrreldes 2021. aastaga, kuna nõutavate muudatuste tegemine sisepõlemismootorites eeldab uusimate tehnoloogiate kasutamist. Komitee ootab, et komisjon teostaks pidevat kontrolli uute sõidukite tüübikinnituste üle, et vältida keelatud mootoriosade edasist kasutamist. Eriti keeruliseks kujuneb 2025. aastaks vähendamise eesmärkide saavutamine väikeste tarbesõidukite puhul, mille tootmis- ja arendustsüklid on pikemad. Sellele vaatamata näeb komitee arengut heitevabade ja vähesaastavate või hübriidsõidukite suunas kui võimalust.

1.3. Komitee tunneb heameelt paranenud turujärelevalve üle, mida teostatakse tegeliku kütusekulu mõõtmise ja jälgimise abil, tuginedes tootjate kohustusele paigaldada uutesse sõidukitesse standarditele vastavad seadmed.

1.4. Struktuurne üleminek alternatiivsetele jõuallikatele – koos digiteerimise, isejuhtivate sõidukite ja muuga – toob endaga kaasa märkimisväärsed muudatused autotööstuse väärtusahelates. Komitee tunneb heameelt komisjoni kavatsuse üle tuua elektrisõidukite väärtusahel Euroopasse („EU Battery Alliance“), ning kutsub üles selle nimel otsustavalt tegutsema.

1.5. Kõnealuse struktuurse ülemineku kiirusest sõltub töökohtade ja tööhõive ohustatus. Komitee kutsub komisjoni üles asjaomaseid struktuurimuutusi tööstuspoliitiliselt toetama, kuna hetkel puudub veel täielik sotsiaalne ja majanduslik mõjuhinnang. Komitee ei toeta kollektiivseid koondamisi.

1.6. 2024. aastaks kavandatud vahehindamisel tuleks komitee arvates kontrollida, mil määral on saavutatud kliima-, innovatsiooni- ja tööjõupoliitika eesmärgid. Viimane sõltub olulisel määral sellest, kuidas on 2024. aastaks arenenud alternatiivsete jõuallikate turg, millises ulatuses on rajatud laadimispunkte ja mil määral on kohandatud ja uuendatud elektrivõrke märgatavaks elektrienergia nõudluse kasvuks.

1.7. Komitee soovib, et vahehindamiseks tehtaks kokkuvõte töötajate oskuste, ümberõppe ja koolitamise olukorrast ning viidaks läbi ajakohastatud analüüs selle kohta, millistes valdkondades on struktuurimuutuste jaoks vaja (täiendavalt) tegutseda autotööstuse töötajate pädevuste ja oskuste edasiarendamiseks.

1.8. Komitee leiab, et nii kehtivas määruses kui ka uuesti sõnastatud määruses sätestatud võimalikke karistusmakesid tuleks kasutada selleks, et toetada sektorit ja selle töötajaid üleminekul vähese CO_2-heitega toodetele. Töötajatele tööturule juurdepääsu tagamiseks tuleks eraldada täiendavaid rahalisi vahendeid.

2. **Sissejuhatus**

2.1. 2014. aasta oktoobris seadsid ELi riigipead ja valitsusjuhid ([1]) siduva eesmärgi vähendada 2030. aastaks kogu ELi majanduse tekitatud heitkoguseid 1990. aasta tasemega võrreldes vähemalt 40 %. See eesmärk põhineb üleilmsetel prognoosidel, mis on kooskõlas Pariisi kliimakokkuleppe (COP 21) ([2]) keskpika ajakavaga. Paljud riigid rakendavad praegu meetmeid vähese CO_2-heitega transpordi saavutamiseks, kasutades muu hulgas sõidukistandardeid, millele lisanduvad tihti ka õhukvaliteedi parandamise meetmed.

2.2. 2016. aasta juunis avaldatud Euroopa vähese heitega liikuvuse strateegias ([3]) seatakse eesmärk vähendada transpordisektoris kasvuhoonegaaside heidet 2050. aastaks vähemalt 60 % võrra 1990. aasta tasemega võrreldes ja jätkata kindlalt tööd täielikult heitevaba transpordisüsteemi saavutamise nimel. Strateegias märgiti selgelt, et vähese heitega ja heitevabade sõidukite kasutamist tuleb suurendada, et need saavutaksid 2030. aastaks märkimisväärse turuosa ja et EL võiks seeläbi pikas perspektiivis liikuda heitevaba liikuvuse suunas.

2.3. Esimese sammuna oli strateegia osaks 2017. aasta mais esitatud õigusaktide paketist ([4]) ning see rakendati teatisega „Säästva liikuvuse suunas – tegevuskava sotsiaalselt õiglaseks üleminekuks puhtale, konkurentsivõimelisele ja ühendatud liikuvusele kõigi jaoks“, ([5]) mis võeti vastu samuti 2017. aasta mais.

2.3.1. Kõnealuse teatise eesmärgiks on parandada liiklusohutust, edendada õiglasemaid teemakse, vähendada CO_2-heidet, õhusaastet, liiklusummikuid ja ettevõtete halduskoormust, võidelda ebaseadusliku tööhõive vastu ning tagada töötajatele inimväärsed töötingimused ja puhkeajad.

2.3.2. Teatises täpsustatakse, et EL soovib töötada välja, pakkuda ja toota parimaid vähese heitega, ühendatud ja automatiseeritud liikuvuslahendusi, seadmeid ja sõidukeid ning omada kõige kaasaegsemat selliseid lahendusi toetavat taristut. Lisaks rõhutatakse, et EL peab saavutama maailmas juhtrolli autotööstuses pidevalt toimuvate muutuste suunamisel ning jätkama arengut, tuginedes juba saavutatud suurtele edusammudele.

2.4. Määruse ettepanek on osa ulatuslikumast liikuvuspaketist, ([6]) mis hõlmab kõnealuses ettepanekus esitatud pakkumise poolele suunatud meetmete toetamiseks ka nõudlusega seotud meetmeid. Keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamist käsitleva direktiivi 2009/33/EÜ eesmärk on edendada keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite kasutamist turul. Esitatud muudatustega ([7]) tagatakse, et direktiiv hõlmab kõiki asjakohaseid hanketegevusi ja sellega antakse turu jaoks selged ja pikaajalised signaalid; lisaks sellele lihtsustatakse direktiivi sätete kohaldamist ja tagatakse direktiivi tõhus kasutamine. Samuti tahetakse sellega suurendada transpordisektori panust CO_2- ja õhusaasteainete heite vähendamisse ning suurendada sektori konkurentsivõimet ja kasvu.

([1]) Euroopa Ülemkogu 24. oktoobri 2014. aasta järeldused.
([2]) http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php.
([3]) COM(2016) 501 final.
([4]) ELT C 81,2.3.2018, lk 95;. ELT C 81, 2.3.2018, lk 181; ELT C 81, 2.3.2018, lk 188; ELT C 81, 2.3.2018, lk 195.
([5]) COM(2017) 283 final.
([6]) COM(2017) 675 final, COM(2017) 647 final, COM(2017) 648 final, COM(2017) 652 final, COM(2017) 653 final.
([7]) COM(2017) 653 final.

3. **Määruse ettepanek** ([8])

3.1. Komisjon soovib määruse ettepanekuga saavutada Pariisi kliimakokkuleppega seatud eesmärkide täitmine, vähendada tarbijate kütusekulusid, suurendada autotööstuse konkurentsivõimet ja luua uusi töökohti. Liikumist CO_2-heite vähendamise suunas, eelkõige alternatiivsete jõuallikate abil, kirjeldatakse pöördumatu arenguna.

3.2. Komisjon ootab ettepaneku tulemusena CO_2-heite vähenemist u 170 miljoni tonni võrra perioodil 2020–2030 ja seeläbi õhukvaliteedi paranemist. Sisemajanduse koguprodukt peaks 2030. aastaks kasvama kuni 6,8 miljardi euro võrra ja loodama peaks 70 000 uut töökohta.

3.3. Komisjoni ootuste kohaselt vähenevad uue auto ostmisel kulud tarbija jaoks keskmiselt 600 euro võrra 2025. aastaks ja 1 500 euro võrra 2030. aastaks (sõiduki olelusringi jooksul). Kogu liidus peaks kütusele tehtavatelt kulutustelt säästetud summa olema kokku 18 miljardit eurot aastas, vahemikul 2020–2040 säästetakse kokku 380 miljonit tonni naftat.

3.4. Komisjoni ettepaneku põhielemendid sõiduautode ja väikeste tarbesõidukite CO_2-heite vähendamiseks on järgmised:

3.4.1. 2030. aastaks on seatud eesmärk vähendada CO_2 taset veel 30 % võrra võrreldes 2021. aasta eesmärgiga, mis on 95 g/km sõiduautodele ja 147 g/km väikeste tarbesõidukitele (uue Euroopa sõidutsükli katsetsükkel). Vahe-eesmärk on CO_2-heite vähendamine 15 % võrra, et lõplik eesmärk saavutataks nii kiiresti kui võimalik (see tähendab ka investeerimiskindlust tööstuses).

3.4.2. Alates 2021. aastast põhinevad heitetasemed kergsõidukite ülemaailmse ühtlustatud katsemenetluse tsüklil, mis kehtib alates 1. septembrist 2017. Katsetsükli vahetumise tõttu on 2025. ja 2030. aastaks seatud eesmärgid protsentuaalsed.

3.4.3. Põhimõtteliselt ei ole kava kindla tehnoloogiaga seotud. Eristatakse sõidukeid, mis ei tekita heiteid (heitevabad sõidukid, *zero-emission vehicles – ZEV*), ja sõidukeid, mis paiskavad õhku vähem kui 50 g CO_2/km (vähesaastavad sõidukid, *low-emission vehicles – LEV*) – tegu on peamiselt sõidukitega, millel on lisaks sisepõlemismootorile ka elektriajam (pistikühendusega hübriid-elektrisõidukid, *plug-in Hybride – PHEV*). Mõlema sõidukitüübi jaoks on 2025. aastaks ette nähtud sihttase 15 % ja 2030. aastaks 30 %. Tootjad, kes selle heidete vähendamise sihttaseme ületavad, saavad oma tootjaomaselt eesmärgiks seatud tasemelt boonust kuni 5 g/km. Selle määra arvutamisel võetakse arvesse asjaomaste sõidukite tekitatud heitkoguseid ning seejuures on heitevabade sõidukite väärtus suurem kui vähesaastavate sõidukite oma. Karistussüsteemi ei kohaldamist ette ei nähta.

3.5. Kuni 7 grammi CO_2-ga kilomeetri kohta võetakse arvesse ka nn ökoinnovatsiooni, mis ei kajastu ametlikes katsetes. Selle erikorra läbivaatamine on kavandatud 2025. aastaks. Alates 2025. aastast arvestatakse energiatõhusaid kliimaseadmeid esmakordselt ökoinnovatsioonina.

3.6. Tootjaomaste (vahe-)eesmärgiks seatud tasemete ületamise eest on ühe sõiduki kohta ette nähtud 95 euro suurune trahvimakse ühe grammi CO_2 kohta kilomeetris. Uute registreeritud sõidukite CO_2-heite seiret teostab Euroopa Keskkonnaamet. Tootjad, kes registreerivad aastas kuni 1 000 uut sõidukit jäävad määruse reguleerimisalast välja.

3.7. Lisaks määruse ettepanekule viidatakse ka täiendavatele tegevustele, algatustele ja programmi prioriteetidele. Nendest võib välja tuua teabelehe „Drive Clean Mobility, Europe that defends its industry and workers“. Asjaomases dokumendis viitab komisjon sellele, et ajavahemikus 2007–2015 investeeriti akutehnoloogia-alasesse teadustegevusse 375 miljonit eurot ning sellele lisandub aastatel 2018–2020 veel 200 miljonit eurot programmist „Horisont 2020“. Selle aja jooksul keskendutakse eelkõige uue põlvkonna akude arendamisele ja 2018. aasta alguses plaanitakse esitada tegevuskava ELi akuliidu loomiseks (*EU Battery Alliance*). Selle eesmärk on tuua Euroopasse kogu akude tootmise väärtusahel ([9]).

([8]) Käesolev peatükk põhineb järgmistel dokumentidel: COM(2017) 676 final ja „Proposal for post2020 CO_2 targets for cars and vans“. (https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/proposal_en)

([9]) Euroopa Komisjon: „Drive Clean Mobility, Europe that defends its industry and workers“.

4. **Üldised märkused**

4.1. Komitee tunnustab põhimõtteliselt komisjoni ettepanekuid kui tasakaalustatud kompromissi erinevate eesmärkide vahel. Ettepanek on oluline samm kliimaneutraalse liikuvuse suunas, edendades samal ajal Euroopa autotööstuse innovatsioonisuutlikkust, säilitades kvaliteetsed töökohad ja võimaldades järkjärgulist üleminekut uutele tootmisstruktuuridele. Eesmärk vähendada CO_2-heidet 30 % võrra vastab eesmärgile, mis on püstitatud kogustele väljaspool heitkogustega kauplemise süsteemi ELi kliimakaitsekavas 2030. aastani.

4.2. Oma ettepanekuga alustab EL uut peatükki liikuvuses ning tundub, et ka elanikkond võtab selle üha enam omaks. Seda muutust mõtteviisis tajuvad kodanikud eriti just diislikriisi kontekstis. Selle juurde kuuluvad ka liikuvusega seotud käitumistavade muutumine, ühistranspordi tähtsuse kasv ja viimaks eesmärk töötada välja ja võtta kasutusele terviklikud ja integreeritud transpordimudelid.

4.3. Komitee peab väga ambitsioonikaks 2025. aastaks seatud vahe-eesmärki vähendada heitkoguseid 15 % võrra võrreldes 2021. aastaga. Selleks on sisepõlemismootoris vaja teha muudatusi, mis eeldavad uusimate tehnoloogiate kasutamist. See kehtib eelkõige väikeste tarbesõidukite puhul, mille tootmis- ja arendustsüklid on pikemad. Selles osas on 2024. aastal ette nähtud olukorra hindamine, mille alusel otsustatakse, kas 2030. aastaks kehtestatud eesmärgid säilitatakse või tuleb need uuesti määratleda. Heitevabade sõidukite, vähesaastavate sõidukite ja pistikühendusega hübriidelektrisõidukite kasutuselevõtu praeguse arengutempo juures on vahe-eesmärgi saavutamine keeruline, näib aga teostatav.

4.4. Komitee tunneb heameelt täiendavate eeskirjade üle, millega tugevdatakse turujärelevalvet tegeliku kütusekulu mõõtmise ja jälgimise abil, tuginedes tootjate kohustusele paigaldada uutesse sõidukitesse standarditele vastavad seadmed. Kogutud andmed tehakse kättesaadavaks mitte ainult tootjatele, vaid ka hindamiseks sõltumatutele kolmandatele osapooltele. See võib olla toimiv samaväärne lahendus heitkoguste mõõtmisele tavakasutamise ajal, mis ei ole katsetulemuste võrreldamatuse tõttu rakendatav.

4.5. Komitee märgib, et vaatamata kõigile eelistele, on määruse ettepanekus valitud nn summutitoru lähenemisviis vaid piiratud määral asjakohane. CO_2-heited tekivad ka sõidukite, akude ja elektrienergia tootmisel, samuti sõltuvad heited sõiduomadustest ja sõidustiilist. Komitee märgib samuti seda, et autotööstuse pingutusi võivad õõnestada ka teised transpordiliigid – näiteks ennustatav lennuliikluse tihenemine.

4.6. Komitee viitab oma töödele autotööstuse struktuurimuutuste valdkonnas, mis käsitlevad üleminekut alternatiivsetele (keskkonnasõbralikele) jõuallikatele, digiteerimist ja võrgustumist ning isejuhtivaid sõidukeid, uurides nende võimalikku ohtu töökohtadele. Nende tööde põhjal on võimalik tuletada suundumusi uuteks oskusteks. Näiteks soovitab komitee Euroopa Komisjonil koostada õiguslik ja reguleeriv raamistik, mis võimaldab toetuskavade kiiret kasutamist restruktureerimisprotsessis ([10]). Esmajooneks tuleks mõelda ELi struktuurifondidele, nagu näiteks Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond ja Euroopa Sotsiaalfond. Võimalik on ka viia läbi projekte Airbusi eeskujul.

4.7. Euroopa autotööstuses töötab ligikaudu 2,3 miljonit inimest otseselt sõidukitootmise valdkonnas ja seal luuakse kaheksa protsenti kogu tööstuse lisandväärtusest. Lisaks annab see ülimalt uuenduslik valdkond, mille arvele langeb 20 % tööstusalaste teadusuuringute rahastamisest Euroopas, kaudselt tööd 10 miljonile töötajale.

4.8. EL kuulub maailma suurimate mootorsõidukite tootjate hulka ning on teadus- ja arendustegevuse suurim erainvestor. Kõnealune valdkond on maailmas juhtpositsioonil muu hulgas ka tooteinnovatsiooni, tootmistehnoloogiate, esmaklassilise tootekujunduse ja alternatiivsete jõuseadmete valdkonnas. Selle tulemusel toodeti 2016. aastal iga neljas auto maailmas Euroopa koostetehastes ning autotööstus moodustab 4 % Euroopa SKPst ([11]).

([10]) Teabearuanne, CCMI/148 (punkt 1.5).
([11]) Teabearuanne, CCMI/148 (punkt 2.1).

4.9. Komitee tervitab komisjoni ettepanekut, millega soovitakse autosektori ümberkujundamine viia läbi sotsiaalselt. Struktuurne üleminek alternatiivsetele jõuallikatele – koos digiteerimise, isejuhtivate sõidukite ja muuga – toob endaga kaasa märkimisväärsed muudatused autotööstuse väärtusahelates. Näiteks tekib küsimus, milliseid komponente toodavad tootjad ise ja millised ostetakse sisse. Senini on elektrooniliste komponentide lisandväärtus olnud peamiselt tarnijate äritegevus, akuelementide turul domineerivad veel Aasia tootjad. Seepärast tunneb komitee heameelt komisjoni kavatsuse üle tuua elektrisõidukite väärtusahel Euroopasse (vt punkti 3.7 „ELi akuliit“). Hetkel on veel lahtine, millist tehnoloogiat hakkavad uue põlvkonna akuelemendid kasutama ja milliseks kujuneb aja jooksul nende hinna ja kvaliteedi suhe. Selles osas soovitab komitee komisjonil arengut jooksvalt jälgida.

4.9.1. Üleminek traditsiooniliselt sisepõlemismootoriga jõuülekandelt alternatiivsetele ajamitele toob endaga kaasa olulise muutuse struktuuris. Traditsiooniline tootmine tuleb asendada märkimisväärselt muudetud või uut liiki tootmisega. Täielikult elektriliste sõidukite puhul puudutab see sisepõlemismootorit, keerukat käigukasti, summutit ja muud. Lisanduvad elektrimootor ja aku, sealhulgas akuelementide tootmine. Vastavatel komponentidel on aga märkimisväärselt erinev osa sõidukiehituse lisandväärtuses ja seega ka erinev mõju tööhõivele ja kvalifikatsiooninõuetele.

4.9.2. Läbiviidud uuringus leidis energeetika ja sisepõlemismootorite uurimisasutus FEV, ([12]) et keskklassi sõidukitena kavandatud akutoitega elektriautode tootmiskulud on ligikaudu 16 500 eurot. Peamised komponendid on elektrimootor (800 eurot), elektrisüsteemid (1 400 eurot) ja aku (6 600 eurot). Ainuüksi aku puhul, mis moodustab tootmiskuludest 40 %, kulub 70 % vahenditest akuelementide tootmisele. Elektrisõidukid on tunduvalt vähem keerukad ja nende suuremahuline tootmine nõuab paigaldamis- ja parandustööde puhul töötajatelt teistsuguseid oskusi: elektrotehnika/elektroonika, elektrokeemia, pindamistehnoloogia, termojuhtimine, insenerivaldkonna juhtimis- ja kontrollitehnoloogia, kõrgepingetehnoloogia ja elektri toimimispõhimõtete käsitlemine, materjali omadused jne.

4.9.3. Vaatamata sellele, et komisjon lähtub positiivsest mõjust tööhõivele, peidavad asjaomased arengud endas ka ohte. Hiljuti läbiviidud uuringus ([13]) vaatles Fraunhofer IAO kvantitatiivset mõju tööhõivele, võttes aluseks stsenaariumi, mille kohaselt 2030. aastaks moodustab elektriautode osakaal 25 % ja pistikühendusega hübriid-elektrisõidukite osakaal 15 % ning mis vastab seega laias laastus komisjoni ettepanekule. Esimestele tulemustele tuginedes võib öelda, et parimal juhul kaob tehnoloogia vahetamise tulemusena kuni 2030. aastani jõuseadmete valdkonnas umbes 10–12 % töökohtadest. Saksamaa puhul oleks see 25 000 kuni 30 000 töökohta. Mida väiksem on seejuures pistikühendusega hübriid-elektrisõidukite tegelik osakaal, seda suurem on asjaomane negatiivne mõju (kui pistikühendusega hübriid-elektrisõidukite osakaal on 5 %, kaob 15–18 % töökohtadest). Sama juhtuks, kui diislitehnoloogia kasutamine lõpetataks kiirendatud korras, sest seoses suurema keerukusega just tarnimistööstuse puhul, on selles valdkonnas 30–40 % kõrgem tööhõive kui bensiinimootoriga sõidukite tootmissektoris. Lisaks tekivad samaaegselt tööhõivega seotud riskid seoses digiteerimise mõjuga ja tootmise suurema koondumisega maailma teatud piirkondadesse.

4.9.4. Üldiselt on oodata, et need negatiivsed mõjud esinevad nii ajaliselt kui piirkondlikult asümmeetriliselt. Lõpptootjad ja suured tarnijad on tänu uuendustele ja uutele ärimudelitele enam suutelised nende suundumustega toime tulema kui väikesed, kitsa spetsialiseerumisega komponentide tarnijad. Lisaks asuvad need töökohad seoses uute tehnoloogiate ja teenustega pigem linnapiirkondades ja vähem äärepoolsemates piirkondades. Asjaomaste raamprogrammide väljatöötamisel tuleb sellega arvestada.

4.9.5. Kõnealuse struktuurse ülemineku kiirusest sõltub töökohtade ja tööhõive ohustatus. Komitee tunneb seepärast heameelt komisjoni ettepaneku üle, mis toob juba praegu endaga kaasa investeerimiskindluse tööstuses ja võimaldab tööstusel kohe struktuurimuutustega alustada ja neid ette valmistada. Komitee kutsub komisjoni üles asjaomaseid struktuurimuutusi tööstuspoliitiliselt toetama, et vältida tööjõumoonutusi. Seejuures on otsustava tähtsusega kolme- ja kahepoolsed dialoogid.

([12]) Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), 16.12.2016 (FEV = Forschungsgesellschaft für Energietechnik und Verbrennungsmotoren).
([13]) Fraunhofer IAO 2017: „ELAB 2.0 – Wirkungen der Fahrzeugelektrifizierung auf die Beschäftigung“, Stuttgart (esialgsed tulemused).

4.9.6. Komitee märgib, et juba tehakse esimesi samme, kuigi alles tagasihoidlikus ulatuses – üksikud tootjad on teatanud uutest 2025. aastaks lisanduvatest elektrisõidukimudelitest ja nende plaanitud osakaalust uute registreeritud sõidukite sõidukiparkides.

4.10. Pideva ja piirkondlikult tasakaalustatud CO_2-heite vähendamise toetamiseks transpordisektoris plaanib komisjon Euroopa ühendamise rahastu raames eraldada 800 miljonit eurot koostalitusvõimeliste laadimispunktide rajamiseks. See peaks vallandama märkimisväärseid täiendavaid avaliku ja erasektori investeeringuid (hetkel on ELis kasutuses 200 000 laadimispunkti, samas on vajadus 800 000 laadimispunkti järele). Lisaks eraldatakse 200 miljonit eurot, et luua avaliku ja erasektori partnerlus järgmise põlvkonna akude väljatöötamiseks. Kõigele lisaks soovib komisjon edendada alternatiivsete jõuseadmete kasutuselevõttu, kehtestades avalik-õiguslikele asutustele ühised eesmärgid eelistada oma hangetes varasemast enam heitevabasid ja vähesaastavaid sõidukeid.

4.11. Komitee leiab, et nii kehtivas määruses kui ka uuesti sõnastatud määruses sätestatud võimalikke karistusmakseid tuleks kasutada selleks, et toetada sektorit ja selle töötajaid üleminekul vähese CO_2-heitega toodetele. Hetkel on vaid vähemus autotootjatest õigel teel, et saavutada 2021. aasta heite vähendamise eesmärgid.

4.12. Kuigi väiksem sõltumine naftaimpordist on tervitatav, võivad areneda välja uued sõltuvused, näiteks probleemne ligipääs toorainele (kaugetest piirkondadest pärinev liitium, nikkel ja koobalt). Komitee eeldab samuti, et tagatakse piisav elektrienergiaga varustatus taastuvatest energiaallikatest.

4.13. *Määruse vahehindamine*

4.13.1. Komisjon viib 2024. aastal läbi määruse vahehindamise, et kontrollida, kas valitud lähenemine annab tulemusi.

4.13.2. Kuna struktuurset üleminekut sisepõlemismootorilt alternatiivsetele jõuallikatele ei ole tänase seisuga veel võimalik kvantitatiivselt hinnata, oleks kohane vaadata eeskätt seda, kuidas on alternatiivsete jõuallikate turg arenenud 2024. aastaks, millises ulatuses on rajatud laadimispunkte (piirav tingimus) ja mil määral on kohandatud ja uuendatud elektrivõrke elektrienergia nõudluse märgatavaks kasvuks.

4.13.3. Komitee ootab kõnealusest vahekokkuvõttest teavet selle kohta, mida on tehtud töötajate oskuste, ümberõppe ja koolitamise edendamiseks. Millistes valdkondades on vajalik võtta sisulisi (lisa)meetmeid autotööstuse töötajate pädevuste ja oskuste edasiarendamiseks struktuurimuutuste kontekstis? Kui edukad on olnud kavandatavad meetmed (vt Automotive Skills Council) oskustega seotud muutuste tagamiseks? Selle kontekstis on komitee seisukohal, et eelkõige sektori ametiühingud peaksid hoolitsema tööstuspoliitilise kolmepoolse dialoogi edasiarendamise eest. Lisaks tuleb eraldada vajalikud vahendid, mis võimaldaksid töötajatel tööturule jääde.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv kaupade müügilepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ“

[COM(2017) 637 final]

(2018/C 227/08)

Raportöörid: **Christophe LEFÈVRE**

Jorge PEGADO LIZ

Lech PILAWSKI

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Ülemkogu, 17.11.2017
	Euroopa Parlament, 13.11.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	15.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	160/5/13
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Liikmesriigiti erinev lepinguõigus ei julgusta tarbijaid ostma teisest ELi liikmesriigist.

1.2. Lisaks ei parane ka ettevõtjate kindlustunne kaupade piiriülesel müügil. Viimase kogu Euroopa Liitu hõlmava uuringu kohaselt väidab 58 % ELi jaemüüjatest, et tunneb end veebis kaupu müües kindlalt, ent üksnes 28 % tunneb end kindlalt, kui müüb internetis kaupu teistesse ELi riikidesse ([1]).

1.3. Nii Euroopa Parlamendi kui ka nõukogu seisukohtadest ettepanekute kohta, mille komisjon esitas 2015. aastal ([2]) seoses kaupade veebi- ja tavamüügiga, ilmnes, et nagu väljendas komitee oma arvamuses kõnealuste ettepanekute kohta, ([3]) peaksid kaupade müügile kohaldatavad eeskirjad olema samad müügikanalist sõltumata.

1.4. Seetõttu tunneb komitee heameelt, et kõnealuse muudetud direktiivi ettepanekuga laiendatakse kaupade internetimüügi lepingutega seonduvaid teatavaid aspekte käsitleva direktiivi kohaldamisala nii, et see hõlmaks ka tavamüügi tehinguid.

1.5. Komitee kutsub siiski komisjoni üles võtma ettepanekus arvesse mitmeid soovitusi, eelkõige järgmist:

a) ettepanek ei tohiks viia garantii kestuse lühendamiseni teatud liikmesriikides ning õiguste hierarhia loomiseni;

([1]) ELi tarbija- ja turundusõiguse toimivuskontrolli raames korraldatud analüüsi tulemused näitavad, et 46 % kaugmüügiga tegelevatest jaemüüjatest peab erinevate tarbijakaitse- ja lepinguõiguse nõuete täitmisega seotud kulusid oluliseks takistuseks piiriülesele müügile. 72 % tarbijatest leiab, et erinevad tarbijaõigused puudusega toote korral on väga oluline tegur, mida füüsiliselt teises ELi riigis asuvalt ettevõtjalt ostmise korral arvesse võtta.

([2]) COM(2015) 634 final ja COM(2015) 635 final.

([3]) ELT C 264, 20.7.2016, lk 57.

b) erand direktiivi kohustuslikust mõjust vaid lepingupoolte kokkuleppel peaks olema võimalik siis, kui leping tagab tõelise tarbijakaitse ja -autonoomia;

c) ettepanek peaks võimaldama tarbijatel esitada hagi otse tootja vastu;

d) direktiivi sätete hulka tuleks integreerida jätkusuutlikkuse nõue (varuosade ladu);

e) ettepanekus peaks olema säte, mis käsitleks garantii pikendamist seoses ajaga, mil toode on paranduses, või kui teenus ei ole kättesaadav;

f) ettepanekus peaks olema selgus makseplatvormide turvaliseks muutmise või ostuplatvormide (*Marketplace*) kaasvastutuse kohta pettuse või garantii rakendamise korral;

g) tootja ja müüja peaksid olema kaasvastutavad juhul, kui tarbija otsustab kauba parandada või asendada, kahjustamata artiklis 16 sätestatud tagasinõude õigust ja müüja õigust eelnevale teavitusele;

h) tagastamise ja hüvitamise 14 päeva pikkust tähtaega puudutavad sätted peavad olema selgema sõnastusega.

1.6. Lõpetuseks kutsub komitee komisjoni üles võtma arvesse käesolevas arvamuses esitatud märkusi.

2. **Direktiivi muudetud ettepaneku eesmärk ja taust**

2.1. *Direktiivi muudetud ettepaneku eesmärk*

2.1.1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi muudetud ettepanekuga ([4]) laiendatakse kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingutega seonduvaid teatavaid aspekte käsitleva direktiivi ettepaneku kohaldamisala nii, et see hõlmaks ka tavamüügi tehinguid.

2.1.2. Ettepanek peaks seega hõlbustama kiiret arengut valdkonnas, mis Euroopa Ülemkogu 2016. aasta juuni järelduste kohaselt on ühtse turu strateegiate keskmes.

2.1.3. Igat laadi müügile kohaldatavana on muudetud ettepanekul sama eesmärk ning aitab sellele kaasa suuremal määral kui eelnevad ettepanekud: ([5]) selles tegeletakse riikide lepinguõiguse valdkonna erinevustest tuleneva ebakindluse ja negatiivse mõjuga.

2.1.4. Läbivaadatud ettepanek täiendab nii juba ELis kehtivaid horisontaalseid või valdkondlikke õigusakte ([6]) kui ka menetlemisel olevaid seadusandlikke ettepanekuid ning on nendega kooskõlas.

2.2. *Lühikokkuvõte varasematest direktiivi ettepanekutest* ([7])

2.2.1. Oma varasemates ettepanekutes põhjendas komisjon oma otsust võtta vastu kaks õigusakti sellega, et digitaalse infosisu eripära tõttu on vaja muudele toodetele kohaldatavatest erinevaid eeskirju.

2.2.2. Komisjon soovis kahe ettepanekuga saavutada järgmised viis eesmärki:

a) vähendada lepinguõiguse erinevusest tulenevaid kulusid;

b) luua ettevõtjatele suurem õiguskindlus;

([4]) COM(2015) 635 final.
([5]) COM(2015) 634 final ja COM(2015) 635 final. EMSK arvamus (ELT C 264, 20.7.2016, lk 57).
([6]) Vt eelkõige direktiivi 2011/83/EL ning määruseid (EL) nr 1215/2012 ja (EÜ) nr 593/2008.
([7]) COM(2015) 634 final ja COM(2015) 635 final.

c) soodustada piiriülest veebiostlemist ELis;

d) vähendada tarbijatele defektse digitaalse infosisu tõttu tekitatud kahju;

e) luua parem tasakaal tarbijate ja ettevõtjate huvide vahel ning parandada igapäevaelu.

2.2.3. Komisjoni arvates looksid tema ettepanekud sobiva tasakaalu tarbijakaitse kõrge taseme ning selgelt suurenenud ärivõimaluste vahel.

2.3. *Komitee arvamus esialgsete ettepanekute kohta* ([8])

2.3.1. Oma 27. aprilli 2016. aasta arvamuses kritiseeris komitee ühe asemel kahe direktiivi kasuks otsustamist; sellega otsustas komisjon käsitleda internetimüüki ja tavamüüki eraldi ning suurendas liikmesriigi õigusesse ülevõtmisel ebaselgust nii tarbijate kui ka ettevõtjate jaoks;

2.3.2. Komitee märkis samuti, et vastust ei antud mitmele probleemile, mida tema arvates oleks oluline ühtlustada: alaealiste õigus sõlmida veebikeskkonnas tehinguid, internetimüügi lepingutele omaste ebaõiglaste tingimuste kategooriate määratlemine, mida pole ette nähtud direktiiviga 93/13/EMÜ, hiljuti tekkinud „maksa kohe“ (*pay now*) nupu tava ning ühisreguleerimise tüüptingimuste lisamine.

2.3.3. Viimasena tuletas komitee meelde, et on oma arvamustes tarbijaõiguste kohta digitaalkeskkonnas korranud põhimõtet, mille kohaselt peavad õigused, mida tunnistatakse tavamüügi tehingute puhul, vastama internetikeskkonnas või kaugmüügi tehingute puhul tunnustatud õigustele, olenemata digitaalsete tehingute laadist. Seda kõike eesmärgiga kõnealuseid õiguseid tugevdada, mitte neid vähendada.

2.3.4. Euroopa Parlamendi ja nõukogu seisukohad kõnealuseid ettepanekuid puututavates aruteludes kinnitasid komitee seisukohta seoses vajadusega õiguslikku killustatust vältida.

3. **Üldmärkused**

3.1. Komisjoni muudetud ettepanekus esitatakse ettepanekud ja võimalused, mis on kooskõlas komitee varasemate seisukohtadega, nagu eespool nimetatud interneti- ja tavamüügi ühtset korda käsitlev võimalus.

3.2. Uue ettepanekuga esitatud muudatused vajavad komitee nõusolekut. Eelkõige:

a) artikkel 2 – „tootja“ mõiste lisamine ning kaupade „tasuta“ asendamisega seonduva selgitamine;

b) artikkel 8 – garantiiperioodiga võrdse mittevastavuse eeldamise perioodi loomine, kuna vastupidine olukord lühendaks praktikas õigusliku garantii perioodi, arvestades, et tarbijal pole üldjuhul võimalik kauba mittevastavust tõendada;

c) mitmesugused kasutatud õigusterminoloogiat käsitlevad parandused ja selgitused.

3.3. Komitee leiab siiski, et ettepaneku artiklis 18 toodud säte, millega luuakse direktiivi kogustuslikust mõjust erand vaid lepingupoolte kokkuleppel, peaks kehtima vaid siis, kui antud leping tagab tõelise tarbijakaitse ja tarbija autonoomse otsustusvõime.

3.4. Lisaks sellele leiab komitee, et muudetud ettepanek peaks:

a) hõlmama selliseid eeskirju, mis võimaldavad tarbijal esitada hagi otse tootja vastu lepingu ja kauba mittevastavuse korral, nagu nõutakse mitme riigi õigusaktides;

([8]) ELT C 264, 20.7.2016, lk 57.

b) hõlmama sätet vastupidavusega seotud kriteeriumi kohta, mida komitee on oma arvamustes juba korduvalt taotlenud ([9]);

c) sätestama maksimaalse ajavahemiku paranduseks ([10]) kooskõlas heade ametitavadega;

d) näha tootjatele ette kohustus omada kauba keskmise kasutusea jooksul piisavat varuosade tagavara, nagu see on sätestatud mitme riigi õigusaktides ([11]);

e) lisada muud müüja poolt kaupadele või teenustele pakutavad garantiid (margi või tootja garantii, varustuse kindlustus jms);

f) lisada garantiilubaduse kohustuslikku sisusse üksikasjalik teave selle kohta, kas garantii on tasuta või tasuline, ning kulude ja makseviiside kohta;

g) sätestada, et kauba või teenuse omandiõiguse üleandmisel ja normaalse kasutamise korral antakse terviklikult üle ka garantiist tulenevad õigused;

h) sätestada tootja ja müüja otsene ja solidaarne vastutus tarbija ees juhul, kui tarbija otsustab kauba parandada või asendada, kahjustamata artiklis 16 sätestatud tagasinõude õigust ja müüja õigust eelnevale teavitusele;

i) näha ette veebiplatvormide solidaarne vastutus, välistades vahendajaid, juhuks, kui tarbija ostab kauba ostuplatvormi kaudu (*Marketplace*), kahjustamata tagasinõude õigust.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. *Artikkel 1*

4.1.1. Komitee sooviks teada põhjuseid, mis õigustavad lõikes 4 ette nähtud erandit kasutatud kaubale, mida müüakse avalikul enampakkumisel, kus tarbijad saavad isiklikult osaleda.

4.2. *Artikkel 9*

4.2.1. Komitee tuletab meelde oma varasemas arvamuses ([12]) esitatud märkuseid, mööndes, et kõnealuse ettepanekuga ning piirates tarbija õiguseid esialgu üksnes õigusega parandamisele või asendamisele on tarbijate õigused teatavates liikmesriikides vähemal määral kaitstud kui kehtivate eeskirjade kohaselt.

4.2.2. Lõike 3 punktides b ja d ette nähtud korra rakendamine sõltub määratlemata mõistetest. Nimelt jääb sõna „võimatu“ tähendus müüja otsustada, mistõttu on soovitatav asendada see sõnadega „tehnoloogiliselt võimatu“.

4.3. *Artikkel 10*

4.3.1. Komitee soovitab seada lõikes 1 ette nähtud erandile samad tingimused, mis on kirjeldatud eespool punktis 3.3.

4.4. *Artikkel 11*

4.4.1. Komitee tuletab veel kord meelde, et õigus kaup parandada või asendada sõltub müüja hinnangust, kas teataval individuaalsel ja konkreetsel juhul oleks üks neist õigustest kõiki asjaolusid arvestades müüjale ebamõistlikult kulukas.

4.5. *Artikkel 13*

4.5.1. Komitee leiab, et tagastamise ja hüvitamise 14 päeva pikkust tähtaega puudutavad sätted peavad olema selgema sõnastusega.

4.5.2. Komiteel tekib küsimus, kas alapunkti d sätted kehtivad ainult, nagu see näib ilmselt olevat, kauba kadumise ja hävimise juhtudel.

([9]) ELT C 264, 20.7.2016, lk 57 (punkt 4.2.5.4).
([10]) ELT C 264, 20.7.2016, lk 57 (punkt 4.2.5.7).
([11]) ELT C 264, 20.7.2016, lk 57 (punkt 4.2.5.7).
([12]) ELT C 264, 20.7. 2017, lk 57.

4.6. *Artikkel 14*

4.6.1. Komitee kutsub üles säilitama mõnedes liikmesriikides kehtivat pikemat garantiiaega, kuna vastasel juhul oleks tegemist tarbijaõiguste osas tagasiminekuga nendes liikmesriikides.

Brüssel, 15. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1093/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Pangandusjärelevalve), määrust (EL) nr 1094/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve), määrust (EL) nr 1095/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve), määrust (EL) nr 345/2013 Euroopa riskikapitalifondide kohta, määrust (EL) nr 346/2013 Euroopa sotsiaalettevõtlusfondide kohta, määrust (EL) nr 600/2014 finantsinstrumentide turgude kohta, määrust (EL) nr 2015/760 Euroopa pikaajaliste investeerimisfondide kohta, määrust (EL) nr 2016/1011, mis käsitleb indekseid, mida kasutatakse võrdlusalustena finantsinstrumentide ja -lepingute puhul või investeerimisfondide tootluse mõõtmiseks, ja määrust (EL) nr 2017/1129, mis käsitleb väärtpaberite avalikul pakkumisel või reguleeritud turul kauplemisele võtmisel avaldatavat prospekti“

[COM(2017) 536 final – 2017/0230 (COD)]

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ja direktiivi 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II)“

[COM(2017) 537 final – 2017/0231 (COD)]

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1092/2010 finantssüsteemi makrotasandi usaldatavusjärelevalve kohta Euroopa Liidus ja Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu asutamise kohta“

[COM(2017) 538 final – 2017/0232 (COD)]

(2018/C 227/09)

Rapo rtöör: **Daniel MAREELS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, COM(2017) 538 final: 23.10.2017, COM(2017) 536 final: 22.11.2017 ning COM(2017) 537 final: 29.11.2017 Euroopa Parlament, COM(2017) 538 final: 26.10.2017, COM(2017) 536 final: 16.11.2017 ning COM(2017) 537 final: 16.11.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	29.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	15.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	156/0/5

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Komitee tervitab komisjoni ettepanekuid kapitaliturgude liidu järelevalve tugevdamiseks ja toetab täiel määral selle liidu eesmärke. Kõnealuste ettepanekutega ei astuta mitte ainult uut, olulist sammu suurema integratsiooni ja ühtsuse suunas pürgimisel, tõhustades selleks kapitaliturgude liidu integreeritud järelevalvet, vaid tehakse tööd ka ulatuslikumate eesmärkide saavutamise nimel.

1.2. Tõepoolest toovad need ettepanekud endaga esmajoones kaasa uued elemendid ELis kapitaliturgude liidu elluviimiseks, mille kiire loomine on ülimalt soovitav. Kapitaliturgude liit peab omakorda, koos panganduslliiduga, aitama kaasa majandus- ja rahaliidu edasisele süvendamisele ja väljakujundamisele. Globaalsemas plaanis peavad nii üks kui teine toetama ELi ja selle liikmesriikide positsiooni tugevdamist muutuvas ülemaailmses kontekstis.

1.3. Hästi toimiva kapitaliturgude liidu olulisust ei tohi alahinnata, kuna see võib anda olulise panuse erasektori riskide piiriülesesse jagamisse. Viimane peab karastama liikmesriike asümmeetriliste šokkide suhtes kriisiperioodidel. Selle eesmärgi saavutamiseks on hädavajalik, et turud oleksid turvalised, stabiilsed ja vastupidavad. Integreeritum järelevalve nii mikro- kui makrotasandi usaldatavusjärelevalve vallas on seejuures määrava tähtsusega.

1.4. Seepärast on oluline ja esmatähtis tee jätkuv sillutamine piiriüleste turutehingute suurema arvu saavutamiseks, neid tehinguid ei tohi segada riiklikud ja muud takistused, tõkked ja ebavõrdus ning nende kulud peavad olema madalad. Võrdsete tingimuste tagamine on hädavajalik ja seejuures tuleb vältida regulatiivset arbitraaži. Ettevõtetel peab olema võimalus kasutada paremini ja lihtsamalt rahastamisvõimalusi ning vähendada tuleb halduskoormust ja kulusid.

1.5. Tarbijatele ja investoritele tuleb omakorda pakkuda suuremat ja paremat valikut ning paremat kaitset. Lõppkokkuvõttes on komitee jaoks peamine, et kõigi sidusrühmade, k.a järelevalveasutuste eesmärk oleks suurem usaldus turgude vastu. Seda usaldust saab suurendada ka kestlikuma rahastamise poole püüdlemisega, mis on kooskõlas rahvusvahelise tegevuse ja kokkulepetega. See peab peegelduma ka järelevalves.

1.6. Uut järelevalvekeskkonda peab iseloomustama kõigile võimalikult suure selguse ja õiguskindluse pidev tagamine. Tähtis on õige tasakaalu leidmine riiklike ja Euroopa järelevalveasutuste volituste vahel ja kus võimalik, tuleks arvestada subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega, seda kindlasti praeguses kapitaliturgude liidu ülesehitamise etapis. Lähtuda tuleb turuoperaatorite mitmekesisusest ja eelkõige väikeseid tegutsejate huvidest. See kehtib ka kohalpealsete tehingute suhtes. Samas tuleb järelevalve valdkonnas vältida ebaselgust, dubleerimist ja teisi olukordi, mis takistavad või segavad oluliselt kapitaliturgude liidu elluviimist.

1.7. Lisaks on oluline silmas pidada tulevikku, et uued arengud ja moodsad tehnoloogiad, näiteks finantstehnoloogia, leiaksid finantsvaldkonnas rakendamist korrektselt ja turvaliselt ning kõigile ettevõtjatele võrdsetel tingimustel.

1.8. Integreeritud järelevalve arendamisel on oluline ühtsuse ja omavahelise kooskõlastuse poole püüdlemine ning kooskõlas REFITi lähenemisviisiga peavad seejuures olema esiplaanil tõhusus ja tulemuslikkus. Seejuures võib osutuda kasulikuks Euroopa järelevalveasutuste suutlikkuse tõstmine oma mõjuhinnangute koostamisel. Lisaks tuleb pöörata piisavat tähelepanu ka kulude aspektile. Kui osa kaudse järelevalvega seotud kuludest kantakse otse erasektori arvele, tuleb silmas pidada eelarvedistsipliini ning vältida topeltarvestust. Võimalikud muutused peavad toimuma läbipaistvalt ja igal juhul on vaja üldiste vahendite asjakohast kontrolli. Asjaomane tööstus tuleks sellesse kaasata sobival viisil.

1.9. Nagu ka praegu, tuleb tulevaste sammude puhul toetuda kõigi ametkondade ja teiste sidusrühmade dialoogile, samuti kõiki huvirühmi hõlmavatele konsultatsioonidele. Komitee peab sellist lähenemisviisi oluliseks, kuna see võimaldab konkreetsete olukordade puhul parimate, võimalikult laialdasel konsensusel tuginevate tulemuste saavutamist.

1.10. Kõnealused ettepanekud kujutavad endast olulist sammu edasi, aga need ei ole veel lõpp-punkt. Komitee jaoks on oluline jätkata edasist pürgimist lõpliku eesmärgi – ühtse järelevalveasutuse – suunas, nii nagu see on sätestatud ka „Viie juhi aruandes“. Kui praegused ettepanekud on ellu viidud, on oluline nendega intelligentselt ja järjekindlalt edasi töötada, kooskõlas eelnevalt sedastatuga.

1.11. Komitee toetab täiel määral ettepanekut kanda kindlustusvaldkonna teatud järelevalvevolitused riiklikelt järelevalveasutustelt üle Euroopa tasandile, kuna see aitab kaasa järelevalve suuremale ühtsusele ja toetab võrdsete võimaluste loomist kõigi turuosaliste jaoks.

2. **Taustteave** ([1])

2.1. Kui räägitakse kapitaliturgude liidu rajamisest, siis võib praegu tõdeda, et Euroopas juba eksisteerib pangandussektoris järjepidev järelevalve pangandusliidu ühtse järelevalvemehhanismi näol, milles osaleb 19 liikmesriiki, samas teostatakse selles ELis kapitaliturgude järelevalvet (v.a mõni erand) riiklikul tasandil.

2.2. On selge, et selline olukord ei ole kooskõlas kapitaliturgude liidu – ja ka pangandusliidu – aluseks olevate põhimõtetega. Lisaks ei tohi unustada seda, et eesmärgiks võetud finantsintegratsioon, ei too kasu mitte üksnes majandus- ja rahaliidule, vaid ka kõigile liikmesriikidele.

2.3. Nüüd, mil kapitaliturgude liidu väljakujundamine on praeguse Euroopa Komisjoni prioriteet, tehakse esmajoones tööd selle nimel, et viia järelevalve muutuvas keskkonnas rohkem kooskõlla kapitaliturgude liidu ja finantsintegratsiooni põhimõtetega. Sellest meetmest teavitati juba hiljutises kapitaliturgude liidu vahearuandes ([2]).

2.4. Nimelt esitles komisjon 20. septembril 2017 teatist ([3]) ja kolme seadusandlikku ettepanekut, millega nähakse ette kahe määruse ja üheksa direktiivi muutmine ([4]). Esitatud meetmed kehtivad kõikide liikmesriikide suhtes.

2.5. Kõnealused ettepanekud on mõeldud ELi praeguse järelevalveraamistiku tugevdamiseks ja edasiseks integreerimiseks, selleks nähakse ette:

2.5.1. järelevalve parem koordineerimine, mille saavutamiseks on kavas järgmised meetmed:

2.5.1.1. Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu vastutusalas oleva, kogu ELi makrotasandi usaldatavusjärelevalve tugevdamine;

2.5.1.2. järelevalvealase ühtsuse tagamine Euroopa järelevalveasutuste praeguste volituste tugevdamise teel;

2.5.1.3. Euroopa järelevalveasutuste poolt suuniste ja soovituste esitamise menetluste parandamine, et kajastada nende instrumentide tähtsust;

2.5.1.4. võimaldamine, et Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve võib saada tehinguandmeid otse turuosalistelt;

2.5.1.5. Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (EIOPA) rolli suurendamine kindlustus- ja edasikindlustusandjate sisemistele riskimõõtmise mudelitele lubade andmise koordineerimisel;

2.5.2. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) otseste järelevalvevolituste laiendamine:

([1]) Käesolev tekst põhineb mitmetel ametlikel dokumentidel, mis on muu hulgas koostatud nõukogus ja Euroopa Komisjonis. Vt muu hulgas http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13447-2017-INIT/et/pdf ja http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3308_en.htm.

([2]) „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele kapitaliturgude liidu tegevuskava vahearuande kohta“, COM(2017) 292 final.

([3]) „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeerimispangale „Integreeritud järelevalve tõhustamine eesmärgiga tugevdada muutuvas keskkonnas kapitaliturgude liitu ja finantsintegratsiooni““, COM(2017) 542 final.

([4]) Vaata https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/european-system-financial-supervision_en#reviewoftheesfs.

2.5.2.1. kapitaliturgude järelevalve uued valdkonnad puudutavad eeskätt neid valdkondi, kus otsene järelevalve võib kõrvaldada piiriülesed takistusi ja edendada edasist turuintegratsiooni. Seda võib vaadelda kui sammu ühtse järelevalveasutuse suunas;

2.5.3. järelevalveasutuste rahastamise ja juhtimise parandamine:

2.5.3.1. juhtimisstruktuuri osas eristatakse riiklike ametiasutuste volitusi ja Euroopa järelevalveasutuste volitusi. Esimeste pädevusse jääb üldise suuna seadmine ja regulatiivsete küsimuste üle otsustamine, samas kui viimatinimetatud peavad hoolitsema ELi suunitlusega otsuste eest järelevalvetavade koordineerimisega seotud küsimustes;

2.5.3.2. rahastamise osas püüeldakse mitmekesistamise poole. Soovitakse, et lisaks valitsustele panustaksid osa vahenditest ka tegevusvaldkond- ja turuosalised;

2.5.4. nõudmine, et Euroopa järelevalveasutused võtaksid oma vastavate volituste piires ülesannete täitmisel arvesse keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisaspekte ning finantstehnoloogia küsimusi:

2.5.4.1. esimese sammuna täpsustatakse ja tõhustatakse Euroopa järelevalveasutuse rolli keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisriskide hindamisel, et tagada Euroopa finantssektori pikaajaline stabiilsus ja selle kasulikkus kestliku majanduse jaoks ([5]);

2.5.4.2. finantstehnoloogia osas tuleb seadusandjatel ja järelevalveasutustel võimaldada nende tehnoloogiatega tutvuda ning nad peavad saama võimaluse töötada välja uued õigusaktid ja uus järelevalve, tehes muu hulgas koostööd asjaomaste ettevõtetega ([6]).

2.6. Lisaks on teavitatud ettepanekust, ([7]) millega nähakse ette riikide pädevate asutuste teatavate praegu kehtivate järelevalvevolituste üleminek Euroopa järelevalveasutustele. Need puudutavad eelkõige kindlustusvaldkonda.

2.6.1. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) osas tähendab see põhimõtteliselt aruandlusteenuste pakkujatele tegevuslubade andmise ja nende järelevalve, samuti andmete kogumise volituste üleandmist.

2.6.2. Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalvele (EIOPA) omistatakse suurem roll, et parandada järelevalvealast ühtsust sisemiste riskimõõtmismudelite kasutamise taotlemise valdkonnas, ja teabe jagamist käsitlevaid muudatusi seoses kõnealuste mudelite rakendamise ja võimalusega anda välja selleteemalisi arvamusi, samuti seoses abiga järelevalveasutuste vaheliste vaidluste lahendamisel.

3. **Märkused**

3.1. Üldiselt on kõnealused komisjoni ettepanekud kooskõlas kapitaliturgude liidu loomise eesmärgiga, mille suures ja päevakajalises tähtsuses ei saa kahelda. Selles osas „pooldab komitee kindlalt seda liitu ja soovitab olla selle elluviimisel ambitsioonikas“. Kapitaliturgude liidu kiire loomine on väga oluline ([8]). Muu hulgas on kapitaliturgude liidu täielikule väljakujundamisele korduvalt üles kutsunud ka Euroopa Ülemkogu ([9]) ja Euroopa Parlament ([10]).

3.2. Komitee on seisukohal, et arvestades ülemaailmset muutuvat konteksti tuleb kapitaliturgude liit asetada omakorda Euroopa rahvusvahelise positsioneerimise laiemasse raamistikku, arvestades majandus- ja rahaliidu edasist süvendamist ja väljakujundamist ning – *last but not least* – liidu liikmesriikide edasist finantsintegratsiooni.

([5]) 2018. aastal avaldatakse regulatiivseid meetmeid sisaldav tegevuskava.
([6]) Ka selles valdkonnas on komisjonil kavas avaldada 2018. aastal tegevuskava.
([7]) „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ja direktiivi 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II)“, COM(2017) 537 final.
([8]) ELT C 81, 2.3.2018, lk117, punkt 1.1.
([9]) Euroopa Ülemkogu järeldused, 22.-23. juuni 2017.
([10]) Euroopa Parlamendi 9. juuli 2015. aasta resolutsioon kapitaliturgude liidu loomise kohta (2015/2634(RSP)) Vt http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0268+0+DOC+XML+V0//ET.

3.3. Kavandatud edasine finantsintegratsioon on eriti oluline, kuna see lihtsustab ja soodustab erasektori riskide piiriülest jagamist. Nagu hiljutine kriis näitas, peab see karastama liikmesriike asümmeetriliste šokkide vastu kriisiperioodidel.

3.4. *„Kapitaliturgude liit saab lisaks anda märkimisväärse panuse majanduse elavdamise kindlustamisse ning aidata kiirendada majanduskasvu, suurendada investeeringuid ja tööhõivet. See toob kasu nii kõigile liikmesriikidele üksikult kui ka ELile tervikuna. […] See omakorda peab andma panuse nii majandus- kui ka finantssüsteemi soovitud suuremale stabiilsusele, turvalisusele ja vastupanuvõimele“* ([11]).

3.5. Komitee tervitab seega ka praeguseid ettepanekuid Euroopa järelevalvemehhanismi tugevdamiseks ja integreerimiseks ning seda, et ettepanekud esitati kiiresti. Nüüd on oluline need ka ellu viia. Lisaks võib meenutada varasemaid algatusi, mis aitavad samuti kaasa asjaomaste eesmärkide saavutamisele ning mille osas oli komitee samuti positiivselt meelestatud. Nende hulka kuuluvad ettepanekud integreerituma kesksete vastaspoolte järelevalvemehhanismi ([12]) teemal ning üleeuroopalise personaalse pensionitoote määruse ([13]) kohta, milles on EIOPA-le antud oluline roll.

3.6. Nagu eelnevalt märgitud *„on komiteel heameel, et kapitaliturgude liidu ülesehitamise jõupingutustes on oluline osa järelevalvel*. ***Euroopa tasandi järelevalvel*** *on otsustav roll nii siis, kui küsimuse all on* ***turvalisus ja stabiilsus****, kui ka siis, kui tegu on soovitud* ***turuintegratsiooni elluviimisega*** *ning VKEde jaoks* ***takistuste, tõkete ja ebavõrduse kõrvaldamisega kapitaliturgude liidus****.“* ([14]) Eeltoodud raamistikus on need eesmärgid teema keskmes ning peavad seepärast olema alati esiplaanil ja nähtaval.

3.7. Komitee jaoks on oluline, et kavandatud reeglid annaksid konkreetse ja otsese panuse eesmärkide saavutamisse ning tooksid kõigile asjaosalistele ja kõikides liikmesriikides kaasa positiivsed tulemused.

3.8. Selles osas on komitee nõus antud teema kohta teatises sedastatuga. Teatises on toodud, et: *„on hädavajalik suurendada Euroopa järelevalveasutuste suutlikkust tagada ühtne järelevalve ja ühtsete eeskirjade ühetaoline kohaldamine. See toetab hästi toimivaid kapitaliturge ja vähendab tõkkeid piiriülestele investeeringutele, lihtsustab ärikeskkonda ja alandab piiriüleselt tegutsevate firmade nõuete täitmisega seotud kulusid, mis tulenevad normide erinevast rakendamisest. Investorite seisukohast aitab ühtne järelevalve ja eeskirjade ühesugune kohaldamine muudab investorikaitse tõhusamaks ja suurendab usaldust kapitaliturgude vastu“* ([15]). Nende eesmärkide saavutamiseks on kõigis liikmesriikides vaja kehtestada võrreldavad järelevalvestandardid.

3.9. Järelevalvevolituste laiendamisel tuleb pürgida ka kõigi jaoks võimalikult suure selguse ja õiguskindluse saavutamise suunas – seda nii Euroopa ja riikide järelevalveasutuste kui ka järelevalve all olevate ettevõtete jaoks. Ettenähtud kontrollimeetmed peavad olema asjakohased.

3.10. Tuleb otsida sobivat tasakaalu riikide ja Euroopa järelevalveasutuste volituste vahel. Eelkõige on oluline, et võimaldataks piiriüleste tehingute ja operatsioonide teostamine parimatel võimalikel tingimustel ja kõrvaldataks neid takistavad tõkked. Teistel juhtudel tuleb uurida, kas järelevalvet ei saaks jätta kohalikule tasandile, seda eelkõige nüüd, mil me oleme jõudnud kapitaliturgude liidu ülesehitamise etappi ning arvestades turuoperaatorite mitmekesisust ja eelkõige väikeseid tegutsejaid. Kus võimalik, tuleb kaaluda proportsionaalsuse ja subsidiaarsuse põhimõttest kinnipidamist. See kehtib ka kohalpealsete tehingute suhtes, mille puhul riikide järelevalveasutused on turule lähemal. Maksimaalselt tuleb vältida regulatiivset arbitraaži, järelevalve dubleerimist, spetsiifilisi riiklikke eeskirju ja õigustikku ülereguleerimist, seda eelkõige siis, kui need takistavad või segavad oluliselt kapitaliturgude liidu elluviimist.

3.11. Lisaks tuleb püüelda õige tasakaalu poole väga oluliste piiriüleste finantsteenuste või -vahendite (vt piiriülene erasektori riskide jagamine) pakkumise võimaluse ning investorite ja tarbijate kaitsmise vahel. Selle olulisus kasvab pidevalt nüüd, mil üha rohkem tehinguid teostatakse „distantsilt“ ([16]) ja mitte enam traditsioonilisel „näost näkku“ viisil. Lõppude lõpuks tuleks (potentsiaalsetele) klientidele pakkuda samaväärset teavet ja kaitset ning seda sõltumata kohast, kus (teenuse või vahendi) pakkuja asub ja viisist, kuidas seda tehakse.

([11]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 117, punkt 1.3.
([12]) ELT C 434, 15.12.2017, lk 63.
([13]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 139.
([14]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 117, punkt 1.12.
([15]) Teatis COM(2017) 542 final, lk 5.
([16]) Näiteks interneti vahendusel.

3.12. Euroopa järelevalve ei ole mõeldav ilma laialdase tähelepanu pööramiseta tarbijate ja investorite kaitsmisele. Neile tuleb pakkuda rohkem ja paremaid valikuid ning paremat kaitset. Seega on vaja pakkuda ka riskivabu põhitooteid. Seejuures tuleb pöörata tähelepanu seostele teiste algatustega ([17]) ja uute õigusaktide kohaldamine ei tohi tarbijat kahjustada. Lõppkokkuvõttes on komitee jaoks peamine, et kõigi sidusrühmade, k.a järelevalveasutuste eesmärk oleks suurem usaldus turgude vastu. Seda usaldust saab suurendada ka kestlikuma rahastamise poole püüdlemisega, mis on kooskõlas rahvusvahelise tegevuse ja kokkulepetega.

3.13. Samamoodi on oluline silmas pidada ka tulevikku, et uued arengud ja moodsad tehnoloogiad, näiteks finantstehnoloogia, leiaksid finantsvaldkonnas kasutamist. Selle potentsiaali tuleb rakendada, aga see ei tohi toimuda turvalisuse arvelt. Vajalik on võrdsete võimaluste tagamine kõikidele osalejatele, nende tegutsemise viisist olenemata.

3.14. Euroopa järelevalveasutuste tehtud mahukas töö seadusandlike standardite väljatöötamisel väärib esiletõstmist ja hindamist. Seejuures on oluline, et tulevikus püüeldaks veelgi enam lähenemise ja ühtlustamise poole, et kasutada olemasolevaid vahendeid parimal võimalikul viisil. Samuti ei tohi unustada Euroopa õigusaktide korrektse rakendamise tähtsust.

3.15. Kõnealuste ja tulevaste meetmete väljatöötamisel tuleks selles vallas ammutada inspiratsiooni õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT) lähenemisviisist: lisaks püüdlustele saavutada soovitud eesmärk nii väikeste kuludega kui võimalik, peavad esiplaanil seisma tõhusus ja tulemuslikkus. REFITi raames hoitakse asjad lihtsana, kõrvaldatakse üleliigne koormus ja rakendatakse eeskirju ilma poliitika eesmärkidele järeleandmisi tegemata.

3.16. Kõnealuses kontekstis tuleks kaaluda Euroopa järelevalveasutuste suutlikkuse tõstmist oma mõjuhinnangute koostamiseks, kuna see annab neile võimaluse analüüsida oma koostatud standardite rakenduskulusid ja tõhusust ning võimalusel arvestada ka proportsionaalsuse põhimõttega. Lisaks võiks kõnealuste uuringute koostamisse laiaulatuslikumalt ja struktuursemalt kaasata erinevaid olemasolevaid sidusrühmi, et koguda äriringkondade teadmisi ja kogemusi.

3.17. Et olla suutelised täitma oma ülesandeid nõuetekohaselt, peab Euroopa järelevalveasutustel olema võimalik kasutada vahendeid, mis on vajalikud nende ülesannete täitmiseks. Praegu eraldatakse need osaliselt Euroopa eelarvest ja osaliselt riiklike järelevalveasutuste poolt. Igasuguste muutuste ja muu hulgas kava juures kanda osa kaudse järelevalvega seotud kuludest otse erasektori arvele, tuleb silmas pidada eelarvedistsipliini ja vältida tuleb topeltarvestust. Praeguses struktuuris annavad finantsettevõtjad juba riiklike järelevalveasutuste rahastamisega oma panuse Euroopa järelevalveasutuste vahenditesse. Niisiis tuleb ümber jagada finantsettevõtjate poolne riiklike ja Euroopa järelevalveasutuste rahastamine ning vältida tuleb edasist üldist järelevalvekulude tõusu. Mõeldavad hilisemad muutused peavad võimalikult suurel määral põhinema läbipaistvusel ja kehtestada tuleb ülimalt ranged kontrollimehhanismid. Ette tuleb näha ka asjakohane kontroll üldiste vahendite üle. Selle teostamisel peab sobival viisil osalema ka finantssektor.

3.18. Kõnealused ettepanekud kujutavad endast kahtlemata olulist sammu edasi, aga nende näol ei ole veel tegu lõpp-punktiga. Komitee toetab asjaomast teemat puudutavaid seisukohti hiljutises majandus- ja rahaliidu süvendamise teemalises aruteludokumendis ([18]) ning eelkõige arvamust, et *„järelevalveraamistiku järkjärguline tugevdamine [peaks] lõpuks vii[m]a ühtse Euroopa kapitaliturgude järelevalveasutuse loomiseni“*. Lõplik eesmärk sisaldub samuti 2015. aasta keskel avaldatud „Viie juhi aruandes“ ([19]).

3.19. Praegused ettepanekud põhinevad etapiviisilisel lähenemisel. Selline lähenemine tundub olevat eriti sobiv, kindlasti praeguses kapitaliturgude liidu rajamise ([20]) etapis ja selles arvestatakse nii liikmesriikide erinevate olukordade kui ambitsioonidega, samuti arvukate tulevaste globaalsete, tehnoloogiliste ja teiste poliitiliste probleemide ja arengutega.

([17]) Siinkohal võib muu hulgas mainida hiljutist Euroopa Komisjoni dokumenti „Tarbijatele suunatud finantsteenuste tegevuskava: paremad tooted ja laiem valik“. Vt komitee arvamus „Tarbijatele suunatud finantsteenused“ (ELT C 434, 15.12.2017, lk 51).

([18]) Dokument avaldati 31. mail 2017, lk 21. Vt https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_et.pdf.

([19]) Dokument avaldati juunis 2015, punkt 3.2, lk 14. Zie https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/5-presidents-report_et.pdf.

([20]) Komisjoni 7. juuni 2017 teatises kapitaliturgude liidu tegevuskava vahearuande kohta on toodud veel 38 kapitaliturgude elementi 2019. aastani, COM(2017) 292 final.

3.20. Komitee väljendab heameelt ka selle üle, et ettepanekute koostamisel on lähtutud Euroopa järelevalveasutuste töö käigus omandatud kogemustest, komisjoni töödest ja Euroopa Parlamendi soovitustest ning samuti kõigi sidusrühmadega peetud intensiivsest dialoogist ja laiapõhjalistest, kõiki huvirühmi hõlmanud avalikest konsultatsioonidest. Komitee arvates on selline lähenemisviis õige ja asjakohane. See lubab konkreetsete olukordade puhul pürgimist parimate võimalike tulemuste poole, mis tuginevad võimalikult laialdasel konsensusel. Seepärast soovitab komitee rõhutatult jätkata tulevikus asjaomase lähenemisviisi kasutamist nii õigusaktide korrapärasel hindamisel kui ka uute sammude astumisel lõpliku eesmärgi (vt eespool) saavutamise suunas.

3.21. Alati peab prioriteediks olema võrdsete tingimuste loomine ELi finantsturgudel, nii euroalal kui ka teistes liikmesriikides. Lisaks tuleb võrdsed tingimused ette näha ka ELi välistele pakkujatele. Seda on võimalik teha üksnes juhul, kui asjaomaste kolmandate riikide eeskirjade ja järelevalve eesmärgid on samad.

3.22. Ettepanekus kindlustusvaldkonna teatud järelevalvevolituste ülekandmiseks riiklikelt järelevalveasutustelt Euroopa tasandile peitub soov laiendada ELi finantsturgude järelevalvet ja aidata sel moel kaasa kapitaliturgude liidu elluviimisele. See aitab kaasa järelevalve suuremale ühtsusele ja toetab võrdsete võimaluste loomist kõigi turuosaliste jaoks.

Brüssel, 15. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale „Investeerimine aruka, innovatiivse ja jätkusuutliku tööstuse nimel. Uus ELi tööstuspoliitika strateegia“

[COM(2017) 479 final]

(2018/C 227/10)

Raportöör: **Bojidar DANEV**

Kaasraportöör: **Monika SITAROVÁ HRUŠECKÁ**

Euroopa Komisjoni konsulteerimistaotlus	9.10.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine CCMIs	23.1.2018
Vastuvõtmine täiskogus	15.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	166/1/2

1. **Järeldused ja soovitused**

Komitee avaldab heameelt teatise üle aruka, innovatiivse ja jätkusuutliku arengu kohta ning selle lähenemisviisi üle, mis seisneb inimeste ja ettevõtjate mõjuvõimu suurendamises. Siiski

— tuleb tagada poliitika pikaajaline järjepidevus ja prognoositavus. Komisjon peaks kujundama praeguse poliitika, või pigem praegused poliitikameetmed, ühtseks pikemaajaliseks strateegiaks;

— pöördub komitee samuti nõukogu poole, sest liikmesriikidel on pädevus enamikul tööstuspoliitika teemadel ning nad peavad seetõttu tegutsema järjekindlalt. Ükski liikmesriik ei suuda üksi tulla toime tööstuse ees seisvate üleilmsete probleemidega;

— võivad tööstuspoliitika ühised eesmärgid ning ühine raamistik olla Euroopa tuleviku tuumikuks. Selleks tuleb ELi juhtimist parandada, et saavutada tulemusi;

— tuleb tegutseda kiiresti, sest digitehnoloogia, CO_2-heite vähendamise ja ülemaailmsete poliitiliste muutuste probleemid on enneolematud ja ennustamatud.

Teatisega seoses tõdeb komitee järgmist

1.1. Komisjon on võtnud mitmes poliitikavaldkonnas meetmete süvalaiendamise lähenemisviisi, et luua tööstuse konkurentsivõimet ning arengut soodustavad tingimused, mis on kooskõlas ettepanekutega, mida komitee on varasematel aastatel esitanud.

1.2. Digiajastu paradigma muutusel on lõhestav, transversaalne mõju kõigile ettevõtetele ja ühiskonnale.

1.3. Ettevõtted seisavad enneolematul viisil ülesande ees muuta uued tehnoloogiad üha rohkem konkureerivamatel turgudel kiiresti uuendusteks ja edulugudeks. Keskne koht ülemaailmses väärtusahelas on paljude jaoks väga oluline.

1.4. Muutuste keskmes on inimesed. Tööturupoliitikat tuleb muutuvate olude järgi kohandada. Õiglane üleminek tähendab struktuursete muutuste ees seisvate inimeste ja piirkondade toetamist.

1.5. Haridus ja koolitus on tööstusliku ülemineku vajalikud võimaldajad ja edasiviiv jõud. Kõik töötajad vajavad ajakohastatud oskusi, eriti digitaalseid oskusi, ning paljud vajavad uut elukutset.

1.6. Keskkonna, kliimamuutuste ja muude kestliku arengu eesmärkide saavutamine nõuab kogu majanduses pöördelisi muutusi. Ilmnevad uued ärivõimalused, aga samas nõuab üleminek vähese CO_2-heitega tööstusele tohutuid investeeringuid täiesti uutesse vähese CO_2-heitega tehnoloogiatesse ning rohkem puhast elektrienergiat konkurentsivõimelise hinnaga.

1.7. Euroopa tööstusesse tehtud investeeringute maht on väike, kuid on märke positiivsest arengust. Igal juhul meelitatakse investoreid ligi üksnes siis, kui tööstuses valitsevad õiged raamtingimused.

1.8. Juurdepääs ülemaailmsetele turgudele on tööstuse jaoks ülimalt oluline ning seetõttu tuleb jätkata kaubanduslepingute võrgustiku väljaarendamist õiglase kaubanduse põhimõtte alusel.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitused

1.9. ELi tegevuse üldine eesmärk peaks olema arendada täiendavalt välja horisontaalsete poliitikasuundade hästi toimiv tööriistakast ning prognoositav õigusraamistik, et innustada innovatsiooni, toetada investeeringuid ning aidata tööstusel pakkuda lahendusi ühiskondlikele probleemidele. See peaks lisama väärtust, millel on mõõdetav mõju majanduskasvule ja tööhõivele, see tuleks saavutada minimaalse halduskoormusega ning see peaks jagama hüvesid kogu ühiskonnale.

1.10. Võtta tuleks kõik meetmed selleks, et kujundada välja ühtne turg, kusjuures rõhk on liikmesriikidepoolsel rakendamisel. Konkurentsipoliitika hoolikas rakendamine, mis on vajalik innovatsiooni ja õigluse ergutamiseks, ei tohiks aga takistada ELi ettevõtete kasvu.

1.11. Digitaalse turu strateegia tuleb võimalikult kiiresti ellu viia ja seda peab toetama sihipärane tööhõivepoliitika.

1.12. Murranguliste uute tehnoloogiate ja ärimudelite suhtes tuleks võtta avatud ja realistlik hoiak, andes ühiskonnale (sh ettevõtjatele) võimaluse saada kasu uutest võimalustest.

1.13. Sotsiaalne ja kodanikuühiskonna dialoog vajab uuendamist ja tugevdamist kõigil tasanditel, et hõlbustada muutusi, hallata sotsiaalseid probleeme ja vältida konflikte.

1.14. Töö ja hariduse vahel peavad olema paindlikud üleminekud, nagu õpipoisiõpe ja töölõppimine. Paljudes liikmesriikides tuleks kutseõpe rohkem ausse tõsta.

1.15. Meie majandusele tuleks kasuks juhtpositsioon vähese CO_2-heitega majanduses ja ringmajanduses. Poliitika peaks toetama uute innovaatiliste ettevõtete arengut, aga samuti ka energiamahuka tootva tööstuse kulukat üleminekut, et vältida investeeringute ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumist.

1.16. Uurida tuleks takistusi, mis tõkestavad praeguste suurte erasäästude ülejääkide muutmist tööstusesse ja taristusse tehtavateks tootlikeks investeeringuteks.

1.17. ELi toetus peaks peamiselt olema suunatud innovatsiooni edendamisele, VKEde arendamisele, raskustes piirkondade aitamisele ning inimeste mõjuvõimu suurendamisele. Erarahastamisvahendite finantsvõimendus peaks olema oluline kriteerium.

1.18. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitikale tuleb järgmises mitmeaastases finantsraamistikus tagada täiendavad vahendid. Kõnealuse poliitika eesmärk peaks olema pigem uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, ettevõtete kasvatamine ja turuedu, jätmata välja ühtegi mis tahes suuruses ettevõtet.

1.19. Ametlik statistika peaks paremini kajastama majanduse muutunud omadusi, nagu sektoritevaheliste piiride ähmastumine ning majandustegevuse uued vormid. Vajalik on tööstus- ja teenustesektoris loodava lisaväärtuse ühist arvutusmeetodit.

1.20. Lisaks 20 % eesmärgile on nii makromajanduse kui ka vähem mastaapsel tasandil vaja lisaks avatult arutada tööstuspoliitika kõige asjakohasemaid sihte ja näitajaid.

1.21. Juhtimist tuleb parandada, et süvalaiendada poliitikavaldkondi ning tagada kogu otsustamisprotsessi sidusus kas tugevama konkurentsivõime nõukogu abil või muul viisil.

1.22. Iga-aastast tööstuse päeva ning kõrgetasemelist tööstussektori ümarlauda tuleks toetada, kuna need tugevdavad sidusrühmade vastutust strateegia eest. Tööstusharuga dialoogi pidamisel ei tohiks aga sellega piirduda.

2. **Sissejuhatus**

2.1. Euroopa majanduse **selgroog** on tööstus. See annab 24 % ELi töökohtadest – 32 miljonit otseselt ning 21 miljonit kaudselt, peamiselt teenustesektoris. Neil töökohtadel on nii kõrge kvalifikatsiooniga töötajatel kui ka madalama kvalifikatsiooniga töötajatel suhteliselt suured palgad. Toodetud kaubad moodustavad 75 % ekspordist. Tööstuslik kasv kandub kõigisse majanduse osadesse. Tööstus on samuti uuenduste hälliks kõigis sektorites, pakkudes lisaks lahendusi mitmetele ühiskondlikele probleemidele. Meie majanduse lisaväärtuse olemuse moodustavad aga tootmis- ja teenustesektorite vastastikuste seoste suurenemine ning väärtusahelate sisene integratsioon.

2.2. Pärast mitmeaastast langust näib, et Euroopa tööstustoodang, eksport ja tööhõive on teel taastumise suunas. Sellegipoolest ei ole kõnealune taastumine olnud täielik ning Euroopa tööstuse **konkurentsivõimega** ei saa rahul olla. Sageli teatatakse suhteliselt kõrgetest maksudest ja energiahindadest, ebapiisavatest investeeringutest (nii materiaalsetest kui ka immateriaalsetest investeeringutest), tootlikkuse aeglasest kasvust, innovatsiooni valdkonnas konkurentidest mahajäämisest, oskustööjõu nappusest ning vähenenud sisenõudlusest.

2.3. Tööstust mõjutavad **megatrendid** on eelkõige järgmised:

— pöördeline tehnoloogia areng; digiteerimine koos kõigi selle rakendustega, aga samuti nanotehnoloogia, uued materjalid, bioteadustel põhinevad tehnoloogiad jne;

— rangemad keskkonnanõuded, sh kliimamuutuste leevendamine;

— kõrgema elatustaseme levik, vananev elanikkond ja linnastumine;

— üleilmastumine, mis seisneb avatud turgudes ja väärtusahela toodangus, aga samuti agressiivne riigiettevõtlus ning protektsionism.

Kõnealused hästi teada suundumused pakuvad Euroopa tööstusele ulatuslikke võimalusi. Need võivad aga samuti kujutada tõsist ohtu ühiskonnale ja tööstusele, kui puudub nõuetekohane ja edukas reageerimine.

3. **Üldised märkused**

3.1. **Komitee väljendab heameelt** komisjoni teatise üle ning nõustub üldjoontes Euroopa tööstuse olukorra ja selle ees seisvate ülesannete analüüsiga. Teatis sisaldab peamiselt ajakohastatud teavet olemasolevate ettepanekute kohta, aga ka mitmeid uusi meetmeid, mida praegune komisjon kavatseb esitada. Siiski tuleb tagada poliitika pikaajaline järjepidevus ja prognoositavus. Komisjon peaks kiiresti töötama välja pikemaajalise strateegia, millele peaksid täielikult pühenduma ka kõik liikmesriigid.

3.2. **Komitee märgib rahuloluga**, et komisjon on järjekindel, esitades sellise tööstuspoliitikat käsitleva lähenemisviisi, millist komitee on soovitanud juba aastaid. Selle asemel et töötada välja õigusakte mitmes tööstust mõjutavas poliitikavaldkonnas, pöörates vähe tähelepanu sellele, milline on mõju tööstusele ning milline on tööstussektori panus, on praeguse lähenemisviisi prioriteet nende poliitikavaldkondade integreerimine tööstuse arendamisse.

3.3. Komitee on viimastel aastal **esitanud arvamusi** komisjoni ettepanekute kohta, milles käsitletakse eri tööstussektoreid ja poliitikavaldkondi ([1]). Kõnealused arvamused on käesoleva teatise raames ikka veel valdavalt asjakohased. Käesolevas arvamuses soovib komitee rõhutada mõnda praegu aktuaalset tööstuspoliitika aspekti ning lisada uusi märkusi.

3.4. **Ettevõtted** seisavad silmitsi enneolematu (sageli äärmusliku) kohandumise vajadusega. Nad peavad uusi tehnoloogiaid kiirelt mõistma ning muutma need suuremaks tootlikkuseks ja uuendusteks, et saavutada edu üha konkurentsitihedamatel turgudel. Paljude ettevõtete jaoks on enda hea positsioneerimine – eelistatavalt rahvusvahelise väärtusahela keskmes – hädavajalik. VKEd saavad püüelda ja peaksid püüdlema olulise, innovaatilise rolli täitmise suunas kõnealustes ahelates, mis on peamiselt rajatud ümber suurte ettevõtete, kellel on vajalikud vahendid ja võrgustikud.

3.5. Tekivad uued **tööstusharud**. Digiteerimine tekitab lugematul arvul uusi võrke ning koostoimeid, edendades nende toodete ja teenuste uusi spektreid, mida viimistletakse veelgi rohkem vastavalt klientide vajadustele. Tootmis-, toodete ja teenuste tehnoloogiate parandamist ning idufirmade kasvu peavad toetama asjakohased poliitikasuunad ELi tasandil, sest väärtusahelad ei piirdu üksikute liikmesriikidega. Teiselt poolt nõuavad liikmesriikide- ja piirkondadevahelised erinevused kohandatud meetmeid.

3.6. **Kõik ettevõtted** peavad oma tegevust pidevalt ajakohastama. Iganenud ja kahjumlikke ettevõtteid ei saa toetustega säilitada. Kuid Euroopas on vaja mitmesuguseid tööstusharusid, mis vastavad ühiskonna vajadustele, ja seepärast tuleb eriprobleemidega sektorite jaoks töötada välja spetsiaalsed strateegiad.

3.7. Muutuste keskmes on **inimesed**. Ilma kvalifitseeritud ja pühendunud töötajateta ei ole tööstust. Uute tehnoloogiate ja innovatsiooni pakutavaid võimalusi tuleb ära kasutada, kuid digiteerimine ja muud murrangulised tehnoloogiad mõjutavad tööturu struktuuri, kus tootmissektori töökohti on vähem ja arvutispetsialistide omi rohkem. Samuti muutuvad töökorraldus ja juhtimise kontseptsioonid. Sellel on mõju töö olemusele, mis muutub vähem ohtlikuks, aga samuti pingelisemaks ja paindlikumaks.

3.8. Murranguliste tehnoloogiate **mõju tööhõivele** tuleb nõuetekohaselt hinnata ning muutusteks valmisoleku töövahendeid tuleb tugevdada. Tööturgude kohandamine struktuurimuutustega on tohutu ülesanne: tagada võimalikult suurel määral tööhõivekindlus või uued töövõimalused, abi vajavate inimeste sotsiaalkaitse ning ennetada tervete piirkondade allakäiku. Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondil on vaja rohkem vahendeid ning selle kohaldamisala tuleb laiendada, et seda kohaldataks ka tehniliste muutuse mõju suhtes. Töösuhted kõigil tasanditel ning eelkõige töötajaid kaasav sotsiaaldialoog ettevõtte tasandil on olulised tööstuse muutuste hõlbustajad, aidates samas muutusi aktsepteerida ja konflikte vältida.

3.9. **Haridus ja koolitus** on tööstusliku ülemineku vajalikud vahendid ja edasiviiv jõud. Kõik töötajad peavad ajakohastama oma oskusi, eriti digitaalseid oskusi. Paljud vajavad koolitust täiesti uute elukutsete alal. Tehnoloogia arengu kiirus kujutab endast suurt väljakutset, et hoida hariduse õppekavad ja näitajad kooskõlas tööstuse muutuvate vajadustega. Töölõppimise lahendusi, nagu Saksamaal edukas duaalõpe, tuleks kohaldada palju laialdasemalt. Vähemalt mõnes liikmesriigis tuleks kutseõpe taas ausse tõsta. Samamoodi tuleks loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduse ja matemaatika valdkonna õppeained muuta atraktiivsemaks.

3.10. **Makromajandus**- ja tööstuspoliitika tugevdavad teineteist vastastikku. Praegune majanduskasv loob soodsad tingimused transpordi, energeetika ja digitaalse taristu moderniseerimiseks, teadus- ja arendustegevuse parandamiseks ja selle muutmiseks edukateks uuendusteks ning regionaalarengu tasakaalustamiseks. Makromajandus- ja tööstuspoliitika õige kombinatsioon peaks kasvuperioodi pikendama ning kaitsma majandust ja tööstust mis tahes majanduslanguse eest tulevikus.

([1]) Näiteks ELT C 327, 12.11.2013, lk 82, ELT C 12, 15.1.2015, lk 23, ELT C 389, 21.10.2016, lk 50, ELT C 311, 12.9.2014, lk 47, ELT C 383, 17.11.2015, lk 24.

3.11. **Investeeringud** Euroopa tööstusesse on ikka veel murettekitavalt väikesed, samas kui ELil on suur säästude ülejääk, mida ei ole suudetud muuta tootlikeks investeeringuteks. Olukorra põhjuseid on vaja hoolikalt uurida esmajoones seetõttu, et tööstuse ümberkujundamine nõuab tohutuid investeeringuid. Ent üks on selge: nii kohalikke kui ka rahvusvahelisi investoreid meelitavad ligi üksnes sellised raamtingimused, mis soodustavad piisavat konkurentsivõimet.

3.12. Sellegipoolest on märke **võimalikest positiivsetest suundumustest** investeeringute valdkonnas. Ulatusliku poliitilise ebastabiilsusega maailmas on EL investeerimiseks turvaline ja stabiilne koht. Tänu kasvavale nõudlusele toimub mõnes tööstusharus tootmine täisvõimsusel. See hoogustab uutesse võimsustesse investeerimist, loodetavasti Euroopas.

3.13. **Keskkonnast** ja kliimamuutustest tulenevad piirangud, eelkõige Pariisi kliimakokkulepe, mõjutavad kõiki ettevõtteid. Vähese CO_2-heitega majanduses ja ringmajanduses ilmneb palju uusi ärivõimalusi. ELi soov olla esirinnas võib aidata Euroopa tööstusharusid üleilmsetel turgudel. Esmajoones energia- ja ressursimahukates tööstusharudes tuleb läbi viia põhjalikud tehnoloogilised muudatused, mis nõuavad ambitsioonika poliitika toetamist, et vältida investeeringute ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumist. Töötleva tööstuse ja transpordi kaugenemine mittefossiilsest energiast suurendab märkimisväärselt nõudlust konkurentsivõimelise hinnaga elektri järele.

3.14. Kõikide osapoolte – ELi, liikmesriikide valitsuste, ametiasutuste, piirkondade, ülikoolide ja koolide, sidusrühmade ja ettevõtjate – **koostöö** võiks ja peaks olema parem. Näiteks tuleks parandada ülikoolide ja ettevõtjate koostööd. Koolid peaksid ajakohase õppekava ja õpipoisiõppe osas pöörduma abi saamiseks ettevõtjate poole. Kõige olulisem on see, et liikmesriigid teeksid koostööd, rakendades ja jõustades viivitamatult kokkulepitud poliitika ja õigusaktid.

3.15. Praegused **statistilised meetodid** ei kajasta ajakohast, kasulikku kuvandit Euroopa tööstuse olukorrast. Sektorite jaotamine töötlevaks tööstuseks, teenusteks ja muudeks tootmistegevusteks on iganenud. SKP arvutamisse ei ole kaasatud märkimisväärset osa majandustegevusest. Impordi ja ekspordi statistika ei kirjelda tööstuslikku tegevust hästi ajajärgul, mil umbes pool tööstuslikust tootmisest kuulub ülemaailmsetesse väärtusahelatesse. Lisaväärtuse ning tööstus- ja teenustesektori vastastikuste seoste ühine arvutusmeetod on hädavajalik.

3.16. Komitee on seisukohal, et tööstuse puhul eesmärgiks seatud 20 % SKPst vajab täiendamist asjakohasemate **sihtide ja näitajatega**, mis paremini peegeldavad tööstuse arengu kõiki aspekte.

3.17. Tugevdada tuleb tööstuse konkurentsivõimet ning arengut mõjutavate poliitikasuundade süvalaiendamist ning **juhtimist** liikmesriikide vahel. Tähtsal kohal on parem, st prognoositav, kulutõhus ja tõenditepõhine õigusloome ning läbipaistev mõju eelhindamine. Kogu otsustamisprotsessi sidusus tuleks tagada kas konkurentsivõime nõukogu rolli tugevdamise või muu institutsioonilise korralduse abil. Kapseldunud mõtteviis ELi ja riigi tasandil tuleb kaotada, et vastata suuremale dünaamilisusele maailmamajanduses.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. **Euroopa tööstuse tugevdamine**: komitee nõustub vajadusega Euroopa tööstuse tervikliku ja tulevikku suunatud nägemuse järele. Selleks et tugevdada Euroopa tööstust, peaks ELi tegevuse üldine eesmärk olema luua hästi toimiv ning prognoositav õigusraamistik, mis soodustab innovatsiooni ning aitab tööstusel pakkuda lahendusi ühiskondlikele probleemidele. See peaks lisama väärtust, millel on mõõdetav mõju majanduskasvule ja tööhõivele, see tuleks saavutada minimaalse halduskoormusega ning see peaks jagama hüvesid kogu ühiskonnale.

4.2. **Ühtne turg:** komitee pooldab lähenemisviisi, mis seisneb inimeste ja ettevõtjate mõjuvõimu suurendamises, ning nõustub ühtse turu, sealhulgas kapitaliturg tugevdamiseks esitatud meetmetega. Standardimise ja iseregulatsiooni tõhustamine on olulised tegevusvaldkonnad. Kõige olulisem on see, et liikmesriigid peavad täitma oma vastavus- ja jõustamiskohustust. Konkurentsipoliitika hoolikas rakendamine on innovatsioonitegevuse ja hinnakujunduse puhul ülioluline. Komisjoni valvsust suurte ülemaailmsete ettevõtete puhul hinnatakse kõrgelt. Euroopa ettevõtete kasvamist ei tohiks aga takistada – keskmise ELis (v.a Ühendkuningriigis) registreeritud ettevõtja suurus moodustab vaid umbes poole keskmisest Ameerika Ühendriikide ettevõtja suurusest. Konkurentsiõiguse jõustamisel on asjaomase turu määratlus tõlgendamise küsimus.

4.3. **Digiajastu:** digiteerimine toob kaasa tõelise paradigma muutuse, mis mõjutab kogu ühiskonda, ning hõlmab isegi geopoliitilisi tunnuseid. Komitee on esitanud üksikasjalikud seisukohad digiteerimise kohta teistes arvamustes. Neis käsitleti suurandmeid, 5Gd, kõrgtehnoloogilist tootmist, robootikat jne. Digitaalse ühtse turu, Euroopa tööstuse digiteerimise, küberturvalisuse ja tehisintellekti ELi strateegiad on ülimalt olulised. Oluline põhimõtteline küsimus on see, kuidas saavutada õige tasakaal ühelt poolt uute murranguliste tehnoloogiate kasutamise ja neist kasu saamise ning teiselt poolt turvalisuse ja õigluse tagamise vahel. Rõhutada tuleks asjaolu, et ühiskonnale (sh ettevõtjatele) antakse võimalus kasutada ära uusi perspektiive tänu avatud ja realistlikule suhtumisele.

4.4. **Vähese CO_2-heitega ja ringmajandusega ühiskond:** neis valdkondades juhtpositsiooni säilitamine on kasvava konkurentsi tingimustes suur väljakutse. Juhtpositsioon ei tohiks aga olla eesmärk iseenesest, vaid sellest peaks tõusma kasu meie majandusele ja ühiskonnale. Energiaalast üleminekut on vaja toetada, aga energiahinnad peavad tööstuse jaoks olema konkurentsivõimelised.

4.5. **Investeeringud:** paljud (nii materiaalseid kui ka immateriaalseid) investeeringuid toetavad ELi vahendid peaksid peamiselt olema suunatud innovatsiooni edendamisele, VKEde kasvule kaasa aitamisele, raskustes piirkondade aitamisele, taristu uuendamisele ning hariduse ja koolituste kaudu inimeste mõjuvõimu suurendamisele. VKEd vajavad siiski rohkem abi, et leida paljude valikute hulgast õiged rahastamisallikad, ning ka palju lihtsamaid taotlemis- ja aruandlusprotsesse. Üheks oluliseks kriteeriumiks peaks olema erasektori rahastamisvahendite finantsvõimendus. Oodatud on kõik ettepanekud, sh jätkusuutliku rahastamise kõrgetasemeliselt töörühmalt, et suunata kapitali paigutamist pikaajaliste investeeringute ja jätkusuutliku majanduskasvu suunas ([2]).

4.6. **Innovatsioon:** komitee nõustub, et poliitika eesmärk peaks olema pigem uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, ettevõtete kasvatamine ja turuedu ning samuti koostöö piirkonna klastrites ja klastrite vahel. Välja ei tohiks jätta ühtegi mis tahes suures ettevõtet. Programmi „Horisont 2020“ jätkuprogrammile tuleks järgmises mitmeaastases finantsraamistikus eraldada oluliselt rohkem vahendeid. Võimaluse korral peaks riigi rahastatava teadus- ja arendustöö esmane tööstuslik rakendamine toimuma ELis. Riigihanke potentsiaal tuleks täiel määral ära kasutada, lisades avalikele pakkumiskutsetele innovatsiooni, keskkonnasäästlikkuse ja sotsiaalsed kriteeriumid ning rakendades süsteemselt majanduslikult soodsaima pakkumuse põhimõtet.

4.7. **Rahvusvaheline mõõde:** kaubandus peab olema avatud, aga õiglane ja jätkusuutlik. Juurdepääs ülemaailmsetele turgudele ja toorainele on tööstuse jaoks ülimalt oluline ning seetõttu tuleb jätkata kaubanduslepingute võrgustiku väljaarendamist. Komitee innustab komisjoni aktiivselt kasutama olemasolevaid vahendeid võitluses ebaausate kauplemistavade vastu. Eritähelepanu tuleb osutada uutele ELi mittekuuluvate riikide protektsionismi vormidele. EL peaks kaubanduslepingute raames edendama oma keskkonna- ja sotsiaalseid norme. Seoses välismaiste otseinvesteeringute seirega on oluline tuvastada võimalikud ohud julgeolekule või avalikule korrale. Samal ajal kui edasised investeeringud ELi ettevõtetesse on vajalikud, tuleks soosida välismaiseid otseinvesteeringuid – need on samuti märgid Euroopa potentsiaalist.

4.8. **Partnerlused:** komitee väljendab heameelt iga-aastase tööstuse päeva ning kõrgetasemelise tööstussektori ümarlaua käivitamise üle ning väljendab suurt huvi mõlemas osalemise vastu. See lähenemisviis peaks hõlmama kõik tööstuspoliitika valdkonnad, et suurendada sidusrühmade vastutust strateegia eest. Tööstusharuga dialoogi pidamine ei tohiks aga sellega piirduda. Vajalik on suurem läbipaistvus ja parem koostöö, eriti mõju hindamiste algatamisel.

Brüssel, 15. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([2]) ELT C 246, 28.7.2017, lk 8.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse nõukogu otsust 2003/17/EÜ seoses Brasiilias söödakultuuri- ja teraviljaseemne tootmiseks kasvatatavate seemnekultuuride põldtunnustamise samaväärsusega ning Brasiilias toodetud söödakultuuri- ja teraviljaseemne samaväärsusega ning Moldovas teravilja-, köögivilja-, õli- ja kiudtaimede seemne tootmiseks kasvatatavate seemnekultuuride põldtunnustamise samaväärsusega ning Moldovas toodetud teravilja-, köögivilja-, õli- ja kiudtaimede seemne samaväärsusega“

[COM(2017) 643 final – 2017/0297 (COD)]

(2018/C 227/11)

Raportöör: **Emilio FATOVIC**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 16.11.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõige 2, artikli 114 lõige 1 ja artikkel 304
Juhatuse otsus	5.12.2018
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	6.2.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	140/0/8
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Taust ja komisjoni ettepanek**

1.1. Nõukogu otsuses 2003/17/EÜ on sätestatud, et seemnepõldude tunnustamise ja teatavat liiki seemne tootmiseks kasvatatavate seemnekultuuride seisukohast peetakse teatavaid ELi mittekuuluvaid riike samaväärseteks ([1]).

1.2. Neis riikides koristatud ja kontrollitud seemet käsitlevad asjaomased normid annavad seemne omaduste osas ning seemne katsetamise, sordiehtsuse tagamise, märgistamise ja kontrolli korra osas samad tagatised kui Euroopa Liidus koristatud ja kontrollitud seemne suhtes kohaldatavad sätted.

1.3. Kuna Brasiiliat ja Moldovat ei ole loetletud otsuses 2003/17/EÜ käsitletud ELi mittekuuluvate riikide hulgas, ei tohi neis riikides korjatud seemet ELi importida. Seepärast on mõlemad riigid esitanud komisjonile taotluse, et teatud seemnekultuurid (Brasiilia: söödakultuuri- ja teraviljaseemned; Moldova: teravilja-, köögivilja-, õli- ja kiudtaimede seemned) hõlmataks eelnimetatud otsusega, et saavutada samaväärsus ja võimalus neid Euroopasse eksportida.

1.4. Taotlustega seoses kontrollis komisjon Brasiilia ja Moldova vastavasisulisi õigusakte. Seejärel auditeeris komisjon Brasiilias ja Moldovas seemne põldtunnustamise ja seemne sertifitseerimise süsteeme. Komisjon järeldas, et neis riikides kehtivad nõuded ja süsteemid on ELi omadega samaväärsed ja annavad samad tagatised ([2]).

1.5. Mõlemal juhul pidas komisjon kohaseks tunnistada teatavate Brasiiliast ja Moldovast pärit seemnete samaväärsust ELis korjatud, toodetud ja kontrollitud sama liiki seemnega. Seda saab teha nii, et Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad vastu otsuse.

([1]) Vastavalt direktiividele 66/401/EMÜ, 66/402/EMÜ, 2002/54/EÜ ja 2002/57/EÜ.
([2]) Vastavad juba Rahvusvahelise Seemnekontrolli Assotsiatsiooni (ISTA) eeskirjadele.

2. **Järeldused ja soovitused**

2.1. Komitee võtab teadmiseks positiivsed tulemused, mille andsid auditid, mille komisjon korraldas otsuse 2003/17/EÜ II lisas esitatud nõuete kohaselt Brasiilias ja Moldovas, et tunnistada seemnete sertifitseerimise valdkonnas kehtivate õigusaktide ja ametlike kontrollide samaväärsust.

2.2. Kooskõlas oma varasemate selleteemaliste arvamuste ([3]) ning komisjoni seni sidusrühmade ja liikmesriikidega peetud konsultatsioonide tulemustega toetab komitee kõnealust seadusandlikku meedet. Samuti nõustub komitee, et samaväärsuse tunnistamisest võib olla kasu Brasiilias ja Moldovas tegutsevatel ELi seemnefirmadel, samuti importijatel, kes võivad olla huvitatud neist riikidest pärit seemne importimisest, ning ELi põllumajandustootjatel, kellele oleks kättesaadav mitmekesisem seemnevalik.

2.3. Komitee väljendab kahtlust üksnes seoses samaväärsuse andmisega Moldovale köögiviljaseemnete osas. Asjaomased seemned on hõlmatud direktiiviga 2002/55/EÜ, neid turustatakse üksnes standardseemne kategoorias, mille puhul ei nõuta turuleviimiseks mitte ametlikku sertifitseerimist, vaid tootja enesesertifitseerimist ning alles pärast turuleviimise etappi toote omaduste ja kvaliteedi võimalikku järelkontrolli. See süsteem põhineb tootja vastutusel ning teda on lihtne välja selgitada ja jälgida, juhul kui ta asub ELi territooriumil. Väljastpoolt ELi pärit toodete puhul ei ole jälgimine ja kontrollimine kindlasti mitte lihtne. Neist objektiivsetest probleemidest tuleneb ELi senine otsus mitte tunnistada ühegi kolmanda riigi puhul köögiviljaseemne samaväärsust. Seepärast tõstab komitee esile kriitilisi aspekte, lootes, et komisjon võtab ette täpsema läbivaatamise.

2.4. Komitee nõustub komisjoni märkusega, et kõnealuste toodete sertifitseerimise menetluste tunnustamine on tehniline meede. Arvestades, et Euroopa turu avamine kolmandate riikide toodetele avaldab majanduslikku ja sotsiaalset mõju, soovitab komitee siiski koostada mõjuhinnangu, kontrollimaks, et meede ei mõjuta negatiivselt Euroopa tootjaid, iseäranis mikro- ja väikeettevõtjaid.

2.5. Komitee tuletab komisjonile meelde, et praegu on üle 60 % seemneturust väheste rahvusvaheliste suurettevõtete käes. Turu avamine kolmandatele riikidele, kus tootmine on nendesamade ettevõtete kontrolli all, võib veelgi halvendada tingimusi väiketootjate ja ühistute jaoks, avaldades olulist mõju ka paljude konkreetse tootmissuunitlusega kohalike kogukondade majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale. Kõik see võib halvimal juhul kaasa aidata rahvastikukaole maapiirkondades ning samuti mõjutada Euroopa põllumajandusliku toidutootmise toodete ja taimekultuuride bioloogilist mitmekesisust, sest sageli on just väikeettevõtted need, kus kaitstakse teatud vanu ja traditsioonilisi seemnesorte kadumise eest ([4]).

2.6. Lisaks kordab komitee üleskutset komisjonile hinnata terviklikult kolmandates riikides kohaldatavaid tootmisprotsesse ja juhib tähelepanu sellele, et konkurentsivõimelisemate hindadega toodete taga peituvad töötajate, sh alaealiste ekspluateerimise juhud. Selline lähenemisviis näib hädavajalik ja vältimatu ajal, mil EL osaleb aktiivselt püüdlustes saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärgid. EL on maailma tasandil suurim põllumajanduslike toiduainete importija ja eksportija ning ta peaks kahe- ja mitmepoolsete kaubanduslepingute raames kasutama oma kaalukust, et toetada kodanike ja töötajate elukvaliteedi ja töötingimuste parandamist kolmandates riikides, sh eesmärgiga võidelda kõlvatu konkurentsi vastu ([5]).

2.7. Lõpetuseks avaldab komitee lootust, et kõnealune otsus jõustub vaid juhul, kui saavutatakse täielikult vastastikune samaväärsus ja ka samade Euroopa toodete tunnustamine, nii et suureneksid sektori ettevõtete kasvu- ja arenguvõimalused. See oleks kooskõlas konkreetsete nõudmistega, mille esitasid sidusrühmad juba konsulteerimisjärgus.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([3]) ELT C 74, 23.3.2005, lk 55, ELT C 351, 15.11.2012, lk 92.
([4]) Seda mõttekäiku toetab asjaolu, et komisjoni veebipõhise avaliku konsulteerimise käigus saadi üksnes kolm vastust, kaks neist eraisikutelt. See kinnitab, et otsustusprotsessidesse kaasati vaid suured Euroopa tasandi sidusrühmad.
([5]) ELT C 173, 31.5.2017, lk 20, punkt 1.6.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus raamistiku kohta isikustamata andmete vabaks liikumiseks Euroopa Liidus“

[COM(2017) 495 final – 2017/0228(COD)]

(2018/C 227/12)

Raportöör: **Jorge PEGADO LIZ**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 23.10.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 24.10.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	5.2.2018
Vastuvõtmine täiskogus	15.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	163/3/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. ***Järeldused***

1.1.1. Euroopa Majandus ja Sotsiaalkomitee on juba mitmes varasemas arvamuses rõhutanud vajadust seadusandliku algatuse järele isikustamata andmete vaba liikumise vallas, leides, et tegu on hädavajaliku sammuga, et täita digitaalse tegevuskava eesmärgid ja rakendada digitaalset ühtset turgu.

1.1.2. Siin vaadeldav komisjoni seadusandlik algatus on seega õiguslikult kõige asjakohasem aspekt seoses Euroopa andmemajanduse arengu poliitika tuleviku ja mõjuga majanduskasvu määrale, teadusuuringutele, uute tehnoloogiate edendamisele, eelkõige tehisintellekti, pilveandmetöötluse, suurandmete ja asjade interneti valdkonnas, tööstusele ja teenustele üldiselt ning eelkõige avalikele teenustele.

1.1.3. Sellele vaatamata leiab komitee, et kõnealune ettepanek esitati väga hilja ning et selle liiga kitsas kohaldamisala, kavandatud mehhanismide hägusus ja ebakindlus ning eelkõige vähene poliitiline edasipüüdlikkus, teotahe ja sihikindlus võivad seada ohtu selle eesmärkide saavutamise.

1.1.4. Esimese ja kõige olulisema eesmärgi ehk isikustamata andmete piiriülese liikuvuse parandamise kohta ühtsel turul leiab komitee vastupidiselt komisjonile, et esimese sammuna ei piisa sellest, kui liikmesriigid „teavitavad komisjoni mis tahes õigusakti eelnõust, millega sätestatakse uus andmete asukoha nõue või muudetakse kehtivat andmete asukoha nõuet“ vaid 12 kuu jooksul alates määruse kohaldamise algusest, mis parimal juhul toimub alles pärast 2018. aasta lõppu, ning et tuleb kohustada liikmesriike tagama, et tühistatakse iga andmete asukohta käsitlev nõue, mis on vastuolus eeskirjaga nende andmete vaba liikumist mitte keelata või piirata, võttes alati arvesse avaliku julgeoleku kaalutlusi.

1.1.5. Mis puutub teise eesmärki ehk „tagada pädevate asutuste volitused taotleda ja saada juurdepääsu andmetele õigusliku kontrolli eesmärgil, näiteks inspekteerimiseks ja auditeerimiseks“, siis komitee suhtub kriitiliselt sellesse, et ettepanekus piirdutakse liikmesriikide pädevate asutuste vahelise koostöömenetlusega, mis seisneb ühtsete kontaktpunktide võrgustiku rajamises, millega luuakse iga punkti puhul sidemed teiste liikmesriikide kontaktpunktide ning komisjoniga määruse kohaldamise küsimustes.

1.1.6. Viimaks väljendab komitee rahulolematust sellega, et komisjon piirdub kolmanda eesmärgi puhul, s.o „teha andmete talletamise ja muude andmetöötlusteenuste kutselistele kasutajatele lihtsamaks teenusepakkujate vahetamine ja andmete portimine“, endale kohustuse võtmisega soodustada ja hõlbustada liidu tasandil iseregulatsiooni tegevusjuhendite väljatöötamist, eeskätt küsimustes, mille reguleerimiseks on vaja välja töötada ainult õigussätted, pakkumata välja, et koostab kõnealuste tegevusjuhendite koostamiseks suunised.

1.1.7. Kõigil nimetatud põhjustel ei saa komitee dokumenti selle praegusel kujul heaks kiita. Komitee on valmis andma kõnealusele ettepanekule oma heakskiidu üksnes siis, kui seda muudetakse vastavalt käesolevas arvamuses loetletud soovitustele ja kui seda kavandatakse selgelt suurima ühisnimetajana, mis liikmesriikidele ja huvitatud osapooltele vastuvõetav on, kuid lähtudes igal juhul väljavaatest, et tegemist on esimese sammuga, millele järgnevad edasipüüdlikumad vormid, millega rajatakse tõeline isikustamata andmete vaba liikumine Euroopa Liidu digitaalsel ühtsel turul.

1.1.8. Teine oluline tingimus on, et selle käigus võetakse täiel määral arvesse rahvusvahelisi aspekte üleilmse majanduse raames, millega kõnealune algatus peab kindlasti olema kooskõlas.

1.2. ***Soovitused***

1.2.1. Seetõttu soovitab komitee komisjonil vaadata oma ettepanek läbi, et muuta see oluliselt sarnasemaks variandis 3 määratletule, mida komitee eelistab komisjoni dokumendis esitatud alamvariandile 2a.

Lisaks kutsub komitee komisjoni tungivalt üles lisama oma ettepanekusse punktides 3.4.1 (jõustumise kuupäev), 3.4.2 (kohustusliku menetluse puudumine täitmata jätmise korral), 3.6 (suuniste puudumine tegevusjuhendite koostamiseks), 3.7 (metaandmete liigituse arvestamata jätmine) ja 3.8 (digitaalse majanduse üleilmse ja üleeuroopalise olemuse puudulik arvessevõtmine) sisalduvad soovitused ning iseäranis soovituse, mis on seotud vajadusega näha ette erimenetlus juhuks, kui liikmesriigid jätavad oma kohustused täitmata.

1.2.2. Komitee palub komisjonil samuti nõustuda erinevate parandustega, mida komitee soovitab teha iseäranis kavandatava määruse ettepaneku eri artiklitesse.

1.2.3. Lisaks kutsub komitee komisjoni tungivalt üles lisama oma ettepanekusse nõukogu eesistujariigi poolt detsembri esitatud seisukohas toodud muudatusettepanekud, mille komitee kiidab heaks niivõrd, kuivõrd need kujutavad endast olulisi parandusi ja muudavad ettepaneku toimivaks.

2. **Lühikokkuvõte ja üldine taust**

2.1. ***Ettepaneku ja selle eesmärkide kokkuvõte***

2.1.1. Näitamaks, et käesolev määruse ettepanek ([1]) on vajalik ja kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, toob komisjon välja, et määruse eesmärk on

— kuidas parandada isikustamata andmete liikuvust ühtse turu piirides, arvestades et paljudes liikmesriikides takistavad liikuvust andmete asukoha piirangud või õiguslik ebakindlus turul;

— tagada pädevate asutuste volitused taotleda ja saada juurdepääsu andmetele õigusliku kontrolli eesmärgil, näiteks inspekteerimiseks ja auditeerimiseks;

— teha andmete talletamise ja muude andmetöötlusteenuste kutselistele kasutajatele lihtsamaks teenusepakkujate vahetamine ja andmete portimine“.

2.1.2. Komisjoni hinnangul on ettepanek kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega, kuna tagades andmete vaba liikumise liidus, on selle eesmärk tagada „eespool nimetatud teenuste siseturu sujuv toimimine, mis ei piirdu vaid ühe liikmesriigi territooriumiga“, pidades silmas, et „isikustamata andmete vaba liikumine liidus ei ole võimalik saavutada liikmesriikide tasandil, kuna peamine probleem on andmete piiriülene liikuvus“.

([1]) COM(2017) 495 final,13.9.2017.

2.1.3. Lisaks on komisjon seisukohal, et tema ettepanek on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, kuna sellega „püütakse leida tasakaalu ELi õigusaktide ja liikmesriikide avaliku julgeoleku huvide vahel, samuti ELi õigusaktide ja turu iseregulatsiooni vahel“.

2.2. ***Poliitiline ja õiguslik taust***

2.2.1. Komisjon analüüsis **õiguslikust seisukohast kolme varianti**, mille esitas kokkuvõtlikult oma seletuskirjas, võttes kokku esialgse mõjuhinnangu uuringud ning seadusandliku teksti ([2]) koostamise ajal sidusrühmadega peetud konsultatsioonid ning mille võib kokkuvõtlikult sõnastada järgmiselt:

Variant 1 „seisnes suunistes ja/või iseregulatsioonis, mis võimaldaksid lahendada mitmesuguseid probleeme, ning hõlmas liikmesriikide seatud andmete asukoha põhjendamatute või ebaproportsionaalsete piirangute eri kategooriate tõhusamat jõustamist“.

Variandiga 2 „kehtestataks õiguslikud põhimõtted avastatud probleemide suhtes ning nähtaks ette, et liikmesriigid määravad ühtsed kontaktpunktid ja loovad eksperdirühma, et arutada ühiseid lähenemisviise ja tavasid ning anda suuniseid selle variandi põhimõtete kohta“.

Variant 3 „seisnes üksikasjalikus seadusandlikus algatuses, millega sätestataks muu hulgas eelnevalt kindlaks määratud (harmoneeritud) kriteeriumidel põhinev hinnangu andmine selle kohta, millised on põhjendatud ja proportsionaalsed andmete asukoha piirangud ja millised mitte ning mis on uus andmete portimise õigus“.

2.2.2. Arvestades eriarvamusi õiguskontrollikomiteega, kes andis nende ettepanekute kohta kaks negatiivset arvamust, ja vaatamata sellele, et enamiku sidusrühmade arvates kujutab endast kõige asjakohasemat vahendit seadusandliku algatuse variant (variant 3), töötas komisjon üksnes poliitilise strateegia pärast välja

alamvariandi 2a, mis „võimaldaks hinnata kombinatsiooni õigusaktidest, millega kehtestatakse andmete vaba liikumise raamistik, ühtsed kontaktpunktid ja eksperdirühm, ning iseregulatsiooni meetmetest, mis käsitlevad andmete portimist“.

Komisjoni hinnangul tagaks see variant „olemasolevate põhjendamatute asukohapiirangute tulemusliku kõrvaldamise ja väldiks tulemuslikult ka edasisi piiranguid“ ning lisaks „soodustab ka andmete talletamise või muude andmetöötlusteenuste piiriülest ja sektoriülest kasutamist ning andmeturu arengut“ ning sellest tulenevalt „aitab ettepanek muuta ühiskonda ja majandust ning avab uusi võimalusi Euroopa kodanikele, ettevõtjatele ja avaliku sektori asutustele“.

2.2.3. Selleks tegi komisjon ettepaneku võtta vastu **määrus**, kuna tuleks „tagada isikustamata andmete vaba liikumist käsitlevate ühtsete normide kohaldamine samaaegselt üle kogu liidu“, mis on „tähtis eelkõige liikmesriikide olemasolevate piirangute kõrvaldamiseks ja uute ärahoidmiseks“.

2.2.4. Ettepanek tugineb hiljutisele arengule digitaalse tehnoloogia valdkonnas, tänu millele muutub võimalikuks suurte andmekoguste järjest tõhusam säilitamine ja kasutamine, mis toob endaga kaasa mastaabisäästu ja annab nende kasutajatele eeliseid, pakkudes neile kiiret juurdepääsu, paremat ühenduvust ja suuremat autonoomiat.

2.2.4.1. Komisjon rõhutas teatises **„Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“** ([3]) eriti seost andmete vaba liikumise takistuste ja Euroopa turu arengu mahajäämuse vahel selles valdkonnas, mistõttu on vaja esitada õigusraamistiku kohta ettepanek, millega kaotataks „piirikontrollid“.

([2]) Vt dokument SWD (2017) 304 final.

([3]) Vt COM(2017) 9 final, 10.1.2017, ja sellega seonduv samal kuupäeval avaldatud töödokument SWD(2017) 2 final, mille kohta komitee esitas arvamuse teemal „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“, ELT C 345, 13.10.2017, lk 130.

Liikmesriikide kohta tuleb märkida, et ainult umbes pooled neist on allkirjastanud mitteametliku dokumendi andmete vaba liikumise algatuse kohta ([4]) ja et nende hulka ei kuulu hetkel ei Saksamaa, Prantsusmaa ega ükski lõunapoolsetest ELi riikidest.

2.2.4.2. Teema tõstatati taas komisjoni teatises digitaalse ühtse turu strateegia rakendamise vahekokkuvõtte kohta „**Ühendatud digitaalne ühtne turg kõigile**“, ([5]) kus teatati, et 2017. aastal avaldatakse kaks seadusandlikku algatust, millest esimeses käsitletakse **isikustamata andmete piiriülest vaba liikumist**, mis on ka käesoleva arvamuse teema, ning millest teises käsitletakse avaliku sektori ja avaliku sektori rahastatud andmete kättesaadavust ja taaskasutamist – seda valmistatakse komisjoni talitustes veel ette.

2.2.4.3. Peale selle leitakse komitee arvamuses „Digitaalse ühtse turu vahehindamine“, ([6]) et „Euroopa andmemajandus on üks sektoritest, kus lõhe ELi ja digitaalse innovatsiooni maailmaliidrite vahel on kõige ilmsem“, ja **kiidetakse heaks** „**ettepanek luua õigusraamistik**, kui see on vormiliselt kohandatud ka pilveandmetöötlusele, tehisintellektile ja asjade internetile, selles võetakse arvesse lepinguvabadust, kõrvaldades innovatsiooni pärssivad takistused, ja kui EL rahastab seda asjakohaselt“, mis oleks võrdväärne variandiga 3.

2.2.4.4. Siin vaadeldav komisjoni seadusandlik algatus on seega **õiguslikult kõige asjakohasem aspekt** seoses Euroopa andmemajanduse arengu poliitika tuleviku ja mõjuga majanduskasvu määrale, teadusuuringutele, uute tehnoloogiate edendamisele, eelkõige tehisintellekti, pilveandmetöötluse, suurandmete ja asjade interneti valdkonnas, tööstusele ja teenustele üldiselt ning eelkõige avalikele teenustele ([7]).

3. **Üldised märkused**

3.1. Komitee võtab teadmiseks kavandatud algatuse eesmärgi, millele ta on juba mitmes varasemas arvamuses oma toetust avaldanud, leides, et tegu on hädavajaliku sammuga, et täita digitaalse tegevuskava eesmärgid ja rakendada digitaalset ühtset turgu.

3.2. Siiski ei saa ta jätta väljendamata pettumust selle üle, et algatuse kohaldamisala on liiga kitsas, et selle kavatsused on lahjad, et väljakuulutatud mehhanismid on ebaselged ja ebakindlad ning et eelkõige näitab see nii poliitilise edasipüüdlikkuse kui ka tahte ja otsustavuse puudumist.

Konkreetsemalt tehakse järgmised tähelepanekud.

3.3. Isikustamata andmete vaba liikumise mõiste abil kavatseb komisjon seista vastu kõigile liikmesriikides kasutatavatele poliitikasuundadele ja tavadele, millega luuakse, kehtestatakse või lubatakse andmete asukoha suhtes tõkkeid selliste andmete säilitamise või muu seda tüüpi andmetöötluse eesmärgil, mille piiramine ega keelustamine pole tema meelest õigustatud, välja arvatud juhul, kui see on põhjendatud avaliku julgeoleku kaalutlustel, ([8]) selleks soovib komisjon sätestada eeskirjad järgmise kohta:

a) andmete asukoha nõuded;

b) andmete kättesaadavus pädevatele asutustele;

c) andmete portimine kutselistele kasutajatele.

3.4. Siiski leidis komisjon, et eespool nimetatud esimese punkti, nimelt **andmete asukoha nõuete** rakendamiseks piisab esialgu sellest, et nõuda liikmesriikidelt komisjoni teavitamist „mis tahes õigusakti eelnõust, millega sätestatakse uus andmete asukoha nõue või muudetakse kehtivat andmete asukoha nõuet“.

([4]) http://www.brukselaue.msz.gov.pl/resource/76f021fe-0e02-4746-8767-5f6a01475099:JCR,
([5]) COM(2017) 228 final, 10. mai 2017, ja sellele lisatud töödokument SWD (2017) 155 final.
([6]) „Digitaalse ühtse turu vahehindamine“ (ELTs seni avaldamata).
([7]) COM(2017) 495 final, seletuskiri, lk 4.
([8]) Mõiste kohta on sätestatud ELi lepingu artikli 4 lõikes 2, et see kuulub liikmesriikide ainupädevusse, kuid selle määratluses tuleb viidata Euroopa Kohtu (vt Euroopa Kohtu 21. detsembri 2016. aasta terviklikule otsusele liidetud kohtuasjades C-203/15 ja C-698/15 Tele2 Sverige AB vs Post- och telestyrelsen ning Secretary of State for the Home Department vs Tom Watson e.a., mis on kättesaadav aadressil http://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?qid=1513080243312&uri=CELEX:62015CJ0203 (lõiked 11 ja 88–89)) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikale.

3.4.1. Liikmesriigid peavad tagama alles 12 kuud pärast kõnealuse määruse jõustumist, mis ei tohiks juhtuda enne 2018. aasta lõppu, et kehtetuks tunnistatakse kõik andmete asukohta käsitlevad nõuded, mis on vastuolus reegliga, et asjaomaste andmete vaba liikumise suhtes ei kohaldata keelde ega piiranguid, välja arvatud juhul, kui need on õigustatud avaliku julgeolekuga kaalutlustel. Sel juhul tuleb komisjoni sellest teavitada ja täpsustada, miks leitakse, et need vastavad eespool nimetatud reeglile ja peavad seetõttu jõusse jääma.

3.4.2. **Erimenetluse puudumine, kui liikmesriik jätab oma kohustused täitmata**

3.5. Teise punkti korral, milleks on **andmete kättesaadavus pädevatele asutustele**, ei muudeta ettepanekus nende volitusi nõuda ja saada ligipääs andmetele oma ametikohustuste täitmiseks riiklike või liidu õigusaktide kohaselt.

Lisatakse siiski üks oluline säte: „pädevate asutuste juurdepääsu andmetele ei saa keelata põhjusel, et andmeid säilitatakse või töödeldakse teises liikmesriigis.“

3.5.1. Siiski piirdub see õiguse rakendamise tagamiseks kõigi liikmesriikide pädevate asutuste vahelise koostöömenetluse väljapakkumisega, mis on sarnane muudes valdkondades juba olemasolevate koostöömenetlustega ja mille jaoks on nähtud ette **ühtsete kontaktpunktide võrgu loomine**, mis ühendab määruse kohaldamise küsimustes kõik kontaktpunktid teiste liikmesriikide asutuste ja komisjoniga, ent jättes hindamata kontaktpunktide tõhususe ja seonduvate kulude jätkusuutlikkuse.

3.5.2. Lõppkokkuvõttes võetakse sunnimeetmed selleks, et taotletud loaga saada juurdepääs kõigile füüsilise või juriidilise isiku rajatistele, sh andmete säilitamise või töötlemise seadmed või vahendid, siiski alati **iga liikmesriigi menetlusõiguse** kohaselt.

3.5.3. Teisisõnu, tõrke korral, mille esinemine on väga tõenäoline, oleks ainus võimalus esitada nõue liikmesriikide üldkohtutele ja siis tuleb tulla toime õigusemõistmisega kaasnevate teada-tuntud viivituste, ulatuslike kulude ja tulemuste etteaimatamatusega.

3.6. Kolmanda mainitud punkti puhul, milleks on **andmete portimine kutselistele kasutajatele**, piirdub komisjon sellega, et **soodustab ja hõlbustab „iseregulatsiooni tegevusjuhendite väljatöötamist liidu tasandil**, et koostada suunised parimate tavade kohta, mis lihtsustaksid teenusepakkujate vahetamist, ning tagada, et teenusepakkujad esitavad kutselistele kasutajatele enne andmete talletamise ja töötlemise lepingu sõlmimist piisavalt üksikasjalikku, selget ja läbipaistvat teavet“ mitmete tõeliselt struktuursete ja oluliste aspektide valdkonnas ([9]).

3.6.1. Seega on vägagi küsitav tugineda **põhiaspektide reguleerimisel, mida tuleks käsitleda ainult õigusaktides**, üksnes eneseregulatsiooni mehhanismidele.

Komitee on küll alati kaasregulatsiooni toetanud, kuna liidu õigusraamistikus on selle näol tegemist eriti olulise abivahendiga, kuid siiski ei taha komitee, et liidu õiguse sidususe seisukohast kesksed standardid ja põhimõtted ja nende ühtlustamine jäetaks üksnes iseregulatsiooni hoolde ilma, et neid mingite parameetrite või suuniste abil juhitaks.

Portimise korral on tõsisemad küsimused vastutuse piiramine ja seotuse kestuse kehtestamine andmete valdajatele, samuti võimalus sisu rikkumise korral kustutada.

3.6.2. Veelgi küsitavam on see, et komisjonil ei ole ning ta ei ole isegi välja pakkunud **kaasreguleerimise mehhanismi**, mis järgiks mudelit ja menetlusi, mille komitee õigeaegselt kindlaks määras ([10]).

Selles kontekstis leiab komitee, et kõnealuses määruses tuleks portimisõiguste piirangu suhtes näha ette vähemalt peamised eeskirjad teenusepakkujate ja kasutajate lepinguliste suhete kohta ja keelustatud lepingutingimuste must nimekiri, järgides näitajaid, mida komitee on juba oma arvamuses ise- ja kaasregulatsiooni kohta selgelt väljendanud.

([9]) Vt artikli 6 lõike 1 punktid a ja b.

([10]) Vt 25. jaanuari 2005. aasta teabearuanne INT/204 teemal „Ühis- ja isereguleerimise olukord ühtsel turul“ ning omaalgatuslik arvamus teemal „Enese- ja kaasregulatsioon“, ELT C 291, 4.9.2015, lk 29.

3.6.3. Siiski on vastuvõetamatu, et komisjon ei ole teinud isegi ettepanekut **suuniste** koostamiseks, et töötada välja tegevusjuhendid, millele ta viitab, kuna paljudes muudes valdkondades on ta seda juba teinud ja komitee on selle üle heameelt väljendanud.

Andmete portimise suhtes on teatud ettevõtted hakanud käituma viisil, millega rikutakse kasutajate õigusi andmete omandiõiguse või pilveteenuste sisu intellektuaalomandi või andmete kogumise ja töötlemise nõusoleku osas, luues eeskirju, kus eeldatakse kasutaja nõusolekut, või kasutades varjatud makseid või võttes endale õiguse teenused ühepoolse otsusega peatada.

3.6.4. Komisjon lubab, **esitamata ühtegi teist seadusandlikku võimalust**, vaadata läbi „selliste tegevusjuhendite väljatöötamise ja tegeliku kasutuselevõtu ning teenusepakkujate poolt teabe esitamise hiljemalt kahe aasta jooksul pärast käesoleva määruse kohaldamise algust“. **Mis saab edasi?**

3.7. Tuleb veel märkida, et piirates oma ettepaneku kolmele nimetatud olukorrale, jätab komisjon arvesse võtmata üha suureneva mure suurandmete pärast, mida loetakse isikustamata andmeteks, samas kui neid tuleb samamoodi kaitsta kui isikuandmeid, välja arvatud põhjendatud erandite korral, eelkõige seoses valdaja õigustega neile ligi pääseda, neid parandada, tühistada või vaidlustada.

3.7.1. Suurandmeid analüüsivad ettevõtted teevad tulevikku suunatud ja ennetavaid analüüse, selgitades asjaomaste andmete põhjal välja suundumusi või tingimusi seoses otsustega, mida ettevõtted tegema peavad.

3.7.2. Lisaks pole selge, kas tulevast määrust kohaldatakse ainult elektrooniliselt saadud andmetele, kuna artikli 3 lõikes 2 määratletakse andmete talletamine kui andmete mis tahes **säilitamine elektroonilisel kujul**, samas kui artiklis 2 öeldakse selle kohta, et määrust kohaldatakse „**elektrooniliste andmete** […] säilitamise või muu töötlemise suhtes“. Kuid näiteks anonüümse küsitluse korral, mille täitmisel on andmete valdaja füüsiliselt kohal ja mida säilitatakse ka füüsilisel kujul, võiksid need sätted tähendada, et see ei jää kõnealuse määruse kohaldamisalasse.

3.7.3. Lisaks võib asjade internet ja isikustamata andmeid koguvate ja edastavate elektrooniliste seadmete, eelkõige kodumasinate arvu kasv tekitada tulevikus eraelu kaitse ja julgeoleku suhtes erinevaid küsimusi, mistõttu tundub hädavajalik, et Euroopa Komisjon pööraks isikustamata andmetele rohkem tähelepanu, seistes kodanike põhiõiguste eest.

3.7.4. Võttes arvesse isikuandmete ja isikustamata andmete vahelist halli ala, kus teatud andmed võivad kergesti teise kategooriasse kanduda, võib selliste andmetüüpide jaoks täiesti eraldiseisvate kordade säilitamine viia selleni, et osalejad püüavad saadud andmed isikustamata andmeteks kvalifitseerida ja hoiduvad niiviisi kõrvale 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 rakendamisest.

3.8. Lisaks ei võeta komisjoni ettepanekus piisavalt arvesse, et digitaalmajandus on oma loomult ülemaailmne ja üleeuroopaline, kuna selles pööratakse tähelepanu üksnes siseturu reguleerimisele ega võeta arvesse, et siseturg toimib maailmaturu raames ja puudub igasugune garantii, et teistes riikides ja maailmajagudes rakendataks samu eeskirju, mida komisjon praegu üritab kasutusele võtta, ning et tal puudub võimalus neid rahvusvahelistes läbirääkimistes kehtestada.

3.9. Kõigil neil põhjustel on komitee vastu alamvariandile 2a, mille komisjon pakkus välja ilma põhjendatud või sidusaid argumente esitamata variandi 3 kahjuks, mida pooldab komitee.

3.10. Komitee on valmis määruse ettepanekut toetama üksnes siis, kui selles tehakse komitee soovitatud muudatused ja 19. detsembri 2017. aasta avalduses esitatud nõukogu eesistujariigi seisukohast tulenevad muudatused, mida komitee toetab. Toetamise eeltingimuseks on, et ettepanekut käsitatakse selgelt liikmesriikidele ja huvitatud isikutele vastuvõetava suurima ühisnimetajana ning et seda peetakse endiselt esimeseks sammuks, mis võimaldab tulevast arengut ambitsioonikamate vormide suunas, millega saavutatakse mõjusalt tõeline isikustamata andmete vaba liikumine ELi digitaalsel ühtsel turul.

4. **Konkreetsed märkused**

4.1. ***Artikkel 2 – Kohaldamisala***

4.1.1. Komitee seab kahtluse alla punkti a, võttes arvesse väljendi „**osutatakse teenusena kasutajatele**“ tähendust, soovides eelkõige teada, kas tegemist on tasuta või tasulise õigustehinguga.

On oluline rõhutada, et hetkel on olemas erinevaid tasuta teenuseid, sh Google Analytics. Siiski, kuna tasulisuse nõuet ei kontrollita, on seda teenust pakkuvad ettevõtted saanud kirjutada oma teenuse osutamise lepingutesse sisse ebaõiglasi tingimusi, mille põhjal puudub neil andmete kaotamise, kadumise või hävimise korral igasugune vastutus või on neil isegi õigus andmeid ilma nende valdaja loata kustutada.

4.1.2. Lisaks leiab komitee, et sarnaselt määrusele (EL) 2016/679 tuleks kõnealust määrust kohaldada kolmandatele riikidele ja liikmesriigi õigusel peaks olema rahvusvahelise eraõiguse jõud.

4.2. ***Artikkel 3 – Mõisted***

4.2.1. *Isikustamata andmete mõiste*

4.2.1.1. Ettepanek ei sisalda ühtegi Aristotelese tüüpi isikustamata andmete määratlust: parimal juhul saab kavandatud määruse preambula seitsmenda põhjenduse ja artikli 1 põhjal öelda, et esmapilgul on tegu muude kui isikuandmetega, see tähendab, et need on määratletud negatiivi kaudu.

4.2.1.2. Põhjalikumal uurimisel on siiski näha, et mõistes jäetakse kõrvale ainult isikuandmed, mille suhtes kehtib konkreetne õiguskaitse, mis on hetkel ELis tagatud 27. aprilli 2016. aasta määrusega (EL) 2016/679, samal kuupäeval välja antud direktiiviga (EL) 2016/680 ja 12. juuli 2002. aasta direktiiviga 2002/58/EÜ, ([11]) samuti on see tagatud nende ülevõtmiseks vastu võetud riiklike õigusaktidega.

4.2.1.3. Sellest tulenevalt tundub, et käesolevas arvamuses käsitletav ettepanek ei hõlma mitte ainult juriidiliste isikute andmeid (mida – kuigi komitee on seda komitee korduvalt soovinud ja mitme riigi õigussüsteemides seda juba tehakse – ei kaitsta samamoodi kui füüsiliste isikute andmeid), vaid ka anonüümseid isikuandmeid, millele on viidatud üksnes isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 26.

4.2.1.4. Võttes arvesse sõnastuse ebatäpsust, rõhutab komitee, et ELi õigusaktide vahelist sidusust, kooskõla ja juriidilist selgust silmas pidades tuleb kõnealuses määruses anda isikustamata andmete selge määratlus, esitamata seda määruse (EL) 2016/679 täiendusena ja sellele allutatuna, kuna paljudes jurisdiktsioonides tõlgendatakse isikuandmete ja isikustamata andmete mõisteid erinevalt.

4.3. ***Artikkel 4 – Andmete vaba liikumine liidus***

4.3.1. Komitee leiab, et selguse ja õiguskindluse huvides tuleks täpsustada tähtaegasid, mis antakse liikmesriikidele avaliku julgeoleku kaalutlustel kõnealuse määrusega vastuolus olevate reeglite säilitamist või kehtestamist õigustavatest meetmetest teatamiseks.

4.3.2. Komitee arvates on samuti oluline, et Euroopa Komisjon teavitaks neist teisi liikmesriike, et kontrollida, kas nimetatud meetmed mõjutavad otseselt või kaudselt nende riikide territooriumil isikustamata andmete liikumist.

([11]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. aasta direktiiv 2002/58/EÜ, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (EÜT L 201, 31.7.2002, lk 37), mis on juba sõnastatud uuesti komisjoni ettepanekus Euroopa elektroonilise side seadustiku kohta [COM(2016) 590 final, 12.10.2016] ja ettepanekus „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse eraelu austamist ja isikuandmete kaitset elektroonilise side puhul ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/58/EÜ (privaatsust ja elektroonilist sidet käsitlev määrus)“ [COM(2017) 10 final – 2017/0003 (COD)].

4.4. ***Artikkel 9 – Läbivaatamine***

4.4.1. Komisjon vaatab määruse läbi **alles viis aastat pärast selle jõustumist** ja esitab Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele aruande peamiste järelduste kohta.

4.4.2. Kuna pole põhjust arvata, et jõustumine võiks parimal juhul juhtuda enne 2018. aasta lõppu, tundub asjakohasem, et läbivaatamine toimuks **kolme aasta** jooksul, võttes arvesse kava ilmselget ebakindlust ja sellega hõlmatud temaatikat, mis areneb kiiresti edasi.

4.5. ***Nõukogu eesistujariigi seisukoht***

4.5.1. Käesoleva arvamuse eelnõu koostamise ajal esitas Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik 19. detsembril muudetud teksti, ([12]) millega muudetakse oluliselt komisjoni ettepanekut otseses kooskõlas komitee käesolevate soovitustega.

4.5.2. Lühidalt öeldes hõlmab see järgmist:

a) artiklis 2 (kohaldamisala) ning põhjendustes 7a ja 8a täpsustatakse, millised elemendid jäävad väljapoole määruse kohaldamisala;

b) artiklisse 3 (mõisted) lisatakse uus lõige 2a, täpsustades mõistet „töötlemine“;

c) artikli 3 lõikes 5 mainitakse selgesõnaliselt haldustavasid andmete asukoha määratluses ning muudetakse artikli 4 lõiget 1 vastavalt;

d) artikli 5 lõikes 2a kehtestatakse kohustuslik mehhanism, mis hõlmab andmete esitamise kohustust, ja sama artikli lõikes 3a sätestatakse, et liikmesriigid võivad kasutajatele kehtestada sanktsioonid andmete esitamisega seotud pettuse korral, nagu on soovitatud käesolevas arvamuses;

e) artiklis 6 nähakse ette suunised tegevusjuhendite koostamiseks;

f) artiklis 7 määratletakse „ühtsete kontaktpunktide“ ülesanded ja käsitletakse suhtluse kiirendamist ametiasutuste vahel;

g) artikkel 8 jäetakse välja ja seega kaotatakse andmete vaba liikumise komitee;

h) mitmes artiklis taotletakse paremat ühtlustamist läbipaistvuse direktiiviga ([13]);

i) põhjendustes 10 ja 10a tehakse vajalik täpsustus segaandmete ja anonüümsete andmete küsimuse osas, nagu on nõutud käesolevas arvamuses;

j) põhjenduses 12a selgitatakse artiklis 4 osutatud avaliku julgeoleku mõistet, tuginedes Euroopa Kohtu praktikale, nagu käesolevas arvamuses on soovitatud.

4.5.3. Komitee toetab kindlalt kõiki eesistujariigi ettepanekuid ning kutsub komisjoni, Euroopa Parlamenti ja liikmesriike üles neid asjakohaselt arvesse võtma.

Brüssel, 15. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([12]) 19. detsembri 2017. aasta institutsioonidevaheline toimik 2017/0228 (COD) 15724/1/17REV 1.
([13]) ELT L 294, 6.11.2013, lk 13.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb ENISAt ehk ELi küberturvalisuse ametit, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 526/2013 ja mis käsitleb info- ja kommunikatsioonitehnoloogia küberturvalisuse sertifitseerimist („küberturvalisust käsitlev õigusakt“)“

[COM(2017) 477 final/2 2017/0225 (COD)]

(2018/C 227/13)

Raportöör: **Alberto MAZZOLA**

Kaasraportöör: **Antonio LONGO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 23.10.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 25.10.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	5.2.2018
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	206/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leiab, et Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt Euroopa Liidu Võrgu- ja Infoturbeametile (ENISA) antav alaline mandaat aitab olulisel määral kaasa Euroopa süsteemide vastupanuvõime suurendamisele. Siiski ei piisa ettepanekuga esitatud esialgsest eelarvest ja ENISA-le eraldatud vahenditest selleks, et amet saaks oma volitusi täita.

1.2. Komitee soovitab kõigil liikmesriikidel luua ENISA-le selgelt vastava samaväärse asutuse, sest enamik neist ei ole seda veel teinud.

1.3. Samuti leiab komitee, et suutlikkuse arendamise seisukohalt peaks ENISA seadma prioriteediks e-valitsust toetavad meetmed ([1]). ELi-ülene/ülemaailmne digitaalne identiteet isikutele, organisatsioonidele ja seadmetele on määrava tähtsusega ning identiteedivarguse ja internetipettuste ennetamine ja nende vastu võitlemine peaks olema esmatähtis.

1.4. Komitee soovitab, et ENISA peaks esitama korrapäraseid aruandeid liikmesriikide kübervalmisoleku kohta, keskendudes eelkõige võrgu- ja infoturbe direktiivi II lisas määratletud sektoritele. Iga-aastane Euroopa küberõppus peaks hindama liikmesriikide valmisolekut ja Euroopa küberkriisidele reageerimise mehhanismi tõhusust, samuti peaksid sellele järgnema soovitused.

1.5. Komitee pooldab ettepanekut luua küberturvalisuse pädevusvõrgustik. Võrgustikku toetaks küberturvalisuse uurimis- ja pädevuskeskus. See võrgustik võiks toetada Euroopa digitaalset suveräänsust, luues keskse tähtsusega tehnoloogilise võimekuse väljaarendamiseks konkurentsivõimelise Euroopa tööstusbaasi, mis tugineks lepingulise avaliku ja erasektori partnerluse raames tehtud tööle, millest peaks kujunema kolmepoolne ühisettevõte.

1.6. Inimtegur on üks olulisematest küberõnnetuste põhjustest. Komitee hinnangul on vajalik luua tugev küberoskuste baas ja parandada teadlikkuse suurendamise kampaaniate abil küberhügieeni ka üksikisikute ja ettevõtjate seas. Komitee toetab ELi sertifitseeritud õppekava loomist keskkoolidele ja töötavatele spetsialistidele.

([1]) Digitaalse ühtse turu vahekokkuvõte.

1.7. Komitee usub, et Euroopa digitaalne ühtne turg vajab ka küberturvalisuse eeskirjade ühest tõlgendamist, sealhulgas liikmesriikide vastastikust tunnustamist, ning et sertifitseerimise raamistik ja eri sektorite sertifitseerimiskavad võivad tagada ühtse lähtealuse. Eri sektoritele tuleb aga nende toimimisviiside tõttu pakkuda erinevaid lähenemisviise. Seepärast leiab komitee, et antud protsessi peaksid olema kaasatud valdkondlikud ELi ametid (Euroopa Lennundusohutusamet, Euroopa Liidu Raudteeamet, Euroopa Ravimiamet jne) ning et mõnel juhul tuleks – ENISA nõusolekul sidususe tagamiseks – delegeerida küberturvalisuse kavade koostamine neile. Euroopa IT-turbe miinimumnõuded tuleks vastu võtta koostöös Euroopa Standardikomitee/Euroopa Elektrotehnika Standardikomitee/Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituudiga.

1.8. Kavandatav Euroopa küberturvalisuse sertifitseerimise rühm, mida toetab ENISA, peaks koosnema riiklikest sertifitseerimise järelevalveasutustest, erasektori sidusrühmadest, sealhulgas eri rakendusvaldkondades tegutsevatest operaatoritest, ning teadusringkondade ja kodanikuühiskonna esindajatest.

1.9. Komitee on arvamusel, et amet peaks Euroopa Komisjoni nimel jälgima riiklike sertifitseerimise järelevalveasutuste tegevust ja otsuste langetamist, viies läbi auditeid ja kontrolle, ning et määruses tuleks sätestada vastutus ja sanktsioonid standarditele mittevastavuse korral.

1.10. Komitee leiab, et sertifitseerimistegevusest ei saa välja jätta korralikku märgistamissüsteemi, mida tuleb rakendada ka imporditud toodete suhtes, et suurendada tarbijate usaldust.

1.11. Euroopa peaks suurendama investeeringuid, koondades erinevaid ELi ja riiklikke vahendeid ning erasektori investeeringuid, et aidata saavutada strateegilised eesmärgid tugevas avaliku ja erasektori koostöös, muu hulgas ELi fondi loomisega küberturvalisuse valdkonna innovatsiooniks ning teadus- ja arendustegevuseks teadusuuringute praeguse ja tulevase raamprogrammi raames. Lisaks peaks Euroopa Liit looma fondi küberturbe elluviimiseks, avades uue akna praeguses ja tulevases Euroopa ühendamise rahastus ning Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondis 3.0.

1.12. Komitee leiab, et tavalise, n-ö inimeste interneti seadmete puhul on vajalik minimaalne turbeaste. Nende seadmete korral on sertifitseerimine peamine meetod kõrgema turvalisuse taseme pakkumiseks. Asjade interneti turvalisus peaks olema esmatähtis.

2. **Küberturvalisuse sertifitseerimise raamistik**

2.1. Küberturvalisus on äärmiselt oluline nii heaolu kui ka riikliku julgeoleku seisukohast, samuti meie demokraatia toimimise, vabaduste ja väärtuste kaitseks. ÜRO ülemaailmse küberturvalisuse indeksi kohaselt on küberturvalisus „ökosüsteem, kus seadused, organisatsioonid, oskused, koostöö ja tehniline rakendamine peavad parimaks toimimiseks olema omavahel kooskõlas“ ning küberturvalisus on „riikide otsuselangetajate kaalutlustes muutumas üha olulisemaks“.

2.2. Vajadus turvalise ökosüsteemi järele on internetirevolutsiooni tõttu muutumas hädavajalikuks. See revolutsioon ei ole mitte ainult määratlenud uuesti ettevõtjalt tarbijale suunatud tööstusharusid, nagu meedia, jaekaubandus ja finantsteenused, vaid see kujundab ümber ka tootmist, energeetikat, põllumajandust, transporti ja teisi majanduse tööstusharusid, mis ühtekokku moodustavad ligi kaks kolmandikku maailma sisemajanduse koguproduktist, samuti kommunaalteenuste infrastruktuuri ja inimeste suhteid avaliku sektori haldusasutustega.

2.3. Digitaalse ühtse turu strateegia põhineb paremal ligipääsul kaupadele, teenustele ja infosisule, luues asjakohase õigusraamistiku digitaalvõrkude ja teenuste jaoks ning saades kasu andmetepõhisest majandusest. Hinnangute kohaselt võib antud strateegia tuua ELi majandusse 415 miljardit eurot aastas. Küberturvalisuse alaste oskustega spetsialistide puudus erasektoris on Euroopas 2022. aastaks ennustuste kohaselt 350 000 inimest ([2]).

([2]) ELT JOIN(2017) 450 final.

2.4. 2014. aasta uuringu kohaselt oli küberkuritegevuse majanduslik mõju Euroopa Liidule 2013. aastal hinnanguliselt 0,41 % ELi SKPst (st umbes 55 miljardit eurot) ([3]).

2.5. Vastavalt Eurobaromeetri eriuuringule nr 464a eurooplaste suhtumise kohta küberturvalisusesse on 73 % internetikasutajatest mures, et veebilehed ei pruugi hoida nende isikuandmeid internetis turvaliselt, ning 65 % kardab, et avaliku sektori asutused ei pruugi hoida nende andmeid turvaliselt. Enamik vastanutest muretseb erinevate küberkuritegevuse vormide ohvriks langemise pärast, eriti kardetakse pahavara oma seadmetes (69 %), identiteedivargust (69 %) ning pangakaardi- ja internetipangandusega seotud pettusi (66 %) ([4]).

2.6. Siiani ei ole ükski õigusraamistik jõudnud pidada sammu digitaalse innovatsiooniga ning mitmed õigusaktid aitavad ükshaaval kaasa asjakohase raamistiku loomisele: telekommunikatsiooniseadustiku läbivaatamine, isikuandmete kaitse üldmäärus, võrgu ja infosüsteemide turvalisuse direktiiv (võrgu- ja infoturbe direktiiv ehk küberturvalisuse direktiiv), määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul (eIDASe määrus), ELi ja USA andmekaitseraamistik Privacy Shield, mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettusi käsitlev direktiiv jne.

2.7. Lisaks ENISA-le ehk ELi küberturvalisuse ametile tegelevad küberturvalisuse küsimustega ka paljud teised organisatsioonid: Europol, CERT-EU (ELi institutsioonide ja ametite infoturbeintsidentidega tegelev rühm), ELi luure- ja situatsioonikeskus (EU INTCEN), vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suuremahuliste IT-süsteemide operatiivjuhtimise Euroopa amet (eu-LISA), teabe jagamise ja analüüsimise keskused (ISACid), Euroopa küberjulgeoleku organisatsioon (ECSO), Euroopa Kaitseagentuur (EDA), NATO Küberkaitsekoostöö Keskus, ÜRO valitsusekspertide rühm (ÜRO info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonna rahvusvahelise julgeoleku raames toimuvate arengute valitsusekspertide rühm).

2.8. Sisseprojekteeritud turve on kvaliteetsete kaupade ja teenuste pakkumisel määrava tähtsusega: nutiseadmed ei ole nutikad, kui need ei ole kaitstud, sama kehtib ka arukate autode, linnade ja haiglate kohta – nende kõigi puhul on vajalik sisseehitatud turve seadmete, süsteemide, võrguarhitektuuri ja teenuste jaoks.

2.9. 19.–20. oktoobril 2017. aastal palus Euroopa Ülemkogu võtta vastu ühise lähenemise küberturvalisusele ELis tulenevalt esitatud reformipaketist ning taotles „ühist lähenemist küberturvalisusele: digimaailm vajab usaldust ja usaldust on võimalik saavutada ainult siis, kui tagame ennetavama sisseprojekteeritud turbe kõigis digitaalpoliitika valdkondades ning toodete ja teenuste piisava turvasertifitseerimise ning suurendame oma võimekust ennetada, takistada ja tuvastada küberrünnakuid ning neile reageerida“ ([5]).

2.10. Euroopa Parlament rõhutab oma 17. mai 2017. aasta resolutsioonis „vajadust otspunktturbe järele kogu finantsteenuste väärtusahelas; osutab suurtele ja mitmekesistele riskidele, mida kujutavad endast küberrünnakud, mille sihtmärgiks on meie finantsturgude taristu, asjade internet, valuutad ja andmed; […] palub Euroopa järelevalveasutustel korrapäraselt läbi vaadata finantseerimisasutuste IKT-riskidega seotud olemasolevad tegevusstandardid; nõuab lisaks Euroopa järelevalveasutuste suuniseid nende riskide järelevalve kohta; rõhutab Euroopa järelevalveasutuste tehnilise oskusteabe tähtsust nende ülesannete täitmisel“ ([6]).

2.11. Komiteel on mitmel varasemal juhul olnud võimalus selle küsimusega tegeleda, ([7]) sh Tallinna tippkohtumisel toimunud konverentsil „E-valitsuse edasine areng“, ([8]) ning komitee on loonud alalise uurimisrühma „Digitaalarengu tegevuskava“.

([3]) Komisjoni talituste töödokument – mõjuhinnang, mis on lisatud ettepanekule võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, osa 1/6, lk 21, Brüssel, 13. september 2017.

([4]) Eurobaromeetri eriuuring nr 464a – küsitlus EB87.4 – „Eurooplaste suhtumine küberturvalisusesse“, september 2017.

([5]) Euroopa Ülemkogu järeldused, 19. oktoober 2017.

([6]) Euroopa Parlamendi resolutsioon, 17.5.2017 – A8-0176/2017.

([7]) Digitaalse ühtse turu vahekokkuvõte, ELT C 75, 10.3.2017, lk 124, ELT C 246, 28.7.2017, lk 8, ELT C 345, 13.10.2017, lk 52, ELT C 288, 31.8.2017, lk 62, ELT C 271, 19.9.2013, lk 133.

([8]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee pressideteade nr 31/2017: https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/press-releases/civil-society-debates-e-government-and-cybersecurity-incomingestonian-presidency.

3. **Komisjoni ettepanekud**

3.1. Küberturvalisuse pakett sisaldab ühisteatist, kus vaadatakse läbi eelmine Euroopa küberturvalisuse strateegia (2013), ning küberturvalisust käsitlevat õigusakti, mis keskendub ENISA uuele mandaadile ja kavandatud küberturvalisuse raamistikule.

3.2. Strateegia on jagatud kolme peamisse ossa: vastupidavusvõime, heidutus ja rahvusvaheline koostöö. Heidutuse osas keskendutakse peamiselt küberkuritegevuse küsimustele, sealhulgas Budapesti konventsioonile, ning rahvusvahelise koostöö osas vaadeldakse küberkaitset, küberdiplomaatiat ja koostööd NATOga.

3.3. Ettepanekus on esitatud uued algatused, nagu:

— tugevama ELi küberturvalisuse ameti loomine;

— kogu ELi hõlmava küberturvalisuse sertifitseerimise kava kehtestamine;

— võrgu- ja infoturbe direktiivi kiire rakendamine.

3.4. Vastupidavusvõime osas esitatakse küberturvalisusega seotud tegevustega seotud soovitusi, mis käsitlevad eelkõige järgmisi küsimusi: turuprobleemid, võrgu- ja infoturbe direktiiv, kiire reageerimine hädaolukordades, ELi pädevuse arendamine, haridus, küberoskuste ja küberhügieeni teemaline koolitus ja teadlikkus.

3.5. Lisaks sellele tehakse küberturvalisust käsitlevas õigusaktis ettepanek küberturvalisuse sertifitseerimise raamistiku loomiseks IKT toodetele ja teenustele.

3.6. Küberturvalisust käsitlev õigusakt sisaldab ka ettepanekut suurendada ENISA rolli ELi küberturvalisuse ametina, mis annaks ENISA-le alalise mandaadi. Lisaks praegustele tööülesannetele kuuluksid ENISA vastutusalasse uued tugi- ja koordineerivad ülesanded, mis on seotud võrgu- ja infoturbe direktiivi rakendamise toetamise, ELi küberturvalisuse strateegia, tegevuskava, suutlikkuse arendamise, teadmiste ja teabe, teadlikkuse suurendamise, selliste turuga seotud ülesannetega nagu standardimine ja sertifitseerimine, teadusuuringute ja innovatsiooni, üleeuroopaliste küberturvalisuse õppuste ning küberturbe intsidentide lahendamise üksuste (CSIRTide) võrgustiku sekretariaadiga.

4. **Üldised märkused – ülevaade**

4.1. ***Valdkond: vastupidavusvõime***

4.1.1. *Ühtne küberturvalisuse turg*

Hoolsuskohustus: ühisteatises mainitud kavandatava hoolsuskohustuse põhimõtte edasiarendamine, mida kasutatakse turvalise arenduse olelusringi protsessides, on huvitav kontseptsioon, mida koos ELi tööstusega edasi vormitakse ning mis võib viia tervikliku lähenemisviisini ELi õigusaktidele vastavuse osas. Edasises arengus tuleks kaaluda vaikimisi turvet.

Vastutus: sertifitseerimine lihtsustab vaidluste korral vastutuse kohaldamist.

4.1.2. Võrgu- ja infoturbe direktiiv: energeetika, transport, pangandus/finantssektor, tervishoid, vesi, digitaalne taristu, e-kaubandus.

Komitee jaoks on elutähtsates sektorites vastupidavusvõime tagamiseks oluline võrgu- ja infoturbe direktiivi täielik ja tõhus rakendamine.

Komitee leiab, et teabe jagamist avaliku ja erasektori asutuste vahel tuleks tugevdada valdkondlike teabe jagamise ja analüüsimise keskuste kaudu. Välja tuleks töötada sobiv mehhanism usaldusväärse teabe turvaliseks jagamiseks teabe jagamise ja analüüsimise keskuste siseselt ning küberturbe intsidentide lahendamise üksuste ja teabe jagamise ja analüüsimise keskuste vahel, tuginedes hinnangule/analüüsile praegu kasutusel oleva mehhanismi kohta.

4.1.3. *Kiirreageerimine*

Tegevuskavapõhine lähenemisviis looks tõhusa protsessi operatiivseks reageerimiseks liidu ja liikmesriikide tasandil ulatuslike küberintsidentide korral. Komitee rõhutab erasektori kaasamise vajadust; arvesse tuleks võtta ka oluliste teenuste operaatorite kaasamist operatiivse reageerimise mehhanismi, kuna nad võiksid anda väärtuslikku teavet ohtude kohta ja/või aidata ohtude ja ulatuslike kriiside tuvastamisel ja neile reageerimisel.

Ühisteatises tehakse ettepanek küberintsidentide integreerimiseks ELi tasandi kriisiohjemehhanismidesse. Kuigi komitee mõistab ühise tegutsemise ja solidaarsuse vajadust rünnaku korral, on vaja paremat arusaamist sellest, kuidas seda võiks rakendada, kuna küberohud levivad tavaliselt üle mitme riigi. Riiklikes hädaolukordades kasutatavaid vahendeid saaks kohaliku vajaduse tekkimisel ainult osaliselt jagada.

4.1.4. *ELi pädevuse arendamine*

Et EL suudaks olla ülemaailmselt tõesti konkurentsivõimeline ja luua tugeva tehnoloogilise baasi, on hädavajalik töötada välja sidus pikaajaline raamistik, mis hõlmaks küberturvalisuse väärtusahela kõiki etappe. Seega on koostöö edendamine Euroopa piirkondlike ökosüsteemide vahel määrava tähtsusega Euroopa küberturvalisuse väärtusahela arendamisel. Komitee avaldab heameelt ettepaneku üle luua küberturvalisuse pädevusvõrgustik.

Võrgustik võiks toetada Euroopa digitaalset suveräänsust, töötades välja konkurentsivõimelise Euroopa tööstusbaasi ja vähendades sõltuvust väljaspool ELi loodud oskusteabest, mis on seotud olulise tehnoloogilise võimekusega, korraldada tehnilisi õppusi, õpikodasid ja pakkuda isegi vajalikku küberhügieenialast koolitust spetsialistidele ja mitte-kutseala esindajatele, samuti – tuginedes küberturvalisuse alase lepingulise avaliku ja erasektori partnerluse raames tehtud tööle – edendada riikide avaliku ja erasektori ühisorganisatsioonide võrgustiku arendamist, et toetada turu väljaarendamist Euroopas. „Küberturvalisuse alase lepingulise avaliku ja erasektori partnerluse areng peaks viima selle optimeerimise, kohandamise või laiendamiseni“ (eesistujariikide kolmiku Eesti, Bulgaaria ja Austria küberturvalisuse tööprogramm) kolmepoolse (Euroopa Komisjon, liikmesriigid, ettevõtted) ühisettevõtte loomise kaudu.

Tõhusaks tööks ja kavandatavate eesmärkide saavutamiseks Euroopa tasandil peaks võrgustik tuginema selgelt määratletud juhtimissüsteemile.

Võrgustikku toetaks Euroopa tasandil küberturvalisuse uurimis- ja pädevuskeskus, mis ühendab kogu Euroopas olemasolevaid riiklikke pädevuskeskusi. Küberturvalisuse uurimis- ja pädevuskeskus mitte ainult ei koordineeriks ja juhiks teadustööd, nagu teistes ühisettevõtetes, vaid võimaldaks ka tõhusalt välja arendada Euroopa küberturvalisuse ökosüsteemi, mis toetaks ELi innovatsiooni rakendamist ja kasutuselevõtmist.

4.2. ***Valdkond: heidutus***

4.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus on riiklikul ja Euroopa tasandil esmatähtis valdkond, mis eeldab suurt poliitilist pühendumist. Heidutustegevuse elluviimisel tuleks tugineda kindlale avaliku ja erasektori partnerlusele, millega tagatakse tõhus teabejagamine ja oskusteave nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil. Võimalik oleks ka Europoli tegevuse laiendamine küberkriminalistika ja järelevalve alal.

4.3. ***Valdkond: rahvusvaheline koostöö***

4.3.1. Usaldava koostöö ülesehitamine ja alalhoidmine kolmandate riikidega kübertehnoloogia ja ettevõtjate partnerluste kaudu on määrava tähtsusega, et suurendada Euroopa suutlikkust suuremahuliste küberrünnete ennetamisel ja takistamisel ning neile reageerimisel. Euroopa peaks edendama koostööd USA, Hiina, Iisraeli, India ja Jaapaniga. ELi ekspordikontrolli kaasajastamine peaks ennetama inimõiguste rikkumisi ja tehnoloogiate väärkasutamist Euroopa Liidu enda turvalisuse vastu, kuid peaks samas tagama ka selle, et seoses pakkumistega kolmandatest riikidest ELi tööstus ebaõiglaselt ei kannataks. Kandidaatriikide jaoks tuleks ette näha sihtotstarbeline strateegia, et valmistuda tundlike piiriüleste andmete vahetamiseks. See hõlmaks võimalust osaleda vaatlejatena ENISA riikide teatud tegevuses, kusjuures riigid tuleks seada paremusjärjekorda vastavalt nende valmidusele võidelda küberkuritegevuse vastu, samuti võiks kavandada musta nimekirja koostamist.

4.3.2. Komitee tunneb heameelt küberkaitse kaasamise üle võimaliku tulevase ELi küberturvalisuse pädevuskeskuse kavandatavasse teise etappi. Seepärast võiks Euroopa vahepealsel perioodil jälgida kahesuguse kasutusega pädevuste arengut, sealhulgas finantsvõimenduse kasutamist Euroopa Kaitsefondis ja kavandatava küberkaitsealase koolituse ja hariduse platvormi loomist 2018. aastaks. Pidades silmas vastastikku tunnistatud potentsiaali ja ohte, peab komitee vajalikuks arendada ELi ja NATO koostööd. Samuti peaks Euroopa tööstus tähelepanelikult jälgima arengut, mis toimub ELi ja NATO koostöös küberturvalisuse standardite suurema koostalitusvõime vallas ning teistes koostöövormides ELi lähenemisviisi raames küberkaitsele.

4.4. ***ELi sertifitseerimisraamistik***

4.4.1. Komitee on veendunud, et Euroopa peab tegelema küberturvalisuse killustatuse probleemiga eeskirjade ühese tõlgendamise kaudu, sh on vaja liikmesriikide vastastikust tunnustamist ühtses raamistikus, et lihtsustada digitaalse ühtse turu kaitsmist. Sertifitseerimisraamistik võiks tagada ühtse lähtealuse (vajaduse korral erieeskirjadega kõrgematel tasanditel), mis tagab vertikaalsete valdkondade koostoime ja vähendab praegust killustatust.

4.4.2. Komitee väljendab heameelt ELi küberturvalisuse sertifitseerimise raamistiku ja eri sektorite sertifitseerimiskavade loomise üle, mis põhinevad asjakohastel nõuetel ja mida tehakse koostöös peamiste sidusrühmadega. Turustamiseks vajaminev aeg ja sertifitseerimiskulud, samuti kvaliteet ja turvalisus on aga peamised elemendid, millega tuleb arvestada. Et suurendada turvalisust vastavalt praegustele vajadustele ja teadmistele ohtudest, luuakse sertifitseerimiskavad, mille juures tuleks arvesse võtta nende paindlikkust ja arendusvõimalusi, et võimaldada vajalik ajakohastamine. Eri sektoritele tuleb nende toimimisviiside tõttu pakkuda erinevaid lähenemisviise. Seepärast leiab komitee, et antud protsessi peaksid olema kaasatud valdkondlikud ELi ametid (Euroopa Lennundusohutusamet, Euroopa Pangandusjärelevalve, Euroopa Liidu Raudteeamet, Euroopa Ravimiamet jne) ning et mõnel juhul tuleks – ENISA nõusolekul, et ära hoida dubleerimist ja sidususe puudumist – delegeerida küberturvalisuse kavade koostamine neile.

4.4.3. Komitee jaoks on oluline, et sertifitseerimisraamistiku loomisel tuginetaks ühiselt määratletud ja võimalusel rahvusvaheliselt tunnustatud Euroopa küberturvalisuse ja IKT standarditele. Arvestades ajakava ja liikmesriikide õigusi, tuleks Euroopa IT-turbe miinimumnõuded vastu võtta koostöös Euroopa Standardikomitee/Euroopa Elektrotehnika Standardikomitee/Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituudiga. Kutsestandardeid tuleks positiivselt arvesse võtta, kuid need ei tohiks olla õiguslikult siduvad ega takistada konkurentsi.

4.4.4. Selgesti on vaja siduda vastutus usaldusväärsuse eri tasemetega vastavalt ohtudest tulenevatele mõjudele. Dialoogi astumine kindlustusandjatega võib aidata kaasa tõhusate küberturvalisuse nõuete vastuvõtmisele vastavalt rakendusvaldkonnale. Komitee hinnangul tuleks toetada ja motiveerida ettevõtteid, kes on huvitatud kõrgest usaldusväärsuse tasemest, eriti mis puudutab elutähtsaid seadmeid ja süsteeme.

4.4.5. Arvestades aega, mis on möödunud direktiivi 85/374/EMÜ ([9]) vastuvõtmisest, ning pidades silmas praegust tehnoloogilist arengut, kutsub komitee komisjoni üles uurima, kas tasuks lisada direktiivi kohaldamisalasse mõned kõnealuse määruse ettepanekus esitatud stsenaariumid, et muuta tooted ohutumaks, tõstes kaitse taset.

4.4.6. Komitee leiab, et kavandatav Euroopa küberturvalisuse sertifitseerimise rühm, mida toetab ENISA, peaks koosnema riiklikest sertifitseerimise järelevalveasutustest, erasektori sidusrühmadest ja eri rakendusvaldkondades tegutsevatest operaatoritest, et tagada laiahaardeliste sertifitseerimiskavade väljatöötamine. Lisaks sellele tuleks ette näha koostöö antud rühma ja sektorit esindavate ühingute vahel EList/Euroopa Majanduspiirkonnast (nt küberturvalisuse alane lepinguline avaliku ja erasektori partnerlus, pangandus, transport, energeetika, liidud jne) ekspertide ametisse nimetamise kaudu. See rühm peaks olema võimeline hindama Euroopa saavutusi sertifitseerimise alal (mis põhinevad peamiselt kõrgemate ametnike infosüsteemide turbe rühma (SOG-IS) vastastikuse tunnustamise kokkuleppel ning riiklikel ja omandipõhistel kavadel) ja püüdma säilitada Euroopa konkurentsieeliseid.

([9]) EÜT L 210, 7.8.1985, lk 29.

4.4.7. Komitee teeb ettepaneku anda neile sidusrühmadele koos Euroopa Komisjoniga sertifitseerimiskavade ühise ettevalmistamise vastutus. Ka valdkondlikud nõuded tuleks välja töötada üksmeelse nõusoleku teel avaliku ja erasektori (tarbijate ja tarnijate) sidusrühmade vahel.

4.4.8. Lisaks sellele peaks sertifitseerimisrühm sertifitseerimiskavad korrapäraselt läbi vaatama, pidades silmas iga valdkonna nõudeid ja vajaduse korral kavasid kohandades.

4.4.9. Komitee toetab riiklike sertifitseerimiskavade järkjärgulist kaotamist, kui võetakse kasutusele Euroopa kava, nagu on ette nähtud määruse artiklis 49. Ühtne turg ei saa toimida erinevate ja omavahel konkureerivate riiklike eeskirjadega. Sellega seoses teeb komitee ettepaneku viia läbi riiklike kavade loendus.

4.4.10. Komitee soovitab komisjonil algatada meede, millega edendada ELis küberturvalisuse sertifitseerimist ja sertifikaate ning toetada nende tunnustamist kõigis rahvusvahelistes kaubanduslepingutes.

4.5. ***Euroopa Liidu Võrgu- ja Infoturbeamet (ENISA)***

4.5.1. Komitee leiab, et komisjoni ettepaneku kohaselt ENISA-le antav alaline mandaat aitab olulisel määral kaasa Euroopa süsteemide vastupanuvõime suurendamisele. Siiski ei pruugi ettepanekuga esitatud esialgsest eelarvest ja reformitud ENISA-le eraldatud vahenditest piisata selleks, et amet saaks oma volitusi täita.

4.5.2. Komitee julgustab kõiki liikmesriike looma ENISA-le selgelt vastava sarnase asutuse, sest enamik neist ei ole seda veel teinud. Edendada tuleks struktureeritud programmi, millega lähetada riiklikke eksperte ENISAsse, et toetada heade tavade tutvustamist ja suurendada usaldust. Komitee soovitab komisjonil tagada, et liikmesriikides käibel olevad head tavad ja toimivad meetmed kogutaks kokku ja neid tutvustataks üksteisele.

4.5.3. Samuti leiab komitee, et suutlikkuse arendamise seisukohalt peaks ENISA seadma prioriteediks e-valitsust toetavad meetmed ([10]). ELi-ülene/ülemaailmne digitaalne identiteet isikutele, organisatsioonidele, ettevõtetele ja seadmetele on määrava tähtsusega ning identiteedivarguse ja internetipettuste ennetamine ja nende vastu võitlemine ning tööstus-intellektuaalomandi varguse vastu võitlemine peaks olema esmatähtis.

4.5.4. Samuti peaks ENISA esitama korrapäraseid aruandeid liikmesriikide kübervalmisoleku kohta, keskendudes eelkõige võrgu- ja infoturbe direktiivi II lisas määratletud sektoritele. Iga-aastane Euroopa küberõppus peaks hindama liikmesriikide valmisolekut ja Euroopa küberkriisidele reageerimise mehhanismi tõhusust, samuti peaksid sellele järgnema soovitused.

4.5.5. Komitee kardab, et operatiivkoostööle, sealhulgas küberturbe intsidentide lahendamise üksuste võrgustikule määratud vahendid on liiga piiratud.

4.5.6. Turuga seotud ülesannete kohta leiab komitee, et koostöö tihendamine liikmesriikidega ja ametliku küberturvalisuse ametite võrgustiku loomine aitaks toetada sidusrühmadevahelist koostööd ([11]). Turustamiseks vajaminev aeg on väga lühike ja see on ELi ettevõtete jaoks antud alal konkureerimiseks elulise tähtsusega ning ka ENISA peab olema suuteline sellega kooskõlas tegutsema. Komitee leiab, et ENISA võiks tulevikus rakendada lõivude ja tasude süsteemi, nagu seda teevad teised ELi ametid. Komitee on mures, et ELi ja riiklike ametite vaheline pädevuse nimel konkureerimine võib, nagu on juhtunud teistes valdkondades, aeglustada ELi õigusraamistiku korralikku kehtestamist ja kahjustada ELi ühtset turgu.

4.5.7. Komitee märgib, et teadus- ja arendustöö ning rahvusvahelise koostööga seotud ülesanded on praegu minimaalsed.

([10]) Digitaalse ühtse turu vahekokkuvõte.
([11]) ELT C 75, 10.3.2017, lk 124.

4.5.8. Komitee leiab, et küberturvalisus peaks olema korrapärane aruteluteema justiits- ja siseküsimuste ametite korralistel ühiskoosolekutel ning ENISA ja Europol peaksid korrapäraselt koostööd tegema.

4.5.9. Kuna kübermaailm on väga uuenduslik, peavad nõuded olema hoolikalt läbi mõeldud, et vältida takistuste seadmist innovatsioonile, mille toimumiseks on vaja dünaamilist raamistikku; võimalikult suures ulatuses tuleks tagada nii edasi- kui ka tagasiühilduvus, et kaitsta nii kodanike kui ka ettevõtjate investeeringuid.

4.5.10. Riiklike sertifitseerimise järelevalveasutuste olulisuse tõttu teeb komitee ettepaneku, et juba kõnealuse määrusega loodaks ametlik järelevalveasutuste võrgustik, millel on õigus ENISA abiga lahendada piiriüleseid küsimusi. Võrgustikust võiks hilisemas etapis areneda välja üks amet.

4.5.11. Usaldus on väga oluline, kuid ENISA-l ei ole õigust väljastada otsuseid ega auditeerimisaruandeid. Komitee on arvamusel, et amet peaks Euroopa Komisjoni nimel jälgima riiklike sertifitseerimise järelevalveasutuste tegevust ja otsuste langetamist, viies läbi auditeid ja kontrolle.

4.5.12. ENISA juhatuses peaksid vaatlejatena osalema ka tööstus- ja tarbijaorganisatsioonid.

4.6. ***Tööstus, VKEd, rahastamine/investeeringud ja uuenduslikud ärimudelid***

4.6.1. *Tööstus ja investeeringud*

IKT valdkonnas tegutsevate ELi ettevõtjate ülemaailmse konkurentsivõime suurendamiseks peab toimuma suunatud tegevus IKT valdkonna, sealhulgas VKEde kasvu ja konkurentsivõime toetamiseks.

Euroopa peaks suurendama investeeringuid, koondades erinevaid ELi ja riiklikke vahendeid ning erasektori investeeringuid, et aidata saavutada strateegilised eesmärgid tugevas avaliku ja erasektori koostöös. Investeeringute taset olulistes valdkondades tuleks tõsta ning investeerimist toetada, luues ELi fondi küberturvalisuse valdkonna innovatsiooniks ning teadus- ja arendustegevuseks teadusuuringute praeguse ja tulevase raamprogrammi raames. Lisaks peaks Euroopa Liit looma fondi küberturbe elluviimiseks, avades uue akna praeguses ja tulevases Euroopa ühendamise rahastus ning Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondis 3.0.

ELi liikmesriikidele tuleks luua stiimuleid võimaluse korral Euroopa lahenduste ostmiseks ja Euroopa tarnijate valimiseks, eriti tundliku loomuga rakendusvaldkondade puhul. Euroopa peaks toetama edukate Euroopa suurettevõtete kasvu, kes on ülemaailmsel turul konkurentsivõimelised.

4.6.2. *VKEd*

Turu killustatuse tõttu on vaja suuremat selgust klientidepoolse nõudluse kohta, et turu vajadusi paremini täita. Ilma struktureeritud nõudluseta ei saa VKEd ja idufirmad kiiresti kasvada. Seepärast oleks positiivne, kui loodaks Euroopa VKEde küberturvalisuse keskus.

Küberturvalisuse tehnoloogia muutub kiiresti ja VKEd on suutelised tänu oma kiirele reageerimisvõimele pakkuma uusimaid lahendusi, mis on konkurentsivõime säilitamiseks olulised. Võrreldes kolmandate riikidega otsib Euroopa Liit ikka veel VKEdele sobilikku ärimudelit.

Välja võiks töötada idufirmadele ja VKEdele suunatud kavad, et pakkuda tuge sertifitseerimiskulude katmisel, arvestades, kui keeruline on neil koguda raha tehnoloogiliseks ja kaubanduslikuks arenguks.

4.7. ***Inimtegur: haridus ja kaitse***

4.7.1. Komitee märgib, et komisjoni ettepanekus ei võeta piisavalt arvesse inimesi kui digitaalprotsesside mootorit kas neist kasusaajatena või peamiste küberintsidentide põhjustajatena.

4.7.2. Vaja on luua tugev küberoskuste baas ja parandada küberhügieeni ning suurendada teadlikkust üksikisikute ja ettevõtjate seas. Selle tulemuse saavutamiseks tuleks kaaluda sihtotstarbelisi investeeringuid, aja eraldamist kõrgetasemeliste juhendajate koolitamiseks ning tõhusate teadlikkuse suurendamise kampaaniate korraldamist. Nende kolme tegevussuuna rakendamiseks on vajalik riiklike ja piirkondlike ametiasutuste (kes vastutavad tõhusate haridusprogrammide loomise ja nendesse investeerimise eest) ning ettevõtete ja VKEde kaasamine ühise lähenemisviisi raames.

4.7.3. Plaanida tuleks võimalikku ELi sertifitseeritud õppekava loomist keskkoolidele ja töötavatele spetsialistidele, kaasates aktiivselt ENISA ja sellele vastavad riiklikud asutused. Lisaks sellele tuleb haridusprogramme välja töötades silmas pidada soolist võrdõiguslikkust, et parandada tööhõive taset küberturvalisuse valdkonnas.

4.7.4. Komitee leiab, et sertifitseerimistegevusest ei saa välja jätta korralikku märgistamissüsteemi nii riistvara kui ka tarkvara jaoks, nagu juba tehakse paljude muude toodete (näiteks energiatooted) puhul. Sellisel vahendil oleks kolm eelist: vähendada ettevõtjate kulusid, kaotada turu praegune killustumine, mis tuleneb riiklike sertifitseerimissüsteemide erinevustest, ning aidata tarbijatel mõista ostetud toote kvaliteeti ja omadusi. Selles mõttes on oluline, et samu sertifitseerimis- ja märgistamissüsteeme rakendataks ka imporditud toodete suhtes. Lisaks usub komitee, et kasulik võiks olla *ad hoc* logo kasutuselevõtt, et kohe teavitada tarbijaid ja kasutajaid ostetud toote või veebipoe usaldusväärsusest või veebilehtedest, kus edastatakse tundlikke andmeid.

4.7.5. ENISA peaks juhtima olulist mitmetasandilist teabe- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniat, et suurendada interneti kasutajate teadlikkust turvalisest küberkäitumisest ja nende usaldust interneti suhtes. Seetõttu tuleks kaasata ettevõtjate ja tarbijate ühendused ning muud digitaalteenuste ettevõtjate organisatsioonid.

4.7.6. Lisaks küberjulgeolekut käsitlevale õigusaktile peab komitee esmatähtsaks – nagu juba väljendatud arvamuses INT/828 – käivitada võimalikult kiiresti ulatuslik Euroopa digitaalharidus- ja -koolitusprogramm, millega tagada kõigile kodanikele vahendid, et saada üleminekuga hakkama võimalikult hästi. Olles teadlik liikmesriikide konkreetsest pädevusest antud valdkonnas, loodab komitee eelkõige, et programm algab koolis ja sellega suurendatakse õpetajate teadmisi, kohandatakse õppekavasid ja õppemetoodikat digitaaltehnoloogiale (sh e-õpe) ning pakutakse kõigile õpilastele hea kvaliteediga koolitust. See programm laieneks loomulikult elukestvale õppele, et töötajaid ümber õpetada või ajakohastada nende oskusi ([12]).

5. **Konkreetsed märkused**

5.1. ***Kujunemisjärgus tehnoloogiad ja lahendused: asjade internet***

Ühendatud seadmete hulk kasvab pidevalt, jõudes eelduste kohaselt tasemele, kus nende arv on mitu korda suurem maakeral elavate inimeste arvust, tingituna komponentide, süsteemide ja lahenduste üleminekust digitehnoloogiale ning paranenud ühenduvusest. See suundumus loob uusi võimalusi küberkurjategijatele, eriti seetõttu, et asjade interneti seadmed ei ole tihti nii hästi kaitstud kui traditsioonilised seadmed.

Euroopa turbestandardite kehtestamine eri tasanditel, kus asjade interneti seadmeid kasutatakse, võib vähendada jõupingutusi arendustöös, ajakulu ja eelarve suurust kõikide tööstuses võrgustatud toodete väärtusahelas osalejate jaoks.

Tavalise, n-ö inimeste interneti seadmete puhul on tõenäoliselt vajalik teatav minimaalne turbeaste identiteedi ja juurdepääsuõiguste haldamise, paikamise ja seadmehalduse teel. Kuna sertifitseerimine on peamine meetod kõrgema turvalisuse taseme pakkumiseks, siis uues ELi sertifitseerimise lähenemisviisis tuleks asetada suuremat rõhku asjade interneti turvalisusele.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([12]) Digitaalse ühtse turu vahekokkuvõte.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale „2018. aasta majanduskasvu analüüs““

[COM(2017) 690]

(2018/C 227/14)

Raportöör: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 18.1.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav allkomitee	allkomitee „2018. aasta majanduskasvu analüüs“
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	194/2/3
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab Euroopa poolaasta raamistikku strateegiliselt oluliseks ning on pühendunud jätkuvale võimalikult tõhusale omapoolsele panustamisele. Samal ajal kordab komitee vajadust suurendada organiseeritud kodanikuühiskonna rolli Euroopa poolaasta tsüklis ja eelkõige iga-aastase majanduskasvu analüüsi ettevalmistustes. Komitee saab sellesse protsessi lisaväärtust tuua. Lisaks tuleks Euroopa poolaastasse kaasata struktureeritumalt ka eeskätt sotsiaalpartnerid ja riiklikud majandus- ja sotsiaalnõukogud.

1.2. Komitee tunnistab, et Euroopa poolaasta sotsiaalne mõõde on kasvanud tänu sotsiaalnäitajate (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli) kasutuselevõtule ühises tööhõivearuandes ([1]). Komitee on siiski veendunud, et komisjoni kavandatud keskendumine investeeringute suurendamisele, struktuurireformidele ja makromajandusliku tasakaalu tugevdamisele ([2]) peab käima käsikäes poolaasta tsükli laiendamisega muudele valdkondadele, mis tuginevad *SKPd täiendavatele näitajatele* (sotsiaalsed, keskkonnaalased ja jätkusuutlikkuse eesmärgid). Komitee pooldab Euroopa sotsiaalõiguste samba toetamist poolaasta raames, et selle vahendiga saaks parandada kodanike elu- ja töötingimusi. Komitee sooviks, et Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärgid oleksid hõlmatud kõigisse poliitikameetmetesse ja otsustesse.

1.3. Komitee jagab seisukohta, et pikaajalise majanduskasvu suurendamise jaoks on olulised investeeringud, innovatsioon ja teadmised ning haridus ja elukestev õpe, eelkõige keskkonnahoidlikus tehnoloogia ja ringmajanduse alal, aga ka traditsioonilisemates majandusharudes. Komitee toonitab, et erasektori investeeringute määr saab olema kõrge vaid siis, kui luuakse tõelist motivatsiooni, tagatakse kindel sisenõudlus ja säilitatakse soodsad investeerimisolud.

1.4. Komitee märgib, et avaliku sektori investeeringute määr on suhteliselt madal ja maha jäänud. Komitee peab vajalikuks suurendada avaliku sektori investeeringuid, et kaitsta ebakindlat majanduskasvu, sh tuleb soodustada sotsiaalseid investeeringuid meetmetesse, mille eesmärk on arendada inimkapitali hariduse ja koolituse kaudu ning parandada avalike teenuste pakkumist, hoolekandesüsteemi, innovatsiooni ja sotsiaalset ühtekuuluvust eri riikides ja piirkondades. Komitee kutsub selleks taas kord kiitma heaks avaliku sektori investeeringute nn kuldreegli vastuvõtmise, et stimuleerida avaliku sektori investeeringuid.

([1]) Ühine tööhõivearuanne.
([2]) ELT C 173, 31.5.2017, lk 73.

1.5. Komitee võtab teadmiseks struktuurireformi tugiprogrammi ([3]) loomise. Kuigi seda peetakse väga vajalikuks vahendiks, mis võib aidata liikmesriikidel viia ellu institutsioonilisi, haldus- ja struktuurireforme, andes ressursse suutlikkuse suurendamiseks ja tehniliseks abiks, ei tohiks komitee arvates selliste reformide lõpptulemuseks olla lihtsalt tööturu dereguleerimine ja tooteturu liberaliseerimine. Samal ajal hoiatab komitee, et suhteliselt väikese eelarve tõttu ja seetõttu, et puuduvad struktuurireformide elluviimisel liikmesriikidega koostöö tegemise kogemused, ei pruugita programmiga saavutada soovitud tulemusi.

1.6. Komitee nõustub komisjoniga selles, et hästi toimivate töö- ja tooteturgude majanduslikult ja sotsiaalselt mõistlikud ja tasakaalus olevad struktuurireformid on hädavajalikud Euroopa majanduse kohandamiseks pikaajaliste struktuurimuutuste ning võimalike majandus- ja keskkonnašokkidega. Komitee rõhutab aga, et sellega ei peaks tegelema süstemaatiliselt, vaid reforme tuleks ellu viia ainult siis, kui need on vajalikud ning tagatakse kooskõla riiklike õigusnormide, sotsiaaldialoogi ja kollektiivlepingutega.

1.7. Komitee on rahul, et komisjon asetab majanduskasvu analüüsis suurema rõhu avaliku sektori kulutuste struktuurile ja tõhususele, samuti vastutustundlikule eelarvepoliitikale ning sobivatele ja tõhusatele kulutustele. Komitee leiab, et avaliku halduse reformid, mis on suunatud e-valitsuse algatustele, avalike hangete tõhususele ([4]) ja avaliku sektori vahendite suuremale läbipaistvusele, võivad saavutada suurt kulusäästu ja suurendada avaliku sektori investeeringuid. Eelarve konsolideerimisel peavad need meetmed moodustama ühe esimestest valikutest.

1.8. Komitee rõhutab, et elanikkonna vananemise negatiivse mõju leevendamise püüded tekitavad probleeme liikmesriikide eelarvetes. Tuleb rõhutada veel kord, kui olulised on koolitus ja ümberõpe, tervishoiu ennetav roll, tervishoiusektori kulutuste tõhusus ja vajadus tagada sotsiaalkaitsesüsteemi tõhusus.

2. **Üldised märkused**

2.1. Komitee kordab oma seisukohti seoses asjaoluga, et majanduskasvu analüüsis ei käsitleta teisi olulisi poliitikavaldkondi, nagu keskkonnapoliitika või muud asjakohased küsimused, näiteks tööhõive kvaliteet. Komitee peab võimalikuks laiendada poolaastat nii, et oleks tagatud ELi makromajanduspoliitika jätkusuutlikkus mitte ainult majanduslikus ja ühiskondlikus plaanis, vaid ka keskkonnaalaselt. Poolaasta raames tuleb tegeleda võrdsetel alustel nii majandus-, sotsiaal- kui ka keskkonnaküsimustega.

2.2. Sellega seoses peaks Euroopa poolaasta hõlmama terviklikku näitajate süsteemi, millega võetakse arvesse sotsiaal- ja keskkonnamõju. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kasutuselevõtmine 2018. aasta majanduskasvu analüüsis on esimene samm selles suunas. Seda tuleks võimalusel täiendada näitajatega palgasuundumuste ja kollektiivläbirääkimiste katvusala kohta. Praegust makromajanduslikku ja sotsiaalset analüüsi võiks täiendada, võttes arvesse lisaks ka ressursi- ja energiatõhususe näitajaid, riiklike kliima- ja energiaeesmärkide osas tehtud edusamme ning muutusi riiklike keskkonnamaksude koormuses.

2.3. Majanduskasvu analüüsis peaks rohkem käsitlema pikaajalisi demograafilisi probleeme, eelkõige seoses rahvastiku vananemise ja töötajate rändega. Nüüd, kui vahetu oht majandus- ja eelarvestabiilsusele näib olevat kõrvaldatud, on pakiliselt vaja keskenduda neile pikemaajalistele küsimustele.

2.4. Komitee on arutanud, et Euroopa poolaastat tuleks edasi arendada, et tagada kestliku arengu eesmärkide elluviimise kooskõlastamine ([5]).

2.5. Euroopa poolaasta edasiarendamisel tuleb võtta arvesse Brexiti-järgset perioodi ja pidada meeles, et finantssuutlikkust on vaja suurendada.

2.6. Lisaks tuleb Euroopa poolaastat kohandada tulevase 2020. aasta järgse strateegiaga. Selle strateegia aluseks tuleb võtta Junckeri komisjoni prioriteedid ja 2030. aasta eesmärgid, milles toetutakse strateegiale „Euroopa 2020“ ja selle eesmärkidele (mis on lähiaastatel veel asjakohased) ning Pariisi kliimakokkuleppele.

([3]) Määrus (EL) 2017/825.
([4]) COM(2017) 572.
([5]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 44.

3. **Konkreetsed märkused**

3.1. ***Investeeringud***

3.1.1. Tootlikkuse kasv on üks peamine majandusliku heaolu kasvu allikas. On hädavajalik, et EL säilitaks tootlikkuse kasvu kõrge ja jätkusuutliku määra, arvestades et EL on eeskätt olulistes tööstusharudes ja vähese CO_2-heitega tehnoloogia arendamises oma põhikonkurentidest maha jäänud. Pidevalt edenev majandus on hädavajalik alus sotsiaalkindlustus- ja tervishoiuteenuste rahastamiseks tasemel, mida soovivad Euroopa kodanikud. Heaolu, ühtekuuluvuse ja sotsiaalse õigluse edendamine on täielikult kooskõlas majandus- ja tootlikkuse kasvuga ([6]).

3.1.2. Tootlikkuse kasvu võtmetegurid on investeeringud, kvaliteetne tööhõive, innovatsioon ja teadmised. Väiksemate kapitaliinvesteeringute korral antakse töötajate käsutusse vähem uusi seadmeid ja muude tegurite samaks jäädes on edasine tootlikkuse kasvu määr madalam. See kehtib eelkõige siis, kui tööjõu kasv demograafiliste muutuste ja sündimuse langemise tõttu aeglustub, nii nagu see Euroopas praegu on. Et muuta töö tootlikumaks, tuleb investeerida haridusse, elukestvasse õppesse ja koolitusse, töötingimuste parandamisse, sellistesse põhiteenustesse nagu lastehoid ja kooliväline lastehoid, ajakohastatud tehastesse, seadmetesse ja tootmistehnikasse, uutesse avastustesse ja innovatsiooni ning transpordi, kommunikatsiooni- ja muusse taristusse. Lisaks tuleb võtta arvesse, et suuremahulised avaliku sektori investeeringud, sh sotsiaalsed investeeringud, toimivad palju pikemas ajalises raamistikus. Seepärast peaks kavandamisnõuete põhjalikum kaalumine aitama suurendada avaliku sektori investeeringuid. Sellega seoses kordab komitee oma üleskutset kiita heaks avaliku sektori investeeringute nn kuldreegli vastuvõtmine, et stimuleerida avaliku sektori investeeringuid.

3.1.3. Sellega seoses peab komitee oluliseks, et EL ja riikide eelarve võimalusi kasutataks täiel määral ja et ühtekuuluvuspoliitika jääks ELi põhiliseks investeerimisvahendiks. Komitee rõhutab, et tuleks parandada ühtekuuluvuspoliitika juhtimist ja selle seoseid Euroopa poolaastaga, suurendamaks veelgi selle panust kestlikku ja kaasavasse arengusse. Struktuurifonde saab kasutada praegusest rohkem, et toetada tihedas koostöös sotsiaalpartneritega haridust ja koolitust vajalike oskuste omandamiseks. Selles osas nõustub komitee komisjoni seisukohaga, et Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond on inimkapitali arengu soodustamise täispotentsiaali saavutamisest veel kaugel.

3.1.4. Tehaste ja tootmistehnoloogia ajakohastamiseks tuleb luua korralik ettevõtlus- ja sotsiaalne keskkond, et ettevõtjad oleksid motiveeritud investeerima. Komitee peab äärmiselt oluliseks, et liikmesriigid arendaksid tugevamaid ja tõhusamaid institutsioone, kes on suutelised võitlema korruptsiooniga ja tagama õigusriiki. Vastasel juhul ei saagi investeerimismäärad kõrged olla.

3.1.5. Komitee juhib veel kord tähelepanu vajadusele investeerida õiglase ülemineku meetmetesse, mis kaasnevad ümberkujundavate investeeringutega, eeskätt energia- ja tootmisvaldkonnas. Selliste investeeringutega, mille jaoks peab olema olemas asjakohane rahastamisfond, tuleks samuti toetada töötajaid piirkondadest, kus minnakse suure CO_2-heitega tööstuselt üle vähese CO_2-heitega tööstusele. See üleminek tuleb hoolikalt korraldada, et anda panus eesmärkidesse tagada kõigile inimväärne töö, edendada sotsiaalset kaasatust ja kaotada vaesus.

3.1.6. Lisaks soodsale keskkonnale on investeeringute jaoks oluline ka hästi toimivate finantsturgude olemasolu Euroopas. Komitee on mures finantsturgude aeglase integreerimise pärast. Pangandusliitu ja kapitaliturgude liitu tuleb viivitamata edasi arendada.

3.1.7. Komitee jagab seisukohta, et äärmiselt tähtis on luua kapitaliturgude liit ja teised raamtingimused, eesmärgiga parandada kõigi ettevõtjate jaoks rahastamistingimusi, hajutada riske ja muuta laenud kättesaadavamaks ning rakendada võrdsete võimaluste põhimõtet.

3.1.8. Rahastamisvõimaluste kasutamise tingimused on endiselt väga ebavõrdsed ning VKEde, väikeste pere- ja traditsiooniliste ettevõtete ning idu- ja kasvufirmade jaoks on rahastamisvõimaluste kasutamine endiselt väga keeruline ja problemaatiline. Seepärast väljendab komitee heameelt selliste meetmete üle nagu üleeuroopaline riskikapitali fondifond ning kutsub komisjoni üles võtma koostöös kohalike, piirkondlike ja liikmesriikide ametiasutustega edasisi meetmeid era- ja avaliku sektori investeeringute võimendamiseks ja rahastamisallikate mitmekülgsuse edendamiseks;

([6]) ELT C 173, 31.5.2017, lk 33.

3.1.9. Kapitaliturgude liidu areng – riskikapitalifondide laienemine, erakapitaliturud –, sealhulgas mitteametlikud turud, äriinglid ja ühisrahastamine, on parandanud teatud VKE kategooriate võimalusi riskikapitali kasutada. Väga suurel osal VKEdest ei ole aga tõenäoliselt võimalik neist eriti kasu saada. Isegi innovatiivsete ettevõtete, idufirmade ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks ei ole alati lihtne neid uusi vahendeid kasutada ning riikide vahel on säilinud olulised erinevused, tulenevalt kohalike kapitaliturgude arengutasemest ja nõuetekohaste õigusaktide puudumisest. Seepärast tuleb tähelepanu pöörata asjakohaste tingimuste loomisele, et neid ettevõtteid saaksid rahastada pangad.

3.1.10. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tegema kõik võimaliku, et kaotada investeeringuid pärssivad kitsaskohad ja luua soodus investeerimiskeskkond. Lisaks eelnimetatud probleemidele võib tuua veel järgmisi näiteid: riskikapitalifondide määrus ja sotsiaalettevõtlusfondi arendamise püüdlused, teise võimaluse andmine ebaõnnestunud ettevõtjatele, maksejõuetusmenetluse tõhustamine ning ennetava restruktureerimise kavade loomine. Pankade osaluse ergutamine ja nende toimimistõhususe suurendamine peavad moodustama investeerimistegevuse hoogustamise ühe alustala.

3.1.11. Varasemates arvamustes on komitee juba rõhutanud, et energialiidu väljakujundamine, digitaalse ühtse turu strateegia ja ringmajanduse tegevuskava annavad suurepäraseid võimalusi investeeringuteks. Lisaks on vaja kaaluda uusi keskkonnahoidlike investeeringute võimalusi, mille abil võidelda kliimamuutustega. Nende valdkondade dünaamilisem areng sõltub ka rahvusvahelistest kaubanduskokkulepetest – millest mõnele avaldavad muutuvad hoiakud maailmapoliitikas negatiivset mõju – ja neist johtuvatest turulepääsu võimalustest.

3.2. ***Struktuurireformide jätkamine***

3.2.1. Komitee leiab, et struktuurireformid peavad olema majanduslikult ja sotsiaalselt tasakaalus. Esimesena tuleb ellu viia need struktuurireformid, mis edendavad tootlikkuse kasvu, kuid samuti need, mis suurendavad töökohakindlust ja parandavad sotsiaalkaitsesüsteemi, austades samal ajal kollektiivläbirääkimisi ja sotsiaalpartnerite autonoomiat. Struktuurireformid on hädavajalikud usaldusväärsuse ja läbipaistvuse suurendamiseks avalikus halduses ning kodanikele ja ettevõtjatele kvaliteetsete teenuste osutamiseks.

3.2.2. Komitee võtab teadmiseks komisjoni algatused, mis pakuti välja Euroopa majandus- ja rahaliidu süvendamise tegevuskavas, ning koostab praegu nende algatuste paketi kohta arvamust ([7]). Komitee jätkab kaasarääkimist ELi juhtide arutelus majandus- ja rahaliidu edasise arengu üle Euroopa tulevikku käsitlevast arutelu raames. Komitee väljendab aga kahetsust, et enamik majanduskava analüüsis kirjeldatud probleeme liikmesriikide lähenemise ja kaasamise edendamisel puudutavad peaaegu täielikult ainult euroala riike. Euroalasse mittekuuluvate riikide lähenemine peab olema samavõrd suure tähelepanu all ja sellega tuleb samavõrra tegeleda. Tuleb edendada uue strateegia ja tegevuskava koostamist, et tagada väiksema tootlikkusega liikmesriikide järelejõudmine, kui nad arendavad oma kvaliteetsete investeeringute kasvu. Samuti tuleb võtta meetmeid, et edendada teatud alade majanduse elavdamist, viies ellu taaselustamise projekte, mis hõlmavad kvaliteetset majanduskasvu ja investeeringuid.

3.2.3. Sotsiaalpartnerite osa majanduslikult ja sotsiaalselt mõistlike ja tasakaalus olevate struktuurireformid e kavandamisel, väljatöötamisel ja elluviimisel on eriti oluline. See peab tuginema sotsiaaldialoogi uuele algusele, milles võetakse küll eeskuju praegusest dialoogist, ent mis hõlmab tugevdatud osalemisvahendeid. Vastutustundlik sotsiaalne osalemine sõltub paljuski selgest ja otsesest teabevahetusest ning komiteel on heameel Euroopa Komisjoni kavatsuse üle kaasata sotsiaalpartnerid põhjalikult ja süstemaatiliselt Euroopa poolaasta tsüklisse.

3.2.4. Komitee nõustub Euroopa Parlamendi seisukohaga, et hästi toimiv tööturg on positiivse majandusolukorra kujunemise jaoks väga oluline ([8]). See peab olema reformide üks põhieesmärk. Siiski leiab komitee, et Euroopa ühtse turu sotsiaalne mõõde, sh kindlustussüsteemid, vajab tugevdamist ning selle aluseks peaks olema Euroopa sotsiaalõiguste sammas.

3.2.5. Tegeledes liikmesriikide ees seisvate struktuursete tööturu probleemidega, peaks komisjon võtma arvesse, et liikmesriigid asuvad majandusarengu mõttes erinevates etappides, ning väljapakutud meetmed peaksid olema asjaomases ühiskonnas tulemuslikud, kaasavad, vastuvõetavad ja rakendatavad.

([7]) ECO/446 (ELT-s seni avaldamata).
([8]) ELT C 173, 31.5.2017, lk 73.

3.2.6. Kvaliteetne haridus ja koolitus peab olema põhiõigusena kättesaadav kõigile. Siiski on haritud, ajakohase ja oskusliku tööjõu olemasolu tänapäeval Euroopa majanduse arengu jaoks määrava tähtsusega. Paljudest tööandjate organisatsioonidest on kostunud hääli, et kõige olulisem tegur, mis takistab tootmise kasvu ja töökohtade loomist, on ettevõtjatele vajalike oskustega töötajate puudumine. Ametiühingud aga nõuavad tungivalt asjakohast raamistikku, mis aitaks kõikidel töötajatel käia ajaga kaasas ja omandada karjääri jooksul vajalikke oskusi (nt õigus palgalisele õppepuhkusele), asetades sellega vastutuse kõigile osalistele, st üksikisikutele, ettevõtjatele (sõltuvalt ettevõtte suurusest) ja üldsusele. Kõige sellega on vaja viivitamatult tegeleda, võttes majanduskasvu analüüsis väljapakutud asjakohaseid meetmeid kooskõlas Euroopa uue oskuste tegevuskavaga ([9]).

3.2.7. Ühise tööhõivearuande kohaselt on palkade kasv enamikus riikides tagasihoidlik ning 2014.–2016. aastal oli reaalpalga kasv aeglasem kui tootlikkuse kasv. See on pikaajaline suundumus: aastatel 2000–2016 kasvas ELis reaalne tootlikkus ühe töötaja kohta 14,3 %, samal ajal kui reaalne töötasu töötaja kohta suurenes 10,2 % ([10]). Kuigi enamikus riikides on palgakasvu määr tootlikkuse kasvu määrast madalam, on riike, kus see on kõrgem. Sellise heterogeensuse pärast rõhutab komitee, et reaalpalga, sh miinimumpalga (seal, kus see olemas on) kasv peab olema kooskõlas tootlikkuse kasvuga. Komitee on seisukohal, et tootlikkuse kasvust tulenev tulude ja rikkuse õiglane ümberjagamine peaks suurendama võrdsust ja avaldama positiivset mõju sise- ja kogunõudlusele ELis. Sisenõudlust on vaja soodustada, sest see on üks oluline eeltingimus jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks, kriisist väljatulemiseks ja tööhõive hoogustamiseks. Palkade, eriti madalamate palkade suurendamine on üks kõige olulisemaid vahendeid, millega need eesmärgid Euroopa majanduses ja ühiskonnas saavutada ([11]).

3.2.8. Komitee on mitmel puhul juhtinud tähelepanu vajadusele toetada VKEsid, ([12]) mis lisaks asjaomastele töötajatele kannatavad turutõrgete korral kõige suuremat kahju, samal ajal kui neil on suur potentsiaal panustada Euroopa majandusse. Seepärast väljendab komitee heameelt komisjoni kavatsuse üle toetada uute tehnoloogiate levitamist VKEde seas. Samal ajal on oluline, et komisjon võtaks arvesse ka VKEde probleeme rahastamisvõimaluste kasutamisel, VKEde rühma heterogeensust ning vajadust toetada väikseid traditsioonilisi ja pereettevõtteid ([13]).

3.2.9. Reformiprotsessi lahutamatuks osaks peab kujunema sellise stiimulite süsteemi rajamine, mis pakub võrdseid konkurentsitingimusi, toetab senisest rohkem majanduskasvu ja piirab kuritarvitamise võimalusi. Eritähelepanu tuleb pöörata paremale õigus- ja haldusraamistikule. Komitee nõustub majanduskasvu analüüsis väljendatud seisukohaga, et ühtne turg kaitsesektoris võiks tuua Euroopa kodanikele palju kasu, kuid kordab samuti oma seisukohta, et ELi eelarvevahendeid ei saa kasutada sõjaliste vahendite ega operatiivtegevuse rahastamiseks.

3.2.10. Komitee toonitab vajadust suurendada jätkuvalt Euroopa konkurentsivõimet laiemas mõttes, mis on palju laiem kontseptsioon kui paljalt ettevõtte konkurentsivõime. On vaja tugevdada Euroopa positsiooni maailmamajanduses ja võtta meetmeid, et suurendada ELi valmisolekut võistelda oma üleilmsete konkurentidega.

3.3. ***Vastutustundlik eelarvepoliitika***

3.3.1. Euroopa majanduse täheldatud elavnemine aitab parandada avaliku sektori rahanduse olukorda, mis oli finants- ja majanduskriisi ajal ja pärast seda surve all. Samal ajal pakuvad madalad intressimäärad ja majanduskasv häid võimalusi ülemäärase võlakoormuse vähendamiseks seal, kus seda esineb. Valitsemissektori võla suhe SKPsse on ELis äärmiselt ebaühtlaselt jaotunud ning see asjaolu tekitab suure võlakoormusega riikides võimalikku intressiriski, põhjustades suuri rahastamiskulusid, kui intressimäärad hakkavad pärast majanduskasvu soodustava rahapoliitika piiramist tõusma.

3.3.2. Seda arvestades tunneb komitee heameelt, et üks sammas, millele komisjon ehitab üles oma majandus- ja sotsiaalpoliitika, on vastutustundliku eelarvepoliitika sammas. Komitee rõhutab aga, et vastutustundlikku valitsemissektori kulutuste poliitikat ei mõõdeta alati ainult raamatupidamise tulemusena arvutatud eelarvepuudujäägi kaudu, vaid ka selle mõju kaudu reaalmajandusele ja ühiskonnale laiemalt.

([9]) COM(2016) 381.
([10]) Ühine tööhõivearuanne, lk 4.
([11]) ECO/444 (ELT-s seni avaldamata).
([12]) ELT C 345, 13.10.2017, lk 15.
([13]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 1.

3.3.3. Komitee toetab täielikult seisukohta, et eelarvepoliitikat tuleb kohandada riigi oludele. Igavest dilemmat vajaduse vahel tagada pikaajaline kontroll eelarvepuudujäägi ja võlataseme üle ning samal ajal võimaldada majanduskasvu soodustavaid avaliku sektori kulutusi on alati raske lahendada ning tasakaal võib muutuda vastavalt konkreetse riigi olukorrale. Komitee pooldab paindlikkust, eelkõige kui see võimaldab avaliku sektori investeeringuid, millega antakse hoogu pikaaegset kasu toovatele sektoritele (haridus, koolitus ja tervishoid) või mille eesmärk on luua tingimused üleminekuks jätkusuutlikule, kliimamuutuste probleemi lahendavale majandusele või toetada meetmeid, mis on mõeldud turutõrgete tõttu kahju saanud ettevõtjate abistamiseks.

3.3.4. Komitee kutsub tungivalt üles pidama järjepidevat ja hästi koordineeritud võitlust maksudest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimisega, et tagada hargmaiste ettevõtjate ja digitaalmajanduse õiglane maksustamine. Komitee märgib samuti, et on oluline võidelda maksudest kõrvalehoidumise vastu suurema läbipaistvuse abil ([14]) ning samuti igasuguse ebaausa maksukonkurentsi vastu liikmesriikide vahel ([15]).

3.4. ***Euroopa sotsiaalõiguste sammas***

3.4.1. Komitee tunneb heameelt institutsioonidevahelise üksmeele üle, mis saavutati 2017. aasta novembris Göteborgi sotsiaaltippkohtumisel, kus kuulutati välja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtted.

3.4.2. Euroopa sotsiaalõiguste sammas on üldjoontes poliitiline deklaratsioon, hõlmates seadusandlikke ja muid ettepanekuid. Liikmesriikide üksmeelne toetus sellele on oluline märk, mis julgustab seda ellu viima. Nii seadusandlike kui ka muude algatuste raamistikuna peaks Euroopa sotsiaalõiguste sammas aitama edendada reforme ja suurendada Euroopa poolaastas tähelepanu sotsiaalsele arengule.

3.4.3. Komitee leiab, et Euroopa sotsiaalõiguste sambaga peaks kaasas käima tegevuskava, et määrata üksikasjalikult kindlaks selle rakendamine ja toetada selle eesmärkide saavutamist riigi tasandil ([16]).

3.4.4. Komitee soovib näha poolaastat, mis hõlmab täielikult ka sotsiaalset mõõdet. Komitee sooviks, et Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärgid oleksid hõlmatud kõigisse poliitikameetmetesse ja otsustesse.

3.4.5. Nagu komitee on ka varem märkinud, ([17]) peab EL oma tuleviku kindlustamiseks ühendama kindla majandusliku aluse tugeva sotsiaalmõõtmega. EL peab keskenduma tasakaalus oleva ja kaasava majanduskasvu, sotsiaalse arengu ja keskkonnaeesmärkidele vastavuse tagamisele, mis võib tuua kodanikele suuremat heaolu.

3.4.6. Komisjoni sügispaketiga lisatakse Euroopa poolaastasse uue vahendina sotsiaalvaldkonna tulemustabel, et jälgida Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist, ning see peab moodustama osa analüüsist, mis esitatakse tulevastes riigiaruannetes ja riigipõhistes soovitustes.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

([14]) ELT C 487, 28.12.2016, lk 62.
([15]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 131.
([16]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 145.
([17]) ELT C 81, 2.3.2018, lk 145.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiivi 92/66/EMÜ, millega kehtestatakse ühenduse meetmed Newcastle'i haiguse tõrjeks"

[COM(2017) 742 final – 2017/0329 COD]

(2018/C 227/15)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 14.12.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 22.12.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõige 2
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	151/2/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning on kõnealuses küsimuses oma seisukohta juba väljendanud 16. oktoobril 2013. aastal vastu võetud arvamuses EESC 4014/2013 (NAT/611), (*) otsustas komitee täiskogu 532. istungjärgul 14.–15. veebruaril 2018 (14. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse ning viidata eelnimetatud dokumendis väljendatud seisukohale. Poolt hääletas 152, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 5.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

(*) ELT C 67, 6.3.2014, lk 166.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/1139 teatavate Läänemere räimevarude kalastussuremuse sihttasemete vahemike ja kaitse piirväärtuste osas“

[COM(2017) 774 final – 2017/0348 COD]

(2018/C 227/16)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 15.1.2018
	Euroopa Liidu Nõukogu, 19.1.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõige 2
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	193/1/3
(poolt/vastu/erapooletuid)	

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 532. istungjärgul 14.–15. veebruaril 2018 (14. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 193, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 3.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 256/2014, milles käsitletakse komisjoni teavitamist Euroopa Liidu energeetikataristu investeerimisprojektidest“

[COM(2017) 769 final – 2017/347 (COD)]

(2018/C 227/17)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 15.1.2018
	Euroopa Liidu Nõukogu, 11.1.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 194
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	14.2.2018
Täiskogu istungjärk nr	532
Hääletuse tulemus	192/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 532. istungjärgul 14.–15. veebruaril 2018 (14. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 192 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 14. veebruar 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

ISSN 1977-0898 (elektrooniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET